

รายงานการวิจัย

แผนงานวิจัย เรื่อง

นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ
ในเมืองหลักของประเทศไทยในระดับนานาชาติ

INNOVATION OF CENTRAL INFORMATION FOR PROMOTING
SMART BUDDHIST TOURISM IN THAILAND'S MAJOR CITIES
AT THE INTERNATIONAL LEVEL

โดย

พระมหาทวิ มหาปณฺโญ, ผศ. ดร.

ดร.กรรณิการ์ ขาวเงิน

ดร.ชัยณรงค์ ขาวเงิน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765008

รายงานการวิจัย

แผนงานวิจัย เรื่อง

นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ
ในเมืองหลักของประเทศไทยในระดับนานาชาติ

Innovation of Central Information for Promoting Smart Buddhist
Tourism in Thailand's Major Cities at the International Level

โดย

พระมหาทวี มหาปญฺโญ, ผศ. ดร.

ดร.กรรณิการ์ ขาวเงิน

ดร.ชัยณรงค์ ขาวเงิน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765008

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Research Program

Innovation of Central Information for Promoting Smart Buddhist
Tourism in Thailand's Major Cities at the International Level

BY

Phramaha Tawee Mahapanno (Lalong), Asst.Prof. Dr.

Dr.Kannikar Khaw-ngern

Dr.Chainarong Khaw-ngern

Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E.2565

Research Project Funded

by Science Research and innovation Promotion Fund

MCU RS 800765008

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

- ชื่อรายงานการวิจัย** : นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก
ของประเทศไทยในระดับนานาชาติ
- ผู้วิจัย** : พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ. ดร.
ดร.กรรณิการ์ ขาวเงิน
ดร.ชัยณรงค์ ขาวเงิน
- ส่วนงาน** : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ปีงบประมาณ** : 2565
- ทุนอุดหนุนการวิจัย** : กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด 2) พัฒนานวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ และ 3) ประชาสัมพันธ์และประเมินผลนวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเมืองหลักจำนวน 95 คน และผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเจาะจง จำนวน 5 คน ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 628 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด ประกอบด้วยวัดท่องเที่ยว 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง แบ่งเส้นทางท่องเที่ยว แบ่งเป็น 2 เส้นทาง คือ เส้นทางสายวัดท่องเที่ยว มี 3 สาย และเส้นทางสายการปฏิบัติธรรม มี 3 สาย สำหรับสารสนเทศเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว แบ่งเป็น 3 ส่วนคือ (1) ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้งและการติดต่อ (2) ข้อมูลเกี่ยวกับการประเภทเส้นทางและรายละเอียดของสถานที่ และ (3) ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทโดยรอบสถานที่ 2) นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ จัดทำสื่อการเรียนรู้เป็น 3 รูปแบบ คือ เว็บไซต์ วิดีโอคลิป และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และจัดทำช่องทางเข้าถึงสื่อการเรียนรู้เป็น 4 ช่องทาง คือ ช่องยูทูบ เว็บไซต์ เฟสบุ๊ก และดีกตอก และ 3) ประชาสัมพันธ์และประเมินผลนวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ พบว่าความพึงพอใจในภาพรวม (1) ด้านเว็บไซต์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 อยู่ในระดับมากที่สุด (2) ด้านวิดีโอคลิป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 อยู่ในระดับมากที่สุด และ (3) ด้านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 อยู่ในระดับมากที่สุด

Research Title : Innovation of Central Information for Promoting Smart Buddhist Tourism in Thailand's Major Cities at the International Level

Researchers : Phramaha Tawee Mahapanno (Lalong), Asst.Prof. Dr. Dr.Kannikar Khaw-ngern
Dr.Chainarong Khaw-ngern

Department : Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year : 2565/2022

Research Scholarship : Science Research and innovation Promotion Fund

Sponsor

Abstract

The objectives of this research are 1) to develop a database for promoting Buddhist Tourism in 15 of Thailand's Major Cities; 2) to develop central information innovation for promoting Buddhist tourism at the international level, and 3) to publicize and evaluate the central information innovation for promoting Buddhist tourism at international level. This research is action research and mixed methods research consisting of qualitative research and quantitative research. The qualitative research collected information by means of in-depth interviewing 95 key informants who engage in emerging-city tourism and 5 experts participating in a specific group discussion. The quantitative research collected data from a sample of 628 participants.

The results showed that 1) The database for promoting Buddhist tourism in Thailand's Major Cities in 15 provinces includes the database of 15 tourist temples located in 3 different routes and 15 dharma-practicing places located in 3 different routes. The tourism information is divided into three sections: (1) information on location and contact details, (2) information on routes and details of the temples, and (3) information on the surroundings of the temples; 2) The central information innovation for promoting Buddhist tourism at the international level is provided in three types of learning material including webpage, video clips, and electronic books (e-books), both of which can be accessed through YouTube channel, Facebook, TikTok,

and Website; and 3) Publicity and evaluation of the central information innovation for promoting Buddhist tourism at international level showed (1) highest satisfaction on Webpage with the average 4.42 (2) highest satisfaction on video clips with the average 4.48 and (3) highest satisfaction on E-book with the average of 4.55.

กิตติกรรมประกาศ

แผนงานวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลักของประเทศไทยในระดับนานาชาติ” ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ให้ทุนสนับสนุนทั้ง 2 แห่ง มา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ. ดร. อธิการบดี มจร. พระมหาสมบุญ ณ วุฑฒิโกโร, รศ. ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการและรักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มจร. พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ. ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร. และพระมหาชุตีภัก อภินนโท ผู้อำนวยการส่งเสริมและพัฒนางานวิจัย มจร.

ขอขอบคุณ ผู้เชี่ยวชาญที่ได้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มเจาะจง ผู้ทรงคุณวุฒิและเจ้าหน้าที่ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร.ทุกท่าน ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ และตรวจสอบโครงการวิจัย เพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยทั้ง 90 คน ประกอบด้วย เจ้าอาวาสวัด/ผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัดและสถานปฏิบัติธรรม และนักท่องเที่ยว/ผู้ปฏิบัติธรรม ที่เดินทางมายังวัดและสถานปฏิบัติธรรม รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่มเจาะจงทั้ง 5 คน ประกอบด้วย ตัวแทนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ตัวแทนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และตัวแทนจากสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย และสุดท้าย ขอขอบคุณเจ้าของหนังสือ ผลงานวิจัย และเอกสารทางวิชาการ ที่ได้นำมาใช้อ้างอิงในงานวิจัย และขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยนี้

พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ. ดร. และคณะ

30 พฤศจิกายน 2565

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
ABSTRACT	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามวิจัย	6
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
1.4 ขอบเขตการวิจัย	7
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	8
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	9
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
2.1 แนวคิดการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว	10
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยววิถีพุทธ	12
2.2.1 ความหมายของการท่องเที่ยววิถีพุทธ	12
2.2.2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยววิถีพุทธ	15
2.2.3 รูปแบบของการท่องเที่ยววิถีพุทธ	17
2.2.4 ประโยชน์ของการท่องเที่ยววิถีพุทธ	19
2.3 แนวคิดการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์	20
2.3.1 ความหมายของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์	20
2.3.2 ประเภทของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์	21
2.3.3 องค์ประกอบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบสามมิติ	22
2.3.4 กระบวนการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์	24
2.4 องค์ประกอบการท่องเที่ยว	25

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	28
2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย	39
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	40
3.1 รูปแบบการวิจัย	40
3.2 พื้นที่ในการศึกษาวิจัย	41
3.3 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	43
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	45
3.5 การขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	49
3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย	50
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล	52
3.8 สรุปกระบวนการวิจัย	54
บทที่ 4 ผลการศึกษา	56
4.1 การพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด	56
4.2 การพัฒนานวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก	80
4.3 การประชาสัมพันธ์และประเมินผลนวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ	197
4.4 องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย	205
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	208
5.1 สรุปผลการวิจัย	208
5.2 อภิปรายผล	216
5.3 ข้อเสนอแนะ	218
บรรณานุกรม	220
ภาคผนวก	225
ภาคผนวก ก. หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	226
ภาคผนวก ข. หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย	228
ภาคผนวก ค. หนังสือเชิญและรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ และการสนทนากลุ่มเจาะจง	231
ภาคผนวก ง. หนังสือขอสัมภาษณ์ รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และแนวคำถามสัมภาษณ์	233
ภาคผนวก จ. รายชื่อนักท่องเที่ยว/ผู้ปฏิบัติธรรมที่ร่วมกิจกรรมในพื้นที่วิจัย	244

ภาคผนวก ฉ. ภาพกิจกรรมภาคสนาม	247
ภาคผนวก ช. หนังสือขออนุญาตตั้งบูธและการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ ผลผลิตจากงานวิจัย	253
ภาคผนวก ซ. หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย	255
ภาคผนวก ฅ. หนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความวิจัยในวารสาร	257
ประวัติผู้วิจัย	258

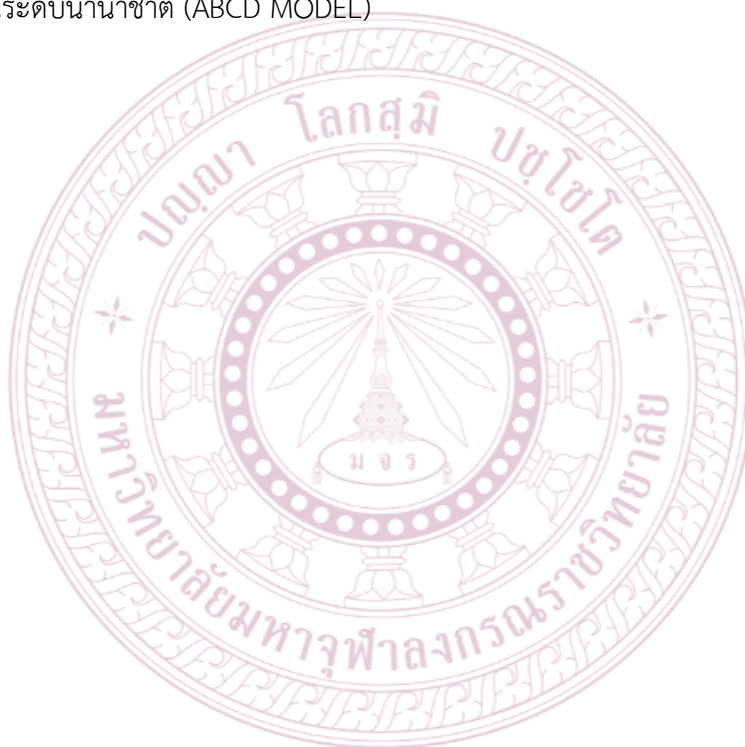
สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 1 รายนามผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่มเจาะจง 5 คน	47
ตารางที่ 2 เล่มหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ตัวอย่างบางหน้า	82
ตารางที่ 3 ตัวอย่างเว็บไซต์	140
ตารางที่ 4 ตัวอย่างวิดีโอคลิปทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	179
ตารางที่ 5 ตัวอย่างวิดีโอคลิปเส้นทางท่องเที่ยวเมืองหลัก 15 จังหวัด 6 เส้นทาง	186
ตารางที่ 6 ตัวอย่างวิดีโอคลิปเกี่ยวกับวัดท่องเที่ยว แบ่งตามภูมิภาค	186
ตารางที่ 7 ตัวอย่างวิดีโอคลิปเกี่ยวกับวัดท่องเที่ยว แบ่งตามภูมิภาค	192
ตารางที่ 9 แสดงจำนวน ร้อยละ กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (N=628)	198
ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อเว็บไซต์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ จำแนกตามรายชื่อ (N=628)	199
ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อวิดีโอคลิปสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ จำแนกตามรายชื่อ (N=628)	201
ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อข้อมูลจำเป็นที่ ต้องการทราบในการท่องเที่ยววิถีพุทธ จำแนกตามรายชื่อ (N=628)	202
ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อความสนใจ เส้นทางการท่องเที่ยววิถีพุทธ จำแนกตามรายชื่อ (N=628)	203
ตารางที่ 14 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อองค์ประกอบการ ท่องเที่ยว จำแนกตามรายชื่อ (N=628)	203
ตารางที่ 15 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อความภักดีต่อการ ท่องเที่ยววิถีพุทธ จำแนกตามรายชื่อ (N=628)	204

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 1 ชัดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยในระดับโลก	3
ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดนวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ ในเมืองหลักของประเทศไทยในระดับนานาชาติ	39
ภาพที่ 3 กระบวนการวิจัย 7 ขั้นตอนสำหรับพัฒนานวัตกรรมข้อมูลกลาง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก 15 จังหวัด ในระดับนานาชาติ	55
ภาพที่ 4 พระพุทธรูปหลวงพ่อโสธรในพระอุโบสถหลังใหม่	146
ภาพที่ 5 หลวงปู่ทิม อิสริโก	147
ภาพที่ 6 หลวงปู่ทวด	148
ภาพที่ 7 วิหารหรือมณฑปทรงจตุรมุข (มณฑปพ่от่านสมเด็จพระเจ้า)	150
ภาพที่ 8 พระพุทธสิหิงค์	151
ภาพที่ 9 พระมหาธาตุแก่นนคร	152
ภาพที่ 10 พระบรมธาตุเจดีย์มหาจักรีพิพัฒน์	153
ภาพที่ 11 พระประธานในพระอุโบสถปางมารวิชัย	154
ภาพที่ 12 เจดีย์พระบรมธาตุไชยา	155
ภาพที่ 13 ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถ	156
ภาพที่ 14 พระพุทธสกุลสีมามงคล (หลวงพ่อขาว)	157
ภาพที่ 15 รอยพระพุทธรูป วัดพระพุทธรูปมหาธรรมราชา	158
ภาพที่ 16 ศาลาประดิษฐานสังขารหลวงพ่อดุตตะ	159
ภาพที่ 17 บริเวณห้องโถงชั้นล่าง ถ้ำใหญ่ หรือ ถ้ำพระ	161
ภาพที่ 18 พระธาตุเจดีย์ยอดเขาแก้วและพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ตั้งอยู่บนยอดเขาแก้ว	162
ภาพที่ 19 พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่เปลี่ยน ปิณฺณปาทีโป	163
ภาพที่ 20 บุรพาจารย์เจดีย์	164
ภาพที่ 21 มหาวิหารทรงบาตรคว่ำ	165
ภาพที่ 22 พระอุโบสถ	166
ภาพที่ 23 วัดป่าสุญญตา	167
ภาพที่ 24 ภาพมุมสูงวัดนิโรธรังสี	168
ภาพที่ 25 จัดอบรมให้กับผู้สนใจปฏิบัติธรรม	169
ภาพที่ 26 พระอุโบสถกลางแจ้ง	170

ภาพที่ 27 พระอุโบสถ	171
ภาพที่ 28 การปฏิบัติธรรม	172
ภาพที่ 29 ศาลาเอนกประสงค์ สีขาว ริมแม่น้ำบางปะกง	173
ภาพที่ 30 ภาพมุมสูง บริเวณเนินวัดเขาพระ	174
ภาพที่ 31 การฝึกปฏิบัติของผู้ปฏิบัติธรรม	175
ภาพที่ 32 การอบรมเยาวชน	176
ภาพที่ 33 ลานธรรมหน้าถ้ำ	177
ภาพที่ 4 ตัวแบบนวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก ในระดับนานาชาติ (ABCD MODEL)	205

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พลวัตของเทคโนโลยีดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่หยุดยั้ง ส่งผลกระทบอย่างมากต่อวิถีชีวิต การมีปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคม กระบวนการทางธุรกิจ ซึ่งรวมถึงการผลิต การค้า การบริการ และการท่องเที่ยว กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไปสู่ยุคดิจิทัล ดังนั้น ความสามารถในการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลจึงเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาประเทศ องค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) ระบุว่า “การท่องเที่ยว” เป็นหนึ่งในภาคส่วนที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจมากที่สุดและรวดเร็วที่สุด ประชากรทั่วโลกนับพันล้านคนเดินทางท่องเที่ยวทุกปีและมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยมีนักท่องเที่ยวทั่วโลก 1.5 พันล้านคนในปี 2019 เพิ่มขึ้น 4% จากปีก่อนหน้า และเป็นตัวเลขที่คาดการณ์ไว้สำหรับปี 2020¹

ในปี 2562 แม้เศรษฐกิจโลกยังอยู่ในภาวะชะลอตัว แต่เศรษฐกิจการท่องเที่ยวของไทยยังคงเติบโตจากนักท่องเที่ยวภายในภูมิภาคเดียวกันที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ในช่วงเดือนมกราคม-ตุลาคม 2562 มีนักท่องเที่ยวต่างชาติ เดินทางมาเที่ยวไทย 32.50 ล้านคน ขยายตัวร้อยละ 4.29 เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา มีรายได้จากการท่องเที่ยว 1.57 ล้านล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 3.97 เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา² และมีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว (Travel & Tourism Competitiveness Index) อยู่ในอันดับที่ 31

¹ UNWTO, International Tourism Growth Continues To Outpace The Global Economy, [online] , source: <https://www.unwto.org/international-tourism-growth-continues-to-outpace-the-economy> [July 3, 2021].

² ฐานเศรษฐกิจ, ต่างชาติมาไทย 10 เดือน 32.5 ล้านคน อินเดียพุ่ง 37 %, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.thansettakij.com/business/415266> [23 กรกฎาคม 2564].

จาก 140 ประเทศ³ ดังข้อมูลในตารางที่ 1 ซึ่งจัดทำโดยสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum)

T&T Competitiveness Index 2019 Overall Rankings

Covering 140 economies, the Travel & Tourism Competitiveness Index measures the set of factors and policies that enable the sustainable development of the travel and tourism sector, which contributes to the development and competitiveness of a country.

Rank	Economy	Score ¹	Rank	Score ²	Change since 2017	Diff. from Global Avg. (%)
1	Spain	5.4	0	0.3	41.4	
2	France	5.4	0	1.5	40.4	
3	Germany	5.4	0	2.0	40.0	
4	Japan	5.4	0	2.1	39.6	
5	United States	5.3	1	2.6	36.6	
6	United Kingdom	5.2	-1	-0.2	34.9	
7	Australia	5.1	0	0.8	33.6	
8	Italy	5.1	0	1.9	32.2	
9	Canada	5.1	0	1.6	31.3	
10	Switzerland	5.0	0	1.5	30.4	
11	Austria	5.0	1	2.0	28.8	
12	Portugal	4.9	2	3.2	27.2	
13	China	4.9	2	3.2	26.7	
14	Hong Kong SAR	4.8	-3	-1.1	25.1	
15	Netherlands	4.8	2	3.2	24.5	
16	Korea, Rep.	4.8	3	4.7	24.3	
17	Singapore	4.8	-4	-2.0	23.7	
18	New Zealand	4.7	-2	1.4	23.4	
19	Mexico	4.7	3	3.4	21.9	
20	Norway	4.6	-2	-1.0	19.4	
21	Denmark	4.6	10	3.4	19.1	
22	Sweden	4.6	-2	0.2	18.6	
23	Luxembourg	4.6	5	1.4	18.4	
24	Belgium	4.5	-3	0.1	18.2	
25	Greece	4.5	-1	0.9	18.1	
26	Ireland	4.5	-3	0.3	18.0	
27	Croatia	4.5	5	2.4	17.6	
28	Finland	4.5	5	2.7	17.4	
29	Malaysia	4.5	-3	0.4	17.3	
30	Iceland	4.5	-5	0.0	17.0	
31	Thailand	4.5	3	2.6	16.9	
32	Brazil	4.5	-5	-0.8	15.8	
33	United Arab Emirates	4.4	-4	-1.3	15.3	
34	India	4.4	6	5.7	14.9	
35	Malta	4.4	1	2.4	13.3	
36	Slovenia	4.3	5	3.9	13.0	
37	Taiwan, China	4.3	-7	-3.0	12.6	
38	Czech Republic	4.3	1	2.5	12.5	
39	Russian Federation	4.3	4	4.0	12.2	
40	Indonesia	4.3	2	2.8	11.0	
41	Costa Rica	4.3	-3	1.0	10.9	
42	Poland	4.2	4	2.9	10.0	
43	Turkey	4.2	1	2.0	9.8	
44	Cyprus	4.2	8	4.8	9.6	
45	Bulgaria	4.2	0	1.8	9.5	
46	Estonia	4.2	-9	-0.7	9.1	
47	Panama	4.2	-12	-4.0	9.0	
48	Hungary	4.2	1	3.4	9.0	
49	Peru	4.2	2	3.1	8.3	
50	Argentina	4.2	0	2.5	7.9	
51	Qatar	4.1	-4	1.5	7.5	
52	Chile	4.1	-4	0.9	6.6	
53	Latvia	4.0	1	1.8	5.0	
54	Mauritius	4.0	1	2.3	4.2	
55	Colombia	4.0	7	4.7	4.2	
56	Romania	4.0	12	5.7	3.7	
57	Israel	4.0	4	3.6	3.5	
58	Oman	4.0	8	5.1	3.4	
59	Lithuania	4.0	-3	1.5	3.3	
60	Slovak Republic	4.0	-1	2.0	3.3	
61	South Africa	4.0	-6	-0.8	3.2	
62	Seychelles	3.9	n/a	n/a	2.1	
63	Viet Nam	3.9	4	3.4	1.7	
64	Bahrain	3.9	-4	0.4	1.5	
65	Egypt	3.9	9	7.0	1.3	
66	Morocco	3.9	-1	2.2	1.2	
67	Montenegro	3.9	5	5.6	1.1	
68	Georgia	3.9	2	4.7	0.7	
69	Saudi Arabia	3.9	-6	1.4	0.7	
70	Ecuador	3.9	-13	-1.2	0.4	
71	Azerbaijan	3.8	0	2.7	-1.3	
72	Brunei Darussalam	3.8	n/a	n/a	-1.7	
73	Dominican Republic	3.8	3	4.2	-1.9	
74	Uruguay	3.8	3	4.2	-2.1	
75	Philippines	3.8	4	4.2	-2.5	
76	Jamaica	3.7	-7	0.9	-2.6	
77	Sri Lanka	3.7	-13	-2.3	-3.2	
78	Ukraine	3.7	10	6.5	-3.2	
79	Armenia	3.7	5	5.2	-3.6	
80	Kazakhstan	3.7	1	2.2	-4.6	
81	Namibia	3.7	1	2.2	-4.7	
82	Kenya	3.6	-2	1.0	-5.7	
83	Serbia	3.6	12	7.2	-5.7	
84	Jordan	3.6	-9	-1.2	-6.7	
85	Turkmenistan	3.6	2	2.4	-6.8	
86	Albania	3.6	12	6.9	-6.8	
87	Trinidad and Tobago	3.6	-14	-2.4	-6.9	
88	Cape Verde	3.6	-5	0.0	-7.7	
89	Iran, Islamic Rep.	3.5	4	3.4	-7.9	
90	Bolivia	3.5	9	4.7	-9.1	
91	Nicaragua	3.5	1	1.6	-9.2	
92	Botswana	3.5	-7	-1.2	-9.6	
93	Mongolia	3.5	9	4.6	-9.8	
94	Honduras	3.5	-4	-0.9	-10.2	
95	Tanzania	3.4	-4	-0.5	-10.8	
96	Kuwait	3.4	4	2.7	-11.1	
97	Lao PDR	3.4	-3	0.4	-11.2	
98	Cambodia	3.4	3	2.4	-11.8	
99	Guatemala	3.4	-13	-3.2	-11.8	
100	Lebanon	3.4	-4	0.3	-12.1	
101	North Macedonia	3.4	-12	-3.8	-12.7	
102	Nepal	3.3	1	1.9	-13.0	
103	Moldova	3.3	14	6.4	-14.5	
104	Tajikistan	3.3	3	3.1	-14.6	
105	Romania and Herzegovina	3.3	8	5.2	-14.7	
106	Senegal	3.3	5	3.8	-15.2	
107	Rwanda	3.2	-10	-3.4	-15.5	
108	El Salvador	3.2	-3	-1.3	-16.0	
109	Paraguay	3.2	1	2.7	-16.0	
110	Kyrgyz Republic	3.2	5	4.1	-16.0	
111	Gambia, The	3.2	1	3.4	-16.1	
112	Uganda	3.2	-6	-0.3	-17.0	
113	Zambia	3.2	-5	-0.6	-17.8	
114	Zimbabwe	3.2	0	1.2	-18.0	
115	Ghana	3.1	5	3.5	-18.2	
116	Algeria	3.1	2	2.5	-18.2	
117	Venezuela	3.1	-13	-4.6	-18.6	
118	Eswatini	3.1	n/a	n/a	-18.6	
119	Côte d'Ivoire	3.1	-10	-1.6	-19.1	
120	Bangladesh	3.1	5	7.3	-19.4	
121	Pakistan	3.1	3	7.1	-19.5	
122	Ethiopia	3.0	-6	-2.4	-21.4	
123	Benin	3.0	4	6.3	-21.5	
124	Lesotho	3.0	4	6.4	-21.5	
125	Malawi	2.9	-2	0.7	-23.9	
126	Guinea	2.9	n/a	n/a	-24.1	
127	Mozambique	2.9	-5	0.0	-24.3	
128	Cameroon	2.9	-2	0.7	-24.7	
129	Nigeria	2.8	0	0.0	-26.8	
130	Mali	2.8	0	0.8	-27.1	
131	Sierra Leone	2.8	0	3.4	-27.6	
132	Burkina Faso	2.8	n/a	n/a	-27.7	
133	Haiti	2.8	n/a	n/a	-28.2	
134	Angola	2.7	n/a	n/a	-28.9	
135	Mauritania	2.7	-3	1.8	-30.2	
136	Congo, Dem. Rep.	2.7	-3	1.4	-30.5	
137	Burundi	2.7	-3	3.7	-30.9	
138	Liberia	2.6	n/a	n/a	-32.2	
139	Chad	2.5	-4	0.0	-34.4	
140	Yemen	2.4	-4	-0.9	-37.2	

● Asia-Pacific ● Europe and Eurasia ● The Americas ● Middle East and North Africa ● Sub-Saharan Africa

¹ Overall scores range from 1 to 7 where 1 is worst and 7 is best.

² Change in score is displayed as a percentage.

Explore additional features of the report at <http://reports.weforum.org/ttcr>

xiii

³ World Economic Forum, The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019, [online], source: https://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2019.pdf [July 2, 2021].

ภาพที่ 1 ชัดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยในระดับโลก

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยเป็นอันดับ 3 ของภูมิภาคเอเชีย มีความโดดเด่นเฉพาะตัวของศิลปวัฒนธรรมไทย ทำให้ตระหนักถึงความสำคัญ เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยและสามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง โดยคาดการณ์ว่าจะสร้างรายได้สูง 3,000,000 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2561⁴ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมามีความสามารถเพิ่มขีดความสามารถของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวโน้มใหม่ๆ ของภาคการท่องเที่ยวมุ่งเน้นที่กลยุทธ์ด้านนวัตกรรม การศึกษา การเปลี่ยนเป็นดิจิทัล และการลงทุน⁵ แต่อย่างไรก็ดี อุตสาหกรรมท่องเที่ยวนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามสภาวการณ์โลกและพฤติกรรมของผู้บริโภค

ต้นปี 2563 ที่เกิดการแพร่หลายของ COVID-19 ทั่วโลก อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากจากการปิดประเทศ จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเที่ยวไทยในปี 2564 ยังอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากนโยบายการเปิดรับนักท่องเที่ยวต่างชาติของไทย นอกจากนี้ภาคการท่องเที่ยวกลับต้องเผชิญกับปัญหาที่หนักหน่วงกว่าทุกครั้งจากการระบาดของไวรัสโควิด-19 ที่เหนือความคาดหมายทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงมาก ส่งผลกระทบรุนแรงต่อธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวซึ่งมีส่วนการจ้างงานถึงประมาณร้อยละ 23.5 ของการจ้างงานในปี 2562⁶ ความท้าทายของการฟื้นตัวในครั้งนี้จึงขึ้นอยู่กับว่าโรคระบาดจะรุนแรงขึ้น และยืดเยื้อเพียงใดเนื่องจากส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของทั้งนักท่องเที่ยวไทยและต่างชาติ

ผลจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ไปทั่วโลก โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีต่างๆ มาปรับใช้ทั้งเชิงธุรกิจ สังคม การศึกษา รวมไปถึงการท่องเที่ยว ซึ่งเทคโนโลยีหนึ่งที่น่าสนใจ คือ เทคโนโลยีเสมือนจริงหรือที่เรียกว่า VR (Virtual Reality) ซึ่งมีการนำมาใช้ในเชิงธุรกิจการท่องเที่ยว นอกจากการท่องเที่ยวแล้ว ธุรกิจและกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องมีคนเข้า

⁴ สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, แผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยชุมชนอย่างยั่งยืนและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2561- 2565, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://secretary.mots.go.th/ewtadmin/ewt/secretary/download/PDF/Action%20Plan%20for%20Tourism%20Development.pdf> [7 กรกฎาคม 2564].

⁵ UNWTO, INNOVATION, EDUCATION AND INVESTMENTS, [online], source: <https://www.unwto.org/innovation-investment-and-digital-transformation> [September 7, 2021].

⁶ ศูนย์วิจัยกสิกร, ต่างชาติเที่ยวไทยปี 2564 ยังจำกัด, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.kasikomresearch.com/th/analysis/k-econ/business/Pages/z3166-Travel.aspx> [8 กันยายน 2564].

ร่วมเป็นจำนวนมากๆ ก็เปลี่ยนมาใช้เทคโนโลยีมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม พฤติกรรมนักท่องเที่ยวในปัจจุบันใช้เทคโนโลยีออนไลน์หลายช่องทาง ในการค้นหาข้อมูลเพื่อตัดสินใจเดินทางไปทัศนศึกษาท่องเที่ยว อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้มีการนำการท่องเที่ยวอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Tourism: E-Tourism) มาใช้ในการให้บริการเพื่อสร้างรายได้และลดค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการให้บริการ ส่งผลให้คนทั่วโลกสามารถเชื่อมต่อถึงกันได้โดยสะดวกและสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยง่าย ที่สำคัญคือ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการใช้เทคโนโลยีออนไลน์หลายช่องทาง ในการค้นหาข้อมูลเพื่อตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว

ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และเน้นที่ความยั่งยืน มีการผสมผสานวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาและความเป็นไทย เพื่อสร้างประสบการณ์ที่แปลกใหม่ให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสได้จริง อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวกระจายไปยังภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น World Economic Forum: WEF ได้จัดอันดับขีดความสามารถในการแข่งขันด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทยอยู่อันดับที่ 34 จาก 141 ประเทศทั่วโลก ด้านความพร้อมของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ อยู่ในอันดับที่ 60⁷ และสร้างรายได้ให้กับหน่วยงานและชุมชนที่อยู่ในห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม มุ่งเน้นการใช้องค์ความรู้และนวัตกรรมผนวกกับจุดแข็งในด้านความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต เพื่อสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวที่ตอบสนองพฤติกรรม ความต้องการนักท่องเที่ยว และสร้างทางเลือกของประสบการณ์ใหม่ๆ โดยมีอัตราการขยายตัวของรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมอยู่ประมาณร้อยละ 10 ในระหว่างปี 2561-2565⁸

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้กำหนดนโยบายและเป้าหมายเพื่อสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว 2.2 ล้านล้านบาทในปี 2558 โดยให้ความสำคัญกับการเพิ่มรายได้ให้ประเทศ การกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น การพัฒนาคุณภาพคนไทย และการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยวของประเทศไทย ซึ่งได้กำหนดแนวทางดำเนินงานสำคัญๆ ได้แก่ การใช้สื่อ Social Media เพื่อการประชาสัมพันธ์

⁷ คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.mots.go.th/download/article/article_20170320150102.pdf [22 สิงหาคม 2564].

⁸ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), การประกาศแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561- 2580), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/ratchakitcha-136-51/ [25 สิงหาคม 2564].

ที่รวดเร็วและเข้าถึงได้มากยิ่งขึ้น รวมถึงมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เป็นกลุ่มจังหวัดท่องเที่ยวและกระจายเชื่อมโยงเมืองหลักเมืองหลัก⁹ ทั้งนี้ ข้อมูลจากการสำรวจอัตราการเข้าพักแรมในสถานพักแรมต่างๆ ของเมืองท่องเที่ยวหลัก ก่อนเกิดการแพร่หลายของ COVID-19 ทั่วโลก พบว่ามีอัตราการเข้าพักขยายตัวสูง¹⁰

การประชุมสมัชชาใหญ่สมัยสามัญขององค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ ครั้งที่ 24 ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ 30 พฤศจิกายน - 3 ธันวาคม 2564 ณ กรุงมาดริด ราชอาณาจักรสเปน โดยการประชุมดังกล่าวเป็นการประชุมผู้นำการท่องเที่ยวของโลกที่ใหญ่ที่สุด ซึ่งมีการประชุมทุก 2 ปี เพื่อกำหนดทิศทางและนโยบายด้านการท่องเที่ยวของโลก ตลอดจนอนุมัติงบประมาณ เพื่อให้สำนักงานเลขาธิการ UNWTO ใช้ดำเนินการในการพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางในการดำเนินการ ได้แก่ 1) ให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา 2) พัฒนาทรัพยากรบุคคล 3) พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 4) พัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยว 5) รวบรวมข้อมูลด้านสถิติการท่องเที่ยว 6) ส่งเสริมและประเมินสถานการณ์ด้านการตลาด 7) พัฒนาและส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ ๆ และ 8) สนับสนุนการสื่อสารและการจัดทำข้อมูล¹¹

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว โดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้จัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งเมืองหลักและเมืองหลัก ทั้งนี้ ได้กำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้เกิดการพัฒนาในเรื่องของ Local Economy ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมถึงสินค้าเกษตร วิสาหกิจชุมชน และเรื่องต่างๆ เพื่อป้อนเข้าสู่การท่องเที่ยว ดังนั้น การส่งเสริมการท่องเที่ยวครอบคลุมทั้งเมืองหลักและเมืองหลัก จึงส่งผลให้ความเจริญไม่กระจุกอยู่แค่ผู้ประกอบการไม่กี่แห่ง รวมถึงให้มีการกระจายนักท่องเที่ยวและรายได้จากเมืองหลักไปสู่เมืองหลักอย่างต่อเนื่อง¹²

⁹ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, นโยบายด้านการท่องเที่ยว, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.mots.go.th/News-view.php?nid=5953> [14 มกราคม 2565].

¹⁰ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, แลงข่าวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.mots.go.th/News-view.php?nid=6633> [14 มกราคม 2565].

¹¹ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, การประชุมสมัชชาใหญ่สมัยสามัญขององค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ ครั้งที่ 24, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.mots.go.th/News-view.php?nid=13692> [24 มกราคม 2565].

¹² กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, รองฯ สมคิด เร่งหน่วยงานจัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว พร้อมเดินหน้าพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเมืองหลักสู่เมืองหลักต่อเนื่อง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.mots.go.th/News-view.php?nid=10155> [14 มกราคม 2565].

การสำรวจความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวช่วงเดือน สิงหาคม 2564 จำนวนตัวอย่าง 468 คน พบว่า จังหวัดเป้าหมายที่นักท่องเที่ยววางแผนท่องเที่ยวใน ช่วงเดือน ก.ย.-ธ.ค. 2564 สำหรับ 3 อันดับแรก คือ จังหวัดเชียงใหม่ คิดเป็นร้อยละ 16.7 จังหวัด น่าน คิดเป็นร้อยละ 9.3 และจังหวัดภูเก็ต คิดเป็นร้อยละ 8.6¹³

เมืองหลัก 15 จังหวัดของประเทศไทยมีวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมตั้งอยู่เป็น จำนวนมาก สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธเน้นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่ที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทาง ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น รวมถึงสถานที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ ทางพระพุทธศาสนา จากปรากฏการณ์ข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเมืองหลัก โดยใช้กลยุทธ์การท่องเที่ยววิถีพุทธ และแนวคิดด้านการพัฒนานวัตกรรมดิจิทัลมา ใช้เป็นเครื่องมือช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยจัดทำเป็นฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรม และจัดทำสื่อดิจิทัลในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ วิดีโอคลิป และจัดทำช่องทางการเข้าถึงสื่อดิจิทัล ทางช่องยูทูป และทางเว็บไซต์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัย สามารถใช้งานได้สะดวกและง่าย เข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลา ผลที่ได้จากงานวิจัยนี้ จะก่อให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติอย่างเป็น รูปธรรมสำหรับการพัฒนาและการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวระดับเมืองหลัก รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจ ของประเทศด้วย

1.2 คำถามวิจัย

1. การพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก 15 จังหวัด มี กระบวนการและขั้นตอนการพัฒนาอย่างไร
2. การพัฒนานวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ มี กระบวนการและขั้นตอนการพัฒนาอย่างไร
3. การประชาสัมพันธ์และประเมินผลนวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถี พุทธเมืองหลักในระดับนานาชาติ เป็นอย่างไร

¹³ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ผลการสำรวจความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.mots.go.th/download/article/article_20211115153223.pdf [15 ธันวาคม 2564].

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด
2. เพื่อพัฒนานวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลักในระดับนานาชาติ
3. เพื่อประชาสัมพันธ์และประเมินผลนวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลักในระดับนานาชาติ

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้จะดำเนินการในพื้นที่ของวัด 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง ในเมืองหลัก 15 จังหวัด รวมทั้งสิ้น 30 สถานที่ ประกอบด้วย (1) ภาคเหนือ จำนวน 1 จังหวัด (2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 2 จังหวัด (3) ภาคกลาง จำนวน 4 จังหวัด (4) ภาคตะวันออก จำนวน 3 จังหวัด และ (5) ภาคใต้ จำนวน 5 จังหวัด

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาในงานวิจัยนี้ ศึกษาข้อมูลในพื้นที่ของวัด 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง รวมทั้งสิ้น 30 สถานที่ เนื้อหาของแต่ละสถานที่ ประกอบด้วยข้อมูลสำคัญ 9 สารสนเทศ คือ

1. ที่ตั้ง/การเดินทาง
2. ช่องทางประชาสัมพันธ์และติดต่อ
3. ประวัติความเป็นมา
4. เส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธ (ROUTE)
5. สิ่งสำคัญภายในวัด
6. กิจกรรมสำคัญของวัด
7. คุณค่าทางพระพุทธศาสนา
8. สถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียง
9. สิ่งอำนวยความสะดวกหรือบริการที่อยู่ใกล้เคียง

โดยจัดทำเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ 4 รูปแบบ คือ

1. โปสเตอร์แหล่งท่องเที่ยว
2. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 2 ภาษา
3. ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) 2 ภาษา

4. สื่อประชาสัมพันธ์แบบคลิปปิดีโอทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย ซึ่งเกี่ยวข้องกับวัดและสถานปฏิบัติธรรม ทั้ง 30 แห่ง ในเมืองหลัก 15 จังหวัด จำนวน 90 คน ประกอบด้วย เจ้าอาวาสวัด/ผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัดและสถานปฏิบัติธรรม จำนวน 30 คน และ นักท่องเที่ยว/ผู้ปฏิบัติธรรม ที่เดินทางมาวัดและสถานปฏิบัติธรรม จำนวน 60 คน

2) ผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่มเจาะจง จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ตัวแทนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จำนวน 3 คน ตัวแทนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จำนวน 1 คน และตัวแทนจากสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย จำนวน 1 คน

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

เมืองหลัก หมายถึง เมืองท่องเที่ยวหลัก หรือเมืองที่สถิตินักท่องเที่ยวจากต่างประเทศมักจะกระจุกอยู่บริเวณหัวเมืองใหญ่ เมื่อนักท่องเที่ยวชาวไทยเข้าไปด้วยจำนวนจะยิ่งทวีคูณมากขึ้น ในงานวิจัยนี้ เมืองหลักประกอบด้วย 15 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่, สระบุรี, ภูเก็ต, กระบี่, พังงา, สงขลา, สุราษฎร์ธานี, กาญจนบุรี, ประจวบคีรีขันธ์, เพชรบุรี, ฉะเชิงเทรา, ชลบุรี, ระยอง, ขอนแก่น และนครราชสีมา

การท่องเที่ยววิถีพุทธ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายเพื่อนันทนาการควบคู่ไปกับการแสวงหาความรู้ การศึกษาข้อปฏิบัติอันเป็นหลักการในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย 2 มิติ คือ 1) มิติเชิงนันทนาการ หรือความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และ 2) มิติเชิงการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม

ฐานข้อมูล หมายถึง แหล่งที่ใช้เก็บข้อมูลในพื้นที่ของวัดท่องเที่ยว 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง ในเมืองหลัก 15 จังหวัด รวมทั้งสิ้น 30 สถานที่ ซึ่งเนื้อหาของแต่ละสถานที่ประกอบด้วยข้อมูลสำคัญ 9 สารสนเทศ สำหรับเป็นแหล่งข้อมูลทางการท่องเที่ยวที่ตอบสนองกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงผู้ประกอบการและชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการผู้ใช้บริการด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธ และเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว คือวัดท่องเที่ยว และสถานปฏิบัติธรรม ในเมืองหลัก 15 จังหวัด สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ

เส้นทางท่องเที่ยว หมายถึง แนวทางการสัญจรที่กำหนดขึ้นสำหรับการเดินทางหรือการตัดสินใจเลือกเดินทางของนักท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถพบเห็นหรือเข้าชมจุดที่น่าสนใจตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้ง่าย สะดวก ปลอดภัย ได้รับความรู้ และความเพลิดเพลินจากการใช้เส้นทางที่กำหนด

ขึ้นสำหรับการเดินทางท่องเที่ยว ในงานวิจัยนี้มี 4 เส้นทาง คือ 1. (1) สายเกจอาจารย์/รูปเคารพและวัตถุมงคล (2) สายสถาปัตยกรรมและจิตรกรรม (3) สายประเพณีวัฒนธรรมและอนุรักษ์ธรรมชาติ (4) สายสถานที่ปฏิบัติธรรม

นวัตกรรมข้อมูลกลาง หมายถึง ระบบฐานข้อมูล หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ วิดีโอคลิป เว็บไซต์ และช่องยูทูป สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่สามารถแสดงผลในรูปแบบที่สามารถอ่านผ่านทางหน้าจอคอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์เคลื่อนที่ ทั้งในระบบออนไลน์และออฟไลน์ อีกทั้งยังสามารถแทรกภาพ เสียง และสิ่งพิมพ์ออกทางเครื่องพิมพ์ได้ ในที่นี้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ นำเสนอข้อมูล 2 ภาษาคือ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

Web Portal หมายถึง ระบบข้อมูลกลางที่นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ นำเสนอข้อมูล 2 ภาษาคือ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สามารถใช้งานผ่านทางสมาร์ทโฟนหรือเครื่องคอมพิวเตอร์

สื่อประชาสัมพันธ์รูปแบบดิจิทัล หมายถึง วิดีโอคลิปที่นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว และมัคคุเทศน์ สามารถสืบค้นข้อมูลจากนวัตกรรมข้อมูลกลาง ได้แก่ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และวิดีโอคลิป ผ่านทางช่องยูทูปและเว็บไซต์ เพื่อนำไปใช้ด้านการท่องเที่ยว

2. นักศึกษา นักวิชาการ สามารถสืบค้นข้อมูลจากนวัตกรรมข้อมูลกลาง ได้แก่ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และวิดีโอคลิป ผ่านทางช่องยูทูปและเว็บไซต์ เพื่อนำไปใช้ด้านวิชาการ

3. หน่วยงานภาครัฐ สามารถสืบค้นข้อมูลจากนวัตกรรมข้อมูลกลาง ได้แก่ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และวิดีโอคลิป ผ่านทางช่องยูทูปและเว็บไซต์ เพื่อนำไปใช้ส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวและขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ” ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่างๆ อย่างเป็นระบบและมีความเชื่อมโยงกัน จากนั้นจึงสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งจะนำเสนอไปตามลำดับ

2.1 แนวคิดการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว

เทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในยุคสังคมข้อมูลข่าวสาร ทำให้โลกแคบลง คนในโลกสามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างไร้ขีดจำกัดด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต มือถือ ซึ่งปัจจุบันถือเป็นช่องทางสำคัญในการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ติดต่อสื่อสาร หรือข้อเสนอแนะระหว่างองค์กร บริษัท และประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ทำให้การประชาสัมพันธ์ขององค์กร สถาบัน สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะสามารถเข้าถึงประชาชนที่เกี่ยวข้องได้ทุกที่ ทุกเวลา สามารถให้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างครบถ้วน สิ่งดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงวิธีการสื่อสารแบบเดิมไปอย่างสิ้นเชิง โดยการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาใช้ในงานประชาสัมพันธ์ มีการใช้ประโยชน์อิเล็กทรอนิกส์ หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) แทนการใช้จดหมายหรือการส่งโทรสาร (fax) และโทรศัพท์เคลื่อนที่ มีการใช้หนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ แทนหนังสือพิมพ์ มีการสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่สามารถเห็นหน้าผู้รับผู้ส่งในอินเทอร์เน็ตด้วยโปรแกรมเฉพาะ มีการเผยแพร่ข้อมูลองค์กรสถาบันผ่านทางเว็บไซต์ (Website) เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) ทั้งภาพ เสียง และสื่อผสม (multimedia) รวมทั้งสามารถปฏิสัมพันธ์กับประชาชนที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ งานประชาสัมพันธ์ได้นำเอาระบบคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้มากขึ้น เพื่อจัดทำเป็นสื่อในลักษณะของสื่อผสม (Multimedia) หรือการนำเอาอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ เพื่อความสะดวกรวดเร็ว โดยจัดได้ว่าเป็นสื่ออีกประเภทหนึ่ง ที่เรียกว่า สื่อสมัยใหม่ (Modern Media) นิยมใช้กันในยุคสังคมข่าวสาร หรือยุคสารสนเทศ

(Information Age) เช่น ดาวเทียม (Satellite) อินเทอร์เน็ต (Internet) ซึ่งการประชาสัมพันธ์ที่จัดทำขึ้นบนอินเทอร์เน็ต ซึ่งถือว่าเป็นสื่อสมัยใหม่ที่น่ามาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดเช่นเดียวกับสื่ออื่นๆ อินเทอร์เน็ตที่ใช้ทำการประชาสัมพันธ์ส่วนใหญ่ผ่านทาง E-mail เว็บไซต์ หรือสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)

ระบบสารสนเทศ (Information System) คือระบบที่ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ได้แก่ ระบบคอมพิวเตอร์ทั้งฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ ระบบเครือข่ายฐานข้อมูล ผู้พัฒนาระบบ ผู้ใช้ระบบ พนักงานที่เกี่ยวข้อง และผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาทุกองค์การทำงานร่วมกันเพื่อกำหนด รวบรวม จัดเก็บ และประมวลผลข้อมูลเพื่อสร้างสารสนเทศ จากนั้นส่งผลลัพธ์หรือสารสนเทศที่ได้ให้ผู้ใช้เพื่อช่วยสนับสนุนการทำงานการตัดสินใจ การวางแผน การบริหาร การควบคุม การทำงานของระบบสารสนเทศประกอบไปด้วยกิจกรรมหลัก 3 อย่าง คือการนำข้อมูลเข้าสู่ระบบ (Input) การประมวลผล (Processing) และการนำเสนอผลลัพธ์ (Output) ระบบสารสนเทศอาจจะมี การสะท้อนกลับ (Feedback) เพื่อการประเมินและปรับปรุงข้อมูลนำเข้า ระบบสารสนเทศอาจจะเป็นระบบที่ประมวลด้วยมือ (Manual) หรือระบบที่ใช้คอมพิวเตอร์ก็ได้ ในขณะที่กิตติ ภักดีวัฒนะกุล และพนิดา พานิชกุล 31 ได้กล่าวว่าการพัฒนาระบบสารสนเทศต้องดำเนินงานตามวงจรการพัฒนาระบบ (System Development Life Cycle : SDLC) มีขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ การค้นหาและเลือกสรรโครงการ (Project Identification and Selection) การเริ่มต้นและวางแผนโครงการ (Project Initiating and Planning) การวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) การออกแบบเชิงตรรกะ (Logical Design) การออกแบบเชิงกายภาพ (Physical Design) การพัฒนาและติดตั้งระบบ (System Implementation) การซ่อมบำรุง (System Maintenance)¹

กล่าวได้ว่า การประชาสัมพันธ์ด้วยอินเทอร์เน็ตคือการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้กว้างไกล โดยเฉพาะสื่ออินเทอร์เน็ตนำมาใช้ประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์ทางการตลาดได้ดีเนื่องจาก สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในระดับสากล โดยไม่จำกัดกลุ่มและถิ่นที่อยู่ของผู้รับสาร สามารถเผยแพร่กระจายได้ทั่วโลก สามารถสร้างกระบวนการปฏิสัมพันธ์ในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา เป็นสื่อที่สามารถเปิดรับข่าวสารได้ตลอด 24 ชั่วโมง สามารถให้ข่าวสารข้อมูลได้มากกว่าสื่อชนิดอื่นๆ ทั้งรูปข้อความ ภาพและเสียง และยังใช้งบประมาณที่น้อยกว่า จากแนวโน้มในการใช้งานอินเทอร์เน็ตดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวขึ้น จำเป็น

¹ ชวรงค์ โพนธวัช, เทคโนโลยีสารสนเทศ, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, 2540), หน้า 70, สุชาติ ภิระนันท์, เทคโนโลยีสารสนเทศสถิติ: ข้อมูลในระบบสารสนเทศ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 74.

ที่จะต้องคำนึงถึงการแสดงผลข้อมูลบนอุปกรณ์สมาร์ทโฟนเหล่านี้ด้วย แต่เนื่องจากสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ตนั้น มีความหลากหลายในเรื่องของขนาดของจอแสดงผล ซึ่งเป็นอุปสรรคที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาระบบเว็บไซต์ หรือแอปพลิเคชันให้สามารถแสดงผลข้อมูลได้เหมาะสมกับขนาดของหน้าจอแสดงผล ซึ่งในปัจจุบันนักพัฒนาระบบเว็บไซต์ได้คิดค้นการออกแบบการแสดงผลที่มีความยืดหยุ่น และสามารถปรับการแสดงผลข้อมูลได้อย่างเหมาะสมกับขนาดของหน้าจอ เรียกว่า Responsive Design เป็นเทคนิคการออกแบบและพัฒนาแบบการแสดงผลให้เหมาะกับอุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่ แต่ก็ยังสามารถแสดงผลได้บนคอมพิวเตอร์ทั่วไปได้

ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาอุทยานการท่องเที่ยว จัดทำฐานข้อมูลและแผนที่ และจัดรูปแบบและวิเคราะห์เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนด้วยระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ที่สามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ และสามารถเสนอเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไปที่สนใจได้

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยววิถีพุทธ

การท่องเที่ยววิถีพุทธหรือการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ การสร้างรายได้แก่ชุมชนและเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา และเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มพูนคุณประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และปณิธานประโยชน์ต่างๆ กลับสู่ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งชุมชนต่างๆ ปัจจุบันได้มีการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติมาท่องเที่ยวเชิงศาสนามากขึ้น การท่องเที่ยวประเภทนี้ต้องอาศัยความศรัทธาในศาสนาและความสวยงามที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น เป็นแรงผลักดันสำคัญสำหรับการเดินทาง

2.2.1 ความหมายของการท่องเที่ยววิถีพุทธ

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา² ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ครอบคลุมขยายความรวมถึงการท่องเที่ยวเชิงจิตใจ โดยถือว่าการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Tourism) กล่าวคือเป็นการท่องเที่ยวที่ประกอบไปด้วยศรัทธา เพื่อไปนมัสการสิ่งที่เคารพในศาสนา สำหรับพระพุทธศาสนาเป็นการเดินทางไปยังสถานที่สำคัญทางศาสนาพุทธของพุทธศาสนิกชน มิใช่เป็นเพียงการไปเยือนเท่านั้น หากเป็นการปฏิบัติธรรมเพื่อปรับเปลี่ยนภายใน จากสิ่งที่ได้เห็นและ

² สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว ไตรมาส 2, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ็กเซลเลนซ์ บิซิเนส แมเนจเม้นท์ จำกัด, 2559), หน้า 46-49.

เป็นสิ่งบันดาลใจให้เกิดการเรียนรู้แล้วเปลี่ยนแปลง เป็นกระบวนการภายในที่นำไปสู่ความตื่นและตระหนักรู้ผ่านการปฏิบัติมากกว่าเพียงการได้ผ่านพบ โดยจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) การเดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาเพื่อความสบายใจ เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่อยู่ในระดับที่ไม่ลึกซึ้งเท่ากับในอีกรูปแบบหนึ่ง ผู้เดินทางท่องเที่ยวพึงพอใจเพียงแค่ได้ไปถึง ได้สักการะบูชาในสถานที่อันศรัทธา ในบางครั้งมีการเน้นจำนวนโดยไปได้จำนวน สถานที่หลายๆ อาจจะใช้เวลาภายใน 1 วัน เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นถึงความสบายใจ การแก้ไขความไม่สบายใจ ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความรื่นเริงบันเทิงในประเพณีวัฒนธรรมทางศาสนา เช่น ทัวรี่ไหว้พระ 9 วัด ทัวรี่เดินทางสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งในและต่างประเทศ การแสวงบุญ ไหว้พระทำบุญ ในสถานที่ต่างๆ เช่น งานแห่เทียนพรรษา แสวงบุญเขาคิชฌกูฏ งานบุญบั้งไฟพญานาค งานชักพระ เป็นต้น

2) การเดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาเพื่อยกระดับจิตใจ เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่ลึกซึ้งไม่ฉาบฉวย มากกว่าการไปกราบไหว้บูชาเพื่อพบเห็นหรือขอพร มีความใฝ่รู้ ศึกษา แสวงหาความรู้ เกิดแง่คิด เกิดข้อธรรม เพื่อพัฒนาและยกระดับจิตใจให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป หรือในระดับที่ลึกซึ้งมาก คือการเดินทางไปเพื่อเรียนรู้ ปฏิบัติ ในสถานที่ ที่ใดที่หนึ่งในระยะเวลาหนึ่ง อาจเป็นระยะเวลาช่วงสั้น 3-5 วัน หรือ 7 วัน หรือยาวนานกว่านั้น เป็นการส่งสมปัญญทางศาสนา เพื่อทุกข์ที่ลดลง เช่น การเดินทางทัศนศึกษาเที่ยวไปในสถานที่ทางศาสนาต่างๆ การเดินทางไปปฏิบัติธรรมในสถานที่ต่างๆ

พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น³ กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธในแต่ละนิยามล้วนมีความหมายเพื่อการแสวงหาความรู้ ศึกษาข้อปฏิบัติอันเป็นหลักการในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ซึ่งหมายถึงเป็นการเดินทางที่ก่อประโยชน์เกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างผู้ที่เดินทางและเจ้าของท้องถิ่นผู้ให้การต้อนรับ อันจะนำมาซึ่งความสงบสุขสันติภาพแก่มวลมนุษยทุกหมู่เหล่า มิได้เป็นการเดินทางเพื่อบังเบียดผู้อื่นหรือเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเดินทางที่ควบคู่กับการศึกษาการพัฒนาจิตใจของผู้เดินทางและการปฏิบัติในหนทางที่ถูกต้องเพื่อมนุษย์ หมู่สัตว์ และสิ่งแวดลอม ส่วนศูนย์บริการวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย⁴ ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาว่า หมายถึงการเดินทางไปท่องเที่ยวยังศาสนสถาน เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถานและกราบไหว้

³ พระมหาสุทิตย์ อาภากร และคณะ, “การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาในประเทศไทย”, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สกว. (2555), หน้า 23.

⁴ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี 2557, สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2557), หน้า 33-43.

พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ครอบคลุมถึงสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่สถานที่ตั้งของอาคารที่ประดิษฐานรูปเคารพ สถานที่สำหรับบรรดาศาสนิกชนมาประชุมกันเพื่อทำพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนที่พำนักของนักบวชตามศาสนานั้นๆ โดยมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นส่วนๆ ตามกิจกรรมการใช้งานที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงศาสนายังหมายถึงการเดินทางเพื่อการบำบัตจิตใจตามหลักพระพุทธศาสนา หรือการบำบัตจิตใจโดยการฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่การนั่งสมาธิและการทำวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อการผ่อนคลายและลดความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน ซึ่งการฝึกตนนี้จะต้องเข้าไปฝึกปฏิบัติตนภายในพุทธสถานโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับโลกภายนอกในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

ในขณะที่ภัทรสุภา สีสานภาพรรณ⁵ ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงพุทธไว้ว่า หมายถึง การเดินทางไปยังพุทธศาสนสถานใดๆ โดยมีจุดมุ่งหมาย 3 ประการดังนี้ 1) เป็นการเดินทางไปเพื่อการบำเพ็ญบุญกุศล 10 อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ ทานมัย เป็นการทำบุญด้วยการให้ ศีลมัย เป็นการทำบุญด้วยการรักษาศีลประพฤติดี ภวานมัย เป็นการทำบุญด้วยการเจริญภavana อปายนมัย เป็นการทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม เวยยาวัจจมัย เป็นการทำบุญด้วยการช่วยขวนขวายรับใช้ ปัตติทานมัย เป็นการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น ปัตตานุโมทนามัย เป็นการทำบุญด้วยความยินดีของผู้อื่น ธัมมัสสวนมัย เป็นการทำบุญด้วยการฟังธรรม ธัมมเทศนามัย เป็นการทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม ทิฏฐุชุกัมม์ เป็นการทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง 2) เป็นการเดินทางไปเพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และปฏิบัติธรรม ณ พุทธศาสนสถานแห่งใดแห่งหนึ่ง 3) เป็นการเดินทางไปเพื่อเข้าร่วมศาสนพิธี งานเทศกาลประเพณีต่างๆ เช่น การไปทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ตักบาตรดอกไม้ แห่เทียนพรรษา เป็นต้น

ส่วนธนิธ บุตรทิพย์สกุล⁶ กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เป็นการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี เป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา และเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มพูนคุณประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และป็นผลประโยชน์ต่างๆ กลับสู่ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งชุมชนต่างๆ

⁵ ภัทรสุภา สีสานภาพรรณ, “การท่องเที่ยวเชิงพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2551), หน้า 25.

⁶ ธนิธ บุตรทิพย์สกุล, “พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของนักท่องเที่ยววัดในจังหวัดน่าน”, *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา*, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558), หน้า 68.

ที่วัดตั้งอยู่ทำให้เกิดธุรกิจข้างเคียง เช่น ร้านค้าขายของ ขายอาหารปลา ตลอดจนขายสินค้าผลิตภัณฑ์พื้นเมืองในท้องถิ่น เป็นต้น

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยววิถีพุทธหรือการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา หมายถึงการเดินทางไปท่องเที่ยวศาสนสถาน เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถานและพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ทำบุญ ทำทาน และการสาธารณกุศลต่างๆ รวมถึงการเดินทางเพื่อการบำบัดจิตใจโดยการฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิ และการทำวิปัสสนากรรมฐานเพื่อผ่อนคลายและลดความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน รวมถึงเพื่อชมความงาม ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของศาสนสถาน เป็นการเดินทางเพื่อการศึกษา พัฒนาจิตใจ และปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องแก่เพื่อนมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมในลักษณะก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลต่อตนเองและสรรพสิ่ง

2.2.2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยววิถีพุทธ

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนามีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ ซึ่งนอกจากจะมีเรื่องของวัด พระสงฆ์ และกิจกรรมต่างๆ ที่วัดจัดขึ้นแล้ว ยังมีเรื่องของการบริหาร การจัดการ และอื่นๆ อีกหลายประการ ดังที่นักวิชาการได้จัดองค์ประกอบเอาไว้ ดังนี้

กรมการศาสนา⁷ จัดให้การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาต้องมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องหลายภาคส่วนด้วยกัน เช่น 1) ในส่วนของวัดที่ส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยว : วัดต้องจัดการด้านสถานที่ ด้านบุคลากรของวัด การจัดกิจกรรมภายในวัด จัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวในวัด จัดการเรื่องของการโฆษณาประชาสัมพันธ์ จัดให้มีเจ้าหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานพัฒนาอื่นๆ และจัดให้มีการประเมินผล 2) ในส่วนของวัฒนธรรมจังหวัดต้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางอำนวยความสะดวกและส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาภายในจังหวัด 3) ในส่วนของหน่วยงานองค์กรทุกภาคส่วน ชุมชน เช่น หน่วยงานรัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา ต้องให้การสนับสนุนปัจจัยและกำลังคน 4) ในส่วนของกรมการศาสนา จัดทำกรอบแนวทางการดำเนินโครงการนำร่องต่างๆ จัดทำเอกสารคู่มือการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ขอความร่วมมือกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดสรรงบประมาณเพื่ออุดหนุนโครงการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เป็นต้น

⁷ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี 2557, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2557), หน้า 33-43.

งานวิจัยของ อารีย์ นัยพินิจ และคณะ⁸ ได้อธิบายถึงศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาว่าเมืองประกอบหลายอย่าง คือ 1) องค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ คือ มี ศาสนสถาน โบราณสถาน การมีชื่อเสียงของพระเกจิอาจารย์ วัดให้ความรู้สึทางจิตใจในด้านบวก เช่น ความสงบ ความสบายใจ 2) องค์ประกอบด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวสะดวกทั้งทางอากาศ ทางรถไฟ และรถยนต์ส่วนบุคคล 3) องค์ประกอบด้านที่พัก มีกระจายอยู่ทุกพื้นที่หลายระดับ หลายราคาให้เลือกใช้บริการ 4) องค์ประกอบด้านความปลอดภัยนับว่ามีความปลอดภัยค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นๆ ของประเทศ 5) องค์ประกอบด้านกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว การสนับสนุนของภาครัฐ เอกชน ประชาชน จะมีมากในช่วงเทศกาลวันสำคัญทางศาสนา 6) องค์ประกอบด้านรายการนำเที่ยว มีบริษัททัวร์หลายแห่งบรรจุรายการไหว้พระ และจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนามากมาย เป็นแรงเสริมกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเพิ่มจำนวนมากขึ้น 7) องค์ประกอบทางด้านสังคม ชุมชนเริ่มตระหนักถึงระบบเศรษฐกิจที่ดีขึ้นที่นำรายได้มาสู่ชุมชนจากการท่องเที่ยว ทำให้ประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวเริ่มมีการพัฒนาตนเองเพื่อตอบสนองกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ เพิ่มมากขึ้น

สุรศักดิ์ ศีลารรรณา⁹ กล่าวว่า ปัจจัย 3 ประการ คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้วัดมีความแตกต่างไปจากสถานที่อื่นๆ สิ่งต่างๆ เหล่านี้รวมขึ้นมาเป็นวัด ส่งผลให้วัดกลายเป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชนได้มาศึกษาหาความรู้จากหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ผ่านองค์ประกอบต่างๆ ของวัด อีกบทบาทหนึ่งของวัดคือ การเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำหรับศึกษาถึงสถาปัตยกรรมและพุทธศิลป์ต่างๆ ของคนในชาติและชาวต่างชาติ ส่งผลให้วัดสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวต่างชาติ ต่างศาสนา เดินทางมาเที่ยวชมศิลปะความงามต่างๆ ซึ่งการที่วัดจะได้รับความนิยมจนกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ขึ้นอยู่กับความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรมต่างๆ และชื่อเสียงของวัด เช่น วัดเบญจมบพิตรฯ เป็นต้น และกิจกรรมต่างๆ ที่ทางวัดได้จัดขึ้น ถือเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถช่วยเผยแผ่พุทธศาสนาให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มากกว่า 80 เปอร์เซ็นต์มาวัดมิใช่เพียงเพื่อการทำบุญเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่มาวัดเพื่อพักผ่อนหย่อนใจหรือร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ทางวัดได้จัดขึ้น เช่น การทำบุญตักบาตร การฟังเทศน์ การเวียนเทียน และการปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา รวมถึงการ

⁸ อารีย์ นัยพินิจ และคณะ, “การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์”, *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2556): 36-37.

⁹ สุรศักดิ์ ศีลารรรณา, “การท่องเที่ยวและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบทบาทของวัดในเขตกรุงเทพมหานครกรณีศึกษา วัดบวรนิเวศวิหารและวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, 2550), หน้า 2-5.

นำพระพุทธศาสนาไปเผยแพร่ยังต่างประเทศ เป็นต้น ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับและสัมผัสสิ่งต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนา แต่การที่นักท่องเที่ยวจะได้รับและสัมผัสความเป็นพระพุทธศาสนาหรือน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ด้วย เช่น เอกสารเชิญชวน พระสงฆ์ มัคคุเทศก์ และกิจกรรมที่วัดจัดขึ้น เป็นต้น

ดังนั้น จากแนวคิดที่กล่าวมา สามารถกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งหวังให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ต่างๆ อันส่งผลเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจเป็นสำคัญ และยังเป็นการสนใจในการแสวงบุญในมิติทางศาสนาและความเชื่อ องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาว่ามองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น องค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ คือ มีศาสนสถาน โบราณสถาน การมีชื่อเสียงของพระเกจิอาจารย์ วัดให้ความรู้สึทางจิตใจในด้านบวก เช่น ความสงบ ความสบายใจ องค์ประกอบด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวสะดวกทั้งทางอากาศ ทางรถไฟ และรถยนต์ส่วนบุคคล องค์ประกอบด้านที่พัก เป็นต้น ซึ่งในงานวิจัยนี้คณะผู้วิจัยจะรวมองค์ประกอบต่างๆ ที่กล่าวมาเหล่านั้น ซึ่งนอกจากจะมีเรื่องของงานด้านสถาปัตยกรรม งานพุทธศิลป์ และกิจกรรมตามประเพณี ยังรวมถึงองค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัย และด้านการสนับสนุน ถือเป็นการส่งเสริมให้แต่ละวัดมีศักยภาพและเพื่อเป็นการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมในพื้นที่และที่สำคัญคือเป็นแนวทางการปรับปรุง พัฒนา และประชาสัมพันธ์วัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต

2.2.3 รูปแบบของการท่องเที่ยววิถีพุทธ

พระมหาสุทิตย์ อาภากร และคณะ¹⁰ ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยพบว่า รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวของวัดจะปรากฏตามอัตลักษณ์ที่สำคัญตามคติความเชื่อของพระพุทธศาสนาและความเชื่อของท้องถิ่นแต่ละภูมิภาค และมีกระบวนการจัดการที่แตกต่างกันไปตามอัตลักษณ์ของวัดนั้นๆ เช่น ภาคใต้ มีรูปแบบกิจกรรมและอัตลักษณ์ที่มีความเป็นมาของด้านประวัติศาสตร์ศรีวิชัย การปฏิบัติธรรมของสายสวนโมกข์ และการเชื่อมโยงกับความเชื่อที่มีต่อเจ้าแม่กวนอิม หรือศาลเจ้าตามคติพุทธศาสนาแบบมหายาน และวิถีชีวิตในท้องถิ่น เป็นต้น จากการศึกษาารูปแบบกิจกรรม กระบวนการจัดการเพื่อการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม และอัตลักษณ์พบว่าวัดใน 4 ภูมิภาค มีความคล้ายคลึงกัน 5 ด้าน คือ 1) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวตามศรัทธาความเชื่อในพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์

¹⁰ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่) และคณะ, “การพัฒนาารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2555), บทสรุป ฎ-ฐ.

2) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวตามคติความเชื่อทางพระพุทธรูปและวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น 3) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวตามความงดงามของแหล่งพุทธศิลปกรรม 4) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวตามแหล่งประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาและประวัติศาสตร์ของบ้านเมือง 5) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการปฏิบัติธรรมและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

ในขณะที่กรมการศาสนา¹¹ กล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงศาสนาหรือการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Tourism) กลายเป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในขณะนี้ โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษกับวัด กับแหล่งโบราณสถาน เนื่องจากวัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมสืบเนื่องมาเป็นเวลาช้านานแล้ว ซึ่งเป็นไปตามคติความเชื่อที่ถือว่าการได้มาสักการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ร่วมทำบุญ บริจาคทาน จะนำความเป็นสิริมงคลมาสู่ชีวิตและครอบครัวของผู้ที่ได้ไปสักการะขอพร และยังสามารถสร้างเสริมกำลังใจให้เกิดขึ้นทำให้จิตใจผ่องใส โดยจะเห็นได้ว่า วัดเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมและยังสะท้อนไปถึงร่องรอยวิถีชีวิตในอดีตที่มีลักษณะกลมกลืน มีการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความเชื่อของท้องถิ่นและยังเป็นแหล่งรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ การศึกษา ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ล้วนมีคุณค่าต่อจิตใจและความงดงามเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของชาวไทยวัดจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทหนึ่ง คือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ถึงแม้จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่ก็มีแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นประเภทอื่น ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์จำนวนมาก กระจายอยู่ตามภาคต่างๆ ทั่วประเทศและมีความเป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมเฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดดึงดูดที่สำคัญในด้านการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มุ่งหวังที่จะได้รับความเพลิดเพลินและได้บุญกุศลไปพร้อมๆ

จากการทบทวนแนวคิดดังกล่าวมา คณะผู้วิจัยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนามีหลายรูปแบบ เช่น การเดินทางไปวัดก็เพื่อทำบุญ ไหว้พระ ชมโบราณสถาน ปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา พัฒนาจิตใจ ชมโบราณสถาน โบราณวัตถุและงานพุทธศิลป์ต่างๆ เพื่อการปฏิบัติธรรม ในแต่ละภูมิภาคของไทยจะมีรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวไปตามความเชื่อ และวัฒนธรรม

¹¹ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี 2557, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2557), บทนำ.

อันเป็นอัตลักษณ์ของตนเองซึ่งเป็นจุดดึงดูดที่สำคัญ ซึ่งข้อสรุปดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยนี้ ในการเสริมสร้างแนวคิดทางการท่องเที่ยววิถีพุทธสำหรับการสร้างนวัตกรรมฐานข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ

2.2.4 ประโยชน์ของการท่องเที่ยววิถีพุทธ

กรมการศาสนา¹² ได้มีการกล่าวถึงประโยชน์และคุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สรุปได้ ดังนี้

1. เป็นการใช้จ่ายทางสังคมที่มีอยู่ในสังคมให้เกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชน ทำให้วัดและศาสนสถานเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชีวิตและมีศักยภาพ
2. เป็นการสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยให้เกิดทางเลือกตามรสนิยมใหม่ที่นักท่องเที่ยวต้องการความสุขทั้งทางกายและใจไปพร้อมกัน
3. ได้มีระบบการบริหารจัดการเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาต้นแบบที่มีประสิทธิภาพ รองรับความต้องการของการท่องเที่ยวเชิงธรรมะของสังคม
4. เกิดการบูรณาการความร่วมมือและส่งเสริมสนับสนุนบทบาทภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนให้มีส่วนร่วมในการสืบสานสร้างสรรค์ต่อยอดการพัฒนาการท่องเที่ยวในมิติทางศาสนา
5. วัดและชุมชนมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ
6. ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเป็นที่รู้จักไปทั่วประเทศและทั่วโลก
7. ทำให้วัดมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ทางตรงคือเพื่อบริการนักท่องเที่ยว และเกิดประโยชน์ทางอ้อมคือเพื่อบริการชุมชน
8. เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาซึ่งเป็นพื้นฐานที่ศาสนิกชนต้องการ และเป็นการสร้างความเข้าใจ อันดีและสัมพันธ์ภาพระหว่างมนุษยชาติ

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาทำให้เกิดประโยชน์และคุณค่าต่อนักท่องเที่ยว คือ ได้ประกอบศาสนกิจที่มีคุณค่าต่อตนเองและสังคม ได้พบบุคคลต้นแบบที่ดีงาม ได้พบบัณฑิตผู้มีความรู้ทางธรรม ได้บูชาคนที่ควรบูชา ได้ฝึกจิตให้มั่นคงทำให้จิตไม่เศร้าโศก ไม่มัวหมอง มีจิตที่อัมเอบผ่องใสสามารถเข้าถึงพระนิพพาน ได้พบความสุขที่แท้จริง เป็นการเปิดโลกทัศน์ทำให้นักท่องเที่ยวหรือผู้แสวงบุญมีทัศนคติที่ดี รวมทั้งได้ผ่อนคลายความเครียดเกิดความสุขสนุกสนาน เป็นการพักผ่อนทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทำให้มีความสุขทางใจ

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยววิถีพุทธหรือการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เป็นการมองสรรพสิ่งแวดล้อมอย่างเข้าใจ และปฏิบัติกันอย่างถูกต้อง ต่อคน สัตว์ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของผู้คนในสังคมนั้นๆ อีกทั้งยังสามารถสืบสานอนุรักษ์คุณค่าของศิลปะไทย เป็นการเรียนรู้ในด้านประเพณี วัฒนธรรม กิจกรรม และความเชื่อทางพระพุทธศาสนาตลอดจนการพัฒนาจิตใจมนุษย์ให้สูงขึ้น

2.3 แนวคิดการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ปฏิวัติอุตสาหกรรมการพิมพ์และเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยการอ่านของคนรุ่นใหม่ เพราะนอกจากจะสามารถแสดงข้อความอักษร และรูปภาพได้เหมือนหนังสือเล่มแล้ว หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ยังสามารถแทรกเสียง ภาพเคลื่อนไหว แบบทดสอบ สามารถสั่งพิมพ์เอกสารทางเครื่องพิมพ์ ทำการเชื่อมโยงไปยังส่วนต่างๆ ทั้งภายในตัวเล่ม หรือเชื่อมโยงผ่านเครือข่ายไปยังแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้ ตลอดจนมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกับผู้ใช้ สร้างความน่าสนใจ ทำให้ผู้ใช้รู้สึกสนุก และช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น

2.3.1 ความหมายของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

การศึกษาเกี่ยวกับความหมายของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีผู้นิยามความหมายไว้ดังนี้

กุลธิดา กุลคง ให้ความหมายของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง หนังสือที่บรรจุด้วยเนื้อหาที่เป็นตัวอักษร ภาพ เสียง กราฟิก และสื่อประสมต่างๆ ให้อยู่ในรูปแบบของอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถอ่านและดูบนเครื่องคอมพิวเตอร์ตลอดจนมีปฏิสัมพันธ์และโต้ตอบกับผู้ใช้ได้¹³

จินตวีร์ คล้ายสังข์ ให้ความหมายของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง หนังสือที่สามารถเปิดอ่านได้ผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ ผ่านทางอินเทอร์เน็ต หรือผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์พกพาอื่นๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นคอมพิวเตอร์แบบพกพา เทคโนโลยีพกพาต่างๆ หรือเครื่องมือที่ใช้อ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์บนแท็บเล็ตต่างๆ โดยมีสื่อมัลติมีเดียที่สามารถบรรจุได้ทั้งภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง และวีดิทัศน์ ตลอดจนแอนิเมชันต่างๆ เข้ามาแทนที่ในการเพิ่มแรงกระตุ้นในการเรียนรู้และตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี¹⁴

¹³ กุลธิดา กุลคง, “ระบบการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ร่วมกับกิจกรรมสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนประถมศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555).

¹⁴ จินตวีร์ คล้ายสังข์, Desktop Publishing สู่ Ebook, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555).

จากการศึกษาสรุปได้ว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นหนังสือที่สร้างด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ประกอบด้วย เนื้อหา ภาพ เสียง กราฟฟิก และสื่อประสมต่างๆ เป็นรูปแบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ สามารถอ่านด้วยโปรแกรม หรือเผยแพร่ไปยังผู้อื่นได้ทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เช่น อีเมล สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น และสามารถเชื่อมโยงไปยังข้อความในหน้าอื่นๆ หรือเชื่อมโยงกับเว็บไซต์บนอินเทอร์เน็ต ผู้เรียนสามารถที่จะเลือกเรียนได้ตามความต้องการไม่จำกัดเวลาและสถานที่

2.3.2 ประเภทของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

1. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบเน้นข้อความ (Text-base e-book) คือ เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่มีลักษณะคงรูปแบบของหนังสือแบบดั้งเดิม คือ ประกอบด้วยข้อความ ภาพ และจัดแปลงให้อยู่ในรูปแบบของสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อสะดวกในการใช้งานและให้ความยืดหยุ่นของการใช้งานรวมทั้งยังเป็นการแปลงหนังสือจากสภาพสื่อ Desktop Publishing ปกติให้กลายเป็นสัญญาณดิจิทัลทำให้เพิ่มศักยภาพในการนำเสนอ ไม่ว่าจะเป็น การค้นหาหนังสือ การสืบค้น และการคัดเลือกช่วยให้ผู้เรียนสามารถย้อนกลับไปทบทวนบทเรียนได้หากไม่เข้าใจและสามารถเลือกเรียนได้ตามเวลาและสถานที่ที่ตนเองสะดวก รูปแบบของหนังสือนี้ช่วยลดเวลา ลดค่าใช้จ่าย ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนหัวข้อที่สนใจข้อใดก่อนก็ได้ และสามารถย้อนกลับไปกลับมาในเอกสารหรือกลับมาเริ่มต้นที่จุดเริ่มต้นได้ใหม่อย่างรวดเร็วได้

2. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบมัลติมีเดีย (Multimedia e-book) คือ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่มีคุณสมบัติของสื่อมัลติมีเดียที่ประกอบไปด้วยภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว วิดิทัศน์ เสียง ตลอดจนแอนิเมชันต่างๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อีกทั้งยังสามารถปรับเปลี่ยน แก้ไข เพิ่มเติมข้อมูลได้ง่ายสะดวกรวดเร็ว ทำให้สามารถปรับปรุงบทเรียนให้ทันสมัยกับเหตุการณ์ได้เป็นอย่างดี

3. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบปฏิสัมพันธ์ (Interactive e-book) คือ หนังสือเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่มีคุณสมบัติปฏิสัมพันธ์ระหว่างเอกสารและผู้เรียนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ โดยเอกสารอิเล็กทรอนิกส์เหล่านี้มีวิธีเก็บในลักษณะพิเศษ คือจากไฟล์ข้อมูลหนึ่ง ซึ่งผู้อ่านสามารถเรียกดูข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้ทันที หากข้อมูลที่กล่าวมาเป็นข้อความที่เป็นตัวอักษรสามารถเรียกการเชื่อมโยงในลักษณะนี้ว่าข้อความหลายมิติ (Hypertext) และหากข้อมูลนั้นเชื่อมโยงกับเสียงและภาพเคลื่อนไหวด้วย จะเรียกการเชื่อมโยงแบบนี้ว่าสื่อประสมหรือสื่อหลายมิติ (Hypermedia)

4. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบเน้นแหล่งข้อมูล (Resource-Based e-book) คือ หนังสือเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่เน้นการรวบรวมและเชื่อมโยงสู่แหล่งข้อมูลต่างๆ ในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกันกับเรื่องที่ศึกษาจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ ได้ไม่จำกัด และเสริมสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้มีเหตุผลในการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและเป็นเหตุเป็นผล¹⁵

2.3.3 องค์ประกอบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบสามมิติ

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อการเรียนการสอนที่เป็นบทเรียนมัลติมีเดีย มีความสามารถในการรวบรวมการนำเสนอของสื่อต่างๆ ไว้ด้วยกันโดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นอุปกรณ์หลักโดยการใช้ซอฟต์แวร์โปรแกรมสร้างบทเรียนในการนำเสนอแบบสามมิติ ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

1. ข้อความหรือตัวอักษร (Text) ข้อความหรือตัวอักษรถือว่าเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญที่นำเสนอผ่านจอภาพของคอมพิวเตอร์ นอกจากจะมีรูปแบบและสีของตัวอักษรให้เลือกมากมายตามความต้องการแล้ว ยังสามารถกำหนดคุณลักษณะของการปฏิสัมพันธ์โต้ตอบในระหว่างการนำเสนอได้อีกด้วย

2. ภาพกราฟิก (Graphic image) คือ ภาพถ่าย ภาพเขียน ภาพวาดลายเส้น และภาพลักษณะต่างๆ ที่เป็นภาพนิ่ง หรือแม้แต่ข้อความที่พิมพ์ด้วยโปรแกรมกราฟิกเพื่อตกแต่งให้สวยงามจะถูกแปลงเป็นกราฟิกเช่นกัน ภาพกราฟิกนับว่าเป็นสิ่งสำคัญในบทเรียนมัลติมีเดียเนื่องจากเป็นสิ่งที่ดึงดูดสายตาและความสนใจ สามารถสร้างความคิดรวบยอดได้ดีกว่าการใช้ข้อความและใช้เป็นจุดต่อประสานในการเชื่อมโยงหลายมิติได้อย่างน่าสนใจ ภาพกราฟิกที่ใช้ในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามมิตินิยมใช้มาก 2 รูปแบบคือ

2.1 ภาพกราฟิกแบบบิตแมป (Bitmap Graphics) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า Raster Graphics เป็นกราฟิกที่สร้างขึ้นโดยใช้ตารางจุดภาพ (Grid of Pixels) จึงทำให้เห็นเป็นตารางสี่เหลี่ยมเมื่อขยายภาพ ในการวาดกราฟิกแบบบิตแมปจะเป็นการสร้างกลุ่มของจุดภาพแทนที่จะเป็นการวาดรูปทรงของวัตถุเพื่อเป็นภาพขึ้นมา การแก้ไขหรือปรับแต่งภาพจึงเป็นการแก้ไขครั้งละจุดภาพได้เพื่อความละเอียดในการทำงาน ข้อได้เปรียบประการหนึ่งของกราฟิกแบบนี้ คือ สามารถแสดงการไล่เฉดสีและเงาอย่างต่อเนื่อง จึงเหมาะสำหรับตกแต่งภาพถ่ายและงานศิลป์ต่างๆ ได้อย่างสวยงาม แต่ภาพแบบบิตแมปมีข้อจำกัดอย่างหนึ่งคือ จะเห็นเป็นรอยหยักเมื่อขยายภาพใหญ่ขึ้น ภาพกราฟิกแบบนี้จะมีชื่อลงท้ายด้วย .gif, .tiff, .bmp

¹⁵ เรื่องเดียวกัน.

2.2 ภาพกราฟิกแบบเวกเตอร์ (Vector Graphics) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า Draw Graphics เป็นกราฟิกเส้นสมมติที่สร้างขึ้นจากรูปทรงโดยขึ้นอยู่กับสูตรคณิตศาสตร์ ภาพกราฟิกแบบนี้จะเป็นเส้นเรียบนุ่มนวลและมีความคมชัดหากขยายใหญ่ขึ้น จึงเหมาะสำหรับงานประเภทที่ต้องการเปลี่ยนแปลงขนาดภาพเพื่อเหมาะกับการใช้งาน เช่น ภาพวาดลายเส้น การสร้างตัวอักษรและการออกแบบตราสัญลักษณ์ ภาพกราฟิกแบบนี้จะมีชื่อลงท้ายด้วย .eps, .wmf, .pict

2.3 ภาพแอนิเมชัน (แอนิเมชัน) เป็นภาพกราฟิกเคลื่อนไหวโดยใช้ Animation Program ในการสร้างสามารถใช้ภาพที่วาดจากโปรแกรมวาดภาพจาก Paint Programs, Draw Programs หรือภาพจาก Clip Art มาใช้ในการสร้างภาพเคลื่อนไหวได้โดยสะดวก โดยต้องเพิ่มขั้นตอนการเคลื่อนไหวทีละภาพด้วยแล้วใช้สมรรถนะของโปรแกรมในการเรียงภาพเหล่านั้นให้ปรากฏเห็นเป็นภาพเคลื่อนไหวเพื่อใช้ในการนำเสนอหรือเป็นภาพประกอบเว็บเพจ

2.4 ภาพเคลื่อนไหวแบบวิดีโอ (Full - Motion Video) เป็นการนำเสนอภาพเคลื่อนไหวด้วยความเร็ว 30 ภาพต่อวินาทีด้วยความคมชัดสูง (หากให้ 15-24 ภาพต่อวินาทีจะเป็นภาพคมชัดต่ำ) การถ่ายภาพเคลื่อนไหวแบบวิดีโอจะต้องถ่ายภาพก่อนด้วยกล้องวิดีโอ แล้วจึงตัดต่อด้วยโปรแกรมสร้างภาพเคลื่อนไหว เช่น Adobe Premiere และ Ulead Video ปกติแล้วไฟล์ภาพลักษณะนี้จะมีขนาดใหญ่มาก จึงต้องลดขนาดไฟล์ให้เล็กลงด้วยการใช้เทคนิคการบีบอัดภาพ (Compression) ด้วยการลดพารามิเตอร์บางส่วนของสัญญาณในขณะที่คงเนื้อหาสำคัญไว้ รูปแบบภาพเคลื่อนไหวแบบวิดีโอที่บีบอัดที่ใช้กันทั่วไป ได้แก่ Quick Time, AVI และ MPEG1 ใช้กับแผ่นวีซีดี MPEG2 ใช้กับแผ่นดีวีดี และ MPEG4 ใช้ในการประชุมทางไกลด้วยวิดีโอ และ Streaming Media

3. ภาพนิ่ง (Still Image) ภาพยังเป็นภาพที่ไม่มีการเคลื่อนไหว เช่น ภาพถ่าย ภาพวาด และภาพลายเส้น เป็นต้น ภาพนิ่งนับว่ามีบทบาทต่อระบบงานมากกว่าข้อความหรือตัวอักษร ทั้งนี้เนื่องจากภาพจะให้ผลในเชิงการเรียนรู้หรือรับรู้ด้วยการมองเห็นได้ดีกว่า นอกจากนี้ยังสามารถถ่ายทอดความหมายได้ลึกซึ้งมากกว่าข้อความหรือตัวอักษรนั่นเอง ซึ่งข้อความหรือตัวอักษรจะมีข้อจำกัดทางด้านความแตกต่างของแต่ละภาษา แต่ภาพนั้นสามารถสื่อความหมายได้กับทุกชนชาติ

4. เสียง (Sound) เสียงที่ใช้ในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามมิติไม่ว่าจะเป็นเสียงพูด เสียงเพลง หรือเสียงเอฟเฟกต์ต่างๆ จะต้องจัดรูปแบบเฉพาะเพื่อให้คอมพิวเตอร์สามารถเข้าใจและใช้งานได้ โดยการบันทึกลงคอมพิวเตอร์และแปลงเสียงจากระบบอนาล็อกให้เป็นดิจิทัล แต่เดิมรูปแบบเสียงที่นิยมใช้ มี 2 รูปแบบ คือ WAV (Waveform) จะบันทึกเสียงจริงดังเช่นเสียงเพลงและเป็นไฟล์ขนาดใหญ่และ MIDI (Musical Instrument Digital Interface) เป็นการสังเคราะห์เสียงเพื่อสร้าง

เสียงใหม่ขึ้นมา จึงทำให้มีขนาดเล็กกว่าไฟล์ WAV แต่คุณภาพเสียงจะด้อยกว่า ในปัจจุบันไฟล์เสียงที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายอีกรูปแบบหนึ่ง เนื่องจากเป็นไฟล์ขนาดเล็กกว่ามากคือ MP3

5. ส่วนต่อประสาน เมื่อนำข้อมูลต่างๆ มารวบรวมสร้างเป็นไฟล์บทเรียนในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามมิติด้วยซอฟต์แวร์โปรแกรมแล้ว การที่จะนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้งาน จำเป็นต้องใช้ส่วนต่อประสาน (Interface) เพื่อให้ผู้อ่านสามารถใช้งานโต้ตอบกับข้อมูลสารสนเทศเหล่านั้นได้ ส่วนต่อประสานที่ปรากฏบนจอภาพมีหลายรูปแบบ เช่น รายการเลือก (Menu) และสัญลักษณ์ต่างๆ เป็นต้น

6. การเชื่อมโยง ไฟล์บทเรียนที่สร้างขึ้นอาจจะเป็นไฟล์บทเรียนธรรมดาที่ใช้เพียงส่วนต่อประสานในการทำงาน ดังเช่นการนำเสนอเนื้อหาที่บรรจุข้อความ ภาพและเสียงครั้งละสไลด์เรียงตามลำดับด้วยโปรแกรม Power Point แต่หากเป็นไฟล์บทเรียนเชิงโต้ตอบที่ให้ผู้คลิกปุ่มหรือสัญลักษณ์รูปซึ่งเป็นจุดเชื่อมโยงเพื่อนำไปเนื้อหาที่อื่นๆ ได้ โดยการเชื่อมโยงนี้จะสร้างการเชื่อมต่อระหว่างข้อมูล ตัวอักษร ภาพ และเสียง โดยการใช้สี ข้อความ ชีตเส้นใต้ หรือภาพกราฟิกที่ใช้แทนสัญลักษณ์ต่างๆ เช่น รูปลำโพง หรือรูปฟิล์ม เพื่อให้ผู้คลิกจุดเชื่อมโยงเหล่านั้นไปยังข้อมูลที่ต้องการ¹⁶

2.3.4 กระบวนการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ขั้นตอนการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ควรดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเนื้อหาของหนังสือจะต้องผ่านการวิเคราะห์เนื้อหาในหลักสูตรที่จะสร้างอันประกอบด้วย เนื้อหา จุดมุ่งหมาย วิธีการนำเสนอ ผู้เรียน และประสิทธิภาพของบทเรียน

2. การออกแบบบทเรียน ซึ่งต้องมีการออกแบบและพัฒนาบทเรียนตามขั้นตอนดังนี้

2.1 การจัดเนื้อหา ควรมีการจัดลำดับความสำคัญหรือความยากง่ายของเนื้อหา

2.2 การวางแผนงาน โดยวางแผนการเชื่อมโยงของบทเรียนแสดงปฏิสัมพันธ์ของกรอบเนื้อหาต่างๆ ในบทเรียน

2.3 การออกแบบจอภาพและการแสดงผลบนจอภาพ

2.4 การวัดผลและประเมินผล เช่นแบบทดสอบก่อนเรียนหลังเรียน

¹⁶ อัญญรัตน์ ร่วมกระโทก, “การผลิตบทเรียนมัลติมีเดีย เรื่อง การสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2553).

3. การสร้างบทเรียน โดยมีการนำเนื้อหาที่การออกแบบไว้แล้วนำมาสร้างบทเรียนในโปรแกรม เพื่อให้ได้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สมบูรณ์

4. การทดลองใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เมื่อมีการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แล้วควรมีการทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพก่อนนำไปใช้จริง¹⁷

สรุป กระบวนการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ประกอบไปด้วย (1) การวิเคราะห์เนื้อหา (2) การออกแบบบทเรียน (3) การสร้างบทเรียน (4) การทดลองใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้นจากการศึกษารายละเอียดหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบสามมิติ มีการนำประเภทหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบมัลติมีเดีย (Multimedia e-book) มาใช้ประกอบร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบสามมิติ ซึ่งมีเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่มีคุณสมบัติของสื่อมัลติมีเดียที่ประกอบไปด้วยภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง ตลอดจนแอนิเมชันต่างๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีการใช้ภาพสามมิติแบบไอโซเมตริก (Isometric) ที่มีสัดส่วนของความกว้าง ความสูง และความลึกของภาพมาประกอบกับหนังสือ ทำให้ผู้เรียนเกิดการรับรู้และเข้าใจเนื้อหาภาพสามมิติเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้

2.4 องค์ประกอบการท่องเที่ยว

นักวิชาการหลายท่านได้อธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ที่เป็นปัจจัยส่งผลให้การท่องเที่ยวนั้นประสบความสำเร็จ สามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวและทำให้ได้ผลกำไร มีรายละเอียดดังนี้

ดิคแมน (Dickman)¹⁸ กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวมี 5 องค์ประกอบ (5A) ดังนี้

1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) 2) การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) 3) การบริการที่พัก (Accommodation) 4) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) 5) สิ่งอำนวยความสะดวก (Destination amenities) ซึ่งมีความเห็นสอดคล้องกับ มิตเดิลตัน (Middleton)¹⁹ ที่กล่าวว่า

¹⁷ กุลธิดา กุลคง, “ระบบการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ร่วมกับกิจกรรมสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนประถมศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555).

¹⁸ Dickman.S., **Tourism: An Introductory Text**, 2nd Edition, (Australia: Hodder Education, 1996), p.65.

¹⁹ Middleton, V.T.C., **Marketing in Travel Tourism**, (Oxford: Butterworth Heineman, 1994), p.88.

องค์ประกอบที่มีความสำคัญที่สุดที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยววันนั้นคือ องค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ

พยอม ธรรมบุตร²⁰ ได้แบ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ได้แก่ การมีระบบโครงสร้างคมนาคมที่ เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวกับสนามบิน ตัวเมือง สถานีขนส่ง สถานีรถไฟ รวมถึงคุณภาพของโครงสร้าง พื้นฐานของพื้นที่ ได้แก่ ถนน ทางหลวง โครงข่ายคมนาคม เป็นต้น ตลอดจนบริการด้านอุตสาหกรรมการ ขนส่ง เช่น การขนส่งทางอากาศ ทางบก และทางน้ำ ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทาง ไปถึงจุดหมายปลายทาง (Destination) หรือแหล่งท่องเที่ยว (Attraction)

2) การมีที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Accommodation) ที่ต้องการค้างคืน ได้แก่ ที่พักประเภทต่างๆ เช่น โรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮาส์ โฮมสเตย์ ที่พักประเภทต่างๆ จะมีสิ่งอำนวยความสะดวกในระดับต่างกัน ซึ่งจะทำให้มีราคาและบริการในระดับต่างๆ กัน ได้แก่ ภัตตาคาร สาระ ว่ายน้ำ ฟิตเนสเซ็นเตอร์ ชาวน่า ศูนย์กลางธุรกิจและสิ่งอำนวยความสะดวก

3) แหล่งท่องเที่ยว (Attraction) นับเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญสูงสุด ของการเดินทาง เพราะเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวอาจเป็นแหล่ง ธรรมชาติที่มีความโดดเด่น เช่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เช่น ปราสาทพนมรุ้ง แสดงถึงความรุ่งเรืองของอาณาจักรขอม การท่องเที่ยวชนบทเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้าน เรียนรู้ถึงภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถานยุคเก่าแก่ก่อนประวัติศาสตร์ เช่น วัฒนธรรมบ้านเชียง เป็นต้น

4) กิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) และกิจกรรมนันทนาการ (Tourist Activities and Recreational Activities) นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในยุคปัจจุบันเพราะการท่องเที่ยวมิได้ หมายถึง เพียงแค่การเดินทางไปชมโบราณสถาน อนุสาวรีย์ ความงดงามของธรรมชาติเท่านั้น แต่เป็น การที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การเดินป่า การล่องแก่งในแม่น้ำ การปีนหน้าผา การดำน้ำ การตกปลาหมึกในทะเลลึก ตลอดจนการร่วมกิจกรรมกับชุมชนเจ้าบ้าน เช่น การดำนา การเกี่ยวข้าว การร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดจะเป็นประสบการณ์ที่อยู่ในความ ทรงจำความประทับใจของนักท่องเที่ยวและกิจกรรมดังกล่าวมักก่อให้เกิดการกระจายรายได้

²⁰ พยอม ธรรมบุตร, เอกสารประกอบการเรียนการสอนเรื่องหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2549), หน้า 11.

5) บริการเบ็ดเตล็ดทั้งหมดที่มีให้นักท่องเที่ยว (Ancillary) มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ นักท่องเที่ยว เช่น บริการด้านร้านอาหาร โรงพยาบาล ไปรษณีย์ สถานีบริการน้ำมัน ร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา เป็นต้น

จากองค์ประกอบของการท่องเที่ยวที่นักวิชาการได้อธิบายไว้นั้น สอดคล้องกับทฤษฎี 5A²¹ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) เช่น

- สิ่งดึงดูดใจเชิงธรรมชาติ (Natural Attractions)
- สิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้น (Built Attractions) รวมถึงกิจกรรมที่มนุษย์จัดขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว เช่น สวนสนุก และกิจกรรมการประชุม (Meeting, Incentive, Exhibition, Convention (MICE))
- สิ่งดึงดูดใจเชิงศิลปวัฒนธรรม (Cultural Attractions)
- สิ่งดึงดูดใจเชิงชุมชนสัมพันธ์ (Social Attractions)

2) กิจกรรม (Activities)

สถานที่ท่องเที่ยวควรจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ (Activities) ที่นักท่องเที่ยวสามารถทำในช่วงเวลาที่พำนักและท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของการท่องเที่ยวและช่วงเวลาพักผ่อนของนักท่องเที่ยว กิจกรรมต่างๆ ควรมีความหลากหลายและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวด้วยเช่น กิจกรรมที่เกี่ยวกับการจับจ่ายใช้สอย กิจกรรมทางทะเล เช่น ดำน้ำ ว่ายน้ำ เป็นต้น

3) การเข้าถึง (Access)

สภาพการเข้าถึง (เส้นทางคมนาคม) หมายถึง สภาพการคมนาคมไปสู่แหล่งท่องเที่ยว นั้นๆ มีความสะดวกสบาย เหมาะต่อการเดินทางท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากระยะทางจากจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวมาสู่แหล่งท่องเที่ยว เช่น ระยะทางจากตัวเมือง เป็นต้น พิจารณาจากลักษณะการเดินทางว่าเป็นอย่างไร เช่น เที่ยวบิน รถยนต์ รถโดยสารสาธารณะ สภาพถนนหนทาง เรือ หรือการเดินเท้า สภาพของเส้นทางเอื้ออำนวยต่อการเดินทางมากน้อยเพียงใด มี

²¹ Colorwhistle, What Are The 5 A's of Tourism?, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://colorwhistle.com/travel-tourism-components/> [12 สิงหาคม 2564].

สภาพเป็นถนนคอนกรีต ลาดยาง ลูกรัง หรือถนนดิน ถ้าเป็นแม่น้ำลำคลอง ต้องใช้เรือหรือแพ มีสิ่งกีดขวางหรือไม่ และถ้าเป็นทางเท้า สภาพทางเดินดีหรือไม่ ระยะทางเดินเหมาะกับนักท่องเที่ยวเพียงใด การจัดหาพาหนะสะดวกหรือยาก และค่าว่าจ้างแพงหรือถูก เป็นต้น

นอกจากนี้การเข้าถึงในแหล่งท่องเที่ยวยังหมายถึงสิ่งที่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักและทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายขึ้น เช่น การลงเว็บไซต์ เป็นต้น

4) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)

สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง สิ่งบริการขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว และระบบสาธารณูปการ ซึ่งมีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถใช้ได้อย่างสะดวกสบายมากน้อยเพียงใด เช่น ที่พักแรม ร้านอาหารและเครื่องดื่ม สถานเริงรมย์ สถานบริการอื่นๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถานรักษาพยาบาล สถานีตำรวจ หรือระบบรักษาความปลอดภัย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะพิจารณาทั้งปริมาณและคุณภาพควบคู่กันไป และถ้าหากในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างครบถ้วน ก็จะพิจารณาถึงความสะดวกและความใกล้เคียงที่จะไปอาศัยใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกจากแหล่งชุมชนข้างเคียงได้ยากง่ายเพียงใด สิ่งอำนวยความสะดวก ณ แหล่งท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร ร้านค้าต่างๆ เช่น ร้านขายของ บริษัทบริการการท่องเที่ยว ร้านของที่ระลึก การบริการอื่นๆ อาทิ ร้านตัดผม การบริการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ร้านเช่ารถ ระบบสาธารณูปโภค ตู้เอทีเอ็ม สถานีตำรวจ โรงพยาบาล ฯลฯ

5) ที่พัก (Accommodation)

สถานที่ท่องเที่ยวควรมีจำนวนที่พักที่เพียงพอ พร้อมทั้งมีความหลากหลายด้านราคาและการบริการและมีความเหมาะสมต่อสถานที่ และที่พักควรอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวมากนัก ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายและมีความปลอดภัย เช่น โรงแรม รีสอร์ท บังกะโล เกสต์เฮาส์ อพาร์ทเมนต์ ฯลฯ

สรุปได้ว่าองค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) คือ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) กิจกรรม (Activities) การเข้าถึง (Access) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service) ซึ่งองค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) นี้ คณะผู้วิจัยจะนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดสำหรับการพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(1) งานวิจัยในประเทศ

กลชาญ อนันตสมบูรณ์ และคณะ²² ได้ศึกษาเรื่อง “ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตตำบลนางแล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ด้วยสื่อมัลติมีเดีย” จากการพัฒนาสื่อมัลติมีเดียเพื่อเผยแพร่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตตำบลนางแล อำเภอเมืองจังหวัดเชียงราย และหาประสิทธิภาพสื่อมัลติมีเดียสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตตำบลนางแล พบว่า ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้ที่มีต่อสื่อมัลติมีเดียสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยรวมพบว่าผู้ใช้มีความพึงพอใจในระดับมาก

วัชร ชัยเขต และคณะ²³ ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของนักท่องเที่ยว: กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวคลองแดน อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา” ผลการศึกษาพบว่า บริบทการท่องเที่ยวของชุมชนคลองแดนภายใต้แคมเปญ “ชุมชนวิถีพุทธ คลองแดน” มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเป็นไปตามหลักการและรูปแบบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวหลากหลาย เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ประเพณีและวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ ตลาดน้ำคลองแดน ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกแหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของนักท่องเที่ยว จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงองค์ประกอบ (Factor Analysis) พบว่า มี 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกแหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของนักท่องเที่ยว ได้แก่ ปัจจัยด้านการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการถ่ายทอดประสบการณ์การท่องเที่ยว และปัจจัยด้านการใช้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในสื่อสังคมออนไลน์ ผลทดสอบสมมติฐานการเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกแหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของนักท่องเที่ยวจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีอายุ และอาชีพ แตกต่างกัน มีปัจจัยในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ไม่พบความแตกต่างของพฤติกรรมการเลือกแหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในตัวแปรด้านอื่นๆ

²² กลชาญ อนันตสมบูรณ์ และคณะ, “ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตตำบลนางแล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ด้วยสื่อมัลติมีเดีย”, วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2560): 196-207.

²³ วัชร ชัยเขต และคณะ, “ปัจจัยในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของนักท่องเที่ยว: กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวคลองแดน อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา”, วารสารหาดใหญ่วิชาการ, ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2561): 171-190.

ไพศาล กาญจนวงศ์ และ รักธิดา ศิริ²⁴ ได้ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ชาวจีนที่เดินทางมาเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่” นักท่องเที่ยวชาวจีนที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ในอดีตและปัจจุบันมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ในอดีตนักท่องเที่ยวเดินทางเป็นแบบกรุ๊ปทัวร์ และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมีอายุมาก แต่ปัจจุบันนักท่องเที่ยวชาวจีนยุคใหม่มีอายุน้อยลง สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มักพบเห็นนักท่องเที่ยวเป็นคู่หรือคนเดียว เช่ารถจักรยานหรือจักรยานยนต์เดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ด้วยตนเองมากขึ้น นักท่องเที่ยวชาวจีนมีพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมากขึ้นโดยเรียงลำดับ ได้แก่ ใช้ในระหว่างการเดินทางมากที่สุด โดยนักท่องเที่ยวมีการแชร์รูปภาพหรือวิดีโอในการท่องเที่ยวให้กับผู้อื่นผ่านอินเทอร์เน็ต การใช้โทรศัพท์มือถือเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การใช้แอปพลิเคชัน เพื่อช่วยในการนำทาง เป็นต้น รองลงมาคือใช้ก่อนเดินทาง โดยนักท่องเที่ยวใช้การสืบค้นข้อมูลจากเว็บไซต์ เพื่อการวางแผนท่องเที่ยว การติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นผ่านเครือข่าย การจองห้องพักแบบออนไลน์ การชำระเงินแบบออนไลน์ การสืบค้นข้อมูลการท่องเที่ยวจากเว็บไซต์อินเทอร์เน็ต เป็นต้น และใช้เมื่อเสร็จสิ้นการเดินทาง โดยนักท่องเที่ยวมีการใช้ปฏิทินแบบออนไลน์จากอินเทอร์เน็ต การใช้การติดต่อสื่อสารเพื่อการเดินทางท่องเที่ยวด้วยอีเมล การเดินทางทานติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวชาวจีนที่เดินทางมาจังหวัดเชียงใหม่ก็มีพฤติกรรมใช้พื้นฐานอยู่แล้ว เช่น การใช้อินเทอร์เน็ต เพื่อดูข้อมูลที่ต้องการ การใช้คอมพิวเตอร์ในชีวิตประจำวัน เพื่อติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการใช้คอมพิวเตอร์ในชีวิตประจำวันเพื่อความบันเทิง

รักชนก สมศักดิ์ และปิยะนุช พรหมประเสริฐ²⁵ ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการและพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ อำเภอเขาค้อจังหวัดเพชรบูรณ์” ผลการวิจัยทางด้านการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์กลุ่มโฮมสเตย์ พบว่า มีการบริหารจัดการตนเองภายใต้งบประมาณที่มีค่อนข้างน้อยในลักษณะที่ใช้งบแบบประหยัด มีสื่อประชาสัมพันธ์เป็นของตนเองได้ จึง

²⁴ ไพศาล กาญจนวงศ์ และ รักธิดา ศิริ, “พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ชาวจีนที่เดินทางมาเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่”, วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2561): 101-113.

²⁵ รักชนก สมศักดิ์ และปิยะนุช พรหมประเสริฐ, “การบริหารจัดการและพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ อำเภอเขาค้อจังหวัดเพชรบูรณ์”, ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2561): 103-111.

เลือกพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์เฉพาะกิจ ได้แก่ สื่อแผ่นพับเพื่อเผยแพร่ไปยังกลุ่มเป้าหมายหลัก อาทิ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชุมชน นักเรียน นักศึกษา เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐและเอกชนที่สนใจ สื่อป้ายกลางแจ้ง ติดตั้งในจุดทำเลที่น่าสนใจในพื้นที่สื่อวัตถุดิบค่าที่พัฒนาขึ้นจากชุมชนเพื่อทำหน้าที่เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ของฝากของที่ระลึกจากชุมชนสามารถสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชนอีกทางหนึ่ง และสื่อสังคมออนไลน์ (เพจเฟซบุ๊ค) เพื่อสื่อสารประชาสัมพันธ์แบบสองทางสามารถสื่อสารได้ทั้งข้อความตัวอักษร ข้อความเสียง ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว ให้กับผู้ที่เข้ามาชมที่หน้าเพจสามารถเห็นข้อความนั้นได้ทันที รวมถึงการโต้ตอบระหว่างกันได้อย่างกว้างไกลและรวดเร็ว โดยพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ขึ้นมาใหม่ สื่อเฟซบุ๊คแฟนเพจ หรือเพจ (Facebook Fanpage) เพื่อเป็นพื้นที่สื่อสาร หรือช่องทางการสื่อสาร (Channel) ประชาสัมพันธ์โฮมสเตย์บ้านหนองแม่นาบนสื่ออินเทอร์เน็ต สำหรับการแสดงความคิดเห็น แจ้งข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์ ผ่านหน้าเพจเฟซบุ๊ค ซึ่งในหน้าเพจนี้ สามารถโพสต์ข้อมูลข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ทั้งภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว ข้อความตัวอักษร ข้อความเสียง ให้กับผู้ที่เข้ามาชมที่หน้าเพจสามารถเห็นข้อความนั้นได้ทันที เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่สื่อสารสองทาง (Two-way Communication) ที่สามารถสื่อสารได้กว้างไกลและรวดเร็ว เมื่อเพจมีจำนวนของผู้ใช้งานมากเพิ่มขึ้นจะกลายเป็นแรงดึงดูดที่ทำให้คนอีกมากมายเข้ามาติดตามมากขึ้น

บัวผิน โตทรัพย์ และคณะ²⁶ ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์: กรณีศึกษา ชุมชนพุมเรียง อำเภอยาไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในสื่อสังคมออนไลน์ คือ Facebook Page โดยใช้ชื่อว่า “พุมเรียงบ้านเรา” (Phumriang My Home) มี Logo เป็นรูปปิ่นใหญ่ เป็นการนำเสนอเนื้อหาสถานที่ท่องเที่ยวแนะนำ จำนวน 9 แห่ง โดยมีการเข้าถึงข้อมูลด้วยเทคโนโลยีคิวอาร์โค้ด นักวิจัยได้จัดอบรมและมอบสิทธิ์ให้ตัวแทนชุมชนเป็นผู้ดูแลเพจ (Co-Administrator) และรับผิดชอบเนื้อหา ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเคลื่อนไหวและสร้างความยั่งยืนให้กับ Facebook Page “พุมเรียงบ้านเรา” สื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียงในสื่อสังคมออนไลน์ จัดทำในรูปแบบ Facebook Page ซึ่งสามารถเข้าถึงเชิงสาธารณะ ติดตามได้ง่ายและสะดวก เพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ใช้สื่อเกิดความรู้สึกอบอุ่นใจว่าพุมเรียงคือบ้านของเราเอง โดยใช้โลโก้เป็นรูปปิ่นใหญ่ ที่ตั้งอยู่หน้าตลาดเช้าพุมเรียง ซึ่งเป็นอนุสาวรีย์สัญลักษณ์ร่องรอยประวัติศาสตร์ในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

²⁶ บัวผิน โตทรัพย์ และคณะ, “การศึกษาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์: กรณีศึกษา ชุมชนพุมเรียง อำเภอยาไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี”, วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต, ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2562): 190-220.

ปราบพระยานคร ในสื่อสังคมออนไลน์ นำเสนอเนื้อหาแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ เนื้อหา การเข้าถึง และการดูแลรักษาระบบ เนื้อหาใน Facebook Page พุมเรียงบ้านเรา ประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวน่า ร่อง จำนวน 9 แห่ง คือ 1) เกาะเสร็จ 2) สวนสาธารณะแหลมโพธิ์ และตลาดนัดถนนคนเดิน 3) ธนาคารปู 4) วัดอุบล (วัดนอก) 5) ผ่าไหมพุมเรียง 6) วัดตระพังจิก (สวนโมกข์เก่า) 7) มวยไชยา 8) ประเพณีชักพระบก และ 9) วิถีชาวประมง

อัทพล คุณเลิศ²⁷ ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมเพื่อเพิ่ม ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว กรณีศึกษา หมู่บ้านช้าง บ้านตากกลาง อ.ท่าตูม จ.สุรินทร์” การพัฒนา ระบบสารสนเทศสิ่งสำคัญอันดับแรกคือการเก็บข้อมูล โดยนักวิจัยต้องเน้นการเก็บข้อมูลให้ถูกต้อง และตรงกับความต้องการของผู้ใช้งานมากที่สุด ซึ่งจะส่งผลให้พัฒนาระบบมีความถูกต้องและลด การแก้ไขระบบในขั้นตอนของการพัฒนา งานวิจัยนี้ใช้การพัฒนาระบบผ่านผู้ให้บริการในรูปแบบของ third party ซึ่งมีข้อดีในด้านการลดค่าใช้จ่ายเกิดความรวดเร็วในการพัฒนาระบบ แต่ในระยะยาว อาจส่งผลเสียในกรณีที่ผู้ให้บริการดังกล่าวยกเลิกการให้บริการ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการใช้งานในเชิงสาธารณะในระยะยาว จากการศึกษางานวิจัยและแนวโน้มของการใช้งานระบบความจริง เสริมมีการใช้งานในวงกว้างมากยิ่งขึ้น รวมถึงสิ่งสนับสนุนด้านการพัฒนาระบบมีจำนวนมากยิ่งขึ้น ทั้ง ความเร็วของการส่งข้อมูลผ่านระบบอินเทอร์เน็ตที่สูงขึ้น สมาร์ทโฟนที่รองรับการแสดงผลแบบ เทคโนโลยีความจริงเสริมมากขึ้น ราคาของอุปกรณ์ลดลงซึ่งอาจส่งผลให้มีผู้ใช้งานมากขึ้น ปัจจัย เหล่านี้อาจจะมีผลให้งานวิจัยในด้านของเทคโนโลยีความจริงเสริมประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น การ ออกแบบและนำเสนอเป็นเรื่องราวแบบการ์ตูน 3 มิติ โดยแบ่งเนื้อหาการนำเสนอออกเป็น 10 ฉาก จากนั้นนำการ์ตูน 3 มิติเข้าสู่แอปพลิเคชัน Zappar เพื่อนำเสนอในรูปแบบของเทคโนโลยีความจริง เสริมและนำระบบไปเผยแพร่ ณ ศูนย์ศึกษา หมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ แอป พลิเคชันสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผลจากการประเมินความพึงพอใจโดยกลุ่ม นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ พบว่าระดับความพึงพอใจของการใช้งานแอปพลิเคชัน ซึ่งแอป พลิเคชันสามารถสร้างแรงจูงใจและมีผลต่อความพึงพอใจในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวได้

²⁷ อัทพล คุณเลิศ, “การพัฒนาเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมเพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการท่องเที่ยว กรณีศึกษา หมู่บ้านช้าง บ้านตากกลาง อ.ท่าตูม จ.สุรินทร์”, วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัย อุบลราชธานี, ปีที่ 22 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563): 72-80.

หทัยรัตน์ บุญเนตร และคณะ²⁸ ได้ศึกษาเรื่อง “การวิจัยและออกแบบเพื่อสร้างสื่อมัลติมีเดียในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง” การสร้างสื่อมัลติมีเดียที่ผสมผสานระหว่างสื่อวิดีโอและสื่อแอนิเมชัน 2 มิติที่เป็นตัวกระตุ้นแนะนำการท่องเที่ยว สามารถสร้างแรงจูงใจให้กับนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอีกทางหนึ่งและเป็นสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี และมีประโยชน์อย่างมากสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อให้เกิดความน่าสนใจแก่ผู้รับชม เพราะสื่อมัลติมีเดียเป็นสื่อที่สามารถทำให้ผู้ที่สนใจรับชมได้เห็นภาพชัดเจนและเข้าใจได้ง่าย สื่อมัลติมีเดียสามารถใช้เพื่อการแสดงรูปแบบในการนำเสนออย่างได้ผล เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้รับชมสามารถเห็นภาพและบรรยากาศตามความเป็นจริงได้อย่างชัดเจนและรู้สึกอยากสัมผัสบรรยากาศนี้ด้วยตัวเอง เพื่อหาคุณภาพของสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลบ่อหิน และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้รับชมที่มีต่อสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณภาพด้านสื่อมัลติมีเดียจากผู้เชี่ยวชาญ ผลที่ได้คืออยู่ในเกณฑ์คุณภาพดีมาก สื่อมัลติมีเดียเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อยู่ในเกณฑ์ที่มีคุณภาพด้านสื่อมัลติมีเดียเพื่อประชาสัมพันธ์ที่ดีมาก 2) สื่อมัลติมีเดียที่สร้างขึ้นเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นสื่อที่มีคุณภาพดีมาก สามารถนำไปใช้作为สื่อสำหรับการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพช่วยส่งเสริมและสร้างแรงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจที่จะเดินทางไปท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งสื่อเป็นอีกช่องทางในการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวที่สนใจรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เข้ามาเก็บเกี่ยวประสบการณ์เรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยที่นักท่องเที่ยวที่สนใจสามารถเข้ามาชมสื่อได้ตลอดเวลา เพื่อศึกษาข้อมูลก่อนการเดินทาง

(2) งานวิจัยต่างประเทศ

Dobrica Z. Jovicic²⁹ ได้ศึกษาเรื่อง “From the traditional understanding of tourism destination to the smart tourism destination” พบว่า วิวัฒนาการของแนวคิดจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่สำคัญโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อยืนยันข้อบ่งชี้ของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แนวคิดของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวอัจฉริยะ เนื่องจากเป็นแนวคิดล่าสุดที่อาศัย

²⁸ หทัยรัตน์ บุญเนตร และคณะ, “การวิจัยและออกแบบเพื่อสร้างสื่อมัลติมีเดียในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง”, วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2561): 27-40.

²⁹ Dobrica Z. Jovicic, “From the traditional understanding of tourism destination to the smart tourism destination”, *Journal Current Issues in Tourism*, Vol 22 No 3 (2017): 276-282.

แนวคิดเชิงระบบเป็นอย่างมากและแสดงถึงความเข้าใจที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงเกี่ยวกับจุดหมายปลายทางเมื่อเทียบกับแนวคิดดั้งเดิม การปฏิวัติทางดิจิทัลได้นำไปสู่การเกิดขึ้นของแนวคิดเกี่ยวกับจุดหมายปลายทางทางการท่องเที่ยวอัจฉริยะ ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนสามารถเข้าถึงความรู้และข้อมูลได้ช่วยอำนวยความสะดวกให้พวกเขาดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง หากปราศจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่ช่วยให้สามารถทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน ผู้บริโภคได้อย่างเพียงพอในปัจจุบันแทบจะเป็นไปไม่ได้เลยที่จะบรรลุการกำหนดมูลค่าตลาดสำหรับคุณลักษณะทางภูมิศาสตร์ของจุดหมายปลายทาง

Boes, K., Buhalis, D. and Inversini, A.³⁰ ได้ศึกษาเรื่อง “Smart tourism destinations: ecosystems for tourism destination competitiveness” พบว่า แนวคิดของเมืองอัจฉริยะและจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวได้รับแรงผลักดันในช่วงที่ผ่านมา เป้าหมายคือการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของทั้งผู้อยู่อาศัยและนักท่องเที่ยว จนถึงปัจจุบันแนวคิดอัจฉริยะซึ่งแสดงลักษณะของทุกสิ่ง โดยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ส่วนใหญ่เน้นว่าระบบที่ทำงานร่วมกันสามารถรวมฟังก์ชันที่มีความสามารถในการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่และสร้างมูลค่าให้กับผู้มีส่วนได้ส่วน ICT เป็นผู้นำนวัตกรรมและทุนทางสังคมที่ได้รับการสนับสนุนโดยทุนมนุษย์เป็นองค์ประกอบหลัก แม้ว่า ICT จะเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญสำหรับเมืองอัจฉริยะและจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว

L.S. Lee et al.³¹ ได้ศึกษาเรื่อง “Merging graphic design and multimedia features in digital interactive eBook for tourism purposes” พบว่า การท่องเที่ยวเป็นที่นิยมมากขึ้นในหลายส่วนของโลก อย่างไรก็ตามผู้เยี่ยมชมในต่างประเทศอาจรู้สึกกังวล แต่ว่าหากมีหนังสือนำเที่ยวต่างประเทศที่มีแหล่งข้อมูลปรากฏ การรวมการออกแบบกราฟิกและคุณสมบัติมีเดียใน eBook แบบโต้ตอบดิจิทัลเพื่อการท่องเที่ยว ข้อดีของ eBook จึงได้ตอบที่นำเสนอโดยเทคโนโลยี ถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวางแทนที่หนังสือที่เป็นเล่มพิมพ์จากกระดาษ eBook ยังรองรับเนื้อหาที่ใช้งานและโต้ตอบได้เพื่อวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว

³⁰ Boes, K., Buhalis, D. and Inversini, “A. Smart tourism destinations: ecosystems for tourism destination competitiveness”, *International Journal of Tourism Cities*, Vol 2 No 2 (2016): 108-124.

³¹ L.S. Lee et al, “Merging graphic design and multimedia features in digital interactive eBook for tourism purposes”, *4th International Conference on Interactive Digital Media (ICIDM)*, 1-15 december 2015.

Malgorzata Januszezwska และคณะ³² ได้ศึกษาเรื่อง “The effects of the use of ICT by tourism enterprises” พบว่า ปัจจุบันเศรษฐกิจการท่องเที่ยวขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) และโทรคมนาคม บริษัท ที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวทั้งหมด เช่น บริษัททัวร์ บริษัทนำเที่ยว บริษัทให้เช่าเรือ และโรงแรม ต่างได้รับผลกระทบที่เพิ่มขึ้นจากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ภาคการท่องเที่ยวแสดงถึงอุตสาหกรรมที่ต้องใช้ข้อมูลจำนวนมากโดยมีห่วงโซ่คุณค่าที่ยาวนานอย่างมีนัยสำคัญซึ่งได้รับอิทธิพลจากข้อมูลในระดับมาก การสร้างการรวบรวมการจัดเก็บการค้นคืนและการถ่ายโอนยังคงอยู่ในกิจกรรมหลักขององค์กรการท่องเที่ยวทั้งหมด ทุกนวัตกรรมในภาคไอทีสามารถเปลี่ยนกลยุทธ์ ตามด้วยบริษัทท่องเที่ยวในการดำเนินธุรกิจ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไป ภายใต้อิทธิพลของเทคโนโลยีสารสนเทศ ขั้นตอนการซื้อบริการนักท่องเที่ยวจะขึ้นอยู่กับข้อมูลที่รวบรวมผ่านช่องทางต่างๆ เช่น บริษัทนำเที่ยว โบรชัวร์ การบอกต่อปากต่อปาก หรือเว็บไซต์ที่จัดหาโดยซัพพลายเออร์บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญอย่างมากในปัจจุบัน กระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภคในภาคการท่องเที่ยวเปลี่ยนเป็นแบบออนไลน์ ตั้งแต่นั้นมาการจองบริการโดยตรงเป็นไปได้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพฤติกรรมที่นำเสนอโดยผู้ที่ค้นหาข้อมูลการเดินทางทางออนไลน์ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่เป็นนวัตกรรมใหม่ของนักท่องเที่ยวยังคงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการออกแบบรูปแบบธุรกิจที่ใช้ ICT ปัจจุบันดูเหมือนว่าจะเป็นความท้าทายที่สำคัญสำหรับภาคการท่องเที่ยวทั้งหมด ICT มุ่งเน้นไปที่การออกแบบกระบวนการทัศน์ใหม่ทางวิทยาศาสตร์ (โดยนวัตกรรมความร่วมมือความร่วมมือกับลูกค้า) ของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยใช้เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัย

Raheleh Hassannia. et. al³³ ได้ศึกษาเรื่อง “Web-Based Recommendation System for Smart Tourism: Multiagent Technology” พบว่า การออกแบบและพัฒนาระบบที่แนะนำตาม เทคโนโลยีตัวแทนและเว็บซึ่งใช้การกรองคำแนะนำแบบผสมผสานสำหรับอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวอัจฉริยะ ระบบคำแนะนำแบบไฮบริดที่ใช้เทคโนโลยีตัวแทนได้รับการออกแบบโดยคำนึงถึงการสื่อสารออนไลน์กับภาคส่วนอื่นๆ ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น ห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวหน่วยงาน อย่างไรก็ตามการสื่อสารออนไลน์ระหว่างภาคส่วนผ่านตัวแทนได้รับการออกแบบ

³² Malgorzata Januszezwska et al, “The effects of the use of ICT by tourism enterprises”, **Service Management**, Vol 16 No 2 (June 2015): 65-73.

³³ Raheleh Hassannia et al, “Web-Based Recommendation System for Smart Tourism: Multiagent Technology“, **Sustainability**, Vol 11 No 323 (2019): 1-18.

และพัฒนาตามสัญญา นอกจากนี้ระบบการออกแบบยังได้รับการพัฒนาบนกรอบการพัฒนาเอเจนต์ java และนำไปใช้เป็นเว็บแอปพลิเคชัน ผลการศึกษาพบว่า เว็บแอปพลิเคชันที่เสนอช่วยเพิ่มอัตรา การเสนอแนะสำหรับลูกค้า ในสถานการณ์แรกที่ไม่มียังมีสิ่งรบกวนอัตรานี้ได้รับการปรับปรุง 20% และ สถานการณ์ที่สองที่มีสิ่งรบกวนให้อัตรา 30% ของคำแนะนำที่ยอมรับได้ นอกจากนี้ตามสถานการณ์ที่ สองการสื่อสารข้อมูลแบบเรียลไทม์เกิดขึ้นบนระบบดังนั้นระบบที่เสนอจึงรองรับการสื่อสารข้อมูล แบบเรียลไทม์

Elton Noti³⁴ ได้ศึกษาเรื่อง “Web 2.0 and the its influence in the tourism sector” พบว่า การใช้อินเทอร์เน็ตอย่างแพร่หลายในการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทางและการ ท่องเที่ยว แต่โดยเฉพาะอย่างยิ่งแอปพลิเคชันที่แตกต่างกันที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี Web 2.0 เช่นโซ เซียลเน็ตเวิร์ก (facebook, twitter) podcasting, RSS เป็นต้น ทำให้คนที่เดินทางจำนวนมากเพื่อ การท่องเที่ยว รับข้อมูลและโต้ตอบกับผู้ให้บริการการท่องเที่ยวได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย สูงในรูปแบบต่างๆ ตั้งแต่การเขียนในแชทไปจนถึงองค์ประกอบภาพและเสียงที่เกี่ยวข้องกับอุปสงค์ และอุปทานของการท่องเที่ยว การใช้ Web 2.0 เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์สำหรับ การดำเนินการด้านการตลาดการท่องเที่ยวหรือไม่และเพื่อประเมินผลกระทบโดยตรงที่ Web 2.0 มี ต่อการตัดสินใจของลูกค้า และมีผลกระทบที่สำคัญในภาคการท่องเที่ยวเนื่องจากผู้คนจำนวนมากขึ้น ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวและบริการ/ผลิตภัณฑ์ โซเซียลมีเดียกำลัง กลายเป็นเครื่องมือทางการตลาดและการสื่อสารสำหรับองค์กรการท่องเที่ยวโดยเฉพาะเนื่องจากมี อิทธิพลโดยตรงต่อกระบวนการตัดสินใจของลูกค้า แพลตฟอร์ม Web 2.0 ช่วยให้สามารถเชื่อมต่อกับ ผู้บริโภคได้ แต่ในขณะเดียวกันก็ยากที่จะควบคุมปฏิกิริยาของพวกเขาเกี่ยวกับไฟล์ข้อความ/ ภาพถ่าย/เสียงหรือวิดีโอที่ได้รับ เมื่อผู้คนแบ่งปันประสบการณ์การเดินทางผ่านเว็บบล็อกสิ่งนี้ยัง สามารถสร้างความเป็นไปได้ในการเดินทางและเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวเดียวกันหรือผู้ให้บริการอื่นๆ ที่อ่านประสบการณ์เหล่านั้น เว็บบล็อกในภาคการท่องเที่ยวอาจถือได้ว่าเป็นวิธีการตลาดแบบปากต่อ ปากทางอิเล็กทรอนิกส์ บางครั้งการใช้เครื่องมือ web 2.0 เช่น พอดแคสต์บริการการท่องเที่ยวอาจ เป็นที่น่าเชื่อถือในสายตาของลูกค้าหรือจับต้องได้มากที่สุด สมาร์ทโฟนเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์และ เป็นประโยชน์สำหรับนักเดินทางที่ใช้แอปพลิเคชัน Web 2.0 เป็นคู่มือท่องเที่ยว

³⁴ Elton Noti, “Web 2.0 and the its influence in the tourism sector”, *European Scientific Journal*, Vol 9 No 20 (July 2013): 115-123.

Shobhana and Sukhpreet Kaur Gill³⁵ ได้ศึกษาเรื่อง “Impact of Information Technology in the Growth of Tourism Industry” พบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีการเติบโตในอัตราเฉลี่ย 4% ในตลาดการท่องเที่ยวโลกตามองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญมากในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การเติบโตอย่างมากในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนำไปสู่การสร้างการจ้างงานและกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมยังช่วยให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเติบโตมากขึ้น อย่างยั่งยืนในเชิงเศรษฐกิจ เทคโนโลยีสารสนเทศยังช่วยในการกำหนดแพ็คเกจทัวร์จองตั๋วและประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลา ความก้าวหน้าในเทคนิคสมัยใหม่ทำให้กระบวนการเดินทางง่ายขึ้นมาก เทคโนโลยีสารสนเทศทำให้การเดินทางปลอดภัยยิ่งขึ้นและกระจายการท่องเที่ยวไปยังทุกมุมโลก ข้อมูลเทคโนโลยีช่วยให้เข้าถึงบริการทั้งหมดได้ง่ายช่วยลดช่องว่างระหว่างลูกค้าและผู้ขาย นอกจากนี้เทคโนโลยีสารสนเทศทำให้กระบวนการเดินทางง่ายขึ้นมาก เทคโนโลยีสารสนเทศเร่งการดำเนินการและยังให้การเข้าถึงลูกค้าเพื่อเปลี่ยนแปลงแพ็คเกจทัวร์และผลิตภัณฑ์การเดินทางอื่นๆ ตามความต้องการ เทคโนโลยีสารสนเทศไม่เพียง แต่เป็นประโยชน์ต่อลูกค้าเท่านั้น แต่ยังช่วยให้องค์กรต่างๆ สามารถรักษาสถานที่ได้ง่ายและประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ด้วยความช่วยเหลือของเทคนิคสมัยใหม่ เช่นการเช็คอินผ่านมือถือการชำระเงินด่วนจึงไม่จำเป็นต้องรอคิวนาน ไม่เพียงแต่โรงแรมขนาดใหญ่เท่านั้นที่ได้รับประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ แต่ B to B และบริษัทอื่นๆ ก็ได้รับประโยชน์เช่นกัน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวคือ การเติบโตในอัตราที่รวดเร็วมากซึ่งเป็นหนึ่งในเหตุผลหลักที่อยู่เบื้องหลังความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ลูกค้าสามารถตรวจสอบรายละเอียดเที่ยวบินห้องพักโรงแรม และจัดทำแพ็คเกจตามความต้องการได้อย่างง่ายดาย นอกจากนี้ยังช่วยในการสร้างรายได้ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้นจะทำให้กระบวนการเดินทางง่ายขึ้นและทำให้ลูกค้ามีอิสระมากขึ้น

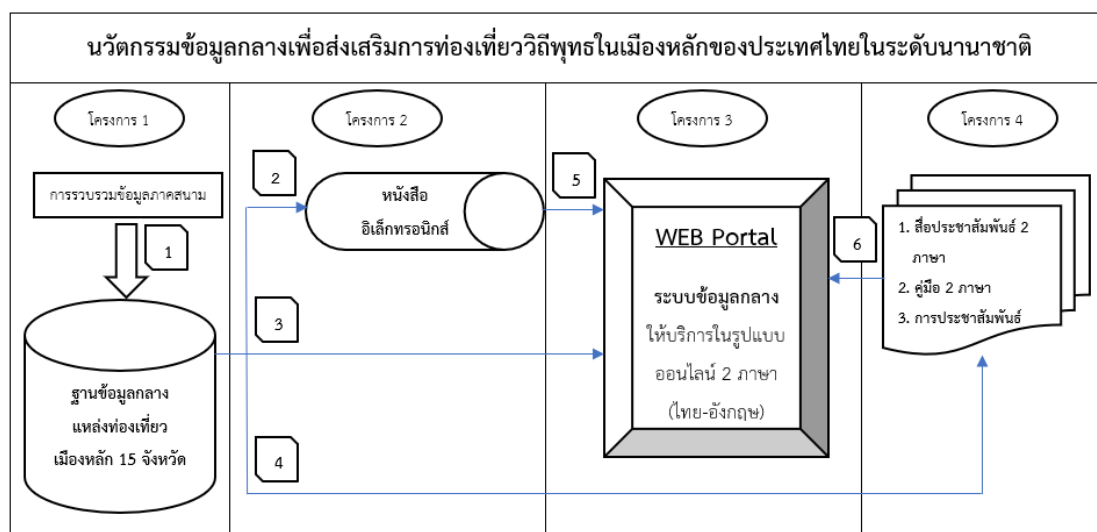
V. V. Yavorska et al³⁶ ได้ศึกษาเรื่อง “Features of application of information technologies in modern tourism” พบว่า โครงสร้างของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในแต่ละส่วนงานที่แยกจากกันของ

³⁵ Shobhana and Sukhpreet Kaur Gill, “Impact of Information Technology in the Growth of Tourism Industry”, *International Journal of Research and Analytical Reviews*, Special issue for 2nd International Conference on Hospitality and Tourism, ICOHOST-2019: 330-333.

³⁶ V. V. Yavorska et al, “Features of application of information technologies in modern tourism”, *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, Vol 28 No 3 (March 2019): 591–599.

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น โรงแรมการจองตั๋ว การสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเฉพาะทางนั้น เชื่อมโยงกับคนอื่น ๆ ทั้งหมด ลักษณะเฉพาะของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยในอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว เป็นที่ยอมรับว่าการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ในสี่ขั้นตอน ตั้งแต่การสร้างข้อมูล จนถึงการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศโดยตรงการพัฒนา ระบบ ข้อมูลเชิงกลยุทธ์ และการรวมส่วนประกอบไอทีแต่ละส่วนเข้าด้วยกันในเครือข่าย ระดับต่างๆ จาก ระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับโลก มีการเปิดเผยว่าสถานประกอบการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้ทั้งซอฟต์แวร์ มาตรฐาน และซอฟต์แวร์พิเศษในกิจกรรมของตน สำหรับสถานประกอบการด้านการท่องเที่ยวที่ สามารถดำเนินกิจกรรมทางการตลาดได้อย่างประสบความสำเร็จตลาดข้อมูลมีเทคโนโลยีที่มุ่งเป้าไปที่ กระบวนการรวบรวมผลการสำรวจวางแผนและพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดโดยอัตโนมัติ องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว คือ ระบบการจองผ่าน คอมพิวเตอร์ซึ่งในที่สุดก็รวมเข้ากับระบบการจองทั่วโลก ทำให้สามารถจองส่วนประกอบหลักทั้งหมด ของทัวร์ได้ ผู้ให้บริการทัวร์ใช้แนวทางคลาสสิกหลายประการในการสร้างระบบการจอง ลักษณะเฉพาะของตลาดบริการนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะลักษณะของบริการเองและลักษณะเฉพาะของ การรับรู้ของผู้บริโภคเป็นตัวกำหนดลักษณะเฉพาะของการตลาดในพื้นที่นี้ การใช้เทคโนโลยี สารสนเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งอินเทอร์เน็ตช่วยให้นักธุรกิจและนักการตลาดสามารถสำรวจโอกาส ทางการตลาดใหม่ๆ สำหรับบริการด้านการเดินทางของตนเพื่อเน้นและสำรวจกลุ่มตลาดต่างๆ (ภูมิศาสตร์ประชากรมีอาชีพ องค์กรพฤติกรรม ฯลฯ) การติดตามข้อมูลที่เกี่ยวข้องสามารถใช้เพื่อ ทำนายการพัฒนาความต้องการของผู้บริโภคในอนาคตและระบุแนวโน้มใหม่ในพฤติกรรมของลูกค้า ปัจจุบันและผู้มีโอกาสเป็นลูกค้า การใช้ระบบข้อมูลทางภูมิศาสตร์เปิดกว้างโอกาสในการสร้างเหตุผล ทางวิศวกรรมและการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ๆ และพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ การตีพิมพ์แผนที่ ท่องเที่ยว และการสร้างแผนที่เว็บ ดังนั้นด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศจึงมีการสร้างพื้นที่ข้อมูลท่องเที่ยว แห่งเดียวที่ช่วยให้ผู้เล่นทุกคนในตลาดนักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลจริงอย่างรวดเร็ว

2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ ๒ กรอบแนวคิดนวัตกรรมการข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ
ในเมืองหลักของประเทศไทยในระดับนานาชาติ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลักของประเทศไทยในระดับนานาชาติ” มีเป้าหมายในการศึกษาวิจัย คือ การพัฒนาฐานข้อมูลและนวัตกรรมข้อมูลกลางในรูปแบบสื่อดิจิทัล ประกอบด้วย หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ วิดีโอคลิปและช่องยูทูบ โดยนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมในเมืองหลัก 15 จังหวัด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย 3 ประเภท คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) แบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ มีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1: การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิจัยเชิงคุณภาพมีเป้าหมายเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อหนึ่ง คือ ศึกษาแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด เริ่มด้วยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับวัดท่องเที่ยว 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การท่องเที่ยววิถีพุทธ และการพัฒนานวัตกรรม เช่น สารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว นวัตกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงศึกษาข้อมูลจากผู้ให้บริการข้อมูลการท่องเที่ยวภายในประเทศ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ททท. กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และภาคเอกชน บริษัททัวร์ต่างๆ

จากนั้นเป็นการศึกษาภาคสนามโดยรวบรวมข้อมูลจากวัดท่องเที่ยว 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง ทั้ง 6 ภาคของประเทศไทย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความเกี่ยวข้องกับวัดและสถานปฏิบัติธรรม ในเมืองหลัก 15 จังหวัด ประกอบด้วย เจ้าอาวาสวัด ผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัดและสถานปฏิบัติธรรม นักท่องเที่ยว และผู้ปฏิบัติธรรม และผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่มเจาะจง ประกอบด้วย ตัวแทนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ตัวแทนจาก

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และตัวแทนจากสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 2: การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

การวิจัยปฏิบัติการ มีเป้าหมายเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อสอง คือ พัฒนาเว็บไซต์ พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และวิดีโอคลิป เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด

ระยะที่ 3: การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

การวิจัยเชิงปริมาณ มีเป้าหมายเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อสาม คือ ประชาสัมพันธ์ จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ และประเมินผลการใช้นวัตกรรมข้อมูลกลางที่ส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามผ่าน google form จำนวน 628 ชุด นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

3.2 พื้นที่ในการศึกษาวิจัย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การศึกษาในเมืองหลัก 15 จังหวัด ประกอบด้วยวัดท่องเที่ยว 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง ทั้ง 6 ภาคของประเทศไทย รวม 30 วัด ซึ่งเป็นวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว โดยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

(1) เป็นวัดที่เหมาะสมและมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ มีวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรม มีความสวยงามของสถาปัตยกรรม/จิตรกรรม มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ มีประวัติความเป็นมาเก่าแก่โบราณ มีกิจกรรมการปฏิบัติธรรม มีสถานที่น่าสนใจภายในวัดที่เป็นสิ่งดึงดูด มีการเปิดให้สาธารณชนเข้าเยี่ยมชม มีพระวิปัสสนาจารย์ และมีความความสะดวกในการเดินทางเข้าถึง

(2) เป็นวัดที่เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่อนุญาตและให้ความร่วมมือในให้ข้อมูลวัดสำหรับการพัฒนาฐานข้อมูลการท่องเที่ยว

(3) เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เชื่อมโยงกับวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ และเชื่อมโยงกับเส้นทางท่องเที่ยวแบบอื่นในเขตพื้นที่เดียวกัน

(4) เป็นวัดที่มีกระบวนการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการปฏิบัติธรรมเพื่อการพัฒนาจิตใจในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้การส่งเสริมการเรียนรู้บุคคลและสังคมโดยมีกิจกรรมทางศาสนาเป็นพื้นฐาน

สำหรับการกำหนดวัดในแต่ละจังหวัด/ภูมิภาคนั้นยึดตามเส้นทางท่องเที่ยวหลักในแต่ละจังหวัด/ภูมิภาคโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบ อัตลักษณ์ การ

ท่องเที่ยวและการปฏิบัติธรรมของวัดนั้น ๆ โดยกำหนดเป็นเส้นทางของการท่องเที่ยวในแต่ละภูมิภาค ดังนี้

1) ภาคเหนือ มี 1 จังหวัด จำนวน 2 วัด

ลำดับ	ชื่อสถานที่ และที่ตั้ง
1	วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
2	วัดอรุณญวิเวก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 2 จังหวัด จำนวน 4 วัด

ลำดับ	ชื่อสถานที่ และที่ตั้ง
1	วัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
2	ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
3	วัดเทพพิทักษ์ปุณณาราม อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
4	วัดป่าสาลวัน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

3) ภาคกลาง มี 1 จังหวัด จำนวน 2 วัด

ลำดับ	ชื่อสถานที่ และที่ตั้ง
1	วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี
2	วัดพระพุทธแสงธรรม อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

4) ภาคตะวันออก มี 3 จังหวัด จำนวน 6 วัด

ลำดับ	ชื่อสถานที่ และที่ตั้ง
1	วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
2	วัดผาณิตาราม อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
3	วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี
4	วัดภักทันทะอาสาาราม อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี
5	วัดละหารไร่ อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
6	วัดมาบจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

5) ภาคตะวันตก มี 3 จังหวัด จำนวน 6 วัด

ลำดับ	ชื่อสถานที่ และที่ตั้ง
1	วัดวังแก้วเวการาม (วัดไต้่น้ำ) อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
2	วัดท่าเสด็จ อำเภอมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี
3	วัดห้วยมงคล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
4	วัดป่าสุฤณฤตา อำเภอปรามบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
5	วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี
6	วัดเขาพระ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

6) ภาคใต้ 5 จังหวัด จำนวน 10 วัด

ลำดับ	ชื่อสถานที่ และที่ตั้ง
1	วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2	วัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3	วัดถ้ำเสือ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่
4	สถานปฏิบัติธรรมสำนักสงฆ์ถ้ำเขาพระ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่
5	วัดสุวรรณคูหา อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา
6	วัดนิโรธรังสี อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา
7	วัดไชยธาราราม (วัดฉลอง) อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต
8	ศูนย์ปฏิบัติธรรมปณิสนัสสัคโค อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต
9	วัดมัทธมามวาสีวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
10	วัดปากันตพงษ์ อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา

3.3 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนด ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัดและสถานปฏิบัติธรรม ทั้ง 30 แห่ง ในเมืองหลัก 15 จังหวัด จำนวน 30 รูป/คน ประกอบด้วย

ลำดับ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
1.	เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์วรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
2.	เจ้าอาวาส วัดอรุณวิเวก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
3.	วัดพระพุทธรูปมหาธรรมราชา อำเภอพระพุทธรูป จังหวัดสระบุรี
4.	เจ้าอาวาส วัดพระพุทธรูปธรรม อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี
5.	เลขานุการเจ้าอาวาส วัดถ้ำเสือ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่
6.	รักษาการประธานที่พักรักษา สถานปฏิบัติธรรมสำนักสงฆ์ถ้ำเขาพระ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่
7.	ไวยาวัจกร วัดคลอง (วัดไชยธาราราม) อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต
8.	ประธานศูนย์ปฏิบัติธรรมปฏิบัติสัสโค (หลวงพ่อดำ) อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต
9.	เจ้าอาวาส วัดสุวรรณคูหา อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา
10.	เจ้าอาวาส วัดนิโรธรังสี อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา
11.	ไวยาวัจกร คณะกรรมการ วัดมณีมาวาส อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
12.	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดปากกันตพงษ์ อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา
13.	เลขานุการเจ้าอาวาส วัดพระบรมธาตุไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
14.	เจ้าอาวาส วัดธารน้ำไหล อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
15.	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
16.	เลขานุการเจ้าอาวาส วัดผาณิตาราม อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
17.	เจ้าอาวาส วัดละหารไร่ อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
18.	เจ้าอาวาส วัดมาบจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
19.	เจ้าอาวาส วัดญาณสังวรารามวรวิหาร อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี
20.	เจ้าอาวาส วัดภักทันทะอาสาภิราม อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี
21.	เจ้าหน้าที่พระมหาธาตุแก่นนคร วัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
22.	ผู้อำนวยการ ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
23.	เจ้าอาวาส วัดเทพพิทักษ์ปุณณาราม อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
24.	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดป่าสาลวัน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
25.	เจ้าอาวาส วัดวังแก้วเวการาม (วัดไผ่) อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
26.	เจ้าอาวาส วัดท่าเสาตั้ง อำเภอมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

27.	ผู้ดูแลสถานที่ วัดห้วยมงคล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
28.	เจ้าอาวาส วัดป่าสุฤณตา อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
29.	เจ้าอาวาส วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี
30.	เจ้าอาวาส วัดเขาพระ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยผู้ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่วิจัย คือ วัดท่องเที่ยว 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง ในเมืองหลัก 15 จังหวัด จำนวน 60 คน สามารถดูรายชื่อผู้ร่วมกิจกรรมได้จากภาคผนวก

3. การวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นการประเมินโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามผ่าน google form จำนวน 400 ชุด นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อจะได้นำผลการประเมินมาปรับปรุงระบบงานให้ถูกต้อง และสอดคล้องกับความต้องการใช้ข้อมูลและพฤติกรรมของผู้ใช้งาน

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยในงานวิจัยนี้ มีทั้งหมด 6 ประเภท คือ

1. Checklist
2. แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก
3. แนวคำถามสนทนากลุ่มเจาะจง
4. กระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลและนวัตกรรม
5. กิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ
6. แบบสอบถาม

เครื่องมือแต่ละประเภทมีเป้าหมายเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะต่างๆ ซึ่งแบ่งตามวัตถุประสงค์ การใช้เครื่องมือวิจัยประเภทต่างๆ มีรายละเอียดดังนี้

ระยะที่ 1: การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในระยะที่ 1 มี 3 ประเภท มีรายละเอียดกิจกรรมหรือขั้นตอนการใช้เครื่องมือวิจัยทั้ง 3 ประเภท ดังนี้

1) Checklist

Checklist นำมาใช้เป็นเครื่องมือวิจัยเพื่อกำหนดสารสนเทศด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ ที่ต้องการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่วิจัย คือ เมืองหลัก 15 จังหวัด ประกอบด้วย วัด

ท่องเที่ยว 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการพัฒนาฐานข้อมูลและนวัตกรรม ครบถ้วน โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารและแหล่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมทั้ง 30 สถานที่ ซึ่งเป็นข้อมูลที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีในขอบข่ายด้านการท่องเที่ยว สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาฐานข้อมูลและนวัตกรรม มี 9 รายการ สำหรับแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ประกอบด้วย ที่ตั้ง/การเดินทาง ช่องทางประชาสัมพันธ์และติดต่อ ประวัติความเป็นมา เส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธ (ROUTE) สิ่งสำคัญภายในวัด กิจกรรมสำคัญของวัด คุณค่าทางพระพุทธศาสนา สถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียง และสิ่งอำนวยความสะดวกหรือบริการที่อยู่ใกล้เคียง จากนั้นนำ Checklist ดังกล่าวมาเป็นแนวทางสร้างแนวคำถามสัมภาษณ์

2) แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก

แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก นำมาใช้เป็นเครื่องมือวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่วิจัย คือ เมืองหลัก 15 จังหวัด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกประกอบการพัฒนาฐานข้อมูลและนวัตกรรม

ทั้งนี้ การจัดทำฐานข้อมูลและนวัตกรรม จะได้ใช้ข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย 1 ซึ่งดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสารสนเทศทั้ง 9 รายการ ซึ่งแนวทางพัฒนาฐานข้อมูลและนวัตกรรมนั้น จะนำสารสนเทศจากฐานข้อมูลดังกล่าวมาใช้งาน และจะเลือกสารสนเทศเพียง 4 ข้อ มาจัดทำเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม และเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวสำหรับการจัดทำฐานข้อมูลและนวัตกรรมเพิ่มเติม ได้แก่

- (1) แนวคำถามเกี่ยวกับ ที่ตั้ง/การเดินทาง การประชาสัมพันธ์และติดต่อ
- (2) แนวคำถามเกี่ยวกับประวัติ
- (3) แนวคำถามเกี่ยวกับ ประเภทเส้นทาง (Route) ของสถานที่แห่งนั้น
- (4) แนวคำถามเกี่ยวกับ สถานที่สำคัญๆ และกิจกรรมของสถานที่แห่งนั้น
- (5) แนวคำถามเกี่ยวกับ บริบทโดยรอบ

ทั้งนี้ ในขั้นตอนการใช้เครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยจะขออนุญาตถ่ายภาพและบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในงานวิจัย

3) แนวคำถามสนทนากลุ่มเจาะจง

แนวคำถามสนทนากลุ่มเจาะจง นำมาใช้เป็นเครื่องมือวิจัยเพื่อนำ Checklist สารสนเทศ 9 รายการ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาจัดทำเป็นแนวคำถามสนทนากลุ่มเจาะจงสำหรับการจัดสนทนากลุ่มเจาะจงกับผู้ทรงคุณวุฒิ ตามแนวคำถามที่ได้กำหนดไว้ แต่อย่างไรก็ตาม อาจจะมีการปรับคำถามหรือมีคำถามอื่นๆ เพิ่มเติมอีกในระหว่างการจัดสนทนากลุ่มเจาะจงตามความ

เหมาะสม เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างครบถ้วน โดยมีรายนามผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่มเจาะจง 5 คน ดังนี้

ตารางที่ 1 รายนามผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่มเจาะจง 5 คน

ลำดับ	ชื่อ	ตำแหน่ง
1.	คุณสร้อยดี อาสาสมัครพกิจ	ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
2.	คุณสมชาย ชมภูน้อย	ผู้อำนวยการภูมิภาคภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
3.	คุณภัทรอนงค์ ณ เชียงใหม่	ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคใต้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
4.	คุณสิทธา มูลหงส์	ผู้ตรวจราชการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
5.	คุณวิโรจน์ สิตประเสริฐนันท์	นายกสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่ง ประเทศไทย

ข้อมูลความคิดเห็นเชิงวิพากษ์และการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลและนวัตกรรม จะนำไปใช้ประกอบในการพัฒนาฐานข้อมูลและนวัตกรรมต่อไป

ระยะที่ 2: การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในระยะที่ 2 คือ ชุดกิจกรรมเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลและนวัตกรรมสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ

ชุดกิจกรรม “การพัฒนาฐานข้อมูลและนวัตกรรมสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด” โดยอ้างอิงแนวคิดของพระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ. ดร. มีกระบวนการหรือขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนรวบรวมข้อมูลและความรู้ (Data and Knowledge)

การรวบรวมข้อมูลและความรู้ จากแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิ เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องให้ครอบคลุมประเด็นการพัฒนาฐานข้อมูลและนวัตกรรม จากนั้น จึงนำข้อมูลและความรู้มากำหนดเป็นประเด็นและแนวทางพัฒนาฐานข้อมูลและนวัตกรรม

ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยจะหารือกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่วิจัย คือ วัดท่องเที่ยว 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง ในเมืองหลัก 15 จังหวัด โดยจะนำผลจากการสนทนากลุ่มเจาะจงกับ

ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 ท่าน มาปรับใช้ในการลงพื้นที่แต่ละครั้ง ได้แก่ การวางแผนเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงาน กำหนดวิธีการดำเนินการ กำหนดแหล่งข้อมูล และกำหนดเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ขั้นตอนกำหนดแนวคิดการประดิษฐ์ (Conceptual to Invention)

การกำหนดกรอบแนวคิดการประดิษฐ์ เป็นการพัฒนาพิมพ์เขียว (Blueprint) สำหรับการพัฒนาฐานข้อมูลและนวัตกรรม ในที่นี้คือหัวข้อ กรอบแนวคิดในการวิจัย

3. ขั้นตอนออกแบบแบบร่าง (Creative to Prototype)

การออกแบบแบบร่าง เป็นการนำพิมพ์เขียวมาพัฒนาให้เห็นเค้าโครงของฐานข้อมูลและนวัตกรรมที่ครบทุกองค์ประกอบ แสดงให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

4. ขั้นตอนพัฒนาแบบจำลอง (Development to Model)

การพัฒนาแบบจำลอง เป็นการพัฒนาฐานข้อมูลและนวัตกรรมต้นแบบ โดยใช้โปรแกรม WIX.com ซึ่งเป็นเครื่องมือพัฒนาฐานข้อมูลและนวัตกรรมที่ได้รับความนิยม เมื่อนักวิจัยได้แบบจำลองแล้ว จะนำข้อมูลส่งกลับไปยังตัวแทนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่วิจัย คือ วัดทองเทียว 1 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 1 แห่ง ในเมืองหลัก 15 จังหวัด เพื่อร่วมอภิปรายและแสดงความคิดเห็น หลังจากนั้น จะจัดให้มีการสนทนากลุ่มเจาะจงเพื่อขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วจึงปรับปรุงฐานข้อมูลและนวัตกรรม เพื่อให้ได้ต้นแบบสำหรับการพัฒนาฐานข้อมูลและนวัตกรรมในขั้นตอนต่อไป

5. ขั้นตอนพัฒนานวัตกรรม (Innovation)

การพัฒนาฐานข้อมูลและนวัตกรรม ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ การพัฒนา การตรวจสอบ และการทดสอบฐานข้อมูลและนวัตกรรม ก่อนนำออกเผยแพร่ใช้งาน มีรายละเอียด คือ

1) การพัฒนาฐานข้อมูลและนวัตกรรม จำนวน 1 ชุด

2) การตรวจสอบฐานข้อมูลและนวัตกรรม เป็นการตรวจสอบโดยทีมนักวิจัยว่า การพัฒนาฐานข้อมูลและนวัตกรรม ตรงตามโจทย์ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยจัดให้มีสนทนากลุ่มย่อย เพื่อร่วมอภิปรายและแสดงความคิดเห็น

3) การทดสอบฐานข้อมูลและนวัตกรรม เป็นการทดสอบโดยผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศว่าฐานข้อมูลและนวัตกรรม สามารถใช้งานได้จริง

6. ขั้นตอนเผยแพร่และส่งเสริมการใช้นวัตกรรม (Implement and Promotion)

การเผยแพร่และส่งเสริมการใช้งานข้อมูลและนวัตกรรม เป็นการประชาสัมพันธ์และประเมินผล มีเป้าหมายเพื่อติดตามและตรวจสอบว่าผู้ใช้งานข้อมูลและนวัตกรรม ได้รับประโยชน์และมีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด รวมถึงมีคำแนะนำเพิ่มเติมในประเด็นใดบ้าง นักวิจัยจะได้นำข้อผิดพลาดไปปรับแก้นวัตกรรม และนำคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ไปถอดบทเรียนสำหรับการพัฒนาฐานข้อมูลและนวัตกรรม และเขียนเป็นข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7. ขั้นตอนสร้างสรรค์และเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น (Creative and Learning More)

การสร้างสรรค์และเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น เป็นการถอดบทเรียนจากการพัฒนาฐานข้อมูลและนวัตกรรม หลังการเผยแพร่และส่งเสริมการใช้งาน เพื่อส่งเสริมจุดแข็งและปรับแก้จุดอ่อน รวมถึงการพัฒนาต่อยอดให้เป็นฐานข้อมูลและนวัตกรรม ที่ทรงประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมถึงการสร้างสรรค์เป็นฐานข้อมูลและนวัตกรรม ในรูปแบบใหม่ๆ ต่อไป

ระยะที่ 3: การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในระยะที่ 3 คือ แบบสอบถามเพื่อประเมินผลนวัตกรรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อจะได้นำผลการประเมินมาปรับปรุงระบบงานให้สอดคล้องกับความต้องการใช้ข้อมูลและพฤติกรรมของผู้ใช้งาน ประกอบด้วยคำถาม 2 ด้าน คือ

- 1) ด้านความพร้อมของฐานข้อมูลและนวัตกรรม ประกอบด้วยแนวคำถามเกี่ยวกับนวัตกรรมให้ความรู้หรือสารสนเทศที่เป็นประโยชน์และเพียงพอกับความต้องการของผู้ใช้งาน
- 2) ด้านความน่าสนใจของฐานข้อมูลและนวัตกรรม ประกอบด้วยแนวคำถามเกี่ยวกับนวัตกรรมดึงดูดความสนใจ และใช้งานได้ง่าย

ขั้นตอนการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ

- 1) ส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน พิจารณาและตรวจสอบ
- 2) ปรับแก้แบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ
- 3) ยื่นหนังสือขอรับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ก่อนนำเครื่องมือวิจัยไปเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5 การขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คำนึงถึงสิทธิและเคารพศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมถึงการป้องกันมิให้เกิดผลเชิงลบต่อผู้ให้ข้อมูล จึงได้กำหนดแนวทางด้านจริยธรรมการวิจัยใน

มนุษย์ และแจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบและปฏิบัติตาม รวมทั้งได้ดำเนินการขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เพื่อพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ขั้นตอนการยื่นหนังสือขอรับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์นี้ เริ่มจากการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารโครงการวิจัย และเครื่องมือวิจัยที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว นำไปยื่นขอรับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อได้รับการอนุมัติแล้ว จึงจะเริ่มขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยแบ่งการปฏิบัติการเป็น 4 ระยะ มีขั้นตอนดังนี้

ระยะที่ 1 การวางแผน

1. การจัดประชุมทีมวิจัย

การจัดประชุมทีมวิจัย เป็นขั้นตอนการชี้แจงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ เป้าหมายของโครงการวิจัย แผนปฏิบัติงาน เช่น บทบาท ความรับผิดชอบ เวลา งบประมาณ อีกทั้งการกำหนดขั้นตอนหรือกระบวนการติดต่อผู้ให้ข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่วิจัย รวมไปถึง การใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียง รวมถึงและพัฒนาเครื่องมือวิจัยให้สมบูรณ์ ได้แก่ Checklist แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก แนวคำถามสนทนากลุ่มเจาะจง แบบประเมินผลโดยผู้เชี่ยวชาญ และแบบสอบถาม ที่สำคัญคือ การยื่นหนังสือขอรับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

2. การวางแผนภาคปฏิบัติสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

การวางแผนภาคปฏิบัติสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย เป็นขั้นตอนการกำหนดแนวปฏิบัติ โดยวางแผนให้ครอบคลุม 3 ด้าน คือ การวางแผนด้านเส้นทางและกิจกรรมในพื้นที่วิจัย การวางแผนด้านการรวบรวมเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และโจทย์วิจัย และการวางแผนด้านการประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่วิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1) การวางแผนด้านเส้นทางและกิจกรรมในพื้นที่วิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะดำเนินการในพื้นที่ของวัดทองเที้ยว 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง ในเมืองหลัก 15 จังหวัด รวมทั้งสิ้น 30 สถานที่ ดังนั้น จึงต้องมีการกำหนดเส้นทาง กำหนดการงบประมาณ และรายชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน

2) การวางแผนด้านการรวบรวมเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และโจทย์วิจัย

การวิจัยครั้งนี้ จะเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล 4 ประเภท คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มเจาะจง การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการใช้แบบสอบถาม เพื่อสำรวจความคิดเห็นและประเมินผล ดังนั้น จึงต้องมีการกำหนดรายชื่อผู้ที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอน และวิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ชัดเจน

3) การวางแผนด้านการประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่วิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย รวม 60 คน ดังนั้น จึงต้องประสานงานไปยังผู้ให้ข้อมูลก่อนเป็นลำดับแรก จากนั้นดำเนินการออกหนังสือถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยทั้ง 60 คน

ระยะที่ 2 การปฏิบัติการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลเริ่มจาก ผู้วิจัยทำการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้กับผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมทั้งระบุระยะเวลาของการดำเนินการเก็บข้อมูล ประโยชน์ที่จะได้รับจากการร่วมโครงการวิจัย และอธิบายว่าข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลหลักจะถูกเก็บเป็นความลับ จะไม่มีการเปิดเผยชื่อนามสกุล และการนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น โดยผู้ให้ข้อมูลหลักจะเป็นผู้ตัดสินใจในการเข้าร่วมโครงการวิจัยและตอบข้อมูลในแบบสัมภาษณ์ด้วยความสมัครใจ ผู้ให้ข้อมูลหลักมีสิทธิที่จะปฏิเสธการให้ข้อมูลหรือไม่เข้าร่วมโครงการระหว่างการดำเนินการวิจัยได้ตลอดเวลา และมีสิทธิที่จะทราบผลของการวิจัยหลังจากการวิจัยได้สิ้นสุดลง หากผู้ให้ข้อมูลหลักตัดสินใจเข้าร่วมโครงการวิจัยจึงให้เซ็นชื่อยินยอมในแบบฟอร์มการเข้าร่วมโครงการวิจัย

ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะขออนุญาตบันทึกภาพ เสียง รวมถึงที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้ เพื่อความสะดวกในการนัดหมายเข้าร่วมโครงการวิจัยโดยระบุช่วงเวลาไว้อย่างชัดเจน

ระยะที่ 3 การตรวจสอบข้อมูลและการสรุปผลการวิจัย

การตรวจสอบข้อมูลและการสรุปผลการวิจัย แบ่งเป็นระยะๆ เพื่อพิจารณาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความเสี่ยง มีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเขียนรายงาน การรายงานความก้าวหน้างานวิจัย และการแก้ไขปรับปรุง

การรายงานความก้าวหน้างานวิจัย เป็นขั้นตอนการนำเสนอรายงานความก้าวหน้าแก่แหล่งทุนสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงรายงานความก้าวหน้างานวิจัย

2. การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ผลงานวิจัย และนำเสนอเอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น วีดีโอ ผลงานวิจัย รวมทั้งการจัดทำแผ่นพับ หนังสือสรุปองค์ความรู้ เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย และนำเสนอเอกสารดังกล่าวไปแนบในเล่มรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ระยะที่ 4 การนำผลการวิจัยมาปรับปรุงและพัฒนางานวิจัยให้สมบูรณ์ตามเป้าหมาย

การนำผลการวิจัยมาปรับปรุงและพัฒนางานวิจัยให้สมบูรณ์ตามเป้าหมาย โดยคำนึงถึงประเด็นวิจัยและข้อมูลครบถ้วน มีการรวบรวมข้อมูลนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลได้อย่างมีคุณภาพ ได้องค์ความรู้ใหม่ที่โดดเด่น และตอบโจทย์การวิจัยได้ครบถ้วน

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เน้นการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมิน เพื่อนำมาปรับปรุงระบบงานให้ถูกต้อง และสอดคล้องกับความต้องการใช้ข้อมูลและพฤติกรรมของผู้ใช้งาน โดยนำข้อมูลจากแบบประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 ชุด มีขั้นตอนการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS/PC (Statistical Package for the Social Science)

2) แบบประเมินตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน ทำการวิเคราะห์โดยใช้วิธีหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ แล้วนำมาเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

3) แบบประเมินตอนที่ 2 ซึ่งเป็นข้อมูลความคิดเห็น ทำการวิเคราะห์โดยคำนวณหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายข้อและรายด้าน และเฉลี่ยรวมทุกด้าน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนน ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80 = มีความคิดเห็นในระดับน้อยมาก

ค่าเฉลี่ย 1.81 - 2.60 = มีความคิดเห็นในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.61 - 3.40 = มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20 = มีความคิดเห็นในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00 = มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

4) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัยโดยการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ดูความสมบูรณ์ของข้อมูลนั้นว่าสามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ครบ แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการบรรยาย โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) ข้อมูลที่ได้จากเอกสารนำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากเนื้อหาที่ปรากฏในเอกสาร จัดแยกประเด็นและจัดหมวดหมู่ตามความมุ่งหมายในการวิจัย

2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive and analytic Study) โดยการนำข้อมูลเบื้องต้นมาวิเคราะห์แยกประเภทหาข้อสรุป แล้วเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อนำมาวิเคราะห์ขั้นสุดท้าย สำหรับการสร้างข้อสรุปต่อไป

3) สรุปผลการวิจัยตามหลักอุปนัยวิธี คณะผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีและกรอบวิจัยที่เสนอไว้ข้างต้น มาวิเคราะห์ตามหลักการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย โดยมีหลักการดังนี้

(1) การใช้แนวคิดทฤษฎีและสร้างกรอบแนวคิดสำหรับการวิเคราะห์ โดยมี 3 ขั้นตอน คือ ก่อนการรวบรวมข้อมูล เพื่อให้มีกรอบกว้างๆ และมีระบบในการศึกษาปรากฏการณ์ ระหว่างการรวบรวมข้อมูล เพื่อให้สามารถสร้างสมมติฐานชั่วคราวหรือวัตถุประสงค์ได้อย่างมีทิศทาง และขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและการสร้างบทสรุป เพื่อตรวจสอบว่าสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับทฤษฎีหรือไม่

(2) การตรวจสอบข้อมูล เพื่อให้มั่นใจในความเชื่อถือได้และความครบถ้วนของข้อมูลและเพื่อประเมินคุณภาพของข้อมูลว่าอยู่ในระดับที่จะนำมาวิเคราะห์และตอบปัญหาการวิจัยได้ คณะผู้วิจัยใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย โดยการเปลี่ยนตัวผู้สังเกตหรือสัมภาษณ์และ 3) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีสังเกตควบคู่ไปกับการซักถาม

(3) การจัดบันทึกและทำดัชนีข้อมูล หลังจากการจัดบันทึกข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจะทำดัชนีข้อมูลเพื่อจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้มา เป็นการสะสางข้อมูลพร้อมทั้งปูพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์โดยทำดัชนีข้อมูล 3 ชนิด คือ ดัชนีเชิงบรรยาย ดัชนีเชิงตีความ และดัชนีเชิงอธิบาย

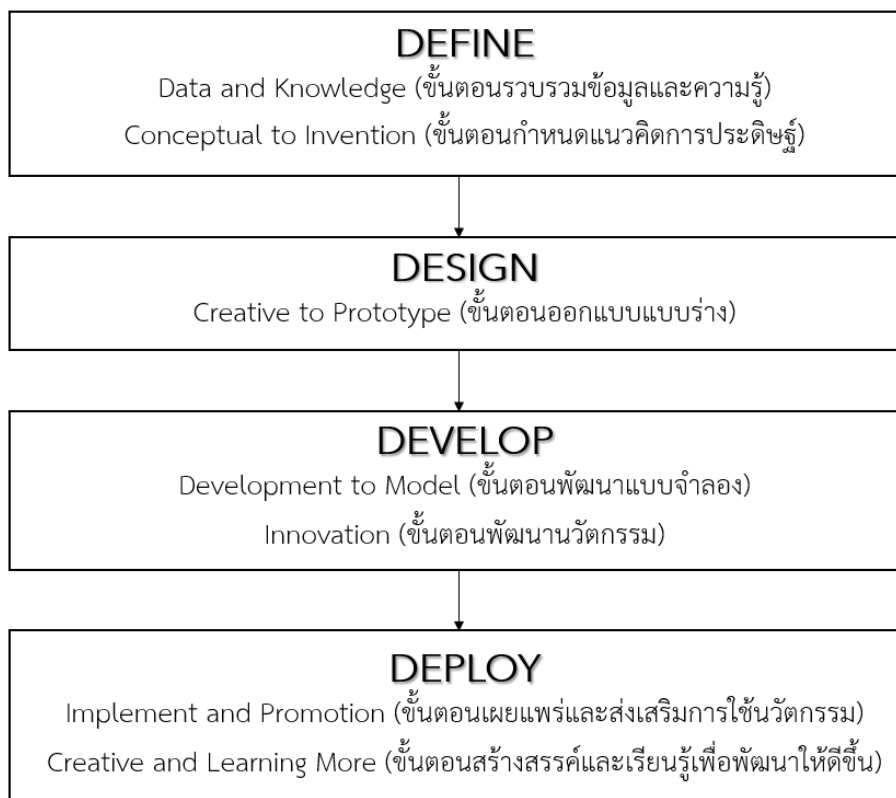
(4) การทำข้อสรุปชั่วคราว เป็นการนำความคิดที่ได้จากการทำดัชนีข้อมูลและเชื่อมโยงดัชนีนั้นเข้าด้วยกัน โดยการเขียนประโยค หรือข้อความเชิงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะของดัชนี หรือข้อมูลที่ศึกษาเชื่อมโยงกับดัชนีเหล่านี้ หรือบางครั้งอาจสร้างข้อสรุปชั่วคราวเป็นย่อหน้าหรือข้อความยาว ส่วนข้อมูลใดไม่ต้องการหลังจากทำข้อสรุปชั่วคราวแล้วก็กำจัดออกไป

(5) การสร้างข้อสรุปและพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำข้อสรุปย่อยๆ เหล่านั้นเชื่อมโยงเป็นบทสรุป โดยทำเป็นระบบและค่อยๆ ทำอย่างประณีต

จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในเชิงบูรณาการเพื่อนำเสนอในเชิงการนำไปใช้ประโยชน์และการสร้างสรรค์ต่อไป

3.8 สรุปกระบวนการวิจัย

การวิจัยเรื่องนวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย 4 ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กระบวนการวิจัยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาชุดความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด ดำเนินการศึกษาในพื้นที่วิจัย 30 แห่ง ประกอบด้วยวัดท่องเที่ยว 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง นำเสนอข้อมูลแบบสองภาษา คือ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สามารถสรุปเป็นกระบวนการวิจัย 7 ขั้นตอน ได้ดังนี้

ภาพที่ 3 กระบวนการวิจัย 7 ขั้นตอนสำหรับพัฒนานวัตกรรมข้อมูลกลาง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก 15 จังหวัด ในระดับนานาชาติ

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลักในระดับนานาชาติ” ดำเนินการศึกษาในเมืองหลักของประเทศไทย 15 จังหวัด ประกอบด้วยวัดท่องเที่ยว 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง ผลการศึกษามีประเด็นที่นำเสนอด้วยรายละเอียดต่อไปนี้

- 1) การพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด
- 2) การพัฒนานวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลักในระดับนานาชาติ
- 3) การประชาสัมพันธ์และประเมินผลนวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลักในระดับนานาชาติ
- 4) องค์ความรู้จากการวิจัย

4.1 การพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด

การสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมในเมืองหลัก 15 จังหวัดเบื้องต้นคณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว นวัตกรรมการท่องเที่ยว แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) คู่มือการท่องเที่ยว และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งผู้ให้บริการฐานข้อมูลการท่องเที่ยวภายในประเทศทั้งหน่วยงานของรัฐ เช่น ห้องสมุด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดต่างๆ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และหน่วยงานภาคเอกชน บริษัททัวร์ต่างๆ รวมทั้งทัศนะจากนักวิชาการ นำองค์ความรู้เหล่านั้นมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดและตั้งประเด็นคำถามเพื่อรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาออกแบบและพัฒนาสารสนเทศสำหรับสร้างฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรม ต่อจากนั้นคณะผู้วิจัยทำการสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมในเมืองหลัก 15 จังหวัด ร่วมกับการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของวัดเหล่านั้นและบริบทพื้นที่ของวัด คณะผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแบบเจาะจงเพื่อรวบรวมข้อมูลในเชิงกายภาพของพื้นที่ ข้อมูลจากภาคสนามได้นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อแบ่งเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ

ความต้องการของผู้ใช้งาน หลังจากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมในเมืองหลัก 15 จังหวัด และได้ข้อมูลที่เป็นผลสรุปเบื้องต้นแล้ว จึงดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

4.1.1 สำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดในเมืองหลัก 15 จังหวัด

การสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมในเมืองหลัก 15 จังหวัด เบื้องต้นคณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว นวัตกรรมการท่องเที่ยว แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) คู่มือการท่องเที่ยว และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งผู้ให้บริการฐานข้อมูลการท่องเที่ยว ภายในประเทศทั้งหน่วยงานของรัฐ เช่น หอสมุด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดต่างๆ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และหน่วยงานภาคเอกชน บริษัททัวร์ต่างๆ รวมทั้งทัศนะจากนักวิชาการ นำองค์ความรู้เหล่านั้นมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดและตั้งประเด็นคำถามเพื่อรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาออกแบบและพัฒนาสารสนเทศสำหรับสร้างฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรม ต่อจากนั้นคณะผู้วิจัยทำการสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมในเมืองหลัก 15 จังหวัด ร่วมกับการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของวัดเหล่านั้นและบริบทพื้นที่ของวัด คณะผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแบบเจาะจงเพื่อรวบรวมข้อมูลในเชิงกายภาพของพื้นที่ โดยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้ (1) สถานที่ในการลงพื้นที่สำรวจต้องเป็นสถานที่เหมาะสมและมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธ มีแหล่งท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมที่สำคัญ มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ มีเส้นทาง เดินทางเข้าถึงง่าย และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว (2) สถานที่ในการลงพื้นที่สำรวจต้องมีองค์กรชุมชน ผู้นำ และประชาชน เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่อนุญาตและให้ความร่วมมือในการพัฒนาฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ จัดทำจดหมายและประสานงานติดต่อเพื่อขออนุญาตทำวิจัยกับกลุ่มประชากรเป้าหมาย ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ลงพื้นที่คือวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมในเมืองหลัก 15 จังหวัด โดยคณะผู้วิจัยตั้งประเด็นคำถามไว้ 3 ประเด็น คือ 1. ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา 2. ข้อมูลเกี่ยวกับการแบ่งประเภทเส้นทางและสถานที่ในแต่ละเส้นทาง สถานที่ภายในวัด กิจกรรมและคุณค่าที่ได้รับทั้งรูปธรรม นามธรรม และ 3. ข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ และสถานที่น่าสนใจอื่นๆ โดยใช้กรอบแนวคิด ทฤษฎีและแหล่งข้อมูลดังกล่าว ผลการสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมในเมืองหลัก 15 ดังนี้

(1) ข้อมูลเกี่ยวกับทำเลที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา

วัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมในเมืองหลัก 15 จังหวัดที่ได้รับการคัดเลือกส่วนใหญ่จะเป็นวัดมีชื่อเสียงของจังหวัดและได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นวัดท่องเที่ยวประจำจังหวัด อีกทั้งวัดส่วนใหญ่จะได้รับการคัดเลือกเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (Ministry of Tourism and Sports) สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (Office of Tourism Development) ททท. หรือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (Tourism Authority of Thailand : TAT) เป็นต้น เนื่องจากวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมที่คณะผู้วิจัยเลือก เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ ดังนั้นข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา จึงมีความสำคัญต่อการนำมาออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยว ข้อมูลเกี่ยวกับทำเลที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา ประกอบด้วย 3 สารสนเทศคือ ทำเลที่ตั้ง ข้อมูลการติดต่อ และประวัติความเป็นมา

(2) ข้อมูลเกี่ยวกับการแบ่งประเภทเส้นทางและสถานที่ในแต่ละเส้นทาง สถานที่ท่องเที่ยวภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าที่ได้รับทั้งรูปธรรมและนามธรรม

จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลในพื้นที่พบว่า วัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติในเมืองหลักทั้ง 15 จังหวัดที่เป็นพื้นที่การวิจัยเหล่านี้ มีสิ่งที่น่าสนใจภายในวัดแต่ละวัดไม่ว่าจะเป็นปูชนียบุคคลและปูชนียวัตถุ เช่น พระอุโบสถ วิหาร เจดีย์ พระพุทธรูป เป็นต้น ธรรมชาติแวดล้อม ตลอดจนโบราณสถานที่โดดเด่นแตกต่างกันไป ทั้งมีคุณค่าที่สำคัญที่แตกต่างกันทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์ หรือ ศิลปะสถาปัตยกรรม เป็นต้น ซึ่งองค์การชุมชน ผู้นำ และประชาชน เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่ในแต่ละวัดได้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นประโยชน์แก่การจัดเส้นทางทางการท่องเที่ยว กิจกรรม และคุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม เพื่อออกแบบและพัฒนาสารสนเทศฐานข้อมูล ข้อมูลเกี่ยวกับการแบ่งประเภทเส้นทางและสถานที่ในแต่ละเส้นทาง สถานที่ท่องเที่ยวภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าที่ได้รับทั้งรูปธรรมและนามธรรม ประกอบด้วย 3 สารสนเทศคือ การแบ่งประเภทเส้นทาง สถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมภายในวัด และคุณค่าที่ได้รับทั้งรูปธรรมและนามธรรม

(3) ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทโดยรอบวัด (เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก และสถานที่ที่น่าสนใจอื่นๆ)

การท่องเที่ยววัด หรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมครอบคลุมถึงเรื่องต่างๆ เช่น เรียนรู้วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนใน เป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือ

สภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี จากการลงพื้นที่ในเมืองหลัก 15 จังหวัด พบว่าแต่ละวัดเองตระหนักถึงความจำเป็น และมีความต้องการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับบริบทโดยรอบวัด

ผลจากการลงพื้นที่เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลจากองค์กรชุมชน ผู้นำ และประชาชนเจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่คือวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรม และความเห็นเพิ่มเติมจากผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปได้ว่าฐานข้อมูลเกี่ยวกับบริบทโดยรอบ (เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ และสถานที่ที่น่าสนใจอื่นๆ) ซึ่งอยู่ในเส้นทางเดียวกันและใกล้เคียงกันถือว่ามีความสำคัญสำหรับนักท่องเที่ยว เพราะโดยปกตินักท่องเที่ยวไม่ประสงค์จะไปเที่ยวลำพังวัดเพียงอย่างเดียว การระบุสถานที่เที่ยวใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นวัด หรือโบราณสถานเก่าแก่ หรือแหล่งท่องเที่ยวชุมชนอื่นๆ ที่น่าสนใจและสามารถเชื่อมโยงกันได้เป็นข้อมูลที่จะเอามาเพิ่มเติมเพื่อให้คนที่เข้าไปเที่ยววัดดึงดูดให้คนมาท่องเที่ยววัดนั้นๆ ได้ นอกจากเที่ยววัดแล้วยังสามารถไปสถานที่ตรงอื่นๆ ได้ วัดและสถานที่โดยรอบจึงสามารถดึงดูดคนที่ไม่ได้สนใจไปไหว้พระเพียงอย่างเดียว อาจจะดึงดูดคนอื่นๆ ที่แวะไปท่องเที่ยวเพิ่มเติมได้ สำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกโดยรอบวัด ซึ่งเป็นเรื่องของพื้นที่ใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นที่พัก โรงแรม เกสเฮาส์ ชุมชนท้องถิ่น และเรื่องของสินค้าชุมชน อาหารท้องถิ่นแบบโบราณ ถือว่ามีความสำคัญเพื่อนำมาเป็นองค์ประกอบในการโปรโมทด้วย ก็จะเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

4.1.2 กระบวนการพัฒนาฐานข้อมูล 5 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 การออกแบบและพัฒนาฐานข้อมูลสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยววิถีพุทธ โดยคณะผู้วิจัยได้ออกแบบสารสนเทศสำหรับสร้างฐานข้อมูลการท่องเที่ยววิถีพุทธต้นแบบ (prototype) ซึ่งเป็นชุดปฏิบัติการ/ชุดกิจกรรม ประกอบด้วย 9 สารสนเทศ จำนวน 1 ชุด โดยแบ่งสถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธทั้ง 30 แห่ง เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มวัดท่องเที่ยว และกลุ่มสถานปฏิบัติธรรม มีจำนวน 9 สารสนเทศ ดังนี้

สารสนเทศที่ 1: ที่ตั้ง การติดต่อ และช่องทางประชาสัมพันธ์

สารสนเทศที่ 2: ประวัติความเป็นมา

สารสนเทศที่ 3: ประเภทเส้นทาง (Route) ของสถานที่แห่งนั้น

สารสนเทศที่ 4: สถานที่สำคัญๆ ภายในสถานที่แห่งนั้น

สารสนเทศที่ 5: กิจกรรมสำคัญๆ ทั้งปี

สารสนเทศที่ 6: คุณค่าที่จะได้รับ ทั้งด้านรูปธรรมและนามธรรม

สารสนเทศที่ 7: เส้นทาง และการเดินทาง

สารสนเทศที่ 8: สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ

สารสนเทศที่ 9: สถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธอื่นๆ ซึ่งอยู่ในเส้นทางเดียวกันและใกล้เคียงกัน

ต่อจากนั้นคณะผู้วิจัยลงได้จัดทำชุดกิจกรรม และลงพื้นที่โดยปฏิบัติการตามขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการกับองค์กรชุมชน ผู้นำ และประชาชน เจ้าอาวาส/ผู้ดูแลสถานที่คือวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรม โดยคณะวิจัยประชุมคัดเลือกวัดท่องเที่ยว และสถานปฏิบัติธรรม เช่น ในจังหวัดภาคกลางคือ วัดพิบูลทอง อ.ท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี, วัดไชโยวรวิหาร อ.เมือง จังหวัดอ่างทอง และสถานปฏิบัติธรรมนานาชาติอ่างทอง อ.เมือง จังหวัดอ่างทอง เพื่อร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหากับผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ประกอบด้วยเจ้าอาวาส/ผู้ดูแลวัดท่องเที่ยว 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง และความต้องการในการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่

ขั้นที่ 2 ร่วมวางแผน เป็นการวางแผนการออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยววิถีพุทธ หลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นของวัดท่องเที่ยว 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 24 แห่ง จากการลงพื้นที่ต้นแบบ เพื่อออกแบบและพัฒนาสารสนเทศการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด

ขั้นที่ 3 การร่วมดำเนินการ เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ประกอบด้วยเจ้าอาวาส/ผู้ดูแลวัดท่องเที่ยว 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่งมีส่วนร่วมในการออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลการท่องเที่ยววิถีพุทธ

ขั้นที่ 4 การร่วมรับผลประโยชน์ โดยผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ประกอบด้วยเจ้าอาวาส/ผู้ดูแลวัดท่องเที่ยว 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง และชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากกิจกรรมการพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดอย่างเท่าเทียม

ขั้นที่ 5 เป็นการติดตามและประเมินผลการดำเนินการเพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนของการพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด

ในการลงพื้นที่คณะผู้วิจัยของแผนงานวิจัย ได้ลงพื้นที่ทั้ง 4 โครงการย่อย คือ โครงการย่อย 1 พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด โครงการย่อย 2 พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด โครงการย่อย 3 พัฒนา Web Portal: ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด โครงการย่อย 4 โครงการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และคู่มือในรูปแบบดิจิทัลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด

หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยจะได้นำสารสนเทศต้นแบบที่ผ่านขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นตอน มาจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, กรรมการท่องเที่ยว, นักวิเคราะห์นโยบายและแผน กรมศิลปากร, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (ผู้แทน), ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ทั้ง 5 ภาค และนายกสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย รวม 9 ท่าน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลนำมาวิเคราะห์และประเมินผลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อ “ระบบนวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด ในระดับนานาชาติ ทั้งนี้ จะวิเคราะห์และประเมินผลใน 3 ประเด็น

ประเด็นที่ 1 ได้แก่ “ระบบนวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ ในระดับนานาชาติ ควรนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา ในลักษณะอย่างไร จึงจะมีความสอดคล้องกับความต้องการใช้ข้อมูลและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว”

ประเด็นที่ 2 “ระบบนวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด ในระดับนานาชาติ ควรนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการแบ่งประเภทเส้นทางและสถานที่ในแต่ละเส้นทาง สถานที่ภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าที่ได้รับทั้งรูปธรรม นามธรรม ในลักษณะอย่างไร จึงจะมีความสอดคล้องกับความต้องการใช้ข้อมูลและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว” และ

ประเด็นที่ 3 “ระบบนวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด ในระดับนานาชาติ ควรนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับบริบทโดยรอบวัด (เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก และสถานที่น่าสนใจอื่นๆ) ในลักษณะอย่างไร จึงจะมีความสอดคล้องกับความต้องการใช้ข้อมูลและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว” ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และประเมินผล โดยนำเสนอข้อความที่สัมภาษณ์เป็นมุมมองรายบุคคล แล้วสรุปนำเสนอเป็นประเด็น

4.1.3 การพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก

การท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมสำคัญที่สร้างประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศ ยุคอดีตการท่องเที่ยวถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศไทย การส่งเสริมการท่องเที่ยวในอนาคตจะก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมืองหลัก 15 จังหวัด ซึ่งนำมาสู่การสร้างอาชีพการจ้างงานทั้งในภาคการท่องเที่ยวโดยตรงและการจ้างงานในภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องตามมา การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและท้องถิ่นมากขึ้น

กล่าวได้ว่า ฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธที่ได้พัฒนาจากงานวิจัย มีเป้าหมายเพื่อการนันทนาการ ควบคู่ไปกับการแสวงหาความรู้ การศึกษาข้อปฏิบัติอันเป็นหลักการในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมให้เป็นแหล่ง

ท่องเที่ยววิถีพุทธอันเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวมิใช่เข้าไปเพื่อชมสถานที่เพียงเท่านั้น แต่หากเป็นการเข้าไปเพื่อเรียนรู้ โดยการมองสรรพสิ่งแวดล้อมอย่างเข้าใจ และปฏิบัติตนอย่างถูกต้องต่อคน สัตว์ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของผู้คนในสังคมนั้นๆ เป็นฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งถือเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการชมหรือสัมผัสสถาปัตยกรรม หรือ ศิลปกรรมด้านศาสนา วัดวาอาราม ศาสนสถาน และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิด นันทนาการ ควบคู่ไปกับการเรียนรู้ และเพื่อให้ผลการสร้างฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในหัวข้อที่ผ่านมาเกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักท่องเที่ยวในแง่ของการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการเรียนรู้โดยเกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านประเพณี วัฒนธรรม กิจกรรม และความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนการพัฒนาจิตใจมนุษย์ให้สูงขึ้น

ผลการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล สามารถจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธ แบ่งออกเป็น 2 เส้นทาง คือ เส้นทางท่องเที่ยววัด และเส้นทางปฏิบัติธรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด

เริ่มกันที่เส้นทางท่องเที่ยววัด แบ่งเป็น 3 สาย มีรายละเอียดดังนี้

(1) เส้นทางท่องเที่ยววัดสายเกจิอาจารย์ รูปเคารพ และวัตถุมงคล

วัดโสธรวรารามวรวิหาร วัดเก่าแก่คู่บ้านคูเมืองฉะเชิงเทรา ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำบางปะกง มีพระพุทธรูปโสธร เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ปางสมาธิ ประดิษฐานว่า องค์พระลอยน้ำมา แล้วหยุดตรงหน้าวัด อีกทั้งยังมีพระอุโบสถหลังใหม่ ที่วิจิตรงดงาม และมีขนาดใหญ่ที่สุด

พระพุทธรูปหลวงพ่อโสธรในพระอุโบสถหลังใหม่

วัดละหารไร่ จังหวัดระยอง มีผู้คนแวะเวียนมาอย่างไม่ขาดสาย ด้วยความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในพระอริยสงฆ์ หลวงปู่ทิม หลวงปู่ทิม อิสริโก พระเกจิชื่อดังแห่งภาคตะวันออก จะรูปหล่อองค์ใหญ่ตั้งตระหง่านโดดเด่นเป็นที่เคารพสักการะ

หลวงปู่ทิม อิสริโก

วัดห้วยมงคล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นที่ประดิษฐานรูปเหมือนหลวงพ่อดองค์ใหญ่ที่สุดในโลก หลวงพ่อดองค์เป็นพระอริยสงฆ์ที่คนปากซ์ได้ เคารพศรัทธาสูงสุด จึงมีประชาชนจากทั่วสารทิศมากราบไหว้สักการะอย่างไม่ขาดสาย

หลวงพ่อด

วัดไชยธาราราม หรือวัดฉลอง จังหวัดภูเก็ต ภายในวัดมีวิหารและมณฑปทรงจตุรมุขที่สวยงาม เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางสมาธิเพชร ภายในของพระวิหารยังเป็นที่ประดิษฐานรูปจำลองของหลวงพ่อแช่ม หลวงพ่อช่วง และหลวงพ่อกีฬ่อม พระเกจิอาจารย์ของภาคใต้

วิหารหรือมณฑปทรงจตุรมุข (มณฑปพ่от่านสมเด็จพระเจ้า)

(2) เส้นทางท่องเที่ยววัดสายสถาปัตยกรรมและจิตรกรรม

วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร เป็นศิลปะล้านนา มีพระพุทธรูปสำคัญคู่เมืองเชียงใหม่ สำหรับผู้ที่เกิดปีมะโรง ต้องมาสักการะพระธาตุหลวงประจำปีเกิด

พระพุทธรูปสิงห์

วัดหนองแขง จังหวัดขอนแก่น มีพระมหาธาตุแก่นนคร องค์พระธาตุตั้งเด่นเป็นสง่ามองเห็นแต่ไกล เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองที่ยึดเหนี่ยวจิตใจทำให้ผู้มาเยือนสุกกาย สบายใจเมื่อได้เห็นนักท่องเที่ยวสามารถเดินขึ้นไปชมพระธาตุได้ทั้ง 9 ชั้น อีกทั้งยังชมทัศนียภาพของเมืองขอนแก่นได้รอบทั้ง 4 ทิศ

พระมหาธาตุแก่นนคร

วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี มีพระบรมธาตุเจดีย์มหาจักรีพิพัฒน์ เป็นพระเจดีย์ขนาดใหญ่ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกพระองค์ ที่ 19 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นประธานจัดสร้างวัด มีความตั้งใจให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมและเทิดพระเกียรติบูรพมหากษัตริย์ไทย

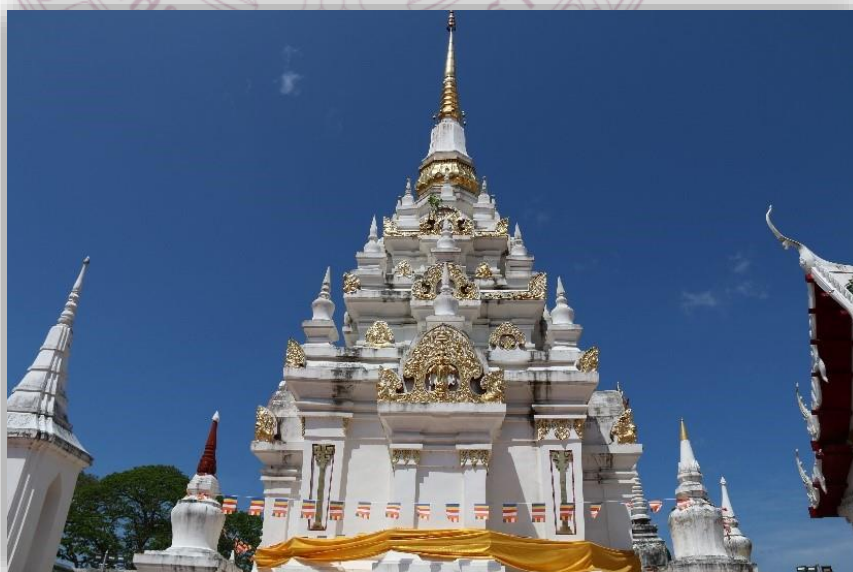
พระบรมธาตุเจดีย์มหาจักรีพิพัฒน์

วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี มีองค์พระประธานปางมารวิชัยที่ตั้งงามที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย และมีรูปหล่อสมเด็จพระสังฆราช (แดงโม) สันนิษฐานว่า เป็นประติมากรรมรูปคนเหมือนจริงชิ้นแรกของไทย

พระประธานในพระอุโบสถปางมารวิชัย

วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีพระบรมธาตุไชยาเป็นสถาปัตยกรรมแบบศรีวิชัย รอบองค์พระธาตุมีเจดีย์เล็กๆ 4 ทิศ ล้อมรอบด้วยวิหารคด หากมองจากมุมสูงจะเห็นยอดพระวิหารหลวง ยอดพระบรมธาตุไชยา และยอดพระอุโบสถ ตรงเป็นแนวเดียวกัน

เจดีย์พระบรมธาตุไชยา

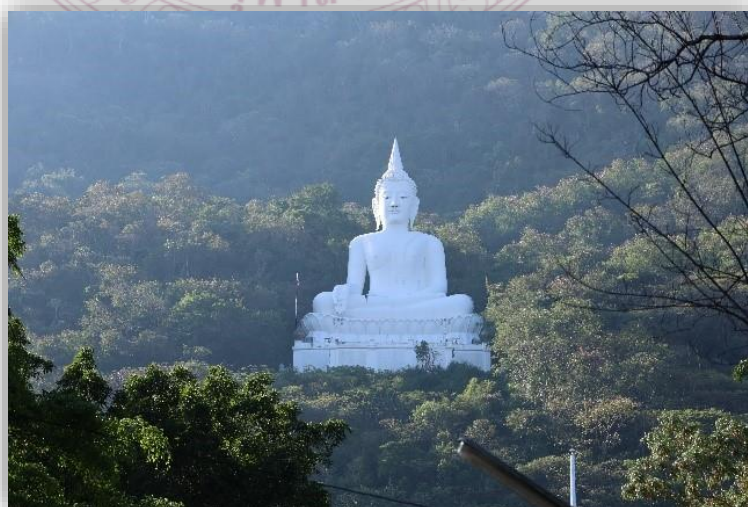
วัดมณีมาวาสวรวิหาร จังหวัดสงขลา สร้างในสมัยอยุธยาตอนปลาย ภายในพระอุโบสถมีภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังฝีมือช่างหลวงทั้ง 4 ด้าน มีความสมบูรณ์ที่สุด แบ่งเป็นชั้นๆ ชั้นบนเป็นคณธรรพ์ เทพชุมนุม พุทธประวัติ ชั้นล่างเป็นทศชาติชาดก

ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถ

(3) เส้นทางท่องเที่ยววัดสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ

วัดเทพพิทักษ์ปุณณาราม จังหวัดนครราชสีมา มีพระพุทธรูปปางประทานพรองค์ใหญ่ตั้งอยู่บนเนินเขาสูง เป็นมงคลสำหรับผู้ที่ยศจรก่อนผ่านประตูสู่ภาคอีสาน เป็นเครื่องเตือนสติไม่ให้ประมาทในการเดินทาง

พระพุทธรูปปางประทานพร (หลวงพ่อขาว)

วัดพระพุทธรูปทรงเครื่องมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี เป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูป สิ่งศักดิ์สิทธิ์ล้ำค่าจากความศรัทธาของพุทธบริษัทและพระเจ้าแผ่นดินในสมัยอยุธยา มีความวิจิตรงดงามด้วยพระมหามณฑปที่สร้างครอบงอมรอยพระพุทธรูป ด้วยฝีมือช่างทางศิลปกรรม หลายสมัย รวมเข้าไว้อย่างลงตัว

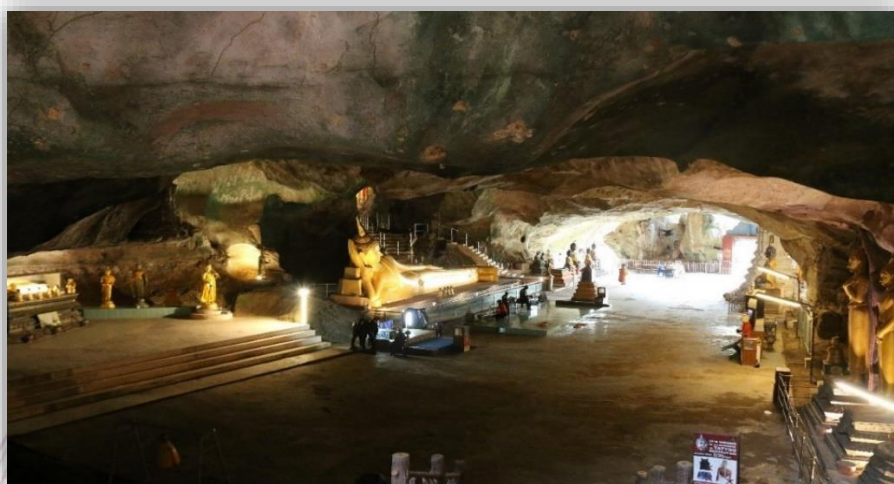
รอยพระพุทธรูป วัดพระพุทธรูปทรงเครื่องมหาวิหาร

วัดวังแก้วเวการาม จังหวัดกาญจนบุรี สุดเขตแดนประจิม (ตะวันตก) ที่มีอัตลักษณ์ความเป็นอยู่ที่น่าหลงใหล ในหลากหลายพหุวัฒนธรรม ทั้งชาวไทย มอญ พม่า และกลุ่มชาติพันธุ์ โดยมีศูนย์รวมจิตใจคือหลักคำสอนของหลวงพ่อดุตตะแห่งวัดวังแก้วเวการาม จังหวัดกาญจนบุรี ภายใต้พื้นที่กว้างใหญ่ของเขื่อนเขาแหลม มีวัดไถ่น้ำ (วัดวังแก้วเวการาม เก่า) ซึ่งถือได้ว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็น UNSEEN ของประเทศ

ศาลาประดิษฐานสังขารหลวงพ่อดุตตะ

วัดถ้ำสุวรรณคูหา จังหวัดพังงา วัดโบราณที่มีความมหัศจรรย์ของธรรมชาติ ภายในถ้ำมีพระพุทธรูปโบราณ และพระพุทธรูปไสยาสน์องค์ใหญ่ ส่วนด้านในมีหินงอกหินย้อย เมื่อสะท้อนกับแสงไฟแล้วดูสวยงามตา

บริเวณห้องโถงชั้นล่าง ถ้ำใหญ่ หรือ ถ้ำพระ

วัดถ้ำเสือ จังหวัดกระบี่ แวดล้อมด้วยด้วยสวนป่าและต้นไม้ใหญ่ มีถ้ำเล็กถ้ำน้อยอีกมาก บนยอดเขามีพระธาตุเจดีย์ยอดเขาแก้ว และพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ความสูงเหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 600 เมตร สามารถมองเห็นทิวทัศน์ของเมืองกระบี่ได้รอบทิศ ในเวลาเช้าจะได้ชมทะเลหมอกที่สวยงาม

พระธาตุเจดีย์ยอดเขาแก้วและพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ตั้งอยู่บนยอดเขาแก้ว

มาต่อกันที่เส้นทางการปฏิบัติธรรม แบ่งเป็น 3 สาย มีรายละเอียดดังนี้

(1) เส้นทางการปฏิบัติธรรมแบบอานาปานสติ

การปฏิบัติธรรมแบบอานาปานสติโดยใช้ลมหายใจเข้า-ออก เป็นเครื่องกำหนดให้อยู่กับปัจจุบันในขณะที่กำลังปฏิบัติธรรมไม่ว่าจะยืน เดิน นอน นั่ง เพื่อทำอารมณ์ให้เป็นหนึ่งเดียว ขอแนะนำสถานที่ที่ผู้ปฏิบัติธรรมนิยมเดินทางมาอย่างต่อเนื่อง

วัดอรุณยูวีกะ จังหวัดเชียงใหม่ ปฏิบัติตามแนวทางหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต และเป็นศูนย์ฝึกอบรมสถาบันพลังจิตตานุภาพของหลวงพ่อวริยังค์ สิรินฺธโร มุ่งเน้นดูลมหายใจเข้า-ออกเพื่อให้จิตสงบหรือตามจิตของผู้ปฏิบัติตาม

พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่เปลี่ยน ปัญญาปทีโป

วัดป่าสาละวัน จังหวัดนครราชสีมา การปฏิบัติธรรมเน้นที่การดูจิต ให้จิตอยู่อารมณ์เดียว เมื่อมีสิ่งใดมากระทบต้องมึสติ กำหนดรู้ และปล่อยวาง

บูรพาจารย์เจดีย์

วัดพระพุทธแสงธรรม จังหวัดสระบุรี ปฏิบัติตามแนวอานาปานสติ ผู้มาปฏิบัติใหม่ ฝึกดูแลมหายใจเป็นหลัก มีสติเป็นตัวระลึก สอนให้เห็นให้รู้ว่า นรกมี สวรรค์มี พระนิพพานมี

มหาวิหารทรงบาตรคว่ำ

วัดมาบจันทร์ จังหวัดระยอง ปฏิบัติตามแนวทางหลวงปู่ชา สุภัทโท เน้นให้มีสติ สัมปชัญญะ สอนปฏิบัติธรรมผ่านระบบออนไลน์ภาคภาษาไทย และยังมีภาคอังกฤษไปยังต่างประเทศ

พระอุโบสถ

วัดป่าสุญญตา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แนวทางของหลวงพ่พุททาส โดยใช้หลักอานาปานสติ 4 เน้นที่สุญญตา นิพพานไม่ต้องรอชาติหน้า ทำใจเราไม่ให้ทุกข์

วัดป่าสุญญตา

วัดนิโรธรังสี จังหวัดพังงา ปฏิบัติตามแนวอานาปานสติ ตามแนวทางหลวงปู่เทสก์ เทสรังสี เน้น “ทำจิตให้นิ่ง อย่าวิ่งไปตามอารมณ์” อารมณ์สำคัญ และอย่าปรุงแต่งไปตามอารมณ์

ภาพมุมสูง

วัดป่ากัณฑ์พงษ์ จังหวัดสงขลา เป็นสาขาที่ 108 ของวัดหนองป่าพง ปฏิบัติกิจของสงฆ์ ตามแนวพระป่าสายหลวงพ่อบุชา สุภัทโท และเปิดเป็นโครงการเข้าค่ายพุทธบุตร

จัดอบรมให้กับผู้สนใจปฏิบัติธรรม

วัดธารน้ำไหล หรือสวนโมกขพลาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี หมายถึง สวนป่าอันเป็น กำลังแห่งความหลุดพ้นทุกข์ เข้าถึงจิตใจหรือจิตวิญญาณของผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติตามแนวอานาปานสติ ของหลวงพ่อดุสิต

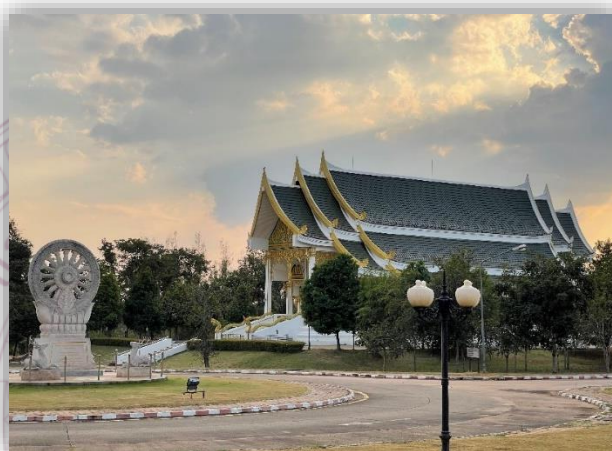
พระอุโบสถกลางแจ้ง

สถานที่ปฏิบัติธรรมทั้ง 8 แห่งนี้ นอกจากจะเงียบสงบเหมาะแก่การปฏิบัติแล้ว ยังมี ธรรมชาติที่ร่มรื่น การปฏิบัติธรรมจึงเปรียบเสมือนการเติมพลังให้กับชีวิต

(2) เส้นทางปฏิบัติธรรมแบบสติปัฏฐาน

การปฏิบัติธรรมแบบสติปัฏฐาน เป็นการกำหนดรู้ในอริยาบถทั้งหมดตามความเป็นจริง อย่างมีสติรู้ตัวอยู่เสมอ เราได้รวบรวมสถานที่ปฏิบัติธรรมที่อยู่ในจังหวัดเมืองหลักมาแนะนำ

ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน จังหวัดขอนแก่น ปฏิบัติตามแนวทางหลวงพ่ोजรัญ ฐิตธัมโม เน้นมีสติ สมาธิให้มาก จนเกิดความรู้คือปัญญา เข้าใจความเป็นจริง ธรรมชาติของสังขารร่างกาย เห็นความคิดของตัวเอง รู้ทุกข์เห็นทุกข์แล้วปล่อยวางอย่างมีสติ

พระอุโบสถ

วัดภักทันทะอาสาฬหาราม จังหวัดชลบุรี ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ต้องมีสติ ตามดูรู้ทันสภาวะที่มีความเกิดขึ้นและเสื่อมไป เป็นเพียงสภาวะธรรมของขั้น 5 ชีวิตมีรูปกับนาม กายกับใจ วิปัสสนาคือการรู้แจ้ง สภาธรรมที่เกิด-ดับ เกิด-ดับ ตามความหมายของคำปริกรรม พอง ยุบ

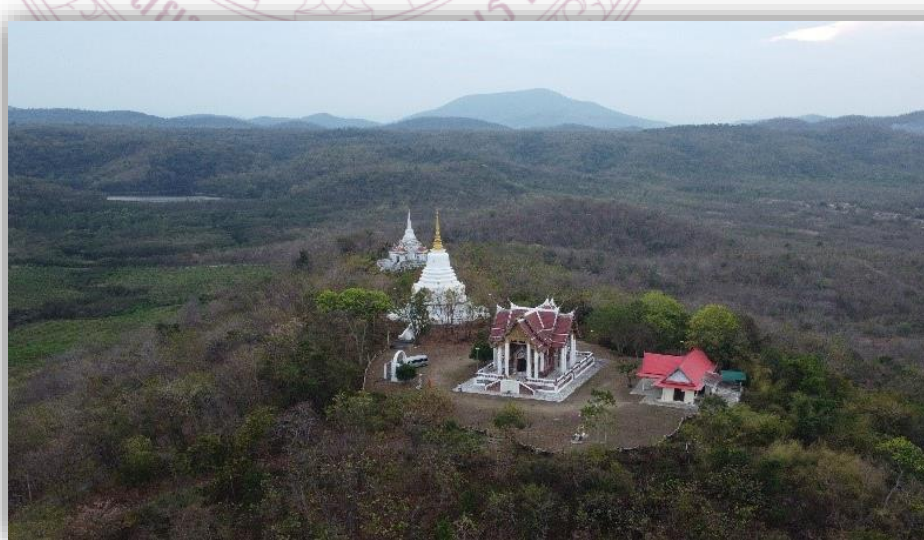
การปฏิบัติธรรม

วัดผาณิตาราม จังหวัดฉะเชิงเทรา อบรมตามหลักสูตรของคุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย ทำเลที่ตั้งอยู่ในสถานที่สัปปายะ ริมน้ำบางปะกง เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ เพื่อการเจริญสติ งานศิลปะ และงานสร้างสรรค์ มีสถาปัตยกรรมสมัยใหม่สไตล์โมเดิร์นอาร์ต และปฏิติมากรรมที่แฝงด้วยคติธรรม

ศาลาเอนกประสงค์ สีขาว ริมน้ำบางปะกง

วัดเขาพระ จังหวัดเพชรบุรี ปฏิบัติตามแนวทางของหลวงพ่อบุญเรือง วัดพิชโสภาราม จังหวัดอุบลราชธานี คือแนวพองยุบ กำหนดการเดิน ยืน นั่ง นอน อยู่กับความสงบ การก่อสร้างอาคารสถานที่เน้นความพอเพียง

ภาพมุมสูง บริเวณเนินวัดเขาพระ

ศูนย์ปฏิบัติธรรมปณิสนัสสโค จังหวัดภูเก็ต ปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐาน 4 โดยจัดโครงการค่ายพุทธบุตร และโครงการค่ายความรู้คู่คุณธรรม เพื่อการปลูกฝังต้นกล้า ให้เด็กได้พัฒนาสติ สมาธิ และปัญญา ผ่านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

การฝึกปฏิบัติของผู้ปฏิบัติธรรม

(3) เส้นทางปฏิบัติธรรมแบบแบบกายเคลื่อนไหว

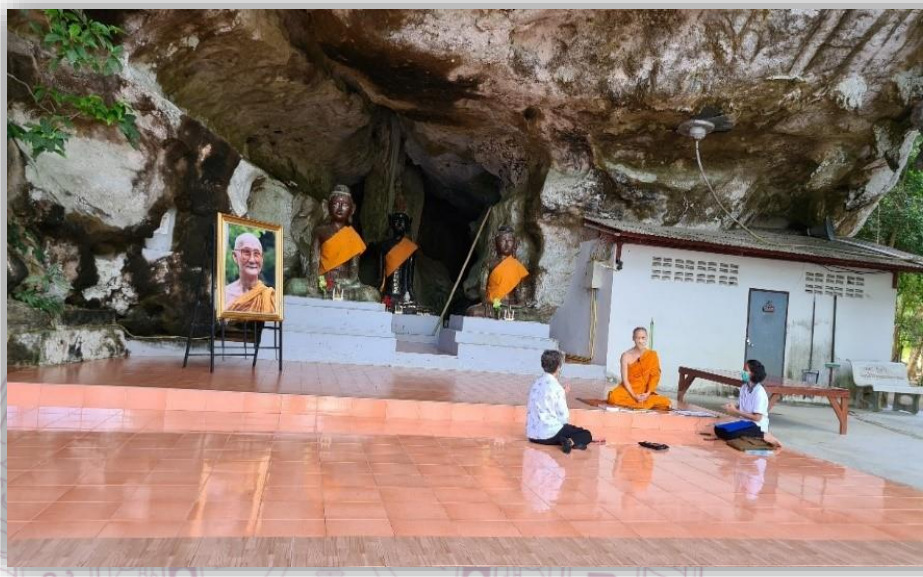
การปฏิบัติธรรมแบบกายเคลื่อนไหว เป็นการกำหนดรู้ ฝ้าดูอาการที่เคลื่อนไหว รับรู้ทุกอาการกิริยา ทุกท่วงท่าได้โดย “สติ”

วัดท่าเสด็จ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้นแบบ “สถาบันเพาะกล้าคุณธรรม” อบรมเยาวชนหลักปฏิบัติ คือ ดุรูป ดูนาม ดูกาย ดูใจ และมีโครงการปฏิบัติธรรมสำหรับพระภิกษุและประชาชนทั่วไปอย่างต่อเนื่อง

การอบรมเยาวชน

สำนักสงฆ์ถ้ำเขาพระ จังหวัดกระบี่ ปฏิบัติตามแนวทางของหลวงปู่เทียณ จิตตสุโภ เน้น เจริญสติแบบเคลื่อนไหว 14 จังหวะ ให้รู้กาย รู้ใจ รู้ความรู้สึก เห็นความรู้สึกอย่างต่อเนื่อง “ทุก อริยาบถเป็นการปฏิบัติธรรมทั้งหมด” ไม่นั่งวัดตุก้อสร้าง ให้ชีวิตอยู่เย็นเป็นสุขและไม่มีทุกข์ เท่านั้น เป็นพอ

ลานธรรมหน้าถ้ำ

สรุปตารางเส้นทางการท่องเที่ยวเมืองหลัก 15 จังหวัด ทั้ง 6 เส้นทางได้ดังนี้

ตาราง ๑ สรุปเส้นทางสายวัดท่องเที่ยว 15 แห่ง

ภาค/เส้นทาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคตะวันออก	ภาคตะวันตก	ภาคใต้
1. สายเกจิอาจารย์/ รูปเคารพและวัตถุมงคล						
				(1) วัดโสธรวราราม วรวิหาร อ.เมือง จ.ฉะเชิงเทรา (2) วัดละหารไร่ อ.บ้านค่าย จ.ระยอง	(3) วัดห้วยมงคล อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์	(4) วัดไชยธาราราม (วัดฉลอง) อ.เมือง จ.ภูเก็ต
ภาค/เส้นทาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคตะวันออก	ภาคตะวันตก	ภาคใต้
2.สายสถาปัตยกรรม และจิตรกรรม						
	(1) วัดพระสิงห์ วรวิหาร อ.เมือง จ.เชียงใหม่	(2) วัดหนองแขง อ.เมือง จ.ขอนแก่น		(3) วัดญาณสังวราราม วรมหาวิหาร อ.บางละมุง จ.ชลบุรี	(4) วัดใหญ่สุวรรณา รามวรวิหาร อ.เมือง จ.เพชรบุรี	(5) วัดพระบรมธาตุ ไชยา อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี (6) วัดมณีมาวาส อ. เมือง จ.สงขลา
3.สายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ						
		(1) วัดเทพพิทักษ์ปุณณ ราม อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา	(2)วัดพระพุทธบาทราช วรมหาวิหาร อ.พระพุทธบาท จ. สระบุรี		(3) วัดวังแก้วเขาราม อ.สังขละบุรี จ. กาญจนบุรี	(4) วัดสุวรรณคูหา อ.ตะกั่วทุ่ง จ.พังงา (5) วัดถ้ำเสือ อ.เมือง จ.กระบี่

ตาราง ๒ สรุปเส้นทางสายสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง

ภาค/เส้นทาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคตะวันออก	ภาคตะวันตก	ภาคใต้
1. แนวอานาปานสติ / พุทโธ						
	(1) วัดอรุณวิเวก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่	(2) วัดป่าสาละวัน อ.เมือง จ.นครราชสีมา	(3) วัดพระพุทธแสงธรรม อ.หนองแค จ.สระบุรี	(4) วัดมาบจันทร์ อ.เมือง จ.ระยอง	(5) วัดป่าสุฤณฤตา อ.ปรางบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์	(6) วัดนิโรธรังสี อ.ท้ายเหมือง จ.พังงา (7) วัดป่ากัณตพงษ์ อ.ควนเมือง จ.สงขลา (8) วัดธารน้ำไหล อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี
2. แนวสติปัฏฐาน 4 (พองยุบ)						
		(1) ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวน เวฬุวัน อ.เมือง จ.ขอนแก่น		(2) วัดภักทันทะ อาศาราม อ.บ้านบึง จ.ชลบุรี (3) วัดผาณิตาราม อ.บ้านโพธิ์ จ.ฉะเชิงเทรา	(4) วัดเขาพระ อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี	(5) ศูนย์ปฏิบัติธรรมปฏินิส สัคโค อ.เมือง จ.ภูเก็ต
3. แนว รูปนาม/ เคลื่อนไหว						
					(1) วัดท่าเสด็จ อ.มะขามเตี้ย จ.กาญจนบุรี	(2) สำนักสงฆ์ถ้ำเขาพระ อ.อ่าวลึก จ.กระบี่

4.2 การพัฒนานวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก

การพัฒนานวัตกรรมข้อมูลกลาง ประกอบด้วย หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ วิดีโอคลิป และช่องยูทูบ โดยนำฐานข้อมูลจากพื้นที่วิจัยทั้ง 30 สถานที่ แบ่งเป็น 2 เส้นทางคือ วัดท่องเที่ยว และสถานปฏิบัติธรรม มาเป็นข้อมูลตั้งต้น จากนั้นจึงพัฒนานวัตกรรมข้อมูลกลาง เพื่อนำเสนอข้อมูลในรูปแบบ 2 ภาษา มีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธ

1) ชุดกิจกรรมพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ชุดกิจกรรม “การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด” โดยอ้างอิงกระบวนการพัฒนานวัตกรรมของพระสุธีรัตนบัณฑิต มี 7 ขั้นตอน ในแต่ละขั้นตอนมีกิจกรรมและผลผลิต ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนรวบรวมข้อมูลและความรู้ ประกอบด้วยกิจกรรม คือ 1. รวบรวมข้อมูลและความรู้ 2. พัฒนาเครื่องมือวิจัย 3. ขออนุญาตรับรองด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ 4. ประสานงานกับพื้นที่วิจัย 5. เก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม และ 6. สังเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนรวบรวมข้อมูลและความรู้ มีเป้าหมายเพื่อกำหนดแนวทางสำหรับการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยเริ่มจากการรวบรวมข้อมูลและความรู้ ต่อด้วยการพัฒนาเครื่องมือวิจัย ขออนุญาตรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ส่งหนังสือขออนุญาตเข้าพื้นที่วิจัย เขียนรายงานสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เขียนรายงานสรุปผลการสังเคราะห์ข้อมูล และเขียนแนวทางการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กิจกรรมต่างๆ ดังกระบวนการข้างต้นนี้ ทำให้ได้ผลผลิตสุดท้ายคือ แนวทางการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนกำหนดแนวคิดการประดิษฐ์ ประกอบด้วยกิจกรรม คือ 1. กำหนดแนวคิดการประดิษฐ์ 2. จัดทำพิมพ์เขียว (Blueprint) สำหรับการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และ 3. ตรวจสอบพิมพ์เขียว

ขั้นตอนนี้มีเป้าหมายเพื่อจัดทำพิมพ์เขียวสำหรับการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เริ่มจากการกำหนดแนวคิดการประดิษฐ์ จากนั้นนำแนวคิดมาจัดทำเป็นพิมพ์เขียวสำหรับการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และตรวจสอบพิมพ์เขียว

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนออกแบบแบบร่าง ประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้ 1. ออกแบบแบบร่างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 2. จัดทำแบบร่างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และ 3. ตรวจสอบแบบร่างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ขั้นตอนนี้มีเป้าหมายเพื่อจัดทำแบบร่างหรือโปรโตไทป์สำหรับการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นกิจกรรมเปลี่ยนไอเดียหรือพิมพ์เขียวให้เป็นแบบร่าง จากนั้นจัดทำแบบร่างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และตรวจสอบแบบร่างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนพัฒนาแบบจำลอง ประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้ 1. ออกแบบแบบจำลองหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 2. จัดสนทนากลุ่มเจาะจงเพื่อขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3. ปรับแก้แบบจำลองหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และ 4. ตรวจสอบแบบจำลองหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ขั้นตอนพัฒนาแบบจำลอง มีเป้าหมายเพื่อจัดทำแบบจำลองหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กิจกรรมเริ่มจากออกแบบแบบจำลองหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ จากนั้นจัดสนทนากลุ่มเจาะจงเพื่อขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ ปรับแก้แบบจำลองหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ จัดทำแบบร่างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และตรวจสอบแบบจำลองหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ก่อนนำไปเป็นต้นแบบในการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นตอนพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้ 1. จัดทำเอกสารระบุข้อกำหนดและรายละเอียดด้านเทคนิคและการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ 2. พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 3. ทดสอบและประเมินโดยอาสาสมัคร 4. ประเมินผลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และ 5. ปรับแก้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ขั้นตอนพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ฉบับสมบูรณ์ กิจกรรมเริ่มจากจัดทำเอกสารระบุข้อกำหนดและรายละเอียดด้านเทคนิคและการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ จากนั้นพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ทดสอบและประเมินโดยอาสาสมัคร ประเมินผลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และปรับแก้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้เรียบร้อย

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นตอนเผยแพร่และส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้ 1. เผยแพร่หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ 2. จัดทำสื่อและประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนผู้สนใจผ่านช่องทางต่างๆ 3. จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 4. ประเมินผลโดยผู้สนใจผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และ 5. ประเมินผลลัพธ์และผลกระทบจากการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในภาคส่วนต่างๆ

ขั้นตอนนี้ มีเป้าหมายเพื่อนำผลผลิตไปใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเริ่มจากการเผยแพร่หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ จากนั้นจัดทำสื่อและประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนผู้สนใจผ่านช่องทางต่างๆ รวมถึงจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และสุดท้ายคือ กิจกรรมประเมินผลโดยผู้สนใจผ่านสื่อสังคมออนไลน์ รวมถึงประเมินผลลัพธ์และผลกระทบที่เกิดจากการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในภาคส่วนต่างๆ

ขั้นตอนที่ 7 ขั้นตอนสร้างสรรค์และเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น ประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้ 1. ถอดบทเรียนองค์ความรู้จากการวิจัย 2. รับฟังความเห็นหรือคำแนะนำจากการประเมิน 3. จัดทำแนวทางพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ต่อยอด 4. เขียนรายงานและข้อเสนอแนะ และ 5. จัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

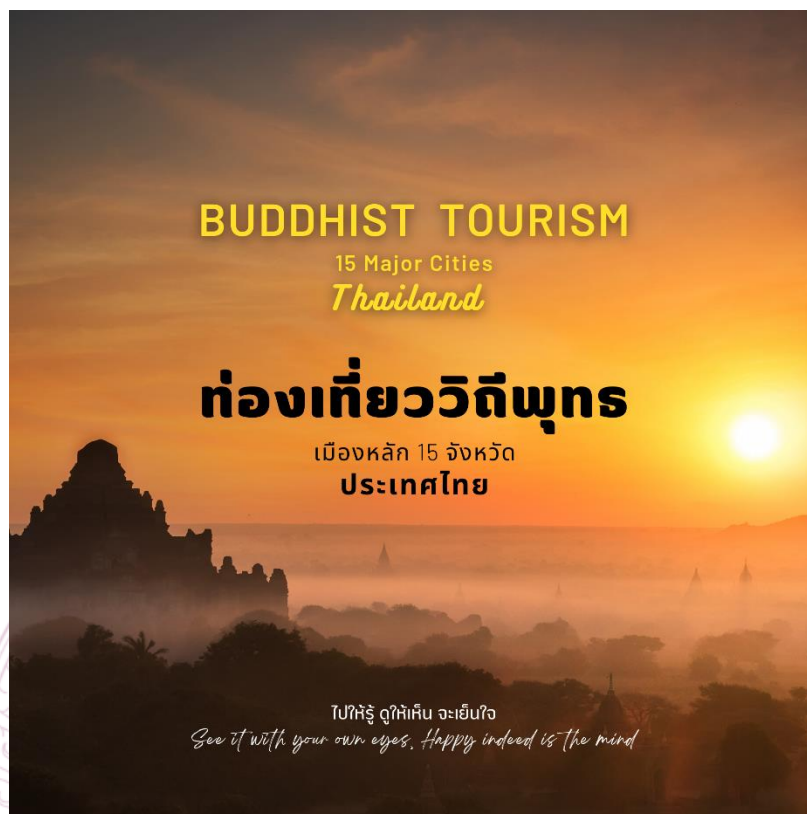
ขั้นตอนนี้ มีเป้าหมายเพื่อนำผลผลิตไปใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเริ่มจากการเผยแพร่หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ จากนั้นจัดทำสื่อและประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนผู้สนใจผ่านช่องทางต่างๆ รวมถึงจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และสุดท้ายคือ กิจกรรมประเมินผลโดยผู้สนใจผ่านสื่อสังคมออนไลน์

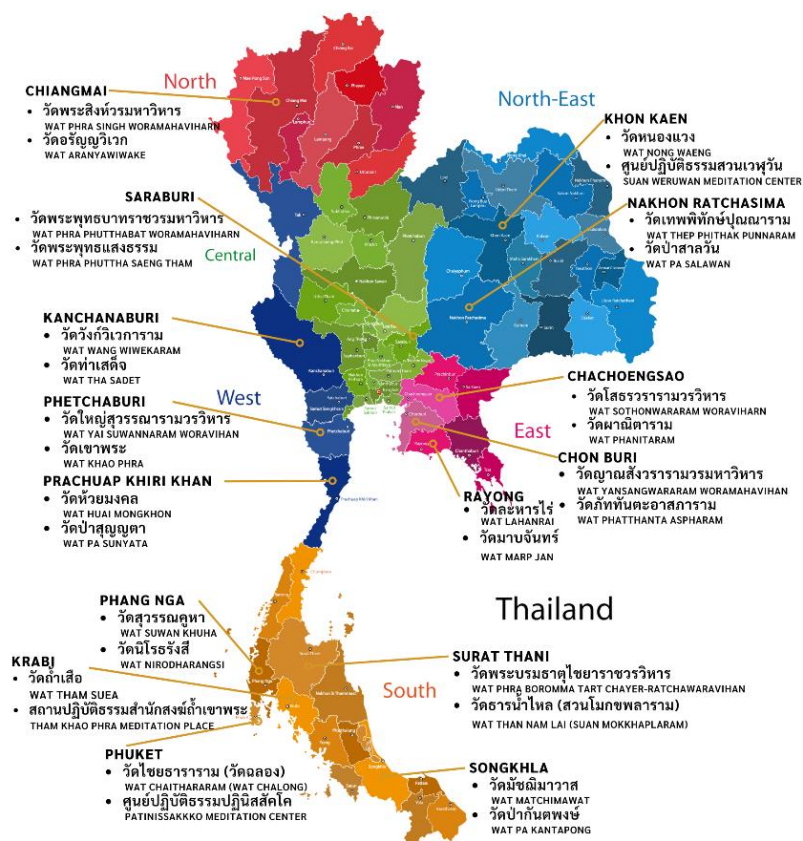
ขั้นตอนสร้างสรรค์และเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น เป็นกิจกรรมถอดบทเรียน รับฟังข้อเสนอแนะ เสนอแนวทางพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ต่อยอดความรู้เดิม กิจกรรมต่างๆ ดังกระบวนการข้างต้นนี้ ทำให้ได้ผลผลิตสุดท้ายคือ รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

2) รูปเล่มหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ด้าน คือ 1. ด้านสารสนเทศ นำเสนอสารสนเทศของสถานที่แต่ละแห่ง 4 รายการในรูปแบบ 2 ภาษา 2. ด้านเส้นทางท่องเที่ยว แบ่งเส้นทางท่องเที่ยวเมืองหลัก 15 จังหวัด เป็น 2 เส้นทางหลัก คือ 1) เส้นทางวัดท่องเที่ยว จำนวน 15 วัด และ 2) เส้นทางสถานปฏิบัติธรรม จำนวน 15 วัด และ 3. ด้านเทคโนโลยี นำแนวคิดด้านเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ทำให้มีความแตกต่างจากหนังสือที่พิมพ์เป็นเล่ม เช่น การพลิกอ่านหนังสืออัตโนมัติ การเติมแสง สี ภาพเคลื่อนไหว และเสียงดนตรี รวมถึงการแตะสัมผัสเพื่อการเชื่อมต่อแบบออนไลน์ การจัดรูปเล่มหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ดังตารางที่ 1 แสดงเล่มหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ตัวอย่างบางหน้า ดังนี้

ตารางที่ 2 เล่มหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ตัวอย่างบางหน้า

คำนำ

ประเทศไทย ได้รับสมญานามว่าเป็นแผ่นดินธรรม เพราะมีวัดและสถานปฏิบัติธรรมตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก วัดส่วนใหญ่มีประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่ นอกจากจะเป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางศาสนาแล้ว ยังเป็นสถานปฏิบัติธรรม ที่ได้รับการยอมรับและศรัทธา มีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางมาฝึกสมาธิและปฏิบัติวิปัสสนากกรรมฐานอย่างต่อเนื่อง

อีกทั้ง ดินแดนสยามแห่งนี้ยังเป็นความใฝ่ฝันของนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก ว่าสักครั้งในชีวิตจะต้องมาสัมผัสกับแผ่นดินไทยที่มีความโดดเด่นของศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ธรรมชาติที่สวยงาม และเป็นดินแดนที่ผู้คนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี ที่สำคัญคือ เป็นแหล่งเรียนรู้และเผยแผ่พระพุทธศาสนามาตั้งแต่ครั้งอดีต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอแนะนำวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมของประเทศไทย 30 แห่ง แบ่งเป็น 6 เส้นทางหลัก ที่มีผู้สนใจจากทั่วโลกเดินทางมาท่องเที่ยว ฝึกสมาธิ และปฏิบัติวิปัสสนากกรรมฐานเป็นจำนวนมาก ด้วยเป็นที่ประจักษ์ว่า ผู้ปฏิบัติได้พักผ่อนทางกาย ไปพร้อมๆ กับการฝึกฝนจิตใจให้มีความสงบและมีความสุขได้อย่างแท้จริง

ดินแดนสยาม ยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยว รวมถึงผู้สนใจเรียนรู้พระพุทธศาสนา และปฏิบัติวิปัสสนากกรรมฐาน . . . เพราะชีวิตคือการเดินทาง ไปพร้อมๆ กับการเรียนรู้โลกกว้าง เพื่อให้เกิดปัญญา มาทำความเข้าใจ "แผ่นดินธรรมแผ่นดินไทย" ได้จากการท่องเที่ยววิถีพุทธทั้ง 6 เส้นทาง

ไปให้รู้ ดูให้เห็น จะเย็นใจ
See it with your own eyes. Happy indeed is the mind
www.travel2thailand.com

คณะผู้วิจัย
25 กันยายน 2565

PREFACE

THAILAND is known as "The Land of Dhamma" because of its abundance of temples and meditation centers, the majority of which have extremely ancient histories. They serve as meditation centers, as well as being the heart of Buddhist activities, and have been recognized and trusted by both Thais and foreigners who visit Thailand to meditate.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University would like to introduce 30 places divided into 6 routes. More information can be found on website: www.travel2thailand.com and YouTube channel: travel2thailand. Life is a journey that includes learning about the world in order to gain wisdom. Thailand welcomes travelers, and those interested in Buddhism and meditation to learn about the recommended temples on the three Buddhist tourism routes.

See it with your own eyes. Happy indeed is the mind
www.travel2thailand.com

RESEARCHERS
25 SEPTEMBER 2022

01 จังหวัดเชียงใหม่ 01 CHIANGMAI PROVINCE

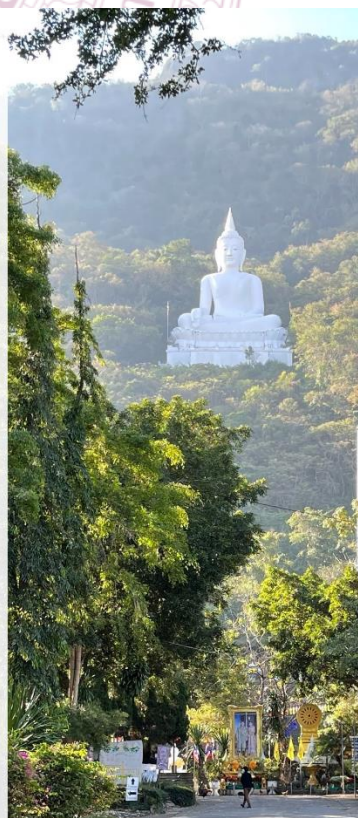
- วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร 03
WAT PHRA SINGH WORMAHAVIHARN
- วัดอรัญญวิเวก 05
WAT ARANYAWIWAKE

02 จังหวัดขอนแก่น 07 KHON KAEN PROVINCE

- วัดหนองแวง 09
WAT NONG WAENG
- ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน 11
SUAN WERUWAN MEDITATION CENTER

03 จังหวัดนครราชสีมา 13 NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

- วัดเทพพิทักษ์ปุณณาราม 15
WAT THEP PHITHAK PUNNARAM
- วัดป่าสาลวัน 17
WAT PA SALAWAN

	04 จังหวัดสระบุรี	19
	SARABURI PROVINCE	
	• วัดพระพุทธรูปทรงเครื่องมหามุนี	21
	WAT PHRA PHUTTHABAT WORAMAHAVIHARN	
	• วัดพระพุทธแสงธรรม	23
	WAT PHRA PHUTTHA SAENG THAM	
	05 จังหวัดฉะเชิงเทรา	25
	CHACHOENGSAO PROVINCE	
	• วัดโสธรวัดระฆังโฆสิตาราม	27
	WAT SOTHONWARARAM WORAVIHARN	
	• วัดผาณิตาราม	29
	WAT PHANITARAM	
	06 จังหวัดชลบุรี	31
	CHON BURI PROVINCE	
	• วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร	33
	WAT YANSANGWARARAM WORAMAHAVIHAN	
	• วัดภักทันทาสถาราม	35
	WAT PHATTHANTA ASPHARAM	

	07 จังหวัดระยอง	37
	RAYONG PROVINCE	
	• วัดละหารไร่	39
	WAT LAHANRAI	
	• วัดมาบจันทร์	41
	WAT MARP JAN	
	08 จังหวัดกาญจนบุรี	43
	KANCHANABURI PROVINCE	
	• วัดวังทวิเวการาม	45
	WAT WANG WIWEKARAM	
	• วัดท่าเสด็จ	47
	WAT THA SADET	
	09 จังหวัดเพชรบุรี	49
	PHETCHABURI PROVINCE	
	• วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร	51
	WAT YAI SUWANNARAM WORAVIHAN	
	• วัดเขาพระ	53
	WAT KHAO PHRA	

10 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 55 PRACHUAP KHIRI KHAN PROVINCE

- วัดห้วยมงคล 57
WAT HUAI MONGKHON
- วัดป่าสุญญา 58
WAT PA SUNYATA

// จังหวัดสุราษฎร์ธานี 61 SURAT THANI PROVINCE

- วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร 63
WAT PHRA BOROMMA TART CHAYER-RATCHAWARAVIHAN
- วัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) 65
WAT THAN NAM LAI (SUAN MOKKHAPLARAM)

12 จังหวัดกระบี่ 67 KRABI PROVINCE

- วัดถ้ำเสือ 69
WAT THAM SUEA
- สถานปฏิบัติธรรมสำนักสงฆ์ถ้ำเพชร 71
THAM KHAO PHRA MEDITATION PLACE

13 จังหวัดพังงา 73 PHANG NGA PROVINCE

- วัดสุวรรณคูหา 75
WAT SUWAN KHUHA
- วัดนิโรธรังสี 77
WAT NIRODHARANGSI

14 จังหวัดภูเก็ต 79 PHUKET PROVINCE

- วัดไชยธาราราม (วัดฉลอง) 81
WAT CHAITHARARAM (WAT CHALONG)
- ศูนย์ปฏิบัติธรรมปัทนิสัคโค 83
PATINISSAKKKO MEDITATION CENTER

15 จังหวัดสงขลา 85 SONGKHLA PROVINCE

- วัดมัทนิมาวาส 87
WAT MATCHIMAWAT
- วัดป่ากันตพงษ์ 89
WAT PA KANTAPONG

เชียงใหม่ CHIANGMAI

01

01 วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร WAT Phra Singh Woramahaviharn

ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมืองเชียงใหม่
จังหวัดเชียงใหม่

Phra Sing Subdistrict, Mueang Chiangmai
District, Chiangmai Province

02 วัดอรุณญวิเวก WAT Aranyawiwake

ตำบลอินทนิล อำเภอแม่แตง
จังหวัดเชียงใหม่

Inthakhin Subdistrict, Mae Taeng District,
Chiangmai Province

WWW.TRAVEL2THAILAND.COM

02

วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร WAT Phra Singh Woramahawihan

วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย เป็นที่ประดิษฐานพระสิงห์ (พระพุทธรูปสิงห์) พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองเชียงใหม่และแผ่นดินล้านนา 25 พญาผายูกษัตริย์เชียงใหม่โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น เพื่อบรรจุพระอัฐิของพญาคำฟู ซึ่งเป็นพระราชบิดา เดิมชื่อว่า วัดลีเชียงพระ เจ้าเมืองสมัยก่อนจะทำพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาที่วัดพระสิงห์แห่งนี้ พระพุทธรูปสิงห์ประดิษฐานอยู่ในวิหารลายคำซึ่งมีภาพจิตรกรรมฝาผนังโดยรอบ ที่แสดงให้เห็นสภาพสังคม วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของผู้คนในสมัยนั้น 32 ตำนานกล่าวว่า ราว พ.ศ. 700 พระเจ้าลิหะ แห่งลังกาทวีป โปรดฯ ให้หล่อพระพุทธรูปขึ้น และถวายพระนามว่าพระพุทธรูปสิงห์ หรือสิงห์ปฎิมา ตามพระนามของพระองค์

Wat Phra Singh Woramahawihan is a first-class royal temple categorized as Woramahawihan belonging to the Buddhist Council of Maha Nikaya. The temple houses an important Buddha statue Phra Singh (Phra Buddha Sihing), the sacred and respectable Buddha image of Chiang Mai and Lanna.²⁵ Construction on Wat Phra Singh was endorsed by King Phayu, who had a chedi built for housing the ashes of his father King Kham Fu. The temple was formerly known as Wat Lichiang Phra.²⁶ In the past, the governor of the city would hold the pledge of allegiance ceremony at this temple.

03

กิจกรรมประจำปี

- 1) พิธีห่มผ้าและสรงน้ำพระธาตุหลวง ระหว่างวันที่ 29 ธันวาคม - 3 มกราคม ของทุกปี
- 2) งานทำบุญวันมรณภาพของครูบาศรีวิชัย วันที่ 21 กุมภาพันธ์ ของทุกปี
- 3) ประเพณีไหว้พระสิงห์ ระหว่างวันที่ 11 - 16 เมษายน โดยวันแรกจะเป็นวันสมโภชพระสิงห์ จะอัญเชิญพระสิงห์ขึ้นรถบุษบกแห่ เพื่อมายังหน้าพระวิหารหลวง ให้ประชาชนได้กราบไหว้ในช่วงสงกรานต์ และ 4) ประเพณีไหว้ถวายข้าวพระสิงห์ ซึ่งเป็นประเพณีดั้งเดิม วันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9

The annual activities of the temple include

- 1) The ceremony of bathing and wrapping yellow cloth around Phra That Luang between December 29 and January 3 of every year;
- 2) Merit-making ceremony to commemorate the death of Kruba Sriwichai on February 21;
- 3) Buddhist ritual to worship Phra Singh during 11-16 April, starting on the first day by moving Phra Singh image, on the chariot, to the front of Wihan Luang for people to pay respect during Songkran; and
- 4) the tradition of offering rice to Phra Singh held on the ninth day of the ninth lunar month

04

วัดอรุญญวิเวก

WAT Aranyawiwake

วัดอรุญญวิเวก ตั้งอยู่ที่อำเภอแม่อแตง จังหวัดเชียงใหม่ เดิมเป็นสำนักสงฆ์ชื่อว่า สำนักสงฆ์อรุญญวิเวก โดยหลวงปู่มน ภูริทัตเถระ ได้ตั้งชื่อไว้เมื่อคราวที่ท่านได้มาพักเพื่อเจริญจิตภาวนาและรับนิมนต์จากญาติโยมเพื่ออบรมภิกษุสงฆ์ชาวบ้าน ต่อมาในปี พ.ศ. 2525 สำนักสงฆ์แห่งนี้ได้รับอนุญาตให้ตั้งเป็นวัด โดยมีพระครูธรรมวิวัฒน์คุณ หรือพระอาจารย์เจริญ จัดตัสสโล ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๖ จนถึงปัจจุบัน ปัจจุบันวัดแห่งนี้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเชียงใหม่ ปฏิบัติธรรมตามแนวทางหลวงปู่มน ภูริทัตโต และเป็นศูนย์ฝึกอบรมสถาบันพลังจิตตานุภาพ ของหลวงพ่อวิริยงค์ สิริธโร ซึ่งเป็นศิษย์หลวงปู่มน

Wat Aranyawiwake located in Mae Taeng District, Chiang Mai Province formerly was a monastery called Aranyawiwake Monastery established by Luang Pu Mun Phurithat Thera. It was named during his visit and stay for his insight meditation and giving meditation training to villagers. Later in 1982, this monastery was designated as a temple. Phrakhr. Thamwittanakhun Or Phra Ajarn Charoen Chattasallo has been the abbot of the temple since October 1, 2013. Currently, this temple is the meditation center of Chiang Mai Province for practicing Dharma following the path of Luang Pu Man Phurithatto and it is also a meditation training center of Luang Phor Wiriyang Sirintharo, a disciple of Luang Pu Mun.

05

ภายในวัดมีสิ่งที่น่าสนใจคือ พิพิธภัณฑ์หลวงปู่เปลี่ยน ปัญญาปทีโป และเจดีย์อนุสรณ์หลวงปู่มน แผ่นศิลาจารึก โดยหลวงปู่เปลี่ยน ปัญญาปทีโป เป็นผู้ลงมือปั้นด้วยตัวเอง อีกทั้งยังมีพระอุโบสถหลังใหม่ที่มีการสมโภชในปี พ.ศ. 2552 ภายในมีพระประธานที่สร้างขึ้นโดยหลวงปู่เปลี่ยน ปัญญาปทีโป ภายในพระอุโบสถมีความสงบ ปลอดภัย เย็นสบาย และสัปปายะ ทางวัดจัดให้มีการสวดมนต์ทำวัตรเช้า เย็น และมีการภาวนาทุกวัน จึงมีพุทธศาสนิกชนและวัยนกราบไหว้ สักการะขอพร และเจริญจิตภาวนา อย่างไม่ขาดสาย

Many interesting features can also be found in the temple including Luang Pu Phaen Panya Patipo Museum and Luang Pu Man Memorial Pagoda/Inscriptions carved by Luang Pu Plian Panyapatipo. Also, a new ordination hall that was celebrated in 2009 houses the principal Buddha image created by Luang Pu Phaen Panyapatipo. Inside of the ubosot is well-ventilated, calm and peaceful which is suitable for Dharma practice. The temple also opens daily for morning and evening chants and praying for public, therefore, many Buddhist devotees regularly come for paying homage, being blessed, and developing their spiritual growth.

06

ขอนแก่น KHON KAEN

02

03 วัดหนองแวง WAT Nong Waeng

ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น
จังหวัดขอนแก่น

Nai Mueang Subdistrict, Mueang Khon Kaen
District, Khon Kaen Province

04 ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน Suan Weruwan Meditation Center

ตำบลบ้านค้อ อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น

Ban Kho Subdistrict, Mueang District,
Khon Kaen Province

WWW.TRAVEL2THAILAND.COM

08

วัดหนองแขวง เดิมชื่อ วัดเหนือ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2332 พร้อมกับวัดกลางและวัดธาตุ โดย ท้าวเพี้ยเมืองแพน เจ้าเมืองคนแรก ณ บ้านบึงบอน (บึงแก่นนคร) เป็นพระอารามหลวง ภายในวัดมีพระมหาธาตุแก่นนคร หรือ พระธาตุเก้าชั้นฐานสี่เหลี่ยมกว้างด้านละ 50 เมตร เรือนยอดทรงเจดีย์จำลองแบบจากพระธาตุขามแก่น จัดสร้างขึ้น เนื่องในวโรกาสที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี และ มหามงคลลานุสรณ์ 200 ปี เมืองขอนแก่น ความสูงขององค์พระธาตุฯ 80 เมตร มีพระจุลธาตุ 4 องค์ ตั้งอยู่ 4 มุม และมีกำแพงแก้วพญานาค 7 เศียรล้อมรอบ เป็นศิลปะสมัยทวารวดี ผสมผสานศิลปะอินโดจีน ซึ่งเป็นลักษณะแบบขาวอีสานปากแพ

Wat Nong Wang, the Thai royal temple formerly known as Wat Nuea, was built in 1789 along with Wat Klang and Wat That by Thao Pia Muang Pan The first governor at Ban Bueng Bon (Bueng Kaen Nakhon). In the temple compound stands Phra Mahathat Kaen Nakhon or a 9-storey stupa with a chedi-shaped top which replicated from Phra That Kham Kaen. Phra Mahathat Kaen Nakhon was established to celebrate the Golden Jubilee Celebrations of His Majesty Bhumibol Adulyadej's accession to the throne and to celebrate the 200th anniversary of Khon Kaen province establishment. Its base is a square shape of 50 meters on each side and 80 meters in height, where are situated by the four-mini-Buddha's relics in each corner sheltered by a seven-head-gold crystal wall, the combination between Dvaravati and Indochina arts which is the style of Isan Pak Hae.

09

สิ่งที่น่าสนใจของวัดแห่งนี้คือ พระมหาธาตุแก่นนคร 22 สร้างเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2533 เป็นพระธาตุสำคัญของเมืองขอนแก่นเนื่องจากมี 9 ชั้นชาวบ้านจึงเรียกว่า "พระธาตุ 9 ชั้น" ภายในรวบรวมพระบรมคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา แต่ละชั้นโดดเด่นด้วยลวดลายของบานประตูและหน้าต่างแกะสลัก บอกเล่าเรื่องราวเป็นภาพขาคด ภาพพุทธประวัติ และภาพแกะสลักรูปพรหม 16 ชั้น ชั้นบนสุดของพระธาตุเป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุกลางบุษบก อีกทั้งยังสามารถชมทัศนียภาพของเมืองขอนแก่นได้รอบทั้ง 4 ทิศ ฐานพระธาตุกว้าง 50x50 เมตร องค์พระธาตุกว้าง 40x40 เมตร ความสูงของพระธาตุสุดเนื้อปูนสูง 72 เมตร ถึงยอดฉัตรพระธาตุฯ สูง 80 เมตร เป็นศิลปะสมัยทวารวดี หรือเขียนวนอกเฉียงใต้ผสมผสานศิลปะอินโดจีนรูปทรงแบบขาวอีสานปากแพ ปัจจุบันอยู่ในระหว่างการเขียนภาพประวัติศาสตร์เมืองขอนแก่นที่ฝาผนังด้านใน ภายในอาคารขององค์พระธาตุประกอบด้วยองค์พระมหาธาตุมีลักษณะเด่นคือ สามารถเดินขึ้นได้ทั้ง 9 ชั้น เดินชมได้รอบ 360 องศา ภายในองค์พระธาตุ มีอยู่ 9 ชั้น

In 1984, there was a construction of the Khao Laem Dam or Vajiralongkorn Dam. The water behind the dam threatened to flood Sangkhla Buri district, including the Mon village located there. The temple, therefore, was moved to the hill where it is located today. The old temple site is underwater. The old ubosot (ordination hall) which is underwater has now become a tourist attraction known as the Underwater Temple in Sangkhlaburi. The new Wat Wang Wiwekaram was built in Mon and Thai architectural styles.³⁵ The temple's premises are divided into two parts: the top part stands the chapel, pavilions, and the monk's cells located on the higher ground; and the bottom part stands a replica of the Bodhi Gaya Pagoda and souvenir stalls sited in the east lower ground. The two parts of the temple are used by the locals for many traditional activities almost all year round.

10

ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน Suan Weruwan Meditation Center

ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน ตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นศูนย์ปฏิบัติธรรมฝึกกรรมฐานแนวทางสติปัฏฐาน 4 ตามแบบฉบับที่ใช้อบรมพัฒนาจิตแก่ฆราวาสที่วัดอัมพวัน และเป็นสาขาเพียงแห่งเดียวของวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี ที่เกิดขึ้นจากศรัทธาของหลวงพ่อดำรง ที่มีต่อองค์หลวงพ่อดำรงที่สอนวิชากรรมฐานตามแนวทางแห่งสติปัฏฐาน 4 ให้กับหลวงพ่อดำรง โดย ดร.ลำไย ไกรวิทยากร และครอบครัว เจ้าของพื้นที่แห่งนี้ มีความศรัทธาและเลื่อมใสต่อการพัฒนาคนของหลวงพ่อดำรง พระราชสุทธินายกมณฑล ได้ตั้งใจถวายที่ดินเพื่อสร้างสถานปฏิบัติธรรม ตามที่หลวงพ่อดำรงได้มีปณิธานไว้ว่าจะตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวันเพื่อชาวขอนแก่นและจังหวัดใกล้เคียง ปัจจุบันมีพระอาจารย์ยุตนา อริโย (บุญธรรม) เป็นผู้

Veruwan Meditation Center is located in Amphoe Mueang, Khon Kaen Province. It is a Dharma practice center for practicing Satipatthana 4 or the 4 domains of mindfulness, which is the same sutra used for training Buddhist devotees at Wat Amphawan. The center is the only branch of Wat Amphawan Singburi Province, which was established from Luang Por Charan's faith in Luang Por Dam, who taught him Satipatthana 4. Veruwan Meditation Center is built on the land donated by Dr. Lamyai Kovidyakom and her family due to her faith in Luang Por Chao Khun Rachasuthiyamongkol, who determined to establish this Dharma practice center for the people of Khon Kaen and nearby provinces. Currently, Phra Ajam Yuttana Ariyo (Boonthorn) is the director and Vipassana instructor of the meditation center

11

ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน Suan Weruwan Meditation Center

แนวทางการปฏิบัติ: ทางวัดได้กำหนดกิจวัตรประจำวันสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม ระหว่างเวลา 04.00-21.00 น. โดยแบ่งเป็น ๔ ช่วง ปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 ใช้คำบริกรรมพองยุบ อบรมตามรูปแบบหลวงพ่อดำรง จิตตัมโม วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี ทั้งนี้ มีโครงการต่างๆ ที่ทางวัดจัดขึ้น ได้แก่ การปฏิบัติกรรมฐานสำหรับบุคคลทั่วไป ซึ่งเปิดรับประชาชนผู้สนใจเข้ารับการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานทุกวัน ส่วนโครงการอบรมพัฒนาจิตนั้นเปิดรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา ข้าราชการ หน่วยงาน บริษัท กลุ่มคณะบุคคล เข้ารับการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

Dharma Practice Routine: The temple has set daily routine for Dharma practitioners between 04.00-21.00 hrs., divided into 4 sessions following the 4 domains of mindfulness using the mantra "Phong Yup". The meditation training is in the same form as what was taught by Luang Por Charan Thittammo, Amphawan Temple, Singburi Province. Other Dharma activities at the temple include Meditation Practice for public which is daily open for those who are interested in practicing Vipassana meditation and Mindfulness Meditation Training Program which is open for students, college students, government officials, agencies, companies, groups of individuals to practice Vipassana Meditation.

นครราชสีมา NAKHON RATCHASIMA

03

05 วัดเทพพิทักษ์ปุณณาราม WAT Thep Phithak Punnaram

ตำบลกลางดง อำเภอปากช่อง
จังหวัดนครราชสีมา
Klang Dong Subdistrict, Pak Chong District,
Nakhon Ratchasima Province

06 วัดป่าสาละวัน WAT Pa Salawan

ตำบลโนนเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดนครราชสีมา
Nai Mueang Subdistrict, Mueang District,
Nakhon Ratchasima Province

WWW.TRAVEL2THAILAND.COM

14

วัดเทพพิทักษ์ปุณณาราม WAT Thep Phithak Punnaram

วัดเทพพิทักษ์ปุณณาราม หรือวัดพระขาว เป็นวัดที่เกิดจากคำริของพระสุทธิธรรมรังสีคัมภีร์เมธาจารย์ หรือท่านพ่อลี แห่งวัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ ครั้งเมื่อหลวงพ่อดีเดินทางมาที่จังหวัดนครราชสีมา ท่านได้เดินดูตมมายังบริเวณเขตคงพญาไฟ ต่อมาท่านมีดำริที่จะสร้างวัดขึ้น ณ เชียงเขาสีเสียดอำ ไปพร้อมๆ กับการสร้างพระพุทธรูป (องค์พระขาว) ไว้บนเนินเขา ก่อนที่ท่านพ่อลีดำริสร้างวัดแห่งนี้ ท่านสุตงคมาบริเวณนี้ ได้นั่งสมาธิ เข้ากรรมฐาน เกิดนิมิตเห็นเทวดาจำนวนมากที่สถิตอยู่บริเวณเทือกเขาแห่งนี้

Wat Thep Phithak Punnaram or Wat Phra Khao was built following the lead of Phra Suthithamrangsri Kampi Methajarn or Than Pho Lee of Wat Asokaram, Samut Prakan Province. He once made his pilgrimage in the area of Dong Phaya Fai, Nakhon Ratchasima province. Later, he had an idea to build a temple at the foot of Khao Siad Ah and cast a Buddha image (Ong Phra Khao) on the hill. Before the construction of the temple, he once saw many deities dwelling in the area in his vision while he was meditating.

15

วัดเทพพิทักษ์ปุณณาราม WAT Thep Phithak Punnaram

สิ่งที่น่าสนใจของวัดแห่งนี้คือ พระพุทธสลสมามงคล (หลวงพ่อกขาว) เป็นพระพุทธรูปปางประทานพรที่ใหญ่ที่สุดในโลก องค์พระมีสีขาวสูง 45 เมตร หน้าตักกว้าง 27.25 เมตร หนัก 3,000 ตัน 14 ประดิษฐานอยู่บนยอดเขาสูงจากระดับพื้นดิน 112 เมตร บันไดทางเดินขึ้นไปนมัสการหลวงพ่อกขาว จะมีลักษณะเป็นบันไดขั้นสองด้าน สร้างโค้งเว้า ประกอบกันเป็นรูปใบโพธิ์ขึ้นไปบรรจบกับที่องค์พระพุทธรูป บันไดทั้งทางด้านซ้ายและด้านขวารวมทั้งหมด 1,250 ขั้น ซึ่งเท่ากับจำนวนพระอรหันต์สาวกขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เข้ามาเฝ้าพระองค์ในวันเพ็ญ 15 ค่ำเดือน 3 โดยมีได้นัดหมายอันเป็นการก่อกำเนิดแห่งวันมาฆบูชา

The interesting thing of this temple is Phra Phuttha Sakonsima Mongkhon (Luang Pho Khao), the largest Buddha image in the posture of giving blessings. The statue is white, 45 meters high and 27.25 meters wide with the weight of 3,000 tons 14, and is situated on the top of the hill, 112 meters above the ground. Two staircases, in concave curves, line on both sides and end at the statue, together, in the shape of a Bodhi leaf. Both staircases, on the left and the right, altogether have 1,250 representing the number of Arahant disciples of Lord Buddha that accidentally gathered to meet the Buddha on the 15th day waxing moon of the 3rd lunar month, which later marked as Makha Bucha Day.

16

วัดป่าสาละวัน
WAT Pa Salawan

วัดป่าสาละวัน ตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2474 โดยพระญาณวิศิษฐ์สมิทธิวราจารย์ (สิงห์ ขนดะยาโณ) เป็นศิษย์รุ่นแรกของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต มุ่งเน้นการสอนปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ตามหลักสูตรที่หลวงปู่สิงห์ ซึ่งศิษย์รุ่นแรกขององค์หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต วางหลักไว้ รวมถึงแนวทางของพระราชสังวรญาณ หรือหลวงพ่อดุริธ ฐานิโย ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสในขณะนั้น โดยมีพุทธศาสนิกชนจากทั่วประเทศเดินทางมาฝึกปฏิบัติสมาธิฐานเป็นจำนวนมาก เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันคือ พระวินัยโมลี วิ. (หลวงพ่อดำปอน สุทธิญาณ) และพระมหาจิรวรรณ จิรวัดโน เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสและพระวิปัสสนาจารย์

Wat Pa Salwan is located in Mueang District, Nakhon Ratchasima Province. The temple was established in 1931 by Phra Yanwisit Smiththivirajam (Sing Khantayakamo) and focuses on teaching Vipassana meditation according to the course of teachings that Luang Pu Sing, one of the first disciples of Phra Ajahn Mun Phurithatto, had set up. The teaching course here also includes the methodology of Luang Por Phut Thaniyo, the abbot at that time. Buddhist devotees from all over the country have come to practice Vipassana meditation. At present, Phra Winai Moli Wi. (Luang Por Khampon Suthiyano) is the abbot and Phra Maha Chirawat Chirawattana is the assistant abbot and meditation instructor.

17

วัดป่าสาละวัน
WAT Pa Salawan

ภายในวัดมีสิ่งที่น่าสนใจคือ ป่าสาละซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของวัด ทำให้วัดร่มรื่นและมีสภาพแวดล้อมเป็นธรรมชาติ อีกทั้งยังมีบุษบกเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ จำลองแบบมาจากพระบรมมหาราชวัง อยู่ที่ศาลาไม้หรือศาลาหอฉัน สร้างขึ้นสมัยหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ เป็นเจ้าอาวาสองค์ที่ 2 สร้างขึ้นบูชาคุณของหลวงปู่สิงห์ ขนดะยาโณ ส่วนบูรพาจารย์เจดีย์เป็นอนุสรณ์สถานแห่งพระกัมมัฏฐาน ยอดเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และอุฎ्ฐาตุบูรพาจารย์ของหลวงพ่อดุริธ ฐานิโย ภายในมีรูปเหมือน หลวงปู่เสาร์ กันตสีโล หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต หลวงปู่สิงห์ ขนดะยาโณ หลวงพ่อดุริธ ฐานิโย และพระอาจารย์พร สุมโน นอกจากนี้ ยังมีวิหารฐานิโย เป็นห้องใหญ่สำหรับไหว้พระ สวดมนต์ และทำวัตรประจำวัน

Interesting features inside the temple include Pa Sala (large area filled with sal trees) which is the symbol of the temple and makes the temple shady and pleasant with natural environment. A Busabok (movable throne), a replica of the one in the Grand Palace, enshrines the Buddha's relics and is situated in the wooden pavilion or the refectory. This throne was built during the time of Luang Pu On Yanasiri, the second abbot of the temple, to pay homage to Luang Pu Sing Khantayakamo. Another interesting structure is Burapajarn Chedi (memorial pagoda of venerable Kammatthana monks). The top of the chedi contains the Buddha's relics and the ashes of venerable Luang Por Phut Thaniyo. Inside the chedi stand the statues of Luang Pu Sao Kantasilo, Luang Pu Mun Phurithatto, Luang Pu Sing Khantayakmo, Luang Por Phut Thaniyo, and Phra Ajarn Porn Sumano. Also, Viharn Thaniyo (a shrine hall) is a large room for daily praying and chanting.

18

สระบุรี SARABURI

04

07 วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร WAT Phra Phutthabat Woramahaviharn

ตำบลขุนโขลน อำเภอพระพุทธบาท
จังหวัดสระบุรี

Khun Klon Subdistrict, Phra Phutthabat
District Saraburi Province

08 วัดพระพุทธรูปแสงธรรม WAT Phra Phuttha Saeng Tham

ตำบลหนองนก อำเภอนองแค
จังหวัดสระบุรี

Nong Nark Subdistrict, Nong Khae District,
Saraburi Province

WWW.TRAVEL2THAILAND.COM

20

วัดพระพุทธรบาทราชวรมหาวิหาร
WAT Phra Phutthabat Woramahaviharn

วัดพระพุทธรบาท เป็นอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2167 ในสมัยพระเจ้าทรงธรรม สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เพราะเหตุว่าวัดนี้เป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรบาท จึงได้รับพระราชทานนามมาแต่เดิมว่า "วัดพระพุทธรบาท" แต่ชาวบ้านนิยมเรียกสั้น ๆ ว่า "วัดพระบาท" ในปีหนึ่ง ๆ จะมีพุทธศาสนิกชน และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติเดินทางมากราบสักการะรอยพระพุทธรบาท ไหว้พระขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มากมายตลอดปี3 มีศาสนสถานและศาสนวัตถุเก่าแก่เกี่ยวกับพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าคือ รอยพระพุทธรบาท อีกทั้งสวนป่าที่อยู่บริเวณภายในวัดก็มีความอุดมสมบูรณ์ และยังมีอุทยานการศึกษาและปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นสะพานเชื่อมระหว่างความเจริญรุ่งเรืองทางวัตถุให้เดินควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านจิตใจ

Wat Phra Phutthabat, a first-class royal temple categorized as Woramahawihan, was built in 1624 by King Songtham of Ayutthaya. Housing the Buddha's footprint, the temple was named "Wat Phra Phutthabat", but the locals call "Wat Phra Bat" for short.

Every year lots of Buddhists and tourists, both Thais and foreigners, come to the temple to pay homage to the Buddha's footprint for blessings.³ Besides several buildings dedicated to Buddha, the temple also houses a precious ancient artifact, the Lord Buddha's footprint. The temple also provides Dhamma studying and practicing center in its greenery premises as a bridge to fill the gap between material prosperity and mental development.

21

สิ่งที่น่าสนใจของวัดแห่งนี้เป็นปูชนียสถานที่สำคัญคือ "รอยพระพุทธรบาท" ประทับบนแผ่นหินเนื้อโหลเขาสุวรรณบรรพต หรือเขาสัจจพันธคีรี รอยพระบาทมีความกว้าง ๒๑ นิ้ว ยาว ๖๐ นิ้ว ลึก ๑๑ นิ้ว ค้นพบในสมัยพระเจ้าทรงธรรม พระองค์ทรงเห็นว่าป็นรอยพระบาทตามลักษณะ ๑๐๘ ประการ จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างมณฑปชั่วคราวครอบรอยพระพุทธรบาทไว้ ซึ่งต่อมาได้มีการสร้างต่อเติมอีกหลายสมัย

One of the attractions in this temple is the "Buddha's footprint", which is seated on a stone slab on SuwanBanphot Hill or Satchaphanthakhihi Hill. The footprint, 21 inches wide, 60 inches long, and 11 inches deep, was found in the reign of King Songtham. After analysis, the king found the footprint have all 108 auspicious characteristics, then he commissioned a temporary Mondop, or outdoor pavilion, to be built to shelter the precious artifact. Since then, the Mondop has been refurbished several times

22

วัดพระพุทธรแสงธรรม WAT Phra Phuttha Saeng Tham

วัดพระพุทธรแสงธรรม ตั้งอยู่ที่อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี เดิมชื่อว่า “สำนักปฏิบัติแสงธรรม ส่องชีวิต” สร้างขึ้นจากศรัทธาของพุทธศาสนิกชน เริ่มการก่อสร้างปี พ.ศ. 2555 โดยมีพระสุนทรธรรมภาณ เจ้าคณะจังหวัดสระบุรี เป็นประธานในการก่อสร้าง เพื่อประโยชน์สำหรับพุทธศาสนิกชน และพุทธศาสนิกชน รวมถึงเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา ปัจจุบันมีเนื้อที่มากกว่า 300 ไร่

Wat Phra Phuttha Saeng Tham, located in Nong Khae District Saraburi Province, formerly known as "Sang Tham Song Cheevit Dharma Practice Center" was established from the faith of Buddhist devotees. Its construction began in 2012 having Phra Sunthon Thammaphan, the Ecclesiastical Provincial Governor of Saraburi Province presided over the construction. The Dharma practice center was built for the benefit of Buddhists and to maintain Buddhism. It currently covers an area of more than 300 rai.

23

วัดพระพุทธรแสงธรรม WAT Phra Phuttha Saeng Tham

ภายในวัดมีสิ่งที่น่าสนใจคือ มหาวิหารทรงบาตรคว่ำ เป็นโดมขนาดใหญ่ที่ครอบองค์พระพุทธรูปปางปฐมเทศนา เป็นสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ มีความสูง 50 เมตร และกว้างกว่า 90 เมตร นอกจากนี้ยังมี อุโบสถไม้แดง ภายในมีพระประธานองค์พุทธปฏิมากรสีขาว พระยืนปางห้ามสมุทรอยู่ด้านซ้าย และปางแสดงอิทธิปาฏิหาริย์อยู่ด้านขวา ภายในอุโบสถกว้างขวางและโอ้อวด ตกแต่งด้วยไม้แดงและประดับด้วยโคมไฟต่างๆ อีกทั้งยังมี ศาลาปฏิบัติธรรม ตั้งอยู่ตรงกันข้ามอุโบสถไม้แดง เปิดให้ผู้สนใจได้มาปฏิบัติธรรมที่วัด นอกจากนี้ยังมีอุทยานเจ้าแม่กวนอิม มีการจัดสวนเอาไว้อย่างสวยงามอยู่บริเวณข้างๆ สระน้ำขนาดใหญ่ บริเวณวัดแวดล้อมด้วยธรรมชาติ และมีความสงบเงียบ จึงเหมาะสำหรับการปฏิบัติธรรมอย่างมาก

Interesting features inside the temple include the large dome housing a big Buddha image in the posture of first preaching. The dome was built in modern architectural style with a height of 50 meters and a width of more than 90 meters. There is also a wooden ubosot (ordination hall) enshrining a principal white Buddha image with two standing Buddha images: the posture of stopping ocean on the left and the posture of showing miracle on the right. The hall is spacious and decorated with red wood and lightings. The meditation pavilion stands opposite the wooden ubosot which is open for those who are interested in Dharma practice. In the temple complex, also stands the statue of Guanyin in a beautiful garden with a nearby large pond. The temple is surrounded by tranquil nature which is suitable for Dharma practice.

24

จะเข้เกร

CHACHOENGSAO

05

09 วัดโสธรวรารามวรวิหาร

WAT Sothonwaram Woraviharn

ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองจะเข้เกร
จังหวัดจะเข้เกร

Na Mueang Subdistrict Mueang Chachoengsao
District Chachoengsao Province

10 วัดพณิตาราม

WAT Phanitaram

ตำบลบางกรุด อำเภอบ้านโพธิ์
จังหวัดจะเข้เกร

Bang Krut Subdistrict, Ban Pho District
Chachoengsao Province

WWW.TRAVEL2THAILAND.COM

26

วัดโสธรวรารามวรวิหาร ตั้งอยู่ริมแม่น้ำบางปะกง ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคูเมืองฉะเชิงเทรา เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อโสธร พระพุทธรูปปางสมาธิ เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนทั่วทุกสารทิศ ได้เดินทางมากราบไหว้สักการะขอพร บิณฑบาต ถวายสังฆทาน หรือถวายไข่มดตลอดทั้งวัน 54 ตามประวัติเล่าถึงปาฏิหาริย์ว่า พระพุทธโสธร หรือหลวงพ่อโสธร ลอยมาตามแม่น้ำบางปะกงแล้วหยุดตรงหน้าวัดแห่งนี้ ประชาชนได้อัญเชิญมาประดิษฐานที่วัดแห่งนี้ ต่อมา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำริให้สร้างพระอุโบสถหลังใหม่ และเสด็จพระราชดำเนินมาทรงประกอบพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์เกล้า ประดิษฐานเหนือยอดมณฑป เมื่อวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2539

Wat Sothon Wararam Woraviharn is situated on the bank of Bang Pakong River, Na Mueang Subdistrict, Mueang Chachoengsao District, Chachoengsao Province. It is a respectable old temple of Chachoengsao city. The temple houses Luang Pho Sothon, a Buddha mage in Pang Samadhi (meditative posture), which is revered by people from all over the country. Throughout the day, visitors travel to the temple to worship the Buddha statue. Many worshippers also offer Thai traditional dance performances, or boiled eggs as expression of gratitude.⁵⁴ It was said that the statue of Phra Buddha Sothon or Luang Pho Sothon floated along the Bang Pakong River and miraculously stopped in front of the temple. People, then, had the statue enshrined at the temple. Later, His Majesty King Bhumibol Adulyadej, Rama IX, had a new ordination hall built which he came to perform the ceremony of mounting the golden spired roof of Mondop on September 5, 1996.

27

ทุกปี จะมีพิธีอัญเชิญหลวงพ่อโสธรขึ้นจากแม่น้ำบางปะกง เป็นประเพณีที่กระทำสืบเนื่องมาช้านาน และมีคุณค่าทางจิตใจกับผู้ที่ได้อาบน้ำสรงสักการะ จะจัดงานตรงกับวันขึ้น 14 -15 ค่ำ และแรม 1 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี(1) นอกจากนั้น ยังมีกิจกรรมพิเศษประจำปี ได้แก่ วันลอยกระทง เป็นงานมีสการหลวงพ่อโสธร เริ่มทำพิธีพืชมงคลเชกวันมงคลหลวงพ่อโสธรในวันขึ้น 11 ค่ำ และเริ่มพิธีเปิดงานในเช้าวันขึ้น 12 ค่ำ ถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 12 รวม 5 วัน 5 คืน พระอุโบสถสวยงามยอดฉัตรประดับด้วยทองคำ มีคุณค่าทางจิตใจ อีกทั้ง หลวงพ่อโสธรยังเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่ศรัทธาของชาวแปดริ้วและประชาชนทั่วทุกสารทิศ จึงมีผู้คนจำนวนมากเดินทางมาวัดโสธรวรารามวรวิหาร โดยเฉพาะในช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ จะมีผู้คนแวะเวียนกันมาทานานันต์ตลอดทั้งวัน

Every year, there is a ceremony to summon Luang Por Sothon from the Bang Pakong River. It is a tradition that has continued for a long time and has sentimental value to devotees. The event is held on the 14th -15th day waxing moon and the first waning moon of the 5th lunar month of every year. Visitors also can enjoy other annual events such as Loy Krathong and the event of paying homage to Luang Pho Sothon between the 11th waxing moon and the 1st waning moon of the 12th lunar month, totally 5 days 5 nights. The first day of the event is priestly blessing on amulets of Luang Pho Sothon and the second day is opening ceremony.

28

วัดผาณิตาราม WAT Phanitaram

วัดผาณิตาราม ตั้งอยู่ที่อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยผู้ริเริ่มและเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการสร้างวัด คือนางผึ่ง วัฒนสินธุ์ ร่วมกับบุตรสาวและพี่น้องของนางผึ่ง โดยมีมูลนิธิหอธรรมพระบารมีเป็นผู้ดูแลศูนย์พัฒนาจิตเฉลิมพระเกียรติ วัดผาณิตารามทำหน้าที่ด้านการเผยแพร่วรรณความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัฏฐานสี่ ปัจจุบันมีเจ้าอาวาสคือ พระครูธรรมประยุต เจ้าคณะอำเภอบ้านโพธิ์ และพระวิปัสสนาจารย์ คือ พระอาจารย์สุรศักดิ์ จรรย์ธมโม

Wat Phanitaram, located in Ban Pho District Chachoengsao Province, was built during the reign of King Rama V by the initiation and great effort of Nang Phueng Wattanasin and her family. Baramee Dhamma Hall Foundation oversees Wat Phanitaram Insight Meditation center and it is also responsible for disseminating knowledge and understanding in the practice of Vipassana Meditation following Satipatthana 4 sutta. The current abbot is Phrakhru Thammaprayut, Chief monk of a monastery-section of Ban Pho District, and the Vipassana instructor is Phra Ajarn Surasak Charanadhammo

29

วัดผาณิตาราม WAT Phanitaram

ภายในวัดมีสิ่งที่น่าสนใจคือ หอธรรมพระบารมีชั้นล่างเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม ชั้นที่สองประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ และประติมากรรม 3 มิติ ธรรมราชา และศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องกับในหลวง รัชกาลที่ 9 อีกทั้งยังมีอาคาร Baramee of Art เป็นอาคารแสดงงานศิลปะของศิลปินแขนงต่างๆ โดยรอบหอธรรมพระบารมีแวดล้อมด้วยสวนสวยและงานประติมากรรมที่แฝงคติธรรมทางพระพุทธศาสนา และยังมีศาลาเอนกประสงค์สี่ขา ริมแม่น้ำบางปะกง ใช้เป็นสถานที่สำหรับจัดงานพิธีต่างๆ

Interesting features inside the temple include Baramee Dhamma Hall whose ground floor is provided for meditation practice and second floor enshrines the Buddha's relics, and 3D sculptures of Thammaraacha and artworks related to the King Rama IX. Baramee Dhamma Hall is also surrounded by beautiful gardens and sculptures implying Buddhist morality. Other attractions are Baramee of Art building, a building displaying artworks of various artists, and the white pavilion standing on the bank of Bang Pakong River which is used for various ceremonies.

30

ชลบุรี CHONBURI

06

11 วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร WAT Yansangwararam WoramahaVihan

ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง
จังหวัดชลบุรี

Huai Yai Subdistrict, Bang Lamung District
Chonburi Province

12 วัดภักทันทะอาสาฬหาราม WAT Phatthanta Aspharam

ตำบลหนองไผ่แก้ว อำเภอบ้านบึง
จังหวัดชลบุรี

Nong Phai Kaew Subdistrict, Ban Bueng
District, Chonburi Province

WWW.TRAVEL2THAILAND.COM

32

วัดยานสังวรารามวรมหาวิหาร
WAT Yansangwararam WoramahaVihan

วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี มีสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกพระองค์ที่ 19 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นประธานจัดสร้างวัดนี้ ความตั้งใจให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรม และเทพพระเกียรติบูรพมหากษัตริย์ไทย และให้เป็นวัดประจำรัชกาลที่ 9 โดยมีอาคารสร้างเสร็จแล้วที่มีความสวยงามทรงคุณค่าอยู่คู่กับธรรมชาติ

พระบรมธาตุเจดีย์มหาจักรีพิพัฒน์ เป็นพระเจดีย์ขนาดใหญ่ สร้างขึ้นเพื่ออุทิศถวาย ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โดยสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เป็นองค์อุปถัมภ์ในการก่อสร้าง ขึ้นภายใต้สวามิภักดิ์การนำปัญญาคนในโอกาสต่างๆ มีพระพุทธรูป ปราง, ประเพณีการเป็นพระสังฆราชประธาน ขึ้นที่ 3 เป็นในโอกาสวันประเพณีพระเจดีย์บูรพมหากษัตริย์ไทย

Wat Yannasangwararam Woramahawihan, Chonburi was built by the 19th Supreme Patriarch of the Thai Sangha for Dharma practice and to honor all the past kings of Thailand and dedicated to King Rama IX. The temple complex is comprised of remarkable and valuable structures and features in harmony with nature. Phra Borommathat Chedi Maha Chakri Phiphat is a large pagoda dedicated to His Majesty King Buddha Yodfa Chulalongkorn the Great built by Srinagarindra, the Royal Grandmother, as a patron of construction. The ground floor is used for merit making on various occasions. It also holds Phor Por Ror Buddha image in blessing posture as the presiding Buddha image. The second floor is a meeting hall for monks to practice meditation. The 3rd floor stands Phra Maha Chedi in which the Buddha's relics are enshrined.

33

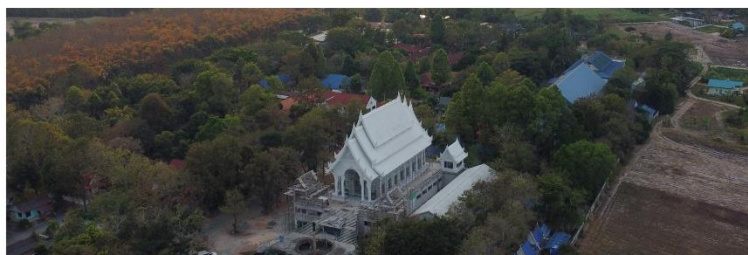

วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร
WAT Yansangwararam WoramahaVihan

นพ.เกษปพระพุทฺธธูปาท ก.ป.ร. สก. สร้างขึ้นเพื่อ
น้อมเกล้าฯ ถวายเป็นพระราชกุศลสืบเสริมพระบุญ
ญาธิการในหลวงรัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระนางเจ้า
สิริกิติ์ที่พระบรมราชินีนาถ พระองค์พิทยุทธยา
เจ้าคือ เป็นพระสิ่งศักดิ์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขึ้นข้าง
มีนพระศรการการ เรื่อง "พระพุทฺธเจ้าตรัสรู้หรือ?"
พระวิหาร พระพุทฺธศรีวิชัยพระธรรม สืบมาสัมพุทธ
เจ้า พระปกเกล้าศรีพระธรรม สร้างขึ้นเพื่อน้อมเกล้าฯ
ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ 7 ผู้พระราชทานพระราชาธิปไตยแก่ปวงชน
ชาวไทย ส่วนพระอุโบสถ สร้างขึ้นเพื่อน้อมเกล้าฯ
ถวายแด่สมเด็จพระนางเจ้าสุทิดาสิริเทพราช พระพระ
ไตรปิฎก สร้างไว้ถวายแด่สมเด็จพระนางเจ้า

structures include Phra Maha Mondop Phuttabat PhorPorRor. SorKor., built as a homage to King Bhumnol Adulyadej and Queen Sirikit; the Replica Buddhagaya Chedi built to commemorate the Lord Buddha in his monastery; a permanent exhibition entitled 'What did the Buddha learn from his enlightenment?' on the ground floor; Phra Sri Ariya Metteyya Vihara built by Phra Pokklao Ariyakhet for paying homage to His Majesty King Rama VII, who gave democracy to the Thai people; Ubosoth Hall built as a merit-making tribute to King Taksin the Great; and the Tripitaka Hall (scripture hall) standing elegantly in the middle of the water reservoir.

34

วัดภักทันตะอาสภาราม WAT Phatthanta Aspharam

วัดภักทันตะอาสภาราม ตั้งอยู่ที่อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2543 ด้วยความศรัทธาของคณะศิษย์ที่มีต่อพระเดชพระคุณหลวงปู่ พระภักทันตะ อาสภมหาเถระ อัมมมาจริยะ อดีตคหบดีผู้มีปฏิญาณจริยะ ซึ่งได้ทำหน้าที่เป็นพระธรรมทูตจากประเทศพม่า เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนาธุระในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2496 ปัจจุบันมีเจ้าอาวาสคือ พระครูภาวนาวราลังการ วิ. (สมศักดิ์ โสโรโท) และท่านยังเป็นพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระของวัดภักทันตะอาสภารามอีกด้วย

Wat Phatthanta Aspharam, located at Ban Bueng District Chonburi, was built in 2000 from the disciples' faith in Luang Por Phra Pattanta Aspa Maha Thera Dhammachariya, Akkhamahakammathanachariya, who has served as a dharma ambassador from Burma and came to propagate Buddhism in the field of Vipassana in Thailand since 1953. Currently, the abbot of the temple is Phrakhr Phawana Woralangarn Wi. (Somsak Sorotho) and he is also the headmaster of the Vipassana section of Wat Phatthanta Aspharam.

35

วัดภักทันตะอาสภาราม WAT Phatthanta Aspharam

ภายในวัดมีสิ่งที่น่าสนใจคือ ตราสัญลักษณ์ของวัดตรงประตูทางเข้าวัด เป็นรูปกวาง 4 ตัว 1 หัว หมายถึง สติปัฏฐาน 4 ซึ่งเป็นการกำหนดสติทางกาย เวทนา จิต ธรรม สำหรับสภาพแวดล้อมของวัด มีความร่มรื่นปลอดโปร่ง และเย็นสบาย เพราะมีต้นไม้อยู่ทั่วบริเวณวัด ส่วนพระอุโบสถอยู่ระหว่างการก่อสร้าง นอกจากนั้นก็มีศาลาปฏิบัติธรรม ที่ักผู้ปฏิบัติธรรม และโรงน้ำปานะ

Interesting features inside the temple include the symbol of the temple at the entrance displaying a deer with four heads meaning the 4 domains of mindfulness:- mindfulness of the body, mindfulness of feelings, mindfulness of the mind, and mindfulness of principles or phenomena. With trees and plants around the temple compound, the temple is shady, ventilated, and cool. Besides, there are ubosot (ordination hall) which is under construction, Dharma practice pavilion for Dharma practitioners, and Nam Pana (juice) preparation area.

36

ระยอง RAYONG

07

13 วัดละหารไร่ Wat Lahan Rai

ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย
จังหวัดระยอง

Nong Lalo Subdistrict Ban Khai District,
Rayong Province

14 วัดมาบจันทร์ WAT Marp Jan

ตำบลแกลง อำเภอเมือง
จังหวัดระยอง

Klaeng Subdistrict, Mueang District,
Rayong Province

WWW.TRAVEL2THAILAND.COM

วัดละหารไร่

Wat Lahan Rai

วัดละหารไร่ อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2354 โดยหลวงพ่อดังเดิม มีเจ้าอาวาสตั้งแต่เริ่มจาก หลวงปู่สังข์ดำเป็นองค์แรก จนกระทั่งเจ้าอาวาสองค์ที่ 6 คือ หลวงปู่ทิม และองค์ที่ 7 คือ พระครูวิจิตรธรรมภาณี (หลวงพ่อยะ ชยธัมโม) ซึ่งเป็นลูกศิษย์ใกล้ชิดและคอย ปฏิบัติอุปัฏฐากหลวงปู่ทิม หลวงพ่อยะ ท่านมีวิสัยทัศน์ ด้านการพัฒนา ได้รวบรวมลูกศิษย์หลวงปู่ทิม ร่วมแรง ร่วมใจกันพัฒนาวัด โดยขยายเนื้อที่ของวัดละหารไร่ จากเดิม 16 ไร่ เพิ่มขึ้นเป็น 200 ไร่ อีกทั้งยังได้สร้างเสนาสนะของวัด เพิ่มขึ้น เช่น ศาลาการเปรียญ โรงเรียนปริยัติธรรม ศาลา ปฏิบัติธรรม ศาลาเมรุ สะพานข้ามแม่น้ำ และยังสร้างสถานที่ ที่เป็นสาธารณะประโยชน์อื่นๆ อีกมากมาย เช่น ศูนย์ ข้อมูลประจำหมู่บ้าน กศน.อำเภอ ตลาดประชารัฐ สร้าง ถนนตัดระหว่างตำบลหนองลอกและอำเภอนางลิ่ว และที่กำลังก่อสร้างคือหอสมุดเฉลิมราช หรือหอสมุดพระเทพ

Wat Lahan Rai, Ban Khai District, Rayong Province, was constructed in 1811 by Luang Por Sangtao, the first abbot. Later, Phra Kru Wichit Thammaphiat (Luang Por Chey Jayathammo), the 7th abbot and the close disciple of Luang Pu Tim, the 6th abbot, conceived of developing the temple.

Luang Por Chey had gathered the disciples of Luang Pu Tim to work together to develop the temple. The development included expanding the area of Wat Lahan Rai from the original 16 rai to 200 rai; building more facilities for the temple such as pavilions, Pariyattam School (religious school), meditation pavilion, crematory pavilion, a bridge over the river, and road construction between Nong Lok Sub-District and Nong Bua District. The temple is also a station for many public services, such as an information center for the village, non-formal education center, the Pracharat market, and the Chaleram Rat Library or Phra Thep Library which is under construction.

39

วัดมาบจันทร์

WAT Marp Jan

วัดมาบจันทร์ ตั้งอยู่ที่อำเภอมือง จังหวัดระยอง เป็นสาขา วัดหนองป่าพงที่ 73 และมีสาขามากกว่า 10 แห่งทั้งใน และต่างประเทศ เมื่อปี พ.ศ. 2521 ชาวบ้านเพ จังหวัด ระยอง ได้กราบนิมนต์ พระเดชพระคุณ พระโพธิญาณเถร (หลวงปู่ชา สุภัทโท) อดีตเจ้าอาวาสผู้ก่อตั้งวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี มาโปรดชาวบ้านและชาวระยอง การ เดินทางมาแสดงธรรมเทศนาของท่านครั้งนั้น นับเป็นจุดเริ่ม นิมิตหมายของการก่อเกิดสาขาวัดหนองป่าพง ในจังหวัด ระยอง พื้นที่ส่วนใหญ่ติดต่อกับเขตป่าสงวน มีธรรมชาติของ ป่าเขาที่สมบูรณ์มาก สงบ ร่มรื่น และมีทัศนียภาพที่สวยงาม อีกทั้งยังมีสัตว์ป่านานาชนิดอยู่ตามป่าเขา มีลมพัดผ่านทั้ง ๔ ทิศ จึงเหมาะแก่การประพฤติปฏิบัติธรรมเป็นอย่างยิ่ง ปัจจุบันมีเจ้าอาวาสคือ พระอาจารย์อนันต์ อภิณฺโณ และ พระอาจารย์มหาสมชาย สิริธมฺโม เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส

Wat Mab Chan, located in Mueang District, Rayong Province, is the 73rd branch of Wat Nong Pa Phong and it has more than 10 branches both in Thailand and abroad. In 1978, the locals of Baan Peh, Rayong Province invited Phra Bodhiṇiṇathera (Luang Pu Chah Subhaddo), the former abbot and founder of Wat Nong Pah Phong Ubol Ratchathani Province to preach a sermon and bless them and people in Rayong. That visit to Rayong was the start of the establishment of the Wat Nong Pah Phong 73rd branch in Rayong. Most area of the temple compound is adjacent to a wildlife sanctuary in an unspoiled natural environment with beautiful scenery and tranquility, and rich biodiversity. The temple is well ventilated and cool, so it is a great place for practicing Dharma. The current abbot is Phra Ajahn Anan Akiṇcano and his assistant is Phra Achan Maha Somchai Sirithammo.

40

ภายในวัดประดิษฐานรูปหล่อหลวงปู่ทิมองค์ใหญ่ มีประชาชนและนักท่องเที่ยวเดินทางมาสักการะด้วยความเคารพและศรัทธาอย่างไม่ขาดสาย นอกจากรูปหล่อองค์ใหญ่ของหลวงปู่ทิมที่ตั้งตระหง่านโดดเด่นเป็นที่เคารพสักการะแล้ว ยังมีการจัดแสดงภาพถ่ายของท่าน ท่ามกลางความรื่นรมย์และความสวยงามของวิหาร เจดีย์ หรือจะมาสักการะบูชาอิฐธาตุหลวงปู่ทิมในศาลาวิมหารักษ์ที่มีหุ่นขี้ผึ้งของหลวงปู่ทิม ทำให้ระลึกถึงพระคุณเสมือนท่านยังคงมีชีวิตอยู่ อีกทั้งยังมีหุ่นขี้ผึ้งของหลวงพ่อยะเขยขยัมโม อีกด้วย ผลงานที่หลวงปู่ทิมฝากไว้ให้คนรุ่นหลังได้สักการะคือ พระประธานในพระอุโบสถ รวมถึงสาวกซ้ายขวาย่างพระโมคคัลลานะและพระสารีบุตร ที่หลวงปู่ทิมเป็นผู้ปั้นเองด้วยดินจากบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์วังสามหมอ ประจำจังหวัดระยอง

Inside the temple enshrines a large venerated statue of Luang Pu Tim. Tourists and Buddhist devotees always come to pay homage with respect and faith. Visitors also can view Luang Pu Tim's photos exhibit and be delighted by the beauty of viharn and chedi, or worship his relics in the pavilion Rintharanurak in which stands figurines of Luang Pu Tim and Luang Por Chey Chaya Thammo as well. Another work that Luang Pu Tim left for Buddhists to pay respect is the Buddha image in the ubosot including left and right disciples, Moggallana and Sariputra, which he himself crafted from soil in the sacred pond, Wang Sam Phaya, Rayong province.

41

วัดมาบจันทร์ WAT Marp Jan

ภายในวัดมีสิ่งที่น่าสนใจคือ อุโบสถทรงไทยสวยงามแปลกตาสร้างความประทับใจแก่ผู้พบเห็น ภายในประดิษฐานพระประธานเป็นพระพุทธรูปปางนาคปรก สถาปนิกได้ออกแบบอุโบสถตามแนวนโยบายของท่านพระอาจารย์อนันต์ ตัวอาคารเป็นสถาปัตยกรรมทรงไทยประยุกต์สองชั้น ลดระดับตามแนวของชั้นเขา หลังคามี ๓ ชั้น รูปทรงคล้ายเรือสำเภา เปรียบเทียบประหนึ่งว่าเป็นยานพาหนะพาสาธุชนข้ามพ้นห้วงแห่งวัฏสงสารเข้าสู่แดนนิพพาน และเรือยังถือเป็นสัญลักษณ์อีกหนึ่ง ของจังหวัดระยองด้วย ส่วนศาลาโพธิญาณเป็นอาคาร 2 ชั้น ชั้นบนใช้เป็นที่สวดมนต์ทำวัตรเย็น เติมน้ำมัน ถังสมาธิภาวนา นอกจากนี้ยังมีศาลาอเนกประสงค์ หรือศาลาหอฉัน ส่วนกุฏิพระมีทั้งแบบทรงไทยชั้นเดียว และอาคาร 2 ชั้น

Many interesting features can also be found in the temple including Luang Pu Phaen Panya Patipo Museum and Luang Pu Man Memorial Pagoda/Inscriptions carved by Luang Pu Plian Panyapatipo. Also, a new ordination hall that was celebrated in 2009 houses the principal Buddha image created by Luang Pu Plaen Panyapatipo. Inside of the ubosot is well-ventilated, calm and peaceful which is suitable for Dharma practice. The temple also opens daily for morning and evening chants and praying for public, therefore, many Buddhist devotees regularly come for paying homage, being blessed, and developing their spiritual growth.

42

กาญจนบุรี KANCHANABURI

08

15 วัดวังศรีวิเวการาม (วัดใต้น้ำ) Wat Wang Wiwekaram (Underwater Temple)

ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี
จังหวัดกาญจนบุรี
Nong Lu Subdistrict, Sangkhlaburi District
Kanchanaburi Province

16 วัดท่าเสาดี WAT Tha Sadet

ตำบลจรเข้มะตึก อำเภอด่านมะขามเตี้ย
จังหวัดกาญจนบุรี
Chorakhe Phueak Subdistrict, Dan Makham
Tia District, Kanchanaburi Province

WWW.TRAVEL2THAILAND.COM

44

วัดวังวิเวการาม (วัดใต้น้ำ) Wat Wang Wiwekaram (Underwater Temple)

วัดวังวิเวการาม หรือวัดใต้น้ำ สร้างโดยพระราชาอุตมมงคล (หลวงพ่อดุตตะ) พระเกจิอาจารย์เชื้อสายมอญ ได้ร่วมกับ ชาวกะเหรี่ยง ชาวมอญ รวมทั้งคนไทยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ อำเภอสังขละบุรี ช่วยกันสร้างขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2511 ตั้งอยู่บนเนินสูงในบริเวณที่เรียกว่า สามประสบ ซึ่งเป็นจุดที่แม่น้ำ 3 สาย คือ แม่น้ำซองกาเลีย แม่น้ำบีคลี่ แม่น้ำรันตี ไหลมาบรรจบกัน ปัจจุบันหลวงพ่อดุตตะได้ละสังขารไปแล้วเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2549 แต่ศิษยานุศิษย์ยังเก็บสังขารของท่านไว้ให้คนทั่วไปเข้ามากราบสักการบูชา

ในปี พ.ศ. 2527 ได้มีการก่อสร้างเขื่อนเขาแหลม หรือเขื่อนวชิราลงกรณ์ งบประมาณจะเข้าท่วมตัวอำเภอสังขละบุรีเกือบทั้งบริเวณวัด และหมู่บ้านชาวมอญด้วย จึงได้ทำการย้ายมาอยู่บนเนินเขาในปัจจุบัน ส่วนวัดเดิมก็ได้จมอยู่ใต้น้ำ พระอุโบสถหลังเก่าซึ่งจมอยู่ใต้น้ำ ปัจจุบันเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักในชื่อว่า วัดใต้น้ำ สังขละบุรี

Wat Wang Wiwekaram or underwater temple constructed in 1968 by Phra Raja Udom Mongkol (Luang Pho Uttama), a monk of Mon descent, with collaboration of Karen, Mon, and Thai Buddhists who lived in Sangkhla Buri District. The temple is located on a high hill in the area known as Sam Pra Sop, which is the confluence of three rivers including the Songkhla River, Beak River, and Rantee River. Although Luang Pho Uttama passed away on October 18, 2006, his body is still kept there in a glass coffin for people to visit and pay homage.

45

วัดวังวิเวการาม (วัดใต้น้ำ) Wat Wang Wiwekaram (Underwater Temple)

สิ่งที่น่าสนใจของวัดใต้น้ำ หรือวัดวังวิเวการาม (เก่า) ได้แก่ หอระฆัง โบสถ์ ในช่วงเดือนมีนาคม ถึง มิถุนายน น้ำในแม่น้ำจะลดลงมาก จนสามารถเดินเข้าไปในโบสถ์ได้ นอกจากวัดใต้น้ำแล้ว ยังมีสิ่งที่น่าสนใจอื่นๆ ได้แก่ ศาลาประดิษฐานสังขารหลวงพ่อดุตตะ ปราสาทมอญบรรจุสังขารของหลวงพ่อดุตตะ เจดีย์พุทธคยา วิหารพระพุทธรูปหินอ่อนเป็นที่ประดิษฐาน “หลวงพ่อกขาว” หรือ “หลวงพ่อกขาว” และสะพานไม้ไผ่ อุทยานสุรณี หรือ สะพานมอญ

In 1984, there was a construction of the Khao Laem Dam or Vajiralongkorn Dam. The water behind the dam threatened to flood Sangkhla Buri district, including the Mon village located there. The temple, therefore, was moved to the hill where it is located today. The old temple site is underwater. The old ubosot (ordination hall) which is underwater has now become a tourist attraction known as the Underwater Temple in Sangkhlaburi.

46

เพชรบุรี

PHETCHABURI

09

17 วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร
Wat Yai Suwannaram Woravihan

ตำบลท่าราบ อำเภอเมือง
 จังหวัดเพชรบุรี
*Tha Rap Subdistrict, Mueang District,
 Phetchaburi Province*

18 วัดเขาพระ
WAT Khao Phra

ตำบลทับคาบ อำเภอเขาชัย
 จังหวัดเพชรบุรี
*Thap Kang Subdistrict, Khao Yoi District,
 Phetchaburi Province*

WWW.TRAVEL2THAILAND.COM

50

วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร Wat Yai Suwannaram Woravihan

วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร เดิมชื่อว่า “วัดน้อยปากใต้” เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ประกาศให้วัดแห่งนี้เป็นพระอารามหลวงตั้งแต่ พ.ศ. 2452 วัดแห่งนี้เป็นแหล่งรวมความรู้ด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม ด้วยฝีมือของช่างหลวง โดยกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน เจ้าอาวาสวัดใหญ่สุวรรณาราม กล่าวว่า สมเด็จพระสังฆราช (แดงโม) มาจากกรุงศรีอยุธยาพร้อมกับช่างหลวง บุรณะวัดใหม่ งดงามทั้งในด้านศิลปะ ลายปูนปั้น เช่น ศาลาการเปรียญ โบสถ์ และยังมีห้องน้ำสมัยอยุธยาที่เรียกว่า “เวจ” อยู่ด้านหลังกุฏิพระ เป็นศิลปะที่ทรงคุณค่า

พระอุโบสถยกพื้นสูงเป็นฐาน 2 ชั้น มุมฐานยกให้สูงขึ้นแบบฐานทรงสำเภา หลังคาเป็นจตุรมุขล้อมรอบพระอุโบสถ และหน้าบรรพทุกด้านประดับลายเครือเถา พระระเบียงคด ล้อมรอบเป็นสถาปัตยกรรมทรงไทยก่ออิฐถือปูนมีทั้งหมด 8 หลัง

Wat Yai Suwannaram Woravihan, formerly known as “Wat Noi Pak Tai”, is a third-class royal temple, categorized as Woramahawihan. King Rama V announced this temple to be a royal temple since 1909. The temple is the source of architecture, sculpture, and paintings exquisitely created by royal craftsmen. The Fine Arts Department has registered the temple as a historical site. The abbot of Wat Yai Suwannaram said that Supreme Patriarch (Tangmo) came from Ayutthaya with the royal craftsmen and renovated the temple until many features have become architecturally and artistically beautiful such as sala kan parian (large open hall), chapels, and even an Ayutthaya-era toilet called “Vej” behind the monk’s cloister, all of which are truly valuable.

51

วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร Wat Yai Suwammaram Woravihan

ภายในมีองค์พระประธานปางมารวิชัย ซึ่งงดงามที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย และมีรูปหล่อสมเด็จพระสังฆราช (แดงโม) สันนิษฐานว่าเป็นประติมากรรมรูปคนเหมือนจริงชิ้นแรกของไทย ส่วนภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นศิลปะอยุธยา ผนังด้านข้างก่อทับไม่มีช่องหน้าต่าง มีภาพเทพชุมนุมเรียงรายกัน 5 ชั้น จุดเด่นคือภาพยักษ์และอมหุขยทั้งหลายเป็นหน้าเนื้อ ไม่ใช้การวาดเหมือนสมมติหัวโขนโดยทั่วไป ด้านหน้ามีช่องประตู 3 บานมีภาพเขียนทวารบาลที่อ่อนช้อยงดงาม ศาลาการเปรียญ เป็นเรือนไม้สักทั้งหลัง หลังคาแบบมุงกระเจ็ด บันศาลาการเปรียญมีธรรมมาสน์ 2 หลัง หอเก็บพระไตรปิฎก รองรับด้วยเสาไม้ 3 เสา จากแนวคิดที่ว่า พระไตรปิฎก ประกอบด้วย 3 ปิฎกคือ พระธรรมปิฎก พระวินัยปิฎก และพระสุตตันตปิฎก เป็นสถาปัตยกรรมที่หาชมได้ยาก

Sala kan prian is completely made of teak wood with gable roofs and inside having two pulpits. The storage hall of the Tripitaka is supported by 3 wooden pillars, coming from the idea that the Tripitaka consists of 3 Pitakas, namely the Dharma Pitaka, the Tripitaka and the Sutantapitaka, an architecture that is hard to find.

A special event held every year is making merit and offering food to monks on important Buddhist days. While touring around Wat Yai Suwannaram Woravihan, visitors will feel like going back in time to the past. Importantly, the temple is a source of knowledge of high-class art by royal craftsmen which is considered as treasure of the nation and should be studied and preserved for future generations.

52

วัดเขาพระ WAT Khao Phra

วัดเขาพระ ตั้งอยู่ที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี อยู่บนเนินภูเขาไม่สูงมากนัก หลวงพ่อบุญ (พระครูภาวนาวิริยาจารย์) ได้ดำเนินการสร้างวัด จากความศรัทธาของคณะญาติโยมที่มีต่อพระพุทธศาสนา จนสามารถสร้างวัดและได้รับอนุญาตให้ตั้งเป็นวัด เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2510 ต่อมา ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2516 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มาทรงยกช่อฟ้า อุโบสถและฝังลูกนิมิต และทรงปลูกต้นโพธิ์ศรีลังกาไว้ในอุทยานพระพุทธศาสนา 1 ต้น ปัจจุบันมีเจ้าอาวาสและพระวิปัสสนาจารย์คือ พระครูสมุห์ สมบัติ ปกสสโร

Wat Khao Phra is located on the hill in Khao Yoi District, Phetchaburi Province. It was built up by Luang Por Boon (Phra Khru Phawan Wiriyachan) with support from faithful Buddhist devotees and was recognized as a temple on September 25, 1967. Later in May 1973, His Majesty King Rama IX presided the ceremony of mounting the gable-final and burying the boundary-marking stone, as well as planting a Sri Lankan Bodhi tree in the temple's Buddhist Park. At the present, Phra Kru Samu Sombat Paphassaro is the abbot and Vipassana instructor.

53

วัดเขาพระ WAT Khao Phra

ภายในวัดมีสิ่งที่น่าสนใจคือ พระอุโบสถ สร้างอยู่บนยอดเขาเป็นอุโบสถ ๒ ชั้น มีประตูด้านหน้า และด้านข้าง ข้างละประตู ชั้นบนเป็นสถานที่ประดิษฐานพระประธาน ชั้นล่างเป็นที่พักผู้ปฏิบัติธรรม ภายในมีพระประธานคือ “พระพุทธศพลวิมลเนรมิตประสิทธิ์สุขประชา” นอกจากนั้นยังมี เจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ศาลาเอนกประสงค์ กุฏิ ที่พักรับปฏิบัติธรรม ที่สร้างจากความศรัทธาของคณะญาติโยมที่มีต่อพระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ปฏิบัติปฏิบัติชอบ การก่อสร้างอาคารสถานที่เพื่อใช้ประโยชน์ภายในวัด ไม่ได้เน้นที่ความวิจิตรพิสดาร เน้นที่ความพอเพียง ความสงบ ได้จัดกองทุนการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร ทั้งที่เรียนนักรธรรม เรียนบาลี และเรียนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กองทุนในการดูแลพระภิกษุสามเณรอพาธ รวมถึงผู้มาปฏิบัติธรรมด้วย

Interesting features inside the temple include 2-story Ubosot built on the top of the hill with one front door and two side doors: one on the left and the other on the right. The upper floor houses the principal Buddha image and the ground floor, housing another Buddha image "Phra Buddhathosaphon Wimon Prasit Sukpracha", is accommodation for meditation practitioners. Besides, there are a Buddha's relics pagoda, a pavilion, monks' cells, accommodation for Dharma practitioners which was built from Buddhist devotees who have faith in Buddhism and venerable monks. The building design in the temple emphasizes on sufficiency and peace. The temple also has raised an education fund for monks and novices to study in doctrines, Pali, and study in Maha Chulalongkorn Rajavidyalaya University, and health care fund for ill monks and novices and for those who come to practice Dharma at the temple.

54

ประจวบคีรีขันธ์ PRACHUAP KHIRI KHAN

10

19 วัดห้วยมงคล Wat Huay Mongkol

ตำบลทับใต้ อำเภอหัวหิน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

Thap Tai Subdistrict, Hua Hin District,
Prachuap Khiri Khan Province

20 วัดป่าสุญญตา Wat Pa Sunyata

ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

Nong Ta Taem Subdistrict Pranburi District
Prachuap Khiri Khan Province

WWW.TRAVEL2THAILAND.COM

56

วัดห้วยมงคลเป็นวัดที่ประดิษฐานรูปเหมือนหลวงพ่อ
ทวดองค์ใหญ่ที่สุดในโลก สร้างขึ้นเพื่อบำรุงเกื้อหนุน
กระหม่อมถวายเป็นพระราชกุศล เนื่องในวันมหา
มงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 6 รอบของพระบาท
สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9
เดิมใช้ชื่อว่าวัดห้วยคต ตั้งอยู่ในชุมชนบ้านห้วยคต
ตำบลทับใต้ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลย
เดช รัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานนามใหม่จากห้วย
คต เป็นห้วยมงคล ชุมชนบ้านห้วยมงคลมีโครงการ
ตามพระราชดำริมากมาย เพื่อให้ประชาชนมีสุขทั่ว
หน้าและมีฐานะดีขึ้น

Wat Huay Mongkol is a temple that houses the
world largest replica of Luang Pho Thuat, which
was cast for marking the auspicious occasion of
the 60th Anniversary of His Majesty the King
Bhumibol Adulyadej. The temple, originally called
Wat Huai Khot, is located in Ban Huai Kot, Thap
Tai Subdistrict, Hua Hin District, Prachuap Khiri
Khan Province. Later, His Majesty King Bhumibol
Adulyadej gave a new name, Huai Monkol, to the
temple. With many royally-initiated development
projects, the locals in Ban Huai Mongkol
Community can live better and happier lives.

57

วัดห้วยมงคลยังมีรูปเคารพหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำ
ทะเลจืด แกะสลักจากไม้ตะเคียนทองขนาดใหญ่
อายุกว่าพันปีที่มีอยู่ในห้วยคตแม่น้ำยมจังหวัดแพร่
ลึกกว่า 10 เมตร ชาวบ้านเชื่อกันว่าต้นไม้ที่มีแก่นสูง
1 ศืบขึ้นไปจะมีรุกขเทวดาสถิตอยู่เพื่อดูแลปกป้อง
คุ้มครองคนที่มาสักการบูชา เมื่อน้ำต้นตะเคียนทอง
มาแกะเป็นรูปเคารพของหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเล
จืด จึงมีความเชื่อว่า จะดลบันดาลให้ปราศจากโรค
ภัยไข้เจ็บ ประสบแต่ความสุขความเจริญ อีกทั้งวัด
ห้วยมงคล ยังมีสิ่งน่าสนใจอื่นๆ ได้แก่ พระบรม
สารีริกธาตุ พระมณเฑียรูปแกะสลักช้างเอราวัณ
สามเศียร หลวงพ่อพุทธโสธร และรูปปั้นสมเด็จพระ
นเรศวรมหาราช

The statue of Luang Pho Thuat, 9.9 meters
wide and 11.5 meters high, is set on a large 3-
layer mound sized 70x70 meters. Under the
mound is a large hall for religious activities on
important Buddhist holy days. Around the
statue, people can relax by viewing the park-
like environment and can see the Tenasserim
Hills or Tenasserim Range (Mount Ta-Nao-Sri).
On each side of the statue, stands a wooden
Erawan elephant statue adorned at the foot of
the staircase. In addition, Wat Huay Mongkhon
also houses the sacred image of Luang Phu
Thuat.

58

วัดป่าสุญญตา ตั้งอยู่ที่อำเภอปรานบุรี จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์ เริ่มต้นจากคุณลุงสนธิ พลอยน้อย กับคุณ
ป้าอำไพ พลอยน้อย ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของหลวงพ่อบุญญา
นันท์ภิกขุ อยากให้มีสถานที่ปฏิบัติธรรมสำหรับเด็กๆ ใน
มูลนิธิ ชูชีพ-สนธิ พลอยน้อย และเด็กๆ ในจังหวัดใกล้เคียง
คล้ายกับที่สวนโมกข์และวัดชลประทานรังสฤษดิ์ จึงได้
ถวายที่ให้กับหลวงพ่อบุญญานันท์ภิกขุ ในปี ๒๕๓๐
ปัจจุบันมีเจ้าอาวาสและพระวิปัสสนาจารย์ คือ พระอธิการ
คัมภีร์ญาณ อภิปุญโญ

Wat Pa Sunyata is located in Pranburi District,
Prachuap Khiri Khan Province. The temple was built
from the wish of Uncle Sanit Ploynoi and Aunt Ampai
Ploynoi, disciples of Luang Por Panyanantaphikku to
have a place like Suan Moke and Wat Chonprathan
Rangsarit for children in the Chucheep-Sanit
Foundation, Ploynoi and children in nearby provinces
to practice meditation, so they donated their land to
Luang Por Panyanantaphikku in 1987. Today, Phra
Khamphirayan Apipunyo is the abbot and Vipassana
instructor.

59

ภายในวัดมีสิ่งที่น่าสนใจคือ พระพุทธรูปเมตตาซึ่งเป็นพระ
ประธานในอุโบสถ มีต้นแบบมาจากพระพุทธรูปในวัด
พระมหาโพธิ์ ใกล้กับต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่ตรัสรู้ของพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า ในตำบลพุทธคยา รัฐพิหาร ประเทศ
อินเดียในปัจจุบัน อีกทั้งยังมี ศาลาเรือเป็นสถานที่สำหรับ
ทำวัตรของพระภิกษุสงฆ์และพุทธศาสนิกชนที่มาปฏิบัติ
ธรรม และเป็นสถานที่สอนปฏิบัติธรรมและเจริญ
กรรมฐาน ส่วนเสาโอศกเป็นเสาหินจำลองของเสาหิน
โบราณที่สร้างโดยพระเจ้าอโศกมหาราช สำหรับลานหิน
โค้ง สื่อความหมายว่า เมื่อมองหินแล้วจะให้ความรู้ร่มเย็น
เกลี้ยงเกลาเหมือนก้อนหินเรียบ เปรียบได้กับบุคคลที่มี
จิตใจบริสุทธิ์ นอกจากนี้ยังมีศาลาเดินทรมเตชาเป็น
ศาลาเอนกประสงค์ ห้องสมุดนำแสงจักรกล หอระฆัง
และอุโบสถ

Interesting features inside the temple include Phra Buddha
Metta, the principal Buddha image in the ubosot. The
Buddha image is modeled on the Buddha image in Wat Phra
Maha Bodhi, located near the Sri Maha Bodhi tree where
the Buddha attained enlightenment in Bodhi Gaya sub-
district, Bihar State, India. There is also a boat-like pavilion
monks and Dharma practitioners to attend morning and
evening chants and it is a place to teach Dharma and
practice meditation. The Ashoka Pillar is a replica of an
ancient stone pillar built by King Asoka the Great. Lam Hin
Kong (round stone platform) gives the feeling of calm and
comfort when looking at it which is comparable to a person
with a pure heart. Besides, there are Bodindecha Pavilion
which is also used for different ceremonies and events,
Num Saeng Chakkol Library, Bell Tower and Ubosot.

60

สุราษฎร์ธานี

SURAT THANI

21 วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร

Wat Phra Boromma Tart Chayer-Ratchawaravihan

ตำบลเวียง อำเภอไชยา
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
Wiang Sub-district, Chaiya District,
Surat Thani Province

22 วัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม)

Wat Than Nam Lai (Suan Mokkhlaram)

ตำบลมะขามเตี้ย อำเภอเมือง
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
Makham Tia Subdistrict, Muang District,
Surat Thani Province

WWW.TRAVEL2THAILAND.COM

วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร

Wat Phra Boromma Tart Chayer-Ratchawaravihan

วัดพระบรมธาตุไชยา เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่บนพื้นที่ราบสภาพของวัดร่มรื่นเพราะเต็มไปด้วยต้นไม้ใหญ่ พื้นที่ของวัดแบ่งเขตชัดเจนคือ เขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส เขตพุทธาวาสมีกำแพงล้อมรอบสี่ด้านภายใน เขตนี้ประกอบด้วยองค์เจดีย์ พระบรมธาตุไชยา ระเบียงพระเวียง พระอุโบสถ พระวิหารหลวง พลับพลา และพระพุทธรูปศิลาทรายแดง ส่วนเขตสังฆาวาสประกอบด้วยกุฏิพระสงฆ์ ศาลาการเปรียญ ห้องสมุด หอฉันท์ เป็นต้น และยังมีโรงเรียนชั้นประถม รวมทั้งมีพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติไชยาดด้วย

Wat Phra Borommathat Chaiya, a first-class royal temple categorized as Woramahawihan, is situated in shady surroundings full of big trees. The area of the temple is divided into two distinct parts; the Phutthawat and the Sangkhawat. The Phutthawat area is surrounded by walls on four sides containing Phra Borommathat Chaiya, Rabiang Phra Wien, Ubosot, Phra Viham Luang, Phlapphla (chancel), and red sand stone Buddha images. The Sangkhawat area consists of monks' cloisters, Sala kan parian, a library, Hor Chan (refectory), etc. Also, an elementary school and the Chaiya National Museum are located in the temple compound.

63

วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร

Wat Phra Boromma Tart Chayer-Ratchawaravihan

สิ่งสำคัญภายในวัดคือ เจดีย์พระบรมธาตุไชยาเป็นสถาปัตยกรรมแบบศรีวิชัยที่ยังอยู่ในสภาพดีมาก สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นประมาณพุทธศตวรรษที่ 13-14 รอบองค์พระธาตุมีเจดีย์เล็กๆ 4 ทิศ ล้อมรอบด้วยวิหารคด ซึ่งประดิษฐานพระพุทธรูปเก่าแก่ปางต่างๆ โดยรอบทั้ง 4 ด้าน อีกทั้ง ยังมีพระวิหารหลวงอยู่ทางทิศตะวันออกของพระบรมธาตุไชยา ภายในพระวิหารหลวงมีพระพุทธรูปน้อยใหญ่มากมายหลายองค์ ถัดไปเป็นพระอุโบสถอยู่ทางทิศตะวันตก หากมองจากมุมสูงจะเห็นยอดพระวิหารหลวง ยอดพระบรมธาตุไชยา และยอดพระอุโบสถ ตรงเป็นแนวเดียวกัน

Another important thing of the temple is Chedi Phra Borommathat Chaiya standing as the most elaborate example of Srivijaya influence remaining in Thailand today. It is assumed that the chedi was built around 13th-14th B.E. Around the chedi, stands 4 small ones in four corners and surrounded by Viham Kod which is enshrined ancient Buddha images in various postures. In the east of Phra Borommathat Chaiya, there is Phra Viham Luang holding many large and small Buddha images inside. The Ubosot is also situated in the west of the chedi. When viewing at the high level, the top of three structures; Phra Viham Luang, Phra Borommathat Chaiya, and the Ubosot, can be seen in a straight line

64

วัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม)

Wat Than Nam Lai (Suan Mokkhaplaram)

สวนโมกขพลาราม (วัดธารน้ำไหล) ตั้งอยู่ที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลก สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2475 บนเนื้อที่ประมาณ 60 ไร่ โดยท่านพุทธทาส หรือพระมหาเจียม ในเวลานั้น พร้อมด้วยโยมน้องชาย และเพื่อนในคณะธรรมทาน ที่มีปณิธานมุ่งมั่นในการปฏิบัติธรรมตามรอยพระอรหันต์ เนื่องจากบริเวณใกล้ๆ มีต้นโมก และต้นพลาล ขึ้นอยู่ทั่วไป ท่านจึงคิดนำคำทั้งสองมาต่อเติมขึ้นใหม่ ให้มีความหมายในทางธรรม จึงเกิดคำว่า สวนโมกขพลาราม อันหมายถึง สวนป่าอันเป็นกำลังแห่งความหลุดพ้นทุกข์ ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ปัจจุบันมีเจ้าอาวาสและพระวิปัสสนาจารย์ คือ พระภาวนาโพธิคุณ วิ. (โพธิ์ จันทสโร)

Suan Mokkhaplaram (Wat Than Nam Lai) is located in Chaiya District Surat Thani Province. It is a well-known meditation retreat among people from all over the world. It was built in 1932 on an area of approximately 60 rai by Venerable Ajahn Buddhadasa or Phra Maha Nguem at that time with support from his younger brother and a Dharma denomination who shared the same aspiration to the Path of Arhatship. Since Mok trees and Phala trees grow all around its area, the temple was named by combining the two words as Suan Mokkhaplaram to be a place for retreat from sufferings. At present, Phrabhavana Bodhikun Wi. (Pho Janthasaro) is the abbot and Vipassana instructor.

65

วัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม)

Wat Than Nam Lai (Suan Mokkhaplaram)

ภายในวัดมีสิ่งที่น่าสนใจคือ พระอุโบสถกลางแจ้ง ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่กลางแจ้งบนเขาพุทธทอง เป็นโบสถ์พื้นดินธรรมดาที่มีอยู่โดยรอบบริเวณเปรียบเสมือนอาคารของโบสถ์ มีเสาปักไว้โดยรอบกำหนดเขต เพื่อใช้เป็นที่พักผ่อนสังฆกรรม อีกทั้งยังมีลานหินโค้งเป็นบริเวณที่ใช้สำหรับนั่งฟังธรรมะ นั่งสมาธิ ประกอบพิธีตามกิจวัตร หรือตามประเพณีทางพระพุทธศาสนา ส่วนศาลาทราย เป็นพื้นที่ทรายใช้กระสอบปูรองนั่ง เพื่อการฝึกสมาธิ “เป็นอยู่อย่างต่ำ กระทำอย่างสูง” สำหรับโรงมหรสพทางวิญญาณหรือโรงหนังสวนโมกข์ สร้างในปี พ.ศ. 2505 เพื่อให้เข้าใจธรรมะได้ง่ายและไม่น่าเบื่อ โดยนำแนวคิดจากภาพในถ้ำอชันดา ประเทศอินเดีย ประกอบด้วยภาพศิลปะ ปทวิคคิธรรมคำสอนในพุทธศาสนานิกายต่างๆ ภาพพุทธประวัติ ภาพจำลองจากภาพหินสลัก เรื่องพุทธประวัติ

Interesting features in the temple include an outdoor ordination ground on Khao Buddha Thong whose boundary is marked by stone pillars and it is used for monk assembly and Buddhist rituals. A round stone platform is provided for Dharma practitioners to sit and listen to Dharma teachings, for meditation, for Buddhist routine rituals and ceremonies. Sala Sai, a sand area, is provided for meditation practice. The Theater for the Soul or Suan Mokkh Theater was found in 1962 with the inspiration from the Ajanta Caves in India. Inside the theatre, there are art paintings, poems, principles from different Buddhism denominations, pictures of the Lord Buddha's biography, replicas of stone-carved pictures and the Lord Buddha's biography in India.

66

กระบี่

KRABI

12

23 วัดถ้ำเสือ Wat Tham Sua (Tiger Cave Temple)

ตำบลกระบี่น้อย อำเภอเมืองกระบี่
จังหวัดกระบี่
Krasom Subdistrict, Takua Thung District,
Phang Nga Province

24 สถานปฏิบัติธรรมสำนักสงฆ์ถ้ำเขาพระ Tham Khao Phra Sangha Meditation Center

ตำบลอ่าวลึกใต้ อำเภออ่าวลึก
จังหวัดกระบี่
Ao Luek Tai Subdistrict, Ao Luek District,
Krabi Province

WWW.TRAVEL2THAILAND.COM

68

วัดถ้ำเสือ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ เป็นวัดที่ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2518 โดยพระอาจารย์จำเริญ สิลเสฏฐ์ เจ้าอาวาส สภาพโดยทั่วไปมีลักษณะเป็นสวนป่าแวดล้อมด้วยต้นไม้ใหญ่ อายุนับ 100 ปี มีถ้ำเล็ก ถ้ำน้อยอยู่มากมาย เช่น ถ้ำคนธรรพ์ ถ้ำลอด ถ้ำช้างแก้ว ถ้ำลูกธนู ถ้ำพระ เป็นต้น บริเวณนี้ นอกจากเป็นที่ตั้งของสำนักสงฆ์ซึ่งเป็นสถานปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแล้ว ยังเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญถึงสองสมัยคือสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ มีการขุดพบเครื่องมือหิน เศษภาชนะดินเผา พระพิมพ์ดิบ เป็นต้น พระธาตุเจดีย์ระฆังใหญ่ อยู่บริเวณลานด้านหน้าของวัด มีขนาดความกว้างของฐาน 58 เมตร และมีความสูงถึง 90.90 เมตร ทางวัดได้ปรับปรุงเพื่อให้เป็นระฆังใบใหญ่ที่สุดในโลก ภายใต้มือ 5 ชั้น ชั้นที่ 1 สำหรับเป็นพิพิธภัณฑ์โบราณวัตถุ ชั้นที่ 2 เป็นหอประชุมเอนกประสงค์ ชั้นที่ 3 แหวนระฆังใบใหญ่ที่สุดในโลก ชั้นที่ 4 สำหรับเป็นพิพิธภัณฑ์พระพุทธรูปโบราณ ชั้นที่ 5 สำหรับเป็นพิพิธภัณฑ์พระธาตุ

Tiger Cave Temple, Muang District, Krabi Province was established in 1975 by Phra Achan Jumnean Seelasetho, the abbot. The temple is surrounded by tropical large trees, some of which aged 100 years old, and many small caves, such as Tham Khon Thorn, Tham Lod, and Tham Lod, Tham Chang Kaew, Tham Luk Thanu, and Tham Phra. Besides being an abbey and Thai Buddhist meditation center, the temple is also a place of archaeological and historical site for two periods, namely prehistoric and early historic periods. Stone tools, pottery shards, and molded Buddha images are some examples of historical artifacts.

69

พระธาตุเจดีย์ยอดเขาแก้ว และพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ตั้งอยู่บนยอดเขาแก้ว มีความสูงเหนือระดับน้ำทะเล ประมาณ 600 เมตร บันไดขึ้นไปสักการะองค์พระ จำนวน 1,237 ขั้น บนยอดเขาสามารถมองเห็น ทิวทัศน์ของเมืองกระบี่ได้รอบทิศ ถัดขึ้นไปจะได้ชมทะเลหมอกในเวลาเช้า วัดถ้ำเสือเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวเพราะตั้งอยู่ในบริเวณป่า เขา และถ้ำ สภาพแวดล้อมจึงมีความเป็นธรรมชาติ อีกทั้งผู้ที่มีความศรัทธาต้องการกราบพระพุทธรูปองค์ใหญ่ และพระธาตุเจดีย์ยอดเขาแก้ว จะต้องใช้ความพยายาม และความอดทน ในการเดินขึ้นบันได 1,237 ขั้น

The temple is also enshrined Phra That Chedi Yod Kao and the Big Buddha statue standing on the top of Khao Kao, at about 600 meters above the sea level, which can be reached by the stairway of 1,237 steps leading to the summit where visitors can be fascinated by the panoramic view of Krabi town and the morning mist in rainy seasons. Wat Tham Sua is attractive to all tourists for its location surrounded by tropical forests, mountains, and caves and to Buddhist devotees who wish to pay respect to the big Buddha image and Phra That Chedi Yod Khao Kao, which can be reached by climbing the stairway of 1,237 steps with great effort and patience.

70

สถานปฏิบัติธรรมสำนักสงฆ์ถ้ำเขาพระ Tham Khao Phra Sangha Meditation Center

สำนักปฏิบัติธรรมถ้ำเขาพระ หรือที่คนท้องถิ่นเรียกว่า “วัดถ้ำ” ตั้งอยู่ที่อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ เป็นสถานที่เงียบสงบ มีภูเขา ต้นไม้ ลำธาร ไกล่ล้นธรรมชาติ จึงเหมาะสำหรับการปฏิบัติธรรมอย่างมาก อยู่ในเขตของอุทยานกรมป่าไม้ และได้ทำเป็นโครงการพุทธอุทยานร่วมกันเป็นการดูแลป่าไม้ให้กับกรมป่าไม้ เป็นสถานที่ที่เอื้อสำหรับการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ด้วยหลักที่ว่า “เรียบง่าย ประหยัด สมถะกับธรรมชาติ” โดยหลวงพ่อดมฺมปุณณ อดิตฺตวณฺโณ ได้มาบุกเบิกและพัฒนาตั้งแต่ปี 2531 จนถึงปัจจุบัน

Tham Khao Phra Meditation Center or locally known as “Wat Tham”, located in Ao Luek District Krabi Province, is a peaceful place surrounded by natural environment. The temple is in the area of Royal Forest Department and collaborate with the department in taking care of the forest. The temple, therefore, is very suitable for practicing Dharma, learning, and developing oneself. With the effort of Luang Por Somboon Chatsuwanno to develop this place since 1988 and his principle of “simple, economical, and balance of nature, the temple still follows this path until the present.

71

สถานปฏิบัติธรรมสำนักสงฆ์ถ้ำเขาพระ Tham Khao Phra Sangha Meditation Center

ภายในวัดมีสิ่งที่น่าสนใจคือ ลานธรรมหน้าถ้ำ ซึ่งมีพระพุทธรูปโบราณเป็นพระประธาน ประดิษฐานอยู่หน้าถ้ำ ส่วนภายในถ้ำจะมีค้ำจวนอาศัยอยู่จำนวนมาก และมีภาพปริศนาธรรม สำหรับเรียนรู้เรื่องตัวเอง แยกแยะว่า “เรารู้สึก” กับ “เห็นความรู้สึก” ผ่านสื่ออักษรโบราณ รู้แล้วดับทุกข์ได้ทันที นอกจากนี้ยังมี ศาลาปฏิบัติธรรม สถานที่พักผ่อน ผู้ปฏิบัติธรรม และบริเวณลานวัดที่สะอาดและกว้างขวางอีกด้วย

Interesting features inside the temple include Dharma yard in front of the cave where the ancient Buddha image is situated as the principal Buddha image. In the cave live a big colony of bats and displays many Dharma puzzles that help us learn about ourselves and relieve from anxiety. Also, there are Dharma practice pavilion, accommodation for Dharma practitioners, and spacious and clean courtyard.

72

พังงา

PHANG NGA

13

25 วัดสุวรรณคูหา Wat Suwan Kuha

ตำบลกระโสม อำเภอดงทับทิม
จังหวัดพังงา

Krasom Subdistrict, Takua Thung District,
Phang Nga Province

26 วัดนิโรธรังสี Wat Nirodharangsi

ตำบลท้ายเหมือง อำเภอท้ายเหมือง
จังหวัดพังงา

Thai Mueang Subdistrict Thai Mueang
District, Phang Nga Province

WWW.TRAVEL2THAILAND.COM

วัดสุวรรณคูหา Wat Suwan Kuha

วัดสุวรรณคูหา เป็นวัดโบราณที่สำคัญของอำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา มีนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ให้ความสนใจ เข้าไปชมความมหัศจรรย์ของธรรมชาติ ที่ตั้งของวัดแห่งนี้เป็นภูเขา มีจุดเด่นคือ ถ้ำขนาดใหญ่และขนาดเล็กจำนวนมาก เป็นโบราณสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และธรรมชาติ วัดสุวรรณคูหามีถ้ำใหญ่อยู่ตอนล่างสุด มีพระพุทธรูปปูนปั้นปางต่างๆ ประดิษฐานอยู่หลายองค์ องค์ที่สำคัญที่สุดคือ พระพุทธไสยาสน์ที่มีความยาว 7 วา 2 คอก ที่มีความสวยงามสมบูรณ์แบบ นับเป็นพระนอนขนาดใหญ่ที่สุดของจังหวัดพังงา นักท่องเที่ยวที่เข้ามาได้สักการะพระพุทธรูปขอพรพ่อท่านเจ้าถ้ำ พ่อท่านเจ้าเนตร และได้ชมธรรมชาติรอบถ้ำ นอกจากถ้ำใหญ่แล้ว ยังมีถ้ำแจ้ง ถ้ำมืด และถ้ำแก้ว ผู้มาเยือนจะได้พบความงามของหินงอกหินย้อย เมื่อสะท้อนกับแสงไฟแล้วดูสวยงามตา นักท่องเที่ยวสามารถเดินเข้าไปชมความมหัศจรรย์จากธรรมชาตินี้ได้

Wat Suwan Khuha has a large cave at the bottom. The temple holds a number of standing and sitting Buddha figures. The most important is the massive reclining Buddha statue with a length of 7 wa 2 sok (about 15 meters), the largest reclining buddha of Phang Nga which is perfectly beautiful. Visitors can come to pay respect to the Buddha images and worship figures of spiritual significance for blessing while seeing the nature around the cave. Besides Tham Yai, there are also Tham Jaeng, Tham Mued and Tham Kaew, where visitors can be fascinated by the beauty of stalactites and stalagmites, especially when they reflected with the light

75

วัดสุวรรณคูหา Wat Suwan Kuha

วัดสุวรรณคูหา หรือวัดถ้ำ จุดเด่นคือถ้ำ ความเป็นธรรมชาติภายในถ้ำ มีพระพุทธรูปโบราณปางต่าง ๆ โดยเฉพาะพระพุทธไสยาสน์องค์ใหญ่ รูปปั้นพ่อท่านเจ้าถ้ำ พ่อท่านเจ้าเนตร ทั้งยังมีพระปรางค์ของพระเจ้าแผ่นดินหลายพระองค์จารึกไว้ที่ผนังถ้ำด้านใน มีหินงอกหินย้อยในถ้ำมืดสะท้อนกับแสงไฟแล้วดูสวยงาม ทั้งหมดนี้เกิดจากความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ตั้งแต่พ่อท่านเจ้าถ้ำและพ่อท่านเจ้าเนตร ตูมคัมพถ้ำแห่งนี้มีความสงบเงียบเหมาะแก่การประพฤติปฏิบัติสมณธรรม ชาวบ้านเกิดศรัทธาจึงค่อย ๆ สร้างเสนาสนะจนเป็นวัด ณ บริเวณถ้ำแห่งนี้ และด้วยความศรัทธาและปรารถนาให้อิทธิคุณของเจ้าเมืองตะกั่วทุ่ง จึงมีการบูรณะครั้งใหญ่และสร้างพระพุทธไสยาสน์องค์ใหญ่ มีการสมโภชพระครั้งแรกและปฏิบัติเป็นประเพณีต่อเนื่องกันมาจนกระทั่งปัจจุบัน

Wat Suwan Khuha or Wat Tham is highly fascinating with the natural environment in the cave, ancient Buddha images, especially the reclining Buddha and figures of spiritual significance, inscriptions of the monograms of many monarchs, and beautiful stalagmites and stalactites when reflecting with the lights. All of these have come from the faith of Buddhist devotees since Por Than Chao Tham and Por Than Chao Chao Nane found the temple while they were making pilgrimage to this cave which was the peaceful place suitable for practicing meditation. The villagers had had so much faith that they gradually built a shrine until it became a temple. With faith and wish of the past governor of Muang Takua Thung, there was a major renovation and the large reclining Buddha image was built and the traditional Sompotch Phra event stated from then.

76

วัดนิโรธรังสี Wat Nirodharangsi

วัดนิโรธรังสี ตั้งอยู่ที่อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา เป็นวัดที่อยู่ท่ามกลางชุมชนหรือตลาด แต่มีสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติและร่มรื่น เพราะมีต้นไม้จำนวนมาก โดยเฉพาะต้นเทพาโรซึ่งเป็นพันธุ์ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดพังงา หลวงพ่อสะอื้นได้เริ่มปลูกป่าเมื่อปี พ.ศ. 2546 ต้นที่ 1 มารดน้ำต้นไม้ กว่าจจะรดหมดทั้งแปลง ใช้เวลา 5 ปี จึงปล่อยตามธรรมชาติได้ ปัจจุบันมีเจ้าอาวาสและพระวิปัสสนาจารย์ คือ พระครูพิลาสมหาจาร (หลวงพ่อสะอื้น จารุวิโส)

Wat Nirodharangsi is located in the center of community in Amphoe Thai Mueang Phang Nga Province, however, the temple compound is full of shady trees and plants, especially the Thep Taro tree, which is an auspicious plant bestowed upon the province of Phang Nga. Luang Por Sa-uen started afforestation in 2003, waking up at 1 am to water the trees for 5 years until the trees could be growing naturally. Currently, Phrakhru Philassamajarn (Luang Por Sob Jaruwso) is the abbot and Vipassana instructor.

77

วัดนิโรธรังสี Wat Nirodharangsi

แนวทางการปฏิบัติธรรม: ปฏิบัติธรรมแนวอานาปานสติ ทางวัดได้กำหนดกิจวัตรประจำวันสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม ระหว่างเวลา 04.00-21.00 น. โดยมีกิจกรรมคือ การทำวัตร สวดมนต์ ฟังธรรม นั่งสมาธิ เดินจงกรม และกวาดลานวัด ผู้สนใจสามารถเข้ามาปฏิบัติธรรมได้ทุกวัน มีคอร์สการปฏิบัติ 3 วัน 5 วัน และ 7 วัน ทุกวันพระมีการถือศีลอุโบสถ วันหนึ่งคืนหนึ่ง ไม่ได้นอนที่วัด ตอนเย็นก็กลับบ้าน แล้วลาศีลตอนเช้าที่บ้าน สำหรับพระที่จะมาอยู่ต้องผ่านการบวชเป็นผ้าขาวก่อน 1 เดือน กิจกรรมพิเศษประจำปีคือการทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา

Dharma practice routine: Practicing Anapanasati meditation, the temple has set daily Dharma practice for practitioners between 04.00-21.00 hrs. The activities include morning and evening chants, listening to Dharma, sitting meditation, walking meditation and sweeping the temple courtyard. Interested people can attend Dharma practice courses daily. The temple also provides residential 3-day, 5-day, and 7-day courses. On every Buddhist holy day, interested people can attend nonresidential one-day course. For those who are ordained and wish to attend the course must be in status of wearing white robe for 1 month before attending the residential courses. The activities at the temple also includes merit making on important religious days.

78

ภูเก็ต PHUKET

14

27 วัดไชยธาราราม / วัดฉลอง Wat Chaitharam / Wat Chalong

ตำบลฉลอง อำเภอเมืองภูเก็ต
จังหวัดภูเก็ต
Chalong Subdistrict, Mueang Phuket Krabi
District Phuket Province

28 ศูนย์ปฏิบัติธรรมปณิสนาคโค Patinissakkko Meditation Center

ตำบลกะรน อำเภอเมืองภูเก็ต
จังหวัดภูเก็ต
Karon Subdistrict, Mueang Phuket District,
Phuket Province

WWW.TRAVEL2THAILAND.COM

วัดไชยธาราราม หรือวัดฉลอง เป็นวัดที่สำคัญของจังหวัดภูเก็ต เนื่องจากเป็นที่ประดิษฐานรูปหล่อของหลวงพ่อแช่ม ปุชนียบุคคลที่ได้รับการเคารพสักการะจากประชาชนทั่วไป ทั้งชาวไทยและชาวจีนผู้นับถือพระพุทธศาสนา มานานกว่าร้อยปี หลวงพ่อแช่มหรือพระครูวิสุทธิวงศาจารย์ญาณมุนี" ซึ่งเป็นสมณะศักดิ์ที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) หลวงพ่อแช่มขณะยังมีชีวิตท่านเป็นที่พึ่งของชาวบ้านในการรักษาโรค เนื่องจากท่านเป็นพระที่มีศาสตรวิชาในด้านการปรุงยาสมุนไพร แม้ว่าหลวงพ่อแช่มท่านได้มรณภาพไปแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2451 แต่เรื่องราวความศักดิ์สิทธิ์และเมตตาธรรมที่สูงส่งของท่านก็ยังเป็นที่เลื่อมใสและเลื่อมใสศรัทธาของชาวเมืองภูเก็ตสืบมาจนถึงปัจจุบัน

Wat Chaithararam or Wat Chalong, an important temple of Phuket, is enshrined a statue of Luang Por Cham, a highly venerable monk for both Thai and Chinese Buddhists for over a hundred years. Luang Por Cham or Phra Kru Wisuttiwongsajarn Yanmunibestowed, the title bestowed upon him by His Majesty King Chulalongkorn (Rama V), also cured the villagers of their illnesses with his knowledge of herbal medicine while he was alive. Although Luang Por Cham passed away in 1908, he is still venerated by people in Phuket due to the story of his holiness and mercy.

81

กุฏิจำลองหลวงพ่อแช่ม เป็นเรือนไม้ศาลาไทยยกพื้นสูง โดยตัวเรือนเป็นไม้สักทั้งหลัง ซึ่งเป็นเรือนไทยที่สวยงามมากประดับประดาด้วยการแกะสลักไม้ลวดลายไทยสวยงามหน้าจั่วเป็นไม้ไผ่ตัดลาย ภายในอาคารจัดแสดงหุ่นขี้ผึ้งจำลองของหลวงพ่อดลอง ทั้ง 3 รูปคือหลวงพ่อแช่ม หลวงพ่อช่วง และหลวงพ่อกลิ้ม อดีตเจ้าอาวาสวัดฉลอง ที่ชาวบ้านเคารพศรัทธาเลื่อมใสเช่นกัน โดยนอกจากความศักดิ์สิทธิ์แล้ว ท่านทั้งสองยังมีชื่อเสียงทางด้านปรุงยาสมุนไพร และรักษาโรคด้วย ดังนั้นแม้ท่านได้มรณภาพไปแล้ว ชาวบ้านที่มีเรื่องทุกข์ร้อน ก็ยังคงมาราบหัว บานานไม้ขาดสาย วิหารหรือมณฑปทรงจตุรมุข (มณฑปพ่อบ้านสมเด็จพระเจ้า) เป็นสถาปัตยกรรมศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ที่งดงามมาก เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางสมาธิเพชร ภายในของพระวิหารยังเป็นประดิษฐานรูปจำลองของหลวงพ่อแช่ม หลวงพ่อช่วง และหลวงพ่อกลิ้ม พระเกจิอาจารย์ของภาคใต้ซึ่งเป็นที่เคารพศรัทธาของชาวภูเก็ต ตลอดจนประเทศเพื่อนบ้านอย่างมาเลเซีย

Replica of Luang Por Cham's cloister is a Thai-style house with a high floor completely made of teak wood. It is an intricately carved wooden house with polished bamboo gable. Inside is enshrined 3 wax replicas of Luang Por Cham, Luang Por Chuang, and Luang Por Guern, all of which were the past abbots of Wat Chalong. Luang Por Cham and Luang Por Chuang also cured villagers with their knowledge of herbal medicines. Although they passed away, people who experience hard time in their lives still come to pay respect to them for blessing. Viharn or Mondop in four-sided design (Mondop Por Than Somdet Chao), the architectural design in the Rattanakosin period, is enshrined a Buddha image in the attitude of meditation. The interior of the viharn is also enshrined the replicas of Luang Por Cham, Luang Por Chuang, and Luang Por Guern, the revered monks of Phuket and neighboring countries, Malaysia.

82

ศูนย์ปฏิบัติธรรมปฏินิสสัคโค Patinissakkho Meditation Center

ศูนย์พัฒนาจิตเฉลิมพระเกียรติปฏินิสสัคโค ตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต ริเริ่มโดยนางสมพิศ แซ่ก่า ที่ต้องการปลูกฝังต้นกล้าเด็กและเยาวชนให้ใช้เวลาในวันหยุดเสาร์อาทิตย์อย่างต่อเนื่อง แทนที่จะไปเที่ยวห้างสรรพสินค้าหรือเล่นเกมส์ การจัดโครงการดังกล่าวมีเด็กหรือเยาวชนเข้าร่วมอบรมเป็นจำนวนมาก มีทั้งที่พ่อแม่พามาหรือมาเอง รวมถึงมีกลุ่มเครือข่ายที่ชักชวนกันมาปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง อีกทั้ง เด็กและเยาวชนบางคนก็สมัครเป็นจิตอาสาช่วยงานของศูนย์ฯ อีกด้วย ปัจจุบันมี พระครูภาวนาสมณวัตร วิ. (หลวงพ่อบุญจาก สิริวันโน) เป็นประธานศูนย์ฝ่ายพระวิปัสสนาจารย์

Chaloem Phra Kiat Patinitsakkho Mental Development Center is located in Mueang Phuket District Phuket Province. It was initiated by Mrs. Sompit Sae-kam, who wanted children to spend their weekends on developing themselves rather than shopping or playing games. Therefore, the mental development program is attended by many children and adolescence, some of whom come by themselves, some are taken by their parents, and some come in groups. In addition, some of young people volunteer to work in the center. At the present, Phra Kru Pawana Samanawatr Wi. (Luang Por Prajark Siriwanno) is the president and Vipassana instructor of the center

83

ศูนย์ปฏิบัติธรรมปฏินิสสัคโค Patinissakkho Meditation Center

ภายในสถานปฏิบัติธรรมมีสิ่งที่น่าสนใจคือ ศาลาปฏิบัติธรรมปฏินิสสัคโค และพระปางเปิดโลก แนวทางการปฏิบัติธรรม: ปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐาน 4 ผู้ปฏิบัติจะต้องเดินจงกรม นั่งสมาธิ และกำหนดอิริยาบถย่อยด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยมีพระวิปัสสนาจารย์บรรยายธรรมให้กรรมฐานเบื้องต้น และสอนวิธีปฏิบัติ หลังจากนั้นโยคีต่างคนต่างปฏิบัติเอง บริหารเวลาเอง และรักษาวินัยด้วยตนเอง เนื่องจากโยคีแต่ละท่านมีพื้นฐานจิตนิสัยและอินทรีย์ที่แตกต่างกัน พระวิปัสสนาจารย์จะคอยแนะนำให้ปรับการปฏิบัติ และมีการสอบอารมณ์โยคีทุกวัน เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าในการปฏิบัติ อีกทั้งยังมีการบรรยายธรรมทุกวัน เพื่อปลูกศรัทธาและให้เข้าใจหลักการปฏิบัติมากขึ้น

Interesting features in the center are Patinissakkho Dharma Practice Hall and Phra Pang Perd Lok (Buddha image in the posture of opening the world). Dharma practice routine: Practicing Satipatthana 4 meditation. Practitioners are required to do walking meditation, sitting meditation, and pay attention on the actions they are engaging on regular basis. The Vipassana instructor teaches and coaches learners the basic meditation principles, then, allow them to practice by themselves on their own scheduled time and self-discipline. Since the learners' basic nature and sensation are different, the Vipassana instructor needs to supervise them and make sure they are progressing in the right way. Dharma discourse is given daily for practitioners to cultivate faith and to understand the principles of meditation better

84

สงขลา SONGKHLA

15

29 วัดมัทนิมาวาส Wat Matchimawat

ตำบลบ่อหย่าง อำเภอเมือง
จังหวัดสงขลา

Bo Yang Subdistrict, Mueang District,
Songkhla Province

30 วัดป่ากัณฑ์พงษ์ Wat Pa Kantapong

ตำบลบางเหรียง อำเภอกันตัง
จังหวัดสงขลา

Bang Rieng Subdistrict, Kuan Niang District,
Songkhla Province

WWW.TRAVEL2THAILAND.COM

86

วัดมณีมาวาสวรวิหาร ตั้งอยู่ที่อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา เป็นวัดเก่าแก่ที่สร้างตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 โปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะวัดเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2460 ภายในวัดมีสิ่งที่น่าสนใจคือ พระอุโบสถทรงไทยรัตนโกสินทร์ที่จำลองรูปแบบมาจากพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร มีภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังทั้ง 4 ด้าน มีความสมบูรณ์ที่สุด แบ่งเป็นชั้นๆ ชั้นบนเป็นคณธรรพ์ เทพชุมนุมพุทธประวัติ ชั้นล่างเป็นทศชาติชาดก จิตรกรรมเป็นช่างหลวงในสมัยรัชกาลที่ 4 ผสมเรื่องราวของเมืองสงขลา เช่น การเล่นมโนราห์ ภาพท่าเรือสงขลาที่มีการค้าขายกันคึกคักในอดีต

An interesting archeological structure in the temple is Phra Ubosot (ordination hall) built in Thai Rattanakosin style following the model of the Ubosot in Wat Phra Si Rattana Satsadaram (Wat Phra Kaew) in Bangkok. Inside of the hall is filled with murals on all lateral walls which are still in complete condition. The top of the wall displays Gandharva (half-men-half-angels) in flying position), in the middle of the wall depicts a row of celestial beings and scenes of Buddha's life from birth to death, and the lower area displays the Ten Holy Lives of Buddha or Thodsachart Jataka. All the murals work was done by royal artists in the reign of King Rama IV. The murals also show stories of Songkhla province including the southern folk dance (Manorah) and the scene Songkhla Port bustling with trading in the past.

87

พระประธานทำด้วยหินอ่อน มีมือข้างจีน พระเกตุมาลาทำด้วยทองคำ นอกจากนั้นยังมี เสาประตูกำแพงแก้วจารึกอักษรภาษาจีน ภาพสลักปูนต่ำลายจีนบนระเบียงพระอุโบสถ ชั้นประตูและหน้าต่างประดับกระจก และตุ๊กตาทองตั้งประดับอยู่ด้านหน้าชั้นประตู หอพระไตรปิฎก หรือหอพระจอมไตร สร้างเมื่อ พ.ศ. 2402 เป็นตึกก่ออิฐปูนฐานสูงหลังคาจั่วประดับช่อฟ้าใบระกาและหางหงส์ กรมศิลปากรได้ดำเนินการบูรณะหอพระไตรปิฎก ในปี พ.ศ. 2540 ส่วนพระวิหาร ลักษณะเป็นอาคารทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ภายในเป็นโถงหน้าบัน เป็นไม้จำหลักลวดลายที่สวยงาม พระเจดีย์แบบจีนทำด้วยหินแกรนิต เจ้าพระยาอินทศิริ (บุญห้วย ณ สงขลา) ผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลาคนที่ 2 เป็นผู้สร้าง ในสมัยรัชกาลที่ 1

The ubosot is also enshrined the presiding Buddha image made of marble by Chinese craftsmen, and a golden Ketumala. Besides, the door pillars of kumpaeng kaew were engraved with Chinese characters. The ubosot was also decorated with bas-relief carvings on the balcony, the doorways and windows ornated with glass, and Chinese figures standing at both sides of the doorways. Hor Phra Tripitaka or Hor Phra Jom Trai, built in 1859, is a brick and mortar building with a high base and having a gable roof decorated with wooden sky tassels (chofa). The Fine Arts Department has renovated the Hor Phra Tripitaka in 1997. Viharn was built in a rectangular format having square internal posts to support its roof. Another interesting structure is Chinese-style pagoda made of granite, built by Chao Phraya Inthakhiri (Boonhui Na Songkhla), the second governor of Songkhla in the reign of King Rama I.

88

วัดป่ากันทพงษ์ Wat Pa Kantapong

วัดป่ากันทพงษ์ ตั้งอยู่ที่อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา เป็นศูนย์ปฏิบัติธรรมสาขาที่ 108 ของวัดป่าหนองป่าพง ปฏิบัติธรรมตามแนวอานาปานสติ หรือพุทโธ ของหลวงปู่ชา สุภัทโท วัดแห่งนี้มีบรรยากาศร่มรื่นและสงบ ภายในวัดมีพันธุ์ไม้นานาชนิดโอบล้อมทั่วบริเวณสลับกับตัวอาคาร จึงเหมาะสำหรับการปฏิบัติธรรมอย่างมาก

ภายในวัด นอกจากจะมีกุฏิพระ พระอุโบสถ และศาลาให้พระสำหรับนักท่องเที่ยวล้วนแล้ว ยังมีศาลาปฏิบัติธรรม เป็นอาคารสถานที่ที่เตรียมไว้รองรับผู้ปฏิบัติธรรมด้วย

Wat Pa Kantapong is a non-royal temple belonging to the Buddhist Council of Maha Nikaya and located in Khuan Niang District, Songkhla Province. The temple is the 108th branch of the meditation centers of Wat Pa Nong Pa Phong following Ajahn Chah's teaching path of Anapanasati or "Buddho" meditation. It is situated among shady trees and peaceful atmosphere. Inside the temple, many kinds of trees and plants are standing between the buildings which is, therefore, very suitable for practicing Dharma. Inside the temple includes monk's cloisters, ubosot, and a pavilion for tourists to pay their respect to Buddha image. There is also a Dharma practice hall provided for Dharma practitioners as well.

89

วัดป่ากันทพงษ์ Wat Pa Kantapong

แนวทางการปฏิบัติ: ทางวัดได้กำหนดกิจวัตรของพระสามเณร แม่ชี ชีพราหมณ์ ที่จะต้องปฏิบัติทุกวัน ระหว่างเวลา 03.30-21.30 น. โดยภาคเช้าเริ่มจากสัญญาณระฆัง เพื่อให้ผู้ปฏิบัติเข้านั่งสมาธิในศาลา และสวดมนต์ทำวัตรเช้า ในระหว่างวันจะมีกิจกรรมการปฏิบัติธรรม กวาดศาลา หอฉัน และลานวัด สลับกับการพักผ่อนเป็นช่วงๆ สำหรับภาคค่ำ จะเริ่มตั้งแต่เวลา 18.00 น. กิจกรรมประกอบด้วย การเดินจงกรม นั่งสมาธิ สวดมนต์ทำวัตรเย็น และศึกษาพระธรรมวินัย

Dharma practice routine: The temple has set the routine of monks, novices, nuns, and brahmins to practice Dharma every day between 03.30-21.30. A typical day starts from bell chimes to gather all Dharma practitioners for meditation and morning chants in the pavilion. During the day, there are Dharma practice activities and sweeping the pavilion, refectory, and temple courtyard, alternating with short breaks. The evening activities starts from 18.00 hrs. which include walking meditation, sitting meditation, evening chants, and Dharma and discipline study.

90

ท่องเที่ยววิถีพุทธ เมืองหลัก 15 จังหวัดของประเทศไทย

Buddhist Tourism in 15 Major Cities of Thailand

คณะผู้จัดทำ **ดร.อุดม จันทิมา** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ดร.กรรณิการ์ ชาวเงิน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ดร.วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ดร.ชัยณรงค์ ชาวเงิน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 นางสาวอรรณณ โดปทุมวงศ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีที่พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๖๕
 จำนวนที่พิมพ์ พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๒๐๐ เล่ม
 ปกและรูปเล่ม ดร.กรรณิการ์ ชาวเงิน

สนับสนุนการพิมพ์ กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม
 สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พิมพ์ที่: ร้านเจฟรี่ 20 ตระกูลมหาธาตุ อมหาราช แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200 โทร. 0898951339

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ "ท่องเที่ยววิถีพุทธ เมืองหลัก 15 จังหวัดของประเทศไทย"

Buddhist Tourism Electronic Book "Buddhist Tourism in 15 Thailand's Major Cities"

ผลิตขึ้นภายใต้ชุดโครงการวิจัย
เรื่อง

นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ
Central Information Innovation for Promoting International Buddhist Tourism

<https://online.pubhtml5.com/zkfp/pdcw/>

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2565

ได้รับทุนอุดหนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะนักวิจัย โครงการวิจัยย่อยที่ 2

ดร.อุดม จันทิมา (หัวหน้าโครงการวิจัย)

ดร.กรรณิการ์ ชาวเงิน

ดร.วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน

ดร.ชัยณรงค์ ชาวเงิน

นางสาวอรรณณ โดปฐมวงศ์

ภายใต้ชุดโครงการวิจัย มี 4 โครงการย่อย ดังนี้

1. พระมหาทวี มหาบุญโญ (ละลง), ผศ. ดร.
หัวหน้าชุดโครงการวิจัย, หัวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่ 1
2. ดร.อุดม จันทิมา
หัวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่ 2
3. ดร.กรรณิการ์ ชาวเงิน
หัวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่ 3
4. พระมหาวิวัฒนา บุญญาธิโป (คำเคน), ดร.
หัวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่ 4

นักวิจัยในชุดโครงการวิจัย

5. ดร.วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน
6. ดร.ชลากรณ์ วรวงศ์พิสิฐกุล
7. ดร.ชัยณรงค์ ชาวเงิน
8. ดร.พิชญานันต์ พงษ์ไพบูลย์
9. นางปยุตธนิดา วากะตวน
10. นางสาวอรรณณ โดปฐมวงศ์

4.2.2 การพัฒนาเว็บไซต์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก

1) ชุดกิจกรรมพัฒนาเว็บไซต์

ชุดกิจกรรม “การพัฒนาเว็บไซต์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด” โดยอ้างอิงกระบวนการพัฒนานวัตกรรมของพระสุธีรัตนบัณฑิต มี 7 ขั้นตอน ในแต่ละขั้นตอนมีกิจกรรมและผลผลิต ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนรวบรวมข้อมูลและความรู้ ประกอบด้วยกิจกรรม คือ 1. รวบรวมข้อมูลและความรู้ 2. พัฒนาเครื่องมือวิจัย 3. ขออนุญาตรับรองด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ 4. ประสานงานกับพื้นที่วิจัย 5. เก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม และ 6. สังเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนรวบรวมข้อมูลและความรู้ มีเป้าหมายเพื่อกำหนดแนวทางสำหรับการพัฒนาเว็บไซต์ โดยเริ่มจากการรวบรวมข้อมูลและความรู้ ต่อด้วยการพัฒนาเครื่องมือวิจัย ขออนุญาตรับรอง

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ส่งหนังสือขออนุญาตเข้าพื้นที่วิจัย เขียนรายงานสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพัฒนาเว็บไซต์ เขียนรายงานสรุปผลการสังเคราะห์ข้อมูล และเขียนแนวทางการพัฒนาเว็บไซต์ กิจกรรมต่างๆ ดังกระบวนการข้างต้นนี้ ทำให้ได้ผลผลิตสุดท้ายคือ แนวทางการพัฒนาเว็บไซต์

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนกำหนดแนวคิดการประดิษฐ์ ประกอบด้วยกิจกรรม คือ 1. กำหนดแนวคิดการประดิษฐ์ 2. จัดทำพิมพ์เขียว (Blueprint) สำหรับการพัฒนาเว็บไซต์ และ 3. ตรวจสอบพิมพ์เขียว

ขั้นตอนนี้มีเป้าหมายเพื่อจัดทำพิมพ์เขียวสำหรับการพัฒนาเว็บไซต์ เริ่มจากการกำหนดแนวคิดการประดิษฐ์ จากนั้นนำแนวคิดมาจัดทำเป็นพิมพ์เขียวสำหรับการพัฒนาเว็บไซต์ และตรวจสอบพิมพ์เขียว

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนออกแบบแบบร่าง ประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้ 1. ออกแบบแบบร่างเว็บไซต์ 2. จัดทำแบบร่างเว็บไซต์ และ 3. ตรวจสอบแบบร่างเว็บไซต์

ขั้นตอนนี้มีเป้าหมายเพื่อจัดทำแบบร่างหรือโปรโตไทป์สำหรับการพัฒนาเว็บไซต์ เป็นกิจกรรมเปลี่ยนไอเดียหรือพิมพ์เขียวให้เป็นแบบร่าง จากนั้นจัดทำแบบร่างเว็บไซต์ และตรวจสอบแบบร่างเว็บไซต์

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนพัฒนาแบบจำลอง ประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้ 1. ออกแบบแบบจำลองเว็บไซต์ 2. จัดสนทนากลุ่มเจาะจงเพื่อขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3. ปรับแก้แบบจำลองเว็บไซต์ และ 4. ตรวจสอบแบบจำลองเว็บไซต์

ขั้นตอนพัฒนาแบบจำลอง มีเป้าหมายเพื่อจัดทำแบบจำลองเว็บไซต์ กิจกรรมเริ่มจากออกแบบแบบจำลองเว็บไซต์ จากนั้นจัดสนทนากลุ่มเจาะจงเพื่อขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ ปรับแก้แบบจำลองเว็บไซต์ จัดทำแบบร่างเว็บไซต์ และตรวจสอบแบบจำลองเว็บไซต์ก่อนนำไปเป็นต้นแบบในการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นตอนพัฒนาเว็บไซต์ ประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้ 1. จัดทำเอกสารระบุข้อกำหนดและรายละเอียดด้านเทคนิคและการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ 2. พัฒนาเว็บไซต์ 3. ทดสอบและประเมินโดยอาสาสมัคร 4. ประเมินผลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และ 5. ปรับแก้เว็บไซต์

ขั้นตอนพัฒนาเว็บไซต์ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเว็บไซต์ฉบับสมบูรณ์ กิจกรรมเริ่มจากจัดทำเอกสารระบุข้อกำหนดและรายละเอียดด้านเทคนิคและการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ จากนั้นพัฒนา

เว็บไซต์ ทดสอบและประเมินโดยอาสาสมัคร ประเมินผลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และปรับแก้เว็บไซต์ให้เรียบร้อย

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นตอนเผยแพร่และส่งเสริมการใช้เว็บไซต์ ประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้

1. เผยแพร่เว็บไซต์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์
2. จัดทำสื่อและประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนผู้สนใจผ่านช่องทางต่างๆ
3. จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากเว็บไซต์
4. ประเมินผลโดยผู้สนใจผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และ
5. ประเมินผลลัพธ์และผลกระทบจากการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในภาคส่วนต่างๆ

ขั้นตอนนี้ มีเป้าหมายเพื่อนำผลผลิตไปใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเริ่มจากการเผยแพร่เว็บไซต์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ จากนั้นจัดทำสื่อและประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนผู้สนใจผ่านช่องทางต่างๆ รวมถึงจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากเว็บไซต์ และสุดท้ายคือ กิจกรรมประเมินผลโดยผู้สนใจผ่านสื่อสังคมออนไลน์ รวมถึงประเมินผลลัพธ์และผลกระทบที่เกิดจากการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในภาคส่วนต่างๆ

ขั้นตอนที่ 7 ขั้นตอนสร้างสรรค์และเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น ประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้

1. ถอดบทเรียนองค์ความรู้จากการวิจัย
2. รับฟังความเห็นหรือคำแนะนำจากการประเมิน
3. จัดทำแนวทางพัฒนาเว็บไซต์ต่อยอด
4. เขียนรายงานและข้อเสนอแนะ และ
5. จัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนนี้ มีเป้าหมายเพื่อนำผลผลิตไปใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเริ่มจากการเผยแพร่เว็บไซต์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ จากนั้นจัดทำสื่อและประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนผู้สนใจผ่านช่องทางต่างๆ รวมถึงจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากเว็บไซต์ และสุดท้ายคือ กิจกรรมประเมินผลโดยผู้สนใจผ่านสื่อสังคมออนไลน์

ขั้นตอนสร้างสรรค์และเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น เป็นกิจกรรมถอดบทเรียน รับฟังข้อเสนอแนะ เสนอแนวทางพัฒนาเว็บไซต์ต่อยอดความรู้เดิม กิจกรรมต่างๆ ดังกระบวนการข้างต้นนี้ ทำให้ได้ผลผลิตสุดท้ายคือ รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

2) เว็บไซต์

เว็บไซต์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ด้าน คือ

1. ด้านสารสนเทศ นำเสนอสารสนเทศของสถานที่แต่ละแห่ง
- 4 รายการในรูปแบบ 2 ภาษา
2. ด้านเส้นทางท่องเที่ยว แบ่งเส้นทางท่องเที่ยวเมืองหลัก 15 จังหวัดเป็น 2 เส้นทางหลัก คือ 1) เส้นทางวัดท่องเที่ยว จำนวน 15 วัด และ 2) เส้นทางสถานปฏิบัติธรรม จำนวน 15 วัด และ 3. ด้าน

เทคโนโลยี การนำแนวคิดด้านเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนาเว็บไซต์ ทำให้มีความทันสมัย น่าสนใจ และสะดวกต่อการใช้งาน ดังตารางที่ 1 แสดงข้อมูลบนเว็บไซต์ ชื่อ “travel2thailand.com” ดังนี้

<https://www.travel2thailand.com/>

ตารางที่ 3 ตัวอย่างเว็บไซต์

Thong Thea Mueang Hlek

17 เส้นทางทางปฏิบัติธรรม 15 แห่ง

15 เส้นทางวัดทองเทอา 15 แห่ง

01 เมืองใหม่

02 ขอนแก่น

03 นครราชสีมา

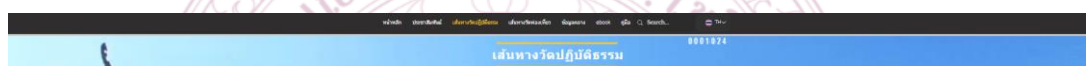
04 สรรบุรี

05 ฉะเชิงเทรา

06 ขอนบุรี

07 ระยอง

08 กาญจนบุรี

Sen Hwang Wit Kuan Ditharam

11 การท่องเที่ยวทางศาสนาในจังหวัดฉะเชิงเทรา

12 การท่องเที่ยวทางศาสนาในจังหวัดฉะเชิงเทรา

13 การท่องเที่ยวทางศาสนาในจังหวัดฉะเชิงเทรา

14 การท่องเที่ยวทางศาสนาในจังหวัดฉะเชิงเทรา

15 การท่องเที่ยวทางศาสนาในจังหวัดฉะเชิงเทรา

16 The Buddhist Tourism in Emerging Cities Rong Faling or

17 The Buddhist Tourism in Emerging Cities Rong Faling or

18 The Buddhist Tourism in Emerging Cities Rong Faling or

19 The Buddhist Tourism in Emerging Cities Rong Faling or

20 The Buddhist Tourism in Emerging Cities Rong Faling or

Sen Hwang Wit Thong Thea

16 การท่องเที่ยวทางศาสนาในจังหวัดฉะเชิงเทรา

17 การท่องเที่ยวทางศาสนาในจังหวัดฉะเชิงเทรา

18 การท่องเที่ยวทางศาสนาในจังหวัดฉะเชิงเทรา

19 การท่องเที่ยวทางศาสนาในจังหวัดฉะเชิงเทรา

20 การท่องเที่ยวทางศาสนาในจังหวัดฉะเชิงเทรา

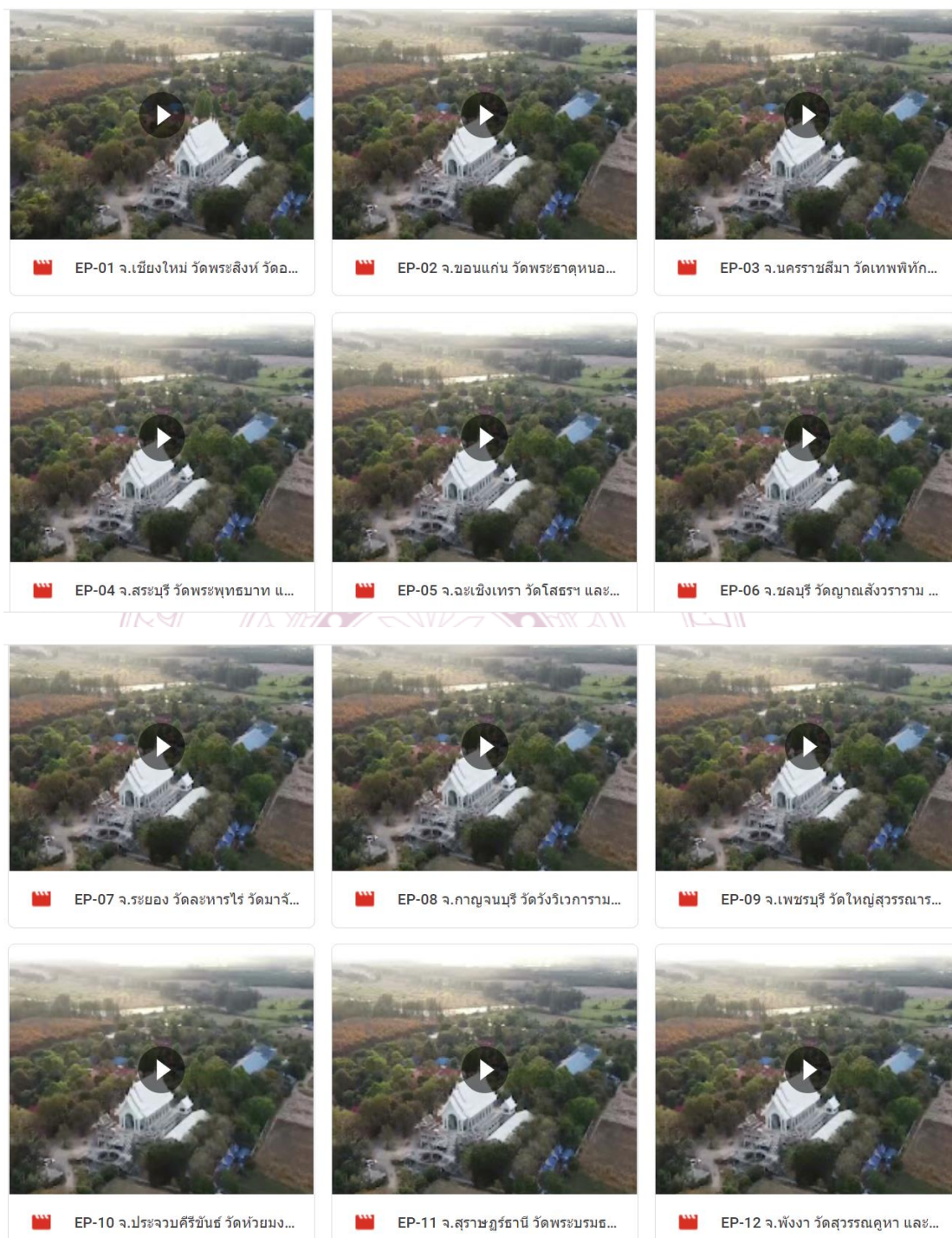
16 The Buddhist Tourism in Emerging Cities Religious

17 The Buddhist Tourism in Emerging Cities Religious

18 The Buddhist Tourism in Emerging Cities Religious

19 The Buddhist Tourism in Emerging Cities Religious

20 The Buddhist Tourism in Emerging Cities Religious

4.2.3 การพัฒนาวิดีโอคลิปและช่องยูทูปสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก

1) ชุดกิจกรรมพัฒนาวิดีโอคลิปและช่องยูทูป

ชุดกิจกรรม “การพัฒนาวิดีโอคลิปและช่องยูทูบสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด” โดยอ้างอิงกระบวนการพัฒนานวัตกรรมของพระสุธีรัตนบัณฑิต มี 7 ขั้นตอน ในแต่ละขั้นตอนมีกิจกรรมและผลผลิต ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนรวบรวมข้อมูลและความรู้ ประกอบด้วยกิจกรรม คือ 1. รวบรวมข้อมูลและความรู้ 2. พัฒนาเครื่องมือวิจัย 3. ขออนุญาตรับรองด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ 4. ประสานงานกับพื้นที่วิจัย 5. เก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม และ 6. สังเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนรวบรวมข้อมูลและความรู้ มีเป้าหมายเพื่อกำหนดแนวทางสำหรับการพัฒนาวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ โดยเริ่มจากการรวบรวมข้อมูลและความรู้ ต่อด้วยการพัฒนาเครื่องมือวิจัย ขออนุญาตรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ส่งหนังสือขออนุญาตเข้าพื้นที่วิจัย เขียนรายงานสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพัฒนาวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ เขียนรายงานสรุปผลการสังเคราะห์ข้อมูล และเขียนแนวทางการพัฒนาวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ กิจกรรมต่างๆ ดังกระบวนการข้างต้นนี้ ทำให้ได้ผลผลิตสุดท้ายคือ แนวทางการพัฒนาวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนกำหนดแนวคิดการประดิษฐ์ ประกอบด้วยกิจกรรม คือ 1. กำหนดแนวคิดการประดิษฐ์ 2. จัดทำพิมพ์เขียว (Blueprint) สำหรับการพัฒนาวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ และ 3. ตรวจสอบพิมพ์เขียว

ขั้นตอนนี้มีเป้าหมายเพื่อจัดทำพิมพ์เขียวสำหรับการพัฒนาวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ เริ่มจากการกำหนดแนวคิดการประดิษฐ์ จากนั้นนำแนวคิดมาจัดทำเป็นพิมพ์เขียวสำหรับการพัฒนาวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ และตรวจสอบพิมพ์เขียว

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนออกแบบแบบร่าง ประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้ 1. ออกแบบแบบร่างวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ 2. จัดทำแบบร่างวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ และ 3. ตรวจสอบแบบร่างวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ

ขั้นตอนนี้มีเป้าหมายเพื่อจัดทำแบบร่างหรือโปรโตไทป์สำหรับการพัฒนาวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ เป็นกิจกรรมเปลี่ยนไอเดียหรือพิมพ์เขียวให้เป็นแบบร่าง จากนั้นจัดทำแบบร่างวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ และตรวจสอบแบบร่างวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนพัฒนาแบบจำลอง ประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้ 1. ออกแบบแบบจำลองวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ 2. จัดสนทนากลุ่มเจาะจงเพื่อขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3. ปรับแก้แบบจำลองวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ และ 4. ตรวจสอบแบบจำลองวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ

ขั้นตอนพัฒนาแบบจำลอง มีเป้าหมายเพื่อจัดทำแบบจำลองวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ กิจกรรมเริ่มจากออกแบบแบบจำลองวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ จากนั้นจัดสนทนากลุ่มเจาะจงเพื่อขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ ปรับแก้แบบจำลองวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ จัดทำแบบร่างวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ และตรวจสอบแบบจำลองวิดีโอคลิปและช่องยูทูบก่อนนำไปเป็นต้นแบบในการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นตอนพัฒนาวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ ประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้ 1. จัดทำเอกสารระบุข้อกำหนดและรายละเอียดด้านเทคนิคและการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ 2. พัฒนาวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ 3. ทดสอบและประเมินโดยอาสาสมัคร 4. ประเมินผลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และ 5. ปรับแก้วิดีโอคลิปและช่องยูทูบ

ขั้นตอนพัฒนาวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาวิดีโอคลิปและช่องยูทูบฉบับสมบูรณ์ กิจกรรมเริ่มจากจัดทำเอกสารระบุข้อกำหนดและรายละเอียดด้านเทคนิคและการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ จากนั้นพัฒนาวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ ทดสอบและประเมินโดยอาสาสมัคร ประเมินผลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และปรับแก้วิดีโอคลิปและช่องยูทูบให้เรียบร้อย

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นตอนเผยแพร่และส่งเสริมการใช้วิดีโอคลิปและช่องยูทูบ ประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้ 1. เผยแพร่วิดีโอคลิปและช่องยูทูบผ่านสื่อสังคมออนไลน์ 2. จัดทำสื่อและประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนผู้สนใจผ่านช่องทางต่างๆ 3. จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ 4. ประเมินผลโดยผู้สนใจผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และ 5. ประเมินผลลัพธ์และผลกระทบจากการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในภาคส่วนต่างๆ

ขั้นตอนนี้ มีเป้าหมายเพื่อนำผลผลิตไปใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเริ่มจากการเผยแพร่วิดีโอคลิปและช่องยูทูบผ่านสื่อสังคมออนไลน์ จากนั้นจัดทำสื่อและประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนผู้สนใจผ่านช่องทางต่างๆ รวมถึงจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ และสุดท้ายคือ กิจกรรมประเมินผลโดยผู้สนใจผ่านสื่อสังคมออนไลน์ รวมถึงประเมินผลลัพธ์และผลกระทบที่เกิดจากการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในภาคส่วนต่างๆ

ขั้นตอนที่ 7 ขั้นตอนสร้างสรรค์และเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น ประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้ 1. ถอดบทเรียนองค์ความรู้จากการวิจัย 2. รับฟังความเห็นหรือคำแนะนำจากการประเมิน 3. จัดทำแนวทางพัฒนาวิดีโอคลิปและช่องยูทูบต่อยอด 4. เขียนรายงานและข้อเสนอแนะ และ 5. จัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนนี้ มีเป้าหมายเพื่อนำผลผลิตไปใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเริ่มจากการเผยแพร่วิดีโอคลิปและช่องยูทูบผ่านสื่อสังคมออนไลน์ จากนั้นจัดทำสื่อและประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนผู้สนใจผ่าน

ช่องทางต่างๆ รวมถึงจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากวิดีโอคลิปและช่องยูทูบ และสุดท้ายคือ กิจกรรมประเมินผลโดยผู้สนใจผ่านสื่อสังคมออนไลน์

ขั้นตอนสร้างสรรค์และเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น เป็นกิจกรรมถอดบทเรียน รับฟังข้อเสนอแนะ เสนอแนวทางพัฒนาวิดีโอคลิปและช่องยูทูบต่อยอดความรู้เดิม กิจกรรมต่างๆ ดังกระบวนการข้างต้นนี้ ทำให้ได้ผลผลิตสุดท้ายคือ รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

2) การพัฒนาเนื้อหาสำหรับวิดีโอคลิป

การรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมซึ่งเป็นพื้นที่วิจัย ตั้งอยู่ในเมืองหลัก 15 จังหวัด ประกอบด้วยวัดท่องเที่ยว 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง รวม 30 แห่ง โดยเริ่มจากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรม ทั้ง 30 แห่ง จากเอกสาร หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์และเว็บไซต์ต่าง ๆ โดยจัดทำเป็นสารสนเทศ 9 รายการ เมื่อพร้อมแล้วจึงลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าอาวาสหรือผู้ดูแลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรม จากนั้น จะได้จัดให้มีการสนทนากลุ่มเฉพาะ เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้วิพากษ์และให้ความเห็น ก่อนดำเนินการพัฒนาเป็นระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) ต่อไป

ทั้งนี้ การจัดทำระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) จะได้ใช้ข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย 1 ซึ่งดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสารสนเทศครบทั้ง 9 รายการ ซึ่งแนวทางพัฒนาระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) นั้น จะนำสารสนเทศจากฐานข้อมูลดังกล่าวมาใช้งาน และจะเลือกสารสนเทศเพียง 4 ข้อ มาจัดทำเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม และเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวสำหรับการจัดทำระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) เพิ่มเติม ได้แก่

- (1) แนวคำถามเกี่ยวกับ ที่ตั้ง และการติดต่อ
- (2) แนวคำถามเกี่ยวกับ ประเภทเส้นทาง (Route) ของสถานที่แห่งนั้น
- (3) แนวคำถามเกี่ยวกับ สถานที่สำคัญๆ ภายในสถานที่แห่งนั้น
- (4) แนวคำถามเกี่ยวกับ เส้นทาง การเดินทาง และบริบทโดยรอบ

ข้อมูลจากภาคสนามได้นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อแบ่งเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และความต้องการของผู้ใช้งาน อีกทั้งยังได้มีการจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 3 ภาค และนายกสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย รวม 5 ท่าน เพื่อนำเสนอผลการลงพื้นที่และประมวลความเห็นแล้วจัดเป็นเส้นทางการ

ท่องเที่ยว เพื่อให้มีความสอดคล้องกับความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธ แบ่งออกเป็น 2 เส้นทาง คือ เส้นทางท่องเที่ยววัด และเส้นทางปฏิบัติธรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด คือ เส้นทางวัดท่องเที่ยว ทั้ง 6 ภาคมี 3 เส้นทาง และ (2) เส้นทางปฏิบัติธรรม ทั้ง 6 ภาคมี 3 เส้นทาง

เริ่มกันที่เส้นทางท่องเที่ยววัด แบ่งเป็น 3 สาย มีรายละเอียดดังนี้

(1) เส้นทางท่องเที่ยววัดสายเกจิอาจารย์ รูปเคารพ และวัตถุมงคล

วัดโสธรวรารามวรวิหาร วัดเก่าแก่คู่บ้านคูเมืองฉะเชิงเทรา ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำบางปะกง มีพระพุทธรูปโสธร เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ปางสมาธิ ประวัติเล่าว่า องค์พระลอยน้ำมา แล้วหยุดตรงหน้าวัด อีกทั้งยังมีพระอุโบสถหลังใหม่ ที่วิจิตรงดงาม และมีขนาดใหญ่ที่สุด

ภาพที่ 4 พระพุทธรูปหลวงพ่อโสธรในพระอุโบสถหลังใหม่

วัดโสธรวรารามวรวิหาร วัดเก่าแก่คู่บ้านคูเมืองฉะเชิงเทรา ตามประวัติเล่าถึงปาฏิหาริย์ว่า พระพุทธรูปโสธร หรือ หลวงพ่อโสธร เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ปางสมาธิ ลอยมาตามแม่น้ำบางปะกง แล้วหยุดตรงหน้าวัดแห่งนี้ ประชาชนได้อัญเชิญมาประดิษฐานที่พระอุโบสถในปี 2313 แต่เดิมเป็นพระพุทธรูปหล่อสำริดปางสมาธิ ทางวัดได้อาปนพอกเสริมหุ้มองค์เดิมไว้ จนมีลักษณะที่เห็นรูปทรงงดงามยิ่งนัก หลวงพ่อโสธร เป็นที่เคารพศรัทธาของชาวแปดริ้วและประชาชนทั่วทุกสารทิศ จึงได้เดินทางมากกราบไหว้สักการะ ขอพร ปัดทอง ถวายละครรำ หรือไข่ต้มตลอดทั้งวัน

พระอุโบสถหลังใหม่สวยสดงดงาม ด้วยหลังคาแบบจัตุรมุขอย่างปราสาทไทย ส่วนกลางของพระอุโบสถ เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อโสธร มียอดมณฑปสูงถึง 85 เมตรเป็นยอดฉัตร 5 ชั้นประดับด้วยทองคำ ส่วนจิตรกรรมฝาผนังโดยรอบ ประกอบภาพเรื่องราวของสี่พันตรเป็นแดนแห่งทิพย์ เป็นพระอุโบสถที่มีขนาดใหญ่และสวยงามที่สุด ผนังด้านนอกพระอุโบสถปูด้วยหินอ่อนจากเมืองคาร์ราร่า ประเทศอิตาลี ผนังด้านในเป็นงานจิตรกรรมฝาผนังโดยศิลปินแห่งชาติ ซึ่งเป็นผู้เขียนภาพประกอบพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมมหาชน ทุกๆปีจะมีพิธีอัญเชิญหลวงพ่อโสธรขึ้นจากแม่น้ำบางปะกง เป็นประเพณีที่กระทำสืบเนื่องมาช้านาน และมีคุณค่าทางจิตใจกับผู้ที่มากราบสักการะ¹

วัดละหารไร่ จังหวัดระยอง มีผู้คนแวะเวียนมาอย่างไม่ขาดสาย ด้วยความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในพระอารามหลวง หลวงปู่ทิม หลวงปู่ทิม อิสริโก พระเกจิชื่อดังแห่งภาคตะวันออก จะรูปหล่อองค์ใหญ่ตั้งตระหง่านโดดเด่นเป็นที่เคารพสักการะ

ภาพที่ 5 หลวงปู่ทิม อิสริโก

ด้วยความเคารพและศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในพระเกจิชื่อดังแห่งภาคตะวันออก จึงมีผู้เดินทางมาสักการะรูปหล่อของหลวงปู่ทิม อิสริโก ณ วัดละหารไร่ จังหวัดระยอง อย่างไม่ขาดสาย แม้ว่าท่านจะละสังขารไปแล้ว เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2518 รวม สิริอายุได้ 96 ปี นับพรรษาได้ 69 พรรษา ทุกๆปีจะมีการทำบุญครบรอบวันมรณภาพ ด้วยความศรัทธา ที่ท่านดำรงตนอยู่ในความเรียบง่าย เป็นแบบอย่างของความสมณะ และเป็นหมอยาด้วย ประกอบกับหลวงปู่ทิมเป็นพระนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ความก้น้อยสันโดษ ทำให้ญาติโยมเกิดความเลื่อมใสศรัทธา อีกทั้งยังเป็น

¹ สัมภาษณ์ คุณปัญญา นุช เจริญผล นักศึกษาจาก มศว. ประสานมิตร, 14 มกราคม 2565.

กล่าวขานกันว่าท่านเป็นพระที่มีพลังจิตแก่กล้ารูปหนึ่ง จึงมีลูกศิษย์ลูกหามากมายสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากรูปหล่อองค์ใหญ่ ของหลวงปู่ทิม ที่ตั้งตระหง่านโดดเด่นเป็นที่เคารพสักการะแล้ว ยังมีการจัดแสดงภาพถ่ายของท่าน ท่ามกลางความร่มรื่นและความสวยงามของวิหาร เจดีย์ หรือจะมาสักการะบูชาอัฐิธาตุ หลวงปู่ทิมในศาลา รินทรานุรักษ์ ที่มีหุ่นขี้ผึ้งของหลวงปู่ทิม ทำให้ระลึกถึงพระคุณเสมือนท่านยังคงมีชีวิตอยู่ อีกทั้งยังมีหุ่นขี้ผึ้ง หลวงพ่อเซຍ ษย์ธัมโม อีกด้วย ผลงานที่หลวงปู่ทิม ฝากไว้ให้คนรุ่นหลังได้สักการะ คือ พระประธานในพระอุโบสถ รวมถึงสาวก ช่าง ขว อย่าง พระโมคคัลละ และ พระสารีบุตร ที่หลวงปู่ทิมเป็นผู้ปั้นเองด้วยดินจากบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ วังสามพญา ประจำจังหวัดระยอง วัดละหารไร่แห่งนี้จึงมีนักท่องเที่ยวหลั่งไหลมากราบหลวงปู่ทิม ขอพร ถ่ายรูปรับวัตถุมงคลทำให้ผู้ที่มาเยือนสัมผัสได้ถึงความสงบ ความสบายใจเมื่อได้มากราบสักการะพระอริยสงฆ์ หลวงปู่ทิม อิสริโก

วัดห้วยมงคล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นที่ประดิษฐานรูปเหมือนหลวงพ่отวดองค์ใหญ่ที่สุดในโลก หลวงพ่отวดเป็นพระอริยสงฆ์ที่คนปักษ์ใต้ เคารพศรัทธาสูงสุด จึงมีประชาชนจากทั่วสารทิศมากราบไหว้สักการะอย่างไม่ขาดสาย

ภาพที่ 6 หลวงปู่ทวด

วัดห้วยมงคล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นที่ประดิษฐานรูปเหมือนหลวงพ่отวดองค์ใหญ่ที่สุดในโลก สร้างขึ้นเพื่อน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระราชากุศล เนื่องในวันมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 6 รอบของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9

บริเวณวัดมีพื้นที่กว้างขวาง จัดสวนร่มรื่น มีบ่อปลาให้นักท่องเที่ยวได้ทำบุญให้อาหาร อีกทั้งยังมีพระบรมสารีริกธาตุ พระมณฑป รูปแกะสลักช้างเอราวัณสามเศียร หลวงพ่อพุทธโสธร

หลวงพ่อดอกไม้ใหญ่ที่สุดในโลก มีขนาดหน้าตักกว้าง 9.9 เมตร สูง 11.5 เมตร บนฐานสูง 3 ชั้น ชั้นล่างกว้าง และ ยาว 70 เมตร ภายใตฐานเป็นห้องโถงขนาดใหญ่ไว้เพื่อปฏิบัติศาสนกิจในวันสำคัญทางศาสนา บริเวณรอบรอบองค์พระสามารถมองเห็นทิวเขาล้อมรอบและเห็นภูเขาตะนาวศรี ด้านล่างของฐานหลวงองค์หลวงพ่อดอกไม้รูปปั้นช้างเอราวัณประดับอยู่ที่เชิงบันไดข้างละหนึ่งเชือก ภายในวัดมีศาลาสำหรับให้นักท่องเที่ยวกราบไหว้บูชาพระพุทธรูปต่างๆ นอกจากนี้ยังมีรูปสลักหลวงพ่อดอกไม้และแกะสลักจากไม้ตะเคียนทองขนาดใหญ่

นอกจากนี้ วัดห้วยมงคลยังมีหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดแกะสลักจากไม้ตะเคียนทองขนาดใหญ่อายุกว่าพันปี ที่ฝังอยู่ในทรายใต้แม่น้ำยม จังหวัดแพร่ลึกกว่า 10 เมตร ชาวบ้านเชื่อกันว่า ต้นไม้ที่มีแก่นสูง 1 คืบขึ้นไป จะมีรุกขเทวดาสถิตอยู่เพื่อดูแลปกป้องคุ้มครองคนที่มาสักการบูชา เมื่อนำต้นตะเคียนทองมาแกะเป็นรูปเคารพของหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด จึงความเชื่อว่าจะลดบันดาลให้ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ประสบแต่ความสุขความเจริญ

สำหรับผู้ที่ต้องการปฏิบัติธรรม ต้องมาที่วัดป่าสุญญตา² จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เดิมเรียกว่า “ที่พักสงฆ์อาศรมสุญญตา” โดยหลวงพ่อปัญญา นันทภิกขุพร้อมลูกศิษย์ได้มาจัดกิจกรรมพานักศึกษาเข้าค่ายปฏิบัติธรรม อบรมจริยธรรมสามเณรและเยาวชน จนเป็นที่รู้จักของสาธุชนทั่วไป การปฏิบัตินั้น ยึดแนวทางของหลวงพ่อดอกไม้ โดยให้หลักอานาปานสติ มี 4 ฐาน คือ กาย เวทนา จิต ธรรม เป็นหลักใหญ่ๆ ใช้คำบริกรรมยุบหนอ พองหนอ หลวงพ่อจะเน้นที่สุญญตา นิพพานไม่ต้องรอชาติหน้า ทำใจเราไม่ให้ทุกข์ การระลึกถึงคำสอนของพระวิปัสสนาจารย์ หลวงพ่อพระอธิการคัมภีร์ญาณ อภิปัญญา จะเป็นการเตือนสติ มีพระรัตนตรัยเป็นเครื่องเตือนใจ ประกอบกับศรัทธา

วัดไชยธาราราม หรือวัดฉลอง จังหวัดภูเก็ต ภายในวัดมีวิหารและมณฑปทรงจตุรมุขที่สวยงาม เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางสมาธิเพชร ภายในของพระวิหารยังเป็นที่ประดิษฐานรูปจำลองของหลวงพ่อแช่ม หลวงพ่อช่วง และหลวงพ่อเกลื้อม พระเกจิอาจารย์ของภาคใต้

² สัมภาษณ์ พระอธิการคัมภีร์ญาณ อภิปัญญา, เจ้าอาวาส วัดป่าสุญญตา, 21 มกราคม 2565.

ภาพที่ 7 วิหารหรือมณฑปทรงจตุรมุข (มณฑปพ่от่านสมเด็จพระเจ้า)

วัดไชยธาราราม (วัดฉลอง) เป็นที่ประดิษฐานรูปหล่อของหลวงพ่อแช่ม ปุชนียบุคคลเป็นสัญลักษณ์ที่อยู่ในคำขวัญของจังหวัดภูเก็ตเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงเปลี่ยนชื่อวัดฉลองเป็น “วัดไชยธาราราม” หลวงพ่อแช่ม วัดแห่งนี้ ท่านเป็นที่พึ่งของชาวบ้านในการรักษาโรคเนื่องจากท่านเป็น พระที่มีศาสตร์วิชาในด้านการปรุงยาสมุนไพรและรักษาโรคเข้าเฝ้าผู้ปวยกระดูกหัก ท่านเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของผู้คนมากถึงขนาดที่มีคนรอปิดทองตามแขนและขาของท่านราวกับปิดทองพระพุทธรูป แม้ว่าหลวงพ่อแช่มจะมรณภาพมาตั้งแต่ปี 2451 แล้วก็ตาม แต่เรื่องราวความศักดิ์สิทธิ์และเมตตาธรรมของท่านก็ยังเป็นที่เล่าขาน และเลื่อมใสศรัทธาของชาวเมืองภูเก็ตตลอดจนประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ สืบมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากหลวงพ่อแช่มแล้ว ที่วัดฉลองยังมี หลวงพ่อช่วง และหลวงพ่อกลิ้มที่ชาวบ้านเคารพศรัทธาเลื่อมใสเช่นกันโดยนอกจากความศักดิ์สิทธิ์แล้วท่านทั้งสองยังมีชื่อเสียงทางด้านการปรุงสมุนไพรและรักษาโรคด้วย ดังนั้นแม้ท่านได้มรณภาพไปแล้วชาวบ้านที่มีเรื่องทุกข์ร้อนก็ยังคงมาราบไฉวบนบานไม่ขาดสาย สถานที่สำคัญ อาทิ กุฏิจำลองหลวง พ่อแช่ม ศาลาเรือนไทยไม้สักแกะสลัก ลวดลายไทย ทั้งหลังสวยงามมากภายในจัดแสดงหุ่นขี้ผึ้งจำลองของอดีตเจ้าอาวาสวัดฉลองทั้ง 3 รูป และจัดแสดงเครื่องใช้อัฐบริขารด้วย พระอุโบสถ กลางสระน้ำแห่งหนึ่งถือว่าเป็น“อุโบสถ”เพื่อให้พระสงฆ์สามารถลงไปปฏิบัติสังฆกรรม เรียกว่า “โบสถ์น้ำ” ต่อมาภายหลังได้มีการสร้างพระอุโบสถขึ้นใหม่ก็เล็กเลย ใช้โบสถ์น้ำ แต่ได้ปลูกบัวหลวงแทนปัจจุบันคือสระน้ำชุมบัวหลวง) สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด วิหารพ่от่านเจ้าวัดพระประธานในวิหารเก่าแก่ อันเป็นที่ตั้งของวัดฉลองแต่โบราณ พระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ ด้านซ้ายจะมีรูปหล่อของชายชรา นั่งถือตะบันหมาก ชาวบ้านเรียกว่า “ตาขี้เหล็ก” ด้านขวามีรูปหล่อเป็นยักษ์เรียกว่า “ท้าวหนทรี” วิหารหรือมณฑปทรงจตุรมุข (มณฑปพ่от่านสมเด็จพระเจ้า)

เจ้า) ประดิษฐานพระพุทธรูปปางสมาธิเพชร ภายในของพระวิหารยังเป็นที่ประดิษฐานรูปจำลองของพระเกจิอาจารย์ของภาคใต้

(2) เส้นทางท่องเที่ยววัดสายสถาปัตยกรรมและจิตรกรรม

วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร เป็นศิลปะล้านนา มีพระพุทธรูปสำคัญคู่เมืองเชียงใหม่ สำหรับผู้ที่เกิดปีมะโรง ต้องมาสักการะพระธาตุหลวงประจำปีเกิด

ภาพที่ 8 พระพุทธรูปสำคัญ

วัดพระสิงห์วรมหาวิหารจังหวัดเชียงใหม่ พระธาตุหลวงประจำปีเกิดของผู้ที่เกิดปีมะโรง สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย เดิมชื่อว่า วัดลีเชียงพระ ในรัชสมัยพระเจ้าแสนเมืองมาได้โปรดฯให้อัญเชิญพระพุทธรูปสำคัญจากเมืองเชียงรายลงมาประดิษฐาน ชาวบ้านจึงเรียกว่า วัดพระสิงห์

ภายในวัดมีพระพุทธรูปสำคัญคู่เมืองเชียงใหม่ ศิลปะล้านนาสร้างขึ้นราว พ.ศ. 700 ประดิษฐานอยู่ในวิหารลายคำ ภายในวิหารยังมีภาพจิตรกรรม ภาพเรื่องสังข์ทอง และชีวิตประจำวันงดงามเสมือนจริงอีกด้วย นอกจากนี้ยังมี อุโบสถสองสงฆ์ มีมุขสองด้าน ชุ่มประตูดอกด้วยลวดลายปูนปั้นวิจิตรงดงาม ภายในมีมณฑปตั้งอยู่ตรงกลาง เป็นที่ประดิษฐานพระเจ้าทองทิพย์จำลอง (พระพุทธรูปเชียงแสนในสมัยต้น) หอไตร ลายปูนปั้นประดับสวยงาม ชั้นบนเป็นอาคารไม้ทรงวิหารพื้นเมืองล้านนา เป็นแหล่งสถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่า คูบ้านคูเมืองเชียงใหม่ วัดแห่งนี้จึงเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวจากทุกมุมโลก ผู้มาเยือนจะได้สัมผัสกับความวิจิตรงดงาม รวบรวมว่ากำลังย้อนกลับไปสู่สภาพการณ์เมื่อ 700 ปีก่อน

วัดหนองแขวง จังหวัดขอนแก่น มีพระมหาธาตุแก่นนคร องค์พระธาตุตั้งเด่นเป็นสง่ามองเห็นแต่ไกล เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองที่ยึดเหนี่ยวจิตใจทำให้ผู้มาเยือนสุกกาย สบายใจเมื่อได้เห็นนักท่องเที่ยวสามารถเดินขึ้นไปชมพระธาตุได้ทั้ง 9 ชั้น อีกทั้งยังชมทัศนียภาพของเมืองขอนแก่นได้รอบทั้ง 4 ทิศ

ภาพที่ 9 พระมหาธาตุแก่นนคร

หากมาจังหวัดขอนแก่นแล้วไม่ได้มาไหว้พระมหาธาตุแก่นนคร แห่งวัดหนองแขวง พระอารามหลวง เพื่อทำบุญขอพรก็เหมือนมาไม่ถึงวัดนี้เป็นเก่าแก่กว่า 200 ปี องค์พระธาตุ ตั้งเด่นเป็นสง่ามองเห็นแต่ไกล ถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองที่ยึดเหนี่ยวจิตใจทำให้ผู้มาเยือนสุกกาย สบายใจเมื่อได้เห็นเดิมชื่อ วัดเหนือ หลวงปู่คุณ อดีตเจ้าอาวาส เป็นผู้ริเริ่มสร้างพระมหาธาตุแก่นนคร ซึ่งได้นำแนวคิดแบบของพระธาตุในภาคอีสานมารวมกันไว้ ความพิเศษพระมหาธาตุแก่นนคร หรือพระธาตุเก้าชั้นฐานสี่เหลี่ยมกว้างด้านละ 50 เมตร เรือนยอดทรงเจดีย์จำลองแบบจากพระธาตุขามแก่น องค์พระธาตุสูง 80 เมตรมีพระจุลธาตุ 4 องค์ตั้งอยู่ทั้ง 4 มุมและมีกำแพงแก้วพญานาค 7 เศียรล้อมรอบ เป็นศิลปะสมัยทวารวดี ผสมผสานศิลปะอินโดจีน ลักษณะแบบชาวอีสานปากแห โดยยอดสุดเป็นรูปทรงของพระธาตุพนม ถัดลงมาเป็นรูปทรงกลมของพระธาตุขามแก่น และถัดลงมาเป็นรูปทรงของพระธาตุวัดหนองแขวง จนถึงฐานให้สามารถเดินขึ้นได้ถึง 9 ชั้น

ทุกชั้นจะมีความสวยงามและน่าสนใจแตกต่างกัน โดยชั้นบนสุดจะเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ อย่างชั้นที่ 1 จะมีความน่าสนใจอยู่ตรงที่มีลักษณะเป็นหอประชุม มีพระประธานประดิษฐานอยู่ 4 องค์ ซึ่งรอบๆจะมีการตกแต่งลวดลายต่างๆ ทั้งเสา บานประตู และหน้าต่าง ทั้งการ

แกะสลักเป็นนิทานเรื่องจำปาสดัน โดยเฉพาะที่บานประตูใหญ่ ที่จะแกะสลักเป็นรูปแบบ 3 มิติ โดยหลวงปู่คุณท่านต้องการอนุรักษ์ไว้เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้เข้ามาศึกษาและเที่ยวชมความวิจิตรงดงาม

วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี มีพระบรมธาตุเจดีย์มหาจักรีพิพัฒน์ เป็นพระเจดีย์ขนาดใหญ่ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกพระองค์ ที่ 19 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นประธานจัดสร้างวัด มีความตั้งใจให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมและเทิดพระเกียรติบูรพมหากษัตริย์ไทย

ภาพที่ 10 พระบรมธาตุเจดีย์มหาจักรีพิพัฒน์

วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี มีสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก พระองค์ที่ 19 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นประธานจัดสร้างวัด มีความตั้งใจให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรม และเทิดพระเกียรติบูรพมหากษัตริย์ไทย โดยมีอาคารสิ่งปลูกสร้างที่มีความสวยงามทรงคุณค่า อยู่คู่กับธรรมชาติ พระบรมธาตุเจดีย์มหาจักรีพิพัฒน์ เป็นพระเจดีย์ขนาดใหญ่ สร้างถวายแด่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ชั้นล่างใช้สำหรับการบำเพ็ญกุศลในโอกาสต่างๆ มีพระพุทธรูป ภปร.ปางประทานพร เป็นองค์พระประธาน ชั้นที่ 2 เป็นโถงสำหรับการประชุมสงฆ์ เป็นที่ปฏิบัติสมาธิภาวนา ชั้นที่ 3 เป็นที่ประดิษฐานพระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

นอกจากนี้ยังมี มหามณฑปพระพุทธบาท ภ.ป.ร. สก. พระเจดีย์พุทธคยาจำลอง เป็นที่ระลึกถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ชั้นล่างมีนิทรรศการถาวร เรื่อง ‘พระพุทธเจ้าตรัสรู้อะไร?’ พระวิหารพระพุทธศรีอริยเมตไตรย สัมมาสัมพุทธเจ้า พระปกเกล้าอริยเขต สร้างขึ้นเพื่อน้อมเกล้าถวายแด่พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 ผู้พระราชทานประชาธิปไตยแก่ปวงชนชาวไทย ส่วนพระอุโบสถ สร้างขึ้นเพื่อถวายแด่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช หอพระไตรปิฎก อยู่กลางน้ำโดดเด่นสวยงาม ปัจจุบันยังคงมีนักท่องเที่ยวและพุทธศาสนิกชนเดินทางมากราบสักการะพระมหาเจดีย์พระบรมสารีริกธาตุ และชมพระพุทธรูปหุ่นไฟเบอร์กลาสพระอริยสงฆ์สำคัญที่ล้วนมีจริยาวัตรทั้งงดงามในอริยาการ ได้

เรียนรู้โอวาทธรรมคำสอนของพระอริยสงฆ์ซึ่งบรรยายเป็น 3 ภาษา รวมถึงมีผู้ติดตามฟังเทศน์จาก พระอาจารย์สุชาติ อภิชาโต ด้วยความเลื่อมใสศรัทธา และฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมกันเป็นจำนวนมาก

วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี เมืองค์พระประธานปางมารวิชัยที่งดงามที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย และมีรูปหล่อสมเด็จพระสังฆราช (แดงโม) สันนิษฐานว่า เป็นประติมากรรมรูปคนเหมือนจริงชิ้นแรกของไทย

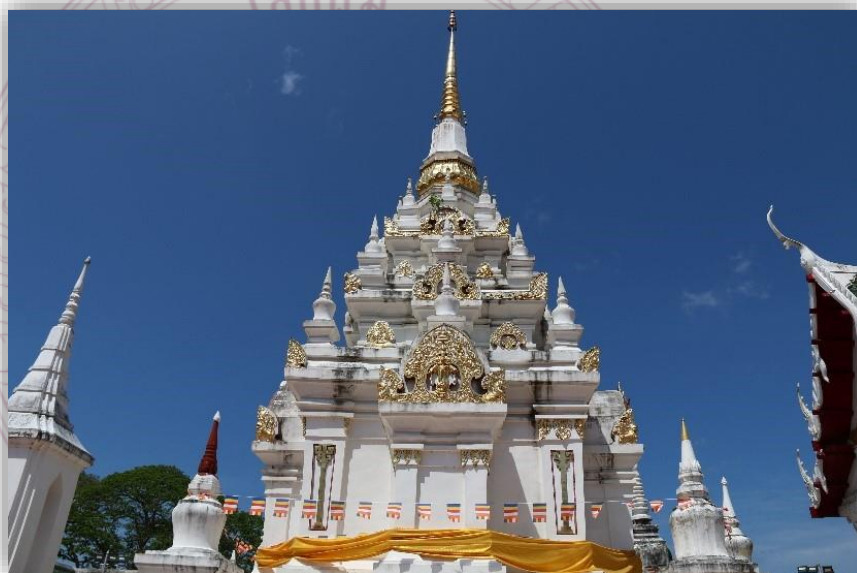
ภาพที่ 11 พระประธานในพระอุโบสถปางมารวิชัย

วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี เดิมชื่อว่า “วัดน้อยปากษ์ใต้” เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ประกาศให้วัดแห่งนี้ เป็นพระอารามหลวงตั้งแต่ พ.ศ. 2452 และเป็นแหล่งรวมความรู้ด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรมด้วยฝีมือของช่างหลวง กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานสำคัญ เจ้าอาวาสวัดใหญ่สุวรรณาราม กล่าวว่า สมเด็จพระสังฆราชแดงโมได้บูรณะวัดใหม่ งดงามทั้งในด้านศิลปะ ลายปูนปั้น เช่น ศาลาการเปรียญ

พระอุโบสถศิลปะอยุธยา ยกพื้นสูงเป็นฐาน 2 ชั้น มุมฐานยกให้สูงขึ้นแบบฐานทรงสำเภา หลังคาเป็นจตุรมุขล้อมรอบพระอุโบสถและหน้าบันทุกด้านประดับลายเครือเถา พระระเบียงคด ล้อมรอบเป็นสถาปัตยกรรมทรงไทยมีทั้งหมด 8 หลัง ภายในเมืองค์พระประธานปางมารวิชัย ที่งดงามที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย และมีรูปหล่อสมเด็จพระสังฆราช (แดงโม) สันนิษฐานว่า เป็นประติมากรรมรูปคนเหมือนจริงชิ้นแรกของไทย ส่วนภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นศิลปะสมัยอยุธยา ผนังด้านข้างก่อทึบไม่มีช่องหน้าต่าง มีภาพเทพชุมนุมเรียงรายกัน 5 ชั้น จุดเด่นคือภาพยักษ์และอมมนุษย์ ด้านหน้ามีช่องประตู 3 บานมีภาพเขียนทวารบาล ที่อ่อนช้อยงดงาม

ศาลาการเปรียญ เป็นเรือนไม้สักทั้งหลัง หลังคาแบบมุงประเจ็ด บนศาลามีธรรมมาสน์ 2 หลัง ส่วนหอเก็บพระไตรปิฎก รองรับด้วยเสาไม้ 3 เสา จากแนวคิดที่ว่าพระไตรปิฎกประกอบด้วย 3 ปิฎกคือพระธรรมปิฎก พระไตรปิฎกและพระสุตตันตปิฎก เป็นสถาปัตยกรรมที่หาชมได้ยาก ผู้ที่ได้มาเยือนวัดใหญ่สุวรรณารามเสมือนได้ย้อนเวลาไปสู่อดีต ที่สำคัญคือเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ด้านศิลปกรรมชั้นสูงด้วยฝีมือช่างหลวง ที่ควรค่าแก่การศึกษาและอนุรักษ์ไว้ให้กับคนรุ่นหลัง นับเป็นสมบัติที่ทรงคุณค่าของชาติ

วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีพระบรมธาตุไชยาเป็นสถาปัตยกรรมแบบศรีวิชัย รอบองค์พระธาตุมีเจดีย์เล็กๆ 4 ทิศ ล้อมรอบด้วยวิหารคด หากมองจากมุมสูงจะเห็นยอดพระวิหารหลวง ยอดพระบรมธาตุไชยา และยอดพระอุโบสถ ตรงเป็นแนวเดียวกัน

ภาพที่ 12 เจดีย์พระบรมธาตุไชยา

วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีเรื่องราวสำคัญในประวัติศาสตร์มากมาย มีพระบรมธาตุเป็นที่ยึดเหนี่ยวศรัทธาของชาวไชยาและคนไทย สภาพของวัดมีพื้นที่แบ่งเขตชัดเจนคือเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส สำหรับเขตพุทธาวาสมีกำแพงล้อมรอบ 4 ด้าน องค์เจดีย์พระบรมธาตุไชยา ระเบียงพระเวียง พระอุโบสถ พระวิหารหลวง พลับพลา และพระพุทธรูปศิลาทรายแดง ส่วนเขตสังฆาวาสประกอบด้วยกุฏิพระสงฆ์ ศาลาการเปรียญ ห้องสมุด หอฉันท์ เป็นต้น และยังมีโรงเรียนชั้นประถม รวมทั้งมีพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติไชยาดด้วย

สิ่งสำคัญภายในวัดคือ เจดีย์พระบรมธาตุไชยา เป็นสถาปัตยกรรมแบบศรีวิชัย สร้างราวพุทธศตวรรษที่ 13-14 รอบองค์พระธาตุมีเจดีย์เล็กๆ 4 ทิศ ล้อมรอบด้วยวิหารคด ซึ่งประดิษฐาน

พระพุทธรูปเก่าแก่ปางต่างๆโดยรอบ ส่วนพระวิหารหลวงอยู่ทางทิศตะวันออก ภายในมีพระพุทธรูปน้อยใหญ่หลายองค์ ถัดไปเป็น พระอุโบสถอยู่ทางทิศตะวันตกของพระบรมธาตุไชยา หากมองจากมุมสูงจะเห็นยอดพระวิหารหลวง ยอดพระบรมธาตุไชยา และยอดพระอุโบสถ ตรงเป็นแนวเดียวกัน สร้างตามความเชื่อ เปรียบดั่งยอดฉัตรพระบรมธาตุไชยา คือจุดสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาเป็นที่สักการะสูงสุด แต่ละชั้นจะตีความหมายเป็นมรรค 4 ผล 4 นิพพาน 1 การบูชาเป็นมงคลสูงสุด พระพุทธรูปสามพี่น้องปางมารวิชัยทำด้วยศิลาทรายแดงสร้างในสมัยอยุธยาฝีมือสกุลช่างไชยา ส่วนพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยาแหล่งรวบรวมเรื่องราวประวัติศาสตร์ ศิลปะ และโบราณคดี

วัดมณีมาวาสวรวิหาร จังหวัดสงขลา สร้างในสมัยอยุธยาตอนปลาย ภายในพระอุโบสถมีภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังฝีมือช่างหลวงทั้ง 4 ด้าน มีความสมบูรณ์ที่สุด แบ่งเป็นชั้นๆ ชั้นบนเป็นคณธรรพ์ เทพชุมนุม พุทธประวัติ ชั้นล่างเป็นทศชาติชาดก

ภาพที่ 13 ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถ

วัดมณีมาวาส วรวิหาร จังหวัดสงขลา หรือ วัดกลาง สร้างในสมัยอยุธยาตอนปลายเดิมชื่อวัดยายศรีจันทร์ต่อมาปีพ.ศ.2431 พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส เสด็จเมืองสงขลาได้โปรดให้เปลี่ยนชื่อวัดกลางเป็นภาษาบาลีว่า วัดมณีมาวาส เป็นวัดที่ผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลาใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา โดยเจ้าเมืองสงขลาทุกพระองค์ได้บูรณะปฏิสังขรณ์ จนเป็นวัดที่สวยงาม วัดแห่งนี้พระมหากษัตริย์เกือบทุกพระองค์ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องในประวัติศาสตร์ และเป็นสถานที่เรียนแห่งแรกของโรงเรียนประจำจังหวัดคือ โรงเรียนมหาวชิราวุธ รัชกาลที่ 5 ทรงเสด็จมาหลายครั้งและ รัชกาลที่ 6 โปรดให้ยกฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร สิ่งสำคัญเช่น โบราณสถาน พระอุโบสถ พระวิหาร ศาลาฤๅษีตัดตน เจดีย์ ประตුවัด การจัดสัดส่วนของวัด

สวยงามเป็นที่ดึงดูดใจ ที่เป็นส่วนหนึ่งของมรดกโลก มีความเป็นพหุวัฒนธรรมทั้งพุทธ อิสลาม จีน อีกทั้งผู้เชี่ยวชาญหลายศาสตร์ให้ความเห็นว่า จิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถมีความสมบูรณ์ที่สุด ด้วยศิลปะหลายอย่าง ภาพชาดก มหาเวสสันดรชาดกครบทั้ง 13 กัณฑ์ ภาพเทวดา พระราหู แต่ละบานจะมีวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมของไทยชาวสงขลา มีมโนราห์ ชาวฝรั่ง ชาวจีนสมัยราชวงศ์ชิง อิสลามและสถาปัตยกรรมอื่นๆ เรียกว่ามีครบทุกสาขา ภายในพระอุโบสถแห่งนี้ จึงเป็นทั้งแหล่งศึกษาหาความรู้ที่ทรงคุณค่า และได้รับความอึ้งอึ้งใจจากศิลปะที่สวยงามอีกด้วย

(3) เส้นทางท่องเที่ยววัดสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ

วัดเทพพิทักษ์ปุณณาราม จังหวัดนครราชสีมา มีพระพุทธรูปปางประทานพรองค์ใหญ่ตั้งอยู่บนเนินเขาสูง เป็นมงคลสำหรับผู้ที่ยศจรก่อนผ่านประตูสู่ภาคอีสาน เป็นเครื่องเตือนสติไม่ให้ประมาทในการเดินทาง

ภาพที่ 14 พระพุทธรูปปางประทานพร (หลวงพ่อขาว)

วัดเทพพิทักษ์ปุณณาราม หรือ วัดหลวงพ่อขาว อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาสร้างขึ้นเมื่อปี 2514 ณ ที่แห่งนี้ ในอดีตพระสุทธธรรมรังสีคัมภีร์เมธาจารย์ หรือท่านพ่อลี ธุดงค์มาบริเวณนี้ ได้นั่งสมาธิเข้ากรรมฐาน เกิดนิมิตเห็นเทวดาจำนวนมากสถิตอยู่บริเวณเทือกเขา จึงดำริที่จะสร้างวัดขึ้น ณ เชิงเขาเสียดอ้า ไปพร้อมๆกับการสร้างพระพุทธรูปไว้บนเนินเขา แต่ท่านมรณภาพไปก่อน จึงยังไม่ได้สร้างพระพุทธรูป ต่อมาบรรดาสาธุศิษย์ จึงได้ร่วมกันสร้างพระพุทธรูปหล่อด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กหน้าตักกว้าง 27 เมตรมีน้ำหนัก 3000 ตัน ชาวบ้านเรียกกันว่า หลวงพ่อขาว เป็นพระพุทธรูปปางประทานพรที่ใหญ่ที่สุดในโลก ผู้คนที่สัญจรผ่านเส้นทางถนนหลวง ซึ่งเป็นประตูสู่ภาคอีสาน สามารถมองเห็นพระพุทธรูปมาแต่ไกล เป็นเครื่องเตือนสติ เตือนใจในการเดินทางว่า “อย่า

ประมาท” นักท่องเที่ยวที่มาวัดแห่งนี้ สามารถเดินขึ้นไปนมัสการหลวงพ่อขาว และชื่นชมทัศนียภาพบนฐานพระพุทธรูป มองเห็นวิวเมืองปากช่องแวดล้อมด้วยธรรมชาติ ที่มีความรื่นรมย์ สวยงามมากทางขึ้นไปยังพระพุทธรูปทั้งด้านซ้ายและด้านขวา สร้างโค้งเว้าประกบกันเป็นรูปใบโพธิ์ ขึ้นไปบรรจบกันที่องค์พระ โดยมีบันไดรวมกันทั้งสิ้น 1,250 ขั้น หมายถึง จำนวนพระอรหันต์สาวก

วัดพระพุทธรูปมหาธรรมหลวง จังหวัดสระบุรี เป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูป สิ่งศักดิ์สิทธิ์ล้ำค่าจากความศรัทธาของพุทธบริษัทและพระเจ้าแผ่นดินในสมัยอยุธยา มีความวิจิตรงดงามด้วยพระมหามณฑปที่สร้างครอบง้อมรอยพระพุทธรูป ด้วยฝีมือช่างทางศิลปกรรม หลายสมัยรวมเข้าไว้อย่างลงตัว

ภาพที่ 15 รอยพระพุทธรูป วัดพระพุทธรูปมหาธรรมหลวง

วัดพระพุทธรูปมหาธรรมหลวง จังหวัดสระบุรีนับเป็น 1 ใน 5 แห่งของโลก³ ที่มีปูชนียสถานสำคัญหลายแห่ง โดยเฉพาะเป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูป สิ่งศักดิ์สิทธิ์ล้ำค่า จากความศรัทธาของพุทธบริษัทและพระเจ้าแผ่นดินในสมัยอยุธยาสร้างขึ้นเมื่อปี 2167 ที่มีความวิจิตรงดงามด้วย พระมหามณฑปที่สร้างครอบง้อมรอยพระพุทธรูป ได้รับการบูรณะปรับปรุงแต่ยังทรงศิลปะเดิมไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ ด้วยฝีมือช่างทางศิลปกรรม แต่ละสมัยรวมเข้าไว้ อย่างเช่น ประตูเสด็จ ทางเขตพุทธาวาสที่พระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาทุกพระองค์เสด็จมานมัสการรอยพระพุทธรูป เสด็จมาทอดผ้าพระกฐินพระราชทาน ได้มีการแห่ทางประตูเสด็จนี้ พระวิหารคลังล่าง หรือ "วิหารจีน" เป็นที่ออกธู เตียบ, ธง สร้างในปี 2470 พระบรมราชานุสรณ์ พระเจ้าทรงธรรม ตุ๊กตารูป

³ สัมภาษณ์ พระครูศรีวรกิจจารักษ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดพระพุทธรูป มหาธรรมหลวง, 22 ธันวาคม 2565.

ยักษ์สองตนเรียกกันว่า กุมภภัณฑ์ เฝ้าวัด จะมองเห็นการแต่งกายของศิลปินละครตามยุคสมัย ตั้งแต่ในอดีต เรียกประตุนี้น่าประตุนัก ยักษ์ ส่วนพระอุโบสถ ตั้งอยู่บริเวณไหล่เขาใกล้กับองค์พระมณฑป มีรูปทรงสวยงามกระทัดรัด หลังคามุงกระเบื้องเคลือบสี มีช่อฟ้าใบระกา ทางหงส์ ประดับกระจกสีทอง ศาลาเปลื้องเครื่อง สมัยอยุธยา พระเจ้าแผ่นดินจะทรงเปลื้องเครื่องและเปลี่ยนเครื่องฉลองพระองค์ใหม่ก่อนเสด็จขึ้นนมัสการรอยพระพุทธรูปในสมัยโบราณ พระวิหารหลวง หรือพิพิธภัณฑสถานแห่งพระพุทธรูป บรรจุโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ มีพระภูษาของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงเจริญพระราชศรัทธา บริจาคถวายเป็นพุทธรูปฯ ก็ได้รวบรวมบรรจุไว้ในตู้เรียงรายเป็นหมวดหมู่ ปัจจุบันยังคงมีกิจกรรมพิเศษ งานกราบสักการะรอยพระพุทธรูป ซึ่งตรงกับเทศกาลวันตรุษจีน รวมทั้งทำบุญตักบาตร ให้อาหารพระสงฆ์สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประเพณีตักบาตรดอกเข้าพรรษา ณ สถานที่นี้อย่างพร้อมมูลทั้งยังมีสิ่งแวดล้อมที่งดงามตามธรรมชาติ เช่นภูเขา แมกไม้ เมื่อได้มากราบสักการะ สร้างบุญ ได้สร้างทาน บารมี มีความสุขความสบายใจ ยิ่งศรัทธาให้เพิ่มพูนยิ่งขึ้น

วัดวังแก้วเวการาม จังหวัดกาญจนบุรี สุดเขตแดนประจิม (ตะวันตก) ที่มีอัตลักษณ์ความเป็นอยู่ที่น่าหลงใหล ในหลากหลายวัฒนธรรม ทั้งชาวไทย มอญ พม่า และกลุ่มชาติพันธุ์ โดยมีศูนย์รวมจิตใจคือหลักคำสอนของหลวงพ่อดุตตะแห่งวัดวังแก้วเวการาม จังหวัดกาญจนบุรี ภายใต้พื้นที่กว้างใหญ่ของเขื่อนเขาแหลม มีวัดได้นำ (วัดวังแก้วเวการาม เก้า) ซึ่งถือได้ว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็น UNSEEN ของประเทศ

ภาพที่ 16 ศาลาประดิษฐานสังขารหลวงพ่อดุตตะ

วัดวังแก้วเวการามหรือวัดท่าเสด็จ จังหวัดกาญจนบุรี ภายใต้พื้นที่กว้างใหญ่ของเขื่อนเขาแหลม เป็นที่ตั้งของวัดวังแก้วเวการาม (เก้า) หรือ วัดหลวงพ่อดุตตะ ในเขตอำเภอสังขละบุรี

จังหวัดกาญจนบุรี ใกล้กับชายแดนไทย-พม่า วัดแห่งนี้สร้างโดยพระราชอุทุมมมงคล (หลวงพ่อดุตตะมะ) พระเกจิอาจารย์ชื่อดังเชื้อสายมอญ ได้ร่วมกับชาวกะเหรี่ยง ชาวมอญ รวมทั้งคนไทยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ช่วยกันสร้างขึ้น เริ่มแรกวัดนี้มีเพียงกุฏิ ศาลา และสำนักสงฆ์เท่านั้น ตั้งอยู่บนเนินสูงเรียกว่า สามประสบ ซึ่งเป็นจุดที่มีแม่น้ำ 3 สาย คือ แม่น้ำของกาเลีย แม่น้ำปีลี แม่น้ำรันตี ไหลมาบรรจบกัน ต่อมาได้มีการก่อสร้างเชื่อมเขาแหลมหรือเขื่อนวชิราลงกรณ์ชาวบ้านจึงย้ายมาอยู่บนเนินเขาในปัจจุบัน ส่วนวัดเดิมก็ได้จมอยู่ใต้น้ำ ในช่วงที่น้ำน้อยจะแลเห็นบริเวณวัด อาทิ หอระฆัง พระอุโบสถหลังเก่าที่จมอยู่ใต้น้ำ รู้จักในชื่อว่า วัดใต้น้ำ สังขละบุรี ปัจจุบันวัดวังแก้วเวการาม เป็นสถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธ เป็นศิลปะกึ่งมอญ-ไทย มีการจำลองเจดีย์พุทธคยา มีวิหารพระพุทธรูปหินอ่อนที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหินอ่อน ปางมารวิชัยหนัก 9 ตัน หรือที่คนทั่วไปเรียกว่า“หลวงพ่ขาว” หรือ “หลวงพ่อยกขาว” นอกจากนี้ยังมีพระอุโบสถที่มีคูน้ำรอบ

วัดวังแก้วเวการาม นับได้ว่าเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทย มอญ พม่า หรือแม้แต่กลุ่มชาติพันธุ์ ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยยึดหลักคำสอนของหลวงพ่อดุตตะมะ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต แม้หลวงพ่อดุตตะมะได้ละสังขารไปนานแล้ว แต่ศิษย์ยานุศิษย์ยังเก็บรักษาสิริสังขารของท่านไว้ในปราสาทมอญ เพื่อนักท่องเที่ยวและประชาชนจากทุกสารทิศ ได้มากราบสักการะบูชาด้วยความศรัทธาอย่างไม่ขาดสาย

วัดถ้ำสุวรรณคูหา จังหวัดพังงา วัดโบราณที่มีความมหัศจรรย์ของธรรมชาติ ภายในถ้ำมีพระพุทธรูปโบราณ และพระพุทธรูปไสยาสน์องค์ใหญ่ ส่วนด้านในมีหินงอกหินย้อย เมื่อสะท้อนกับแสงไฟแล้วดูสวยงามตา

ภาพที่ 17 บริเวณห้องโถงชั้นล่าง ถ้ำใหญ่ หรือ ถ้ำพระ

วัดสุวรรณคูหาหรือ วัดถ้ำสุวรรณคูหา เป็นวัดโบราณที่สำคัญของอำเภอดงเจริญ จังหวัดพังงา มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้ความสนใจ เข้าไปชมความมหัศจรรย์จากธรรมชาตินี้ บริเวณที่ตั้งของวัดนี้เป็นภูเขา มีจุดเด่นคือ ถ้ำขนาดใหญ่และขนาดเล็กจำนวนมาก เป็นโบราณสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่มีความเป็นธรรมชาติ ภายในถ้ำมีพระพุทธรูปโบราณปางต่างๆโดยเฉพาะพระพุทธรูปไสยาสน์องค์ใหญ่ มีรูปปั้น พ่อท่านเจ้าถ้ำ พ่อท่านเจ้าเงาะ ทั้งยังมีพระปรมาภิไธยของพระเจ้าแผ่นดินหลายพระองค์จารึกไว้ที่ผนังถ้ำ ส่วนบริเวณด้านในมีหินงอกหินย้อย ในถ้ำมืดเมื่อสะท้อนกับแสงไฟแล้วดูสวยงามตา บริเวณห้องโถงชั้นล่าง ตรงประตูทางเข้าถ้ำ มีศิลาจารึกบนแผ่นหินรูปใบเสมาของเจ้าเมืองตะกั่วทุ่ง ที่ปรารภนาโพธิญาณ ชาวบ้านเกิดศรัทธาจึงสร้างเสนาสนะจนเป็นวัด บริเวณถ้ำแห่งนี้ มีการบูรณะครั้งใหญ่และสร้างพระพุทธรูปไสยาสน์องค์ใหญ่จากนั้นมีการสมโภชครั้งแรกนับเป็นประเพณีที่สืบทอดเนื่องกันมาจนกระทั่งปัจจุบัน

วัดถ้ำเสือ จังหวัดกระบี่ แวดล้อมด้วยด้วยสวนป่าและต้นไม้ใหญ่ มีถ้ำเล็กถ้ำน้อยอีกมาก บนยอดเขามีพระธาตุเจดีย์ยอดเขาแก้ว และพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ความสูงเหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 600 เมตร สามารถมองเห็นทิวทัศน์ของเมืองกระบี่ได้รอบทิศ ในเวลาเช้าจะได้ชมทะเลหมอกที่สวยงาม

ภาพที่ 18 พระธาตุเจดีย์ยอดเขาแก้วและพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ตั้งอยู่บนยอดเขาแก้ว

ที่หุบเขาศรีรังค์ จังหวัดกระบี่ ที่นี่คือสำนักสงฆ์ที่เกิดขึ้นในนิมิตของหลวงพ่ोजำเนียร ประธานสงฆ์ ที่มีผู้เลื่อมใสศรัทธามาช้านาน เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและการอนุรักษ์ธรรมชาติและเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม สวดมนต์ ภาวนาจนถึงปัจจุบัน ในอดีตเคยมีเสือโคร่งจำนวนมากและยังมีปรากฏหินธรรมชาติเป็นรูปร่างอุ้งเท้าเสือ เนื่องจากอยู่ในบริเวณป่า เขาและถ้ำ ด้วยความโดดเด่นของวัดถ้ำเสือและชื่อเสียงของ "หลวงพ่ोजำเนียร" วัดแห่งนี้จึงเป็นที่รู้จักกันดีในจังหวัดกระบี่และจังหวัดใกล้เคียงและเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวที่นิยมธรรมชาติรวมทั้งชาวต่างประเทศ

ภายใน "วัดถ้ำเสือ" มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ อย่างเช่น พระธาตุเจดีย์ยอดเขาแก้ว และพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ตั้งอยู่บนยอดเขาแก้ว มีความสูงเหนือระดับน้ำทะเล ประมาณ 600 เมตร มีบันไดขึ้น 1,237 ขั้น บนยอดเขาสามารถมองเห็นทิวทัศน์ของเมืองกระบี่ได้รอบทิศ ในเวลาเช้าจะได้ชมทะเลหมอกอีกด้วย พระธาตุเจดีย์ระฆังใหญ่ กำลังอยู่ในช่วงดำเนินการก่อสร้าง โดยตั้งใจให้เป็นระฆังใบใหญ่ที่สุดในโลก ส่วนบริเวณที่เคยเป็นถ้ำเสือใกล้ๆบริเวณนี้จะเป็นห้องโถงใหญ่ สำหรับให้พระขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บูรพาจารย์ โดยนักท่องเที่ยวบางท่าน ได้ติดตามพระอาจารย์เพื่อมากราบหลวงพ่ोजำเนียร เพราะได้ยินกิตติศัพท์ในด้านวิปัสสนากรรมฐาน อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ รวมถึงได้รับพลังแห่งความเมตตาจากหลวงพ่ोजำเนียรที่ได้สร้างวัดถ้ำเสือจนเป็นที่รู้จักของผู้นิยมพระเครื่องจำนวนมาก

สำหรับเส้นทางปฏิบัติธรรม แบ่งเป็น 3 สาย มีรายละเอียดดังนี้

(1) เส้นทางปฏิบัติธรรมแบบอานาปานสติ

การปฏิบัติธรรมแบบอานาปานสติโดยใช้ลมหายใจเข้า-ออก เป็นเครื่องกำหนดให้อยู่กับปัจจุบันในขณะที่กำลังปฏิบัติธรรมไม่ว่าจะยืน เดิน นอน นั่ง เพื่อทำอารมณ์ให้เป็นหนึ่งเดียว ขอแนะนำสถานที่ที่ผู้ปฏิบัติธรรมนิยมเดินทางมาอย่างต่อเนื่อง

วัดอรุณญวิเวก จังหวัดเชียงใหม่ ปฏิบัติตามแนวทางหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต และเป็นศูนย์ฝึกอบรมสถาบันพลังจิตตานุภาพของหลวงพ่อวริยงค์ สิริธโร มุ่งเน้นดูลมหายใจเข้า-ออกเพื่อให้จิตสงบหรือตามจริตของผู้ปฏิบัติตาม

ภาพที่ 19 พิพิธภัณฑ หหลวงปู่เปลี่ยน ปัญญาปทีโป

วัดอรุณญวิเวก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เดิมเป็นสำนักสงฆ์เก่าแก่⁴ ตั้งขึ้นจากบุคคลผู้ความมีเลื่อมใสในบวรพุทธศาสนา ปฏิบัติธรรมตามแนวทาง หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต และเป็นศูนย์ฝึกอบรมสถาบันพลังจิตตานุภาพ ของหลวงพ่อวริยงค์ สิริธโร เคยมีพระกัมมัฏฐานที่สำคัญๆ มาจำพรรษาที่นี่ อาทิ หลวงปู่ขาว อนาลโย /หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี /หลวงปู่ชอบ ฐานสโม / หลวงปู่ต้อ อจลธัมโม/ หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ เป็นต้น

วัดอรุณญวิเวก เป็นสถานที่สัปปายะ เหมาะแก่การฝึกสมาธิ ตามแนวทางของครูบาอาจารย์ ทางวัดได้เปิดเป็นศูนย์เรียนสมาธิของสถาบันจิตตานุภาพ โดยมีคำบริการ “พุทโธ” เป็นพุทธานุสสติ ดูลมหายใจเข้า-ออก หรือตามจริตของผู้ปฏิบัติ ตามกรรมฐาน 40 กอง เพื่อให้จิตสงบ อีกทั้งยังมีโบราณสถานให้ได้เรียนรู้ อาทิ พระอุโบสถ /อนุสาวรีย์หลวงปู่มั่น /พิพิธภัณฑหลวงปู่เปลี่ยน ปัญญาปทีโป และแผ่นศิลาจารึกที่หลวงปู่เปลี่ยน เป็นผู้ลงมือปั้นด้วยตัวเอง วัดแห่งนี้เปิดให้

⁴ วัดอรุณญวิเวก, ประวัติวัดอรุณญวิเวก (บ้านปาง), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://wataranyawiwakechiangmai.com/> [3 มกราคม 2565].

พุทธศาสนิกชนและผู้สนใจได้มาเรียนรู้และฝึกปฏิบัติธรรม เพื่อให้จิตใจสงบเย็น ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งที่มากระทบ จึงนับได้ว่าเป็นสถานที่สำคัญต่อการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่สืบไป

วัดป่าสาละวัน จังหวัดนครราชสีมา การปฏิบัติธรรมเน้นที่การดูจิต ให้จิตอยู่อารมณ์เดียว เมื่อมีสิ่งใดมากระทบต้องมีสติ กำหนดรู้ และปล่อยวาง

ภาพที่ 20 บุรพาจารย์เจดีย์

วัดป่าสาละวัน เป็นวัดสำคัญวัดหนึ่งของจังหวัดนครราชสีมา ก่อตั้งในปี 2474 โดยพระญาณวิเศษสัมฤทธิ์วิจารย์ ศิษย์รุ่นแรกของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต เมื่อครั้งที่ท่านธุดงค์มาปักกลดมีโยมนิมิตให้อยู่และขอให้สร้างวัด ท่านจึงได้ดำริที่จะสร้างวัดแห่งนี้ เป็นสถานที่ที่มีความสปปายะเหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการฝึกวิปัสสนากรรมฐาน ต่อมาในปี 2513 หลวงพ่อพุทธ ฐานิโย เจ้าอาวาสในขณะนั้น ให้ความสำคัญกับการฝึกวิปัสสนากรรมฐาน ตามหลักมหาสติปัฏฐาน 4 ใช้คำบริกรรม“พุทโธ” เพื่อให้ง่ายต่อการปฏิบัติ ให้จิตอยู่ในอารมณ์เดียวตามจริตของแต่ละคน มีพุทธศาสนิกชนเดินทางมาฝึกวิปัสสนากรรมฐานกับท่านอย่างล้นหลาม แม้ท่านจะละสังขารไปแล้ว แต่ด้วยความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน จึงได้ร่วมแรงร่วมใจกัน ก่อสร้างบุรพาจารย์เจดีย์ อนุสรณ์สถานแห่งพระกัมมัฏฐาน ส่วนยอดเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และอัฐิธาตุของหลวงพ่อพุทธ ฐานิโย เป็นสถานที่กราบสักการบูชาและระลึกถึงข้อวัตรปฏิบัติธรรมอันเป็นแบบอย่างให้คนรุ่นหลังได้ปฏิบัติสืบไป

วัดพระพุทธแสงธรรม จังหวัดสระบุรี ปฏิบัติตามแนวอานาปานสติ ผู้มาปฏิบัติใหม่ ฝึกดูลมหายใจเป็นหลัก มีสติเป็นตัวระลึก สอนให้เห็นให้รู้ว่า นรกมี สวรรค์มี พระนิพพานมี

ภาพที่ 21 มหาวิหารทรงบาตรคว่ำ

วัดพุทธแสงธรรม จังหวัดสระบุรี มีสถานที่สัปปายะกว่า 300 ไร่ สำหรับปฏิบัติธรรมกรรมฐาน เกิดขึ้นจากแรงศรัทธาของพุทธศาสนิกชนโดยมีมหาวิหารทรงบาตรคว่ำ ตั้งเด่นเป็นสง่าครอบองค์พระปางปฐมเทศนา หรือ สมเด็จพระพุทธแสงธรรม ตัวแทนแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ความสูง 40 เมตรเป็นการนำเอาสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา คือ บาตรพระมาใช้เป็นสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นจุดเด่นของวัดพุทธแสงธรรม แผ่ธรรมะที่ว่า “อัมแล้วกับการเกิดทั้งหลาย ทุกการเกิดนั้นเป็นทุกข์”

วัดมาบจันทร์ จังหวัดระยอง ปฏิบัติตามแนวทางหลวงปู่ชา สุภัทโท เน้นให้มีสติสัมปชัญญะ สอนปฏิบัติธรรมผ่านระบบออนไลน์ภาคภาษาไทย และยังมีภาคอังกฤษไปยังต่างประเทศ

ภาพที่ 22 พระอุโบสถ

หากผู้ที่ต้องการความสงบใจสถานที่ สัปปายะ ควรค่าแก่การปฏิบัติธรรมแบบอานาปานสติ สายหลวงปู่ชา สุภัทโท ที่เน้นให้มีสติ สัมปชัญญะ ศีกษาศิล ธุตังควัตร รุกขมูล บางรูปปฏิบัติเนสัชชิก ภาวนาทั้งคืนโดยเฉพาะวันพระ สำหรับฆราวาส ให้ท่องพุทโธและสวดอิติปิโส เพื่อให้จิตหยุดคิด มีสติระหว่างวันให้มากจะนั่งสมาธิได้ดีขึ้นต้องมาที่วัดมาบจันทร์ เขายายดา ตำบลแก่ง จังหวัดระยอง ที่มีทัศนียภาพ ธรรมชาติที่สวยงาม โดยวัดมาบจันทร์เป็นสาขาวัดหนองป่าพงที่ 73 เดิมชื่อว่าสำนักสงฆ์สุภัททะบรรพต มีความหมายว่า ภูเขาแห่งความเจริญรุ่งเรือง พระอุโบสถ ตั้งเด่นเป็นสง่าบนภูเขาสูง เป็นสถาปัตยกรรมทรงไทยประยุกต์สองชั้น หลวงพ่ออนันต์ อภิญโญ เจ้าอาวาสวัดมาบจันทร์ เล่าว่า ในการสร้างพระอุโบสถ เกิดมีเหตุการณ์อะไรหลายอย่าง เช่น ระหว่างหาว่าจะสร้างตรงบริเวณไหน ก็นิมิตเห็นหลวงปู่ชา มาชี้จุด บริเวณที่จะให้สร้าง ตรงนี้จะเด่นและสามารถรับลมได้ ๔ ทิศ อีกคืนต่อมามีเทวดาเป็นคนจีน เรียกว่าเตี้ย ใส่ชุดขาว มือแดง มีหนวดเครา ดึงหนวดมาให้ ๑ เส้น เพื่อแทน สัญลักษณ์พระอุโบสถคล้ายเส้นหนวด ปัจจุบันมีผู้ศรัทธาและนักท่องเที่ยวทั้งหลายทำบุญและปฏิบัติธรรมกันเป็นจำนวนมาก แม้ว่า หลวงปู่ชา สุภัทโท จะละสังขารไปแล้ว แต่ทว่าคำสั่งสอนของท่านยังคงอยู่ในใจของลูกศิษย์ตลอดกาล

วัดป่าสุญญตา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แนวทางของหลวงพ่พุททาส โดยใช้หลักอานาปานสติ 4 เน้นที่สุญญตา นิพพานไม่ต้องรอชาติหน้า ทำใจเราไม่ให้ทุกข์

ภาพที่ 23 วัดป่าสุญญตา

วัดป่าสุญญตาเป็นวัดที่มีความสัปปายะ บรรยากาศรมรื่น ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถเข้ามาปฏิบัติได้ตลอดเวลา หรือตามโครงการที่ทางวัดจัดขึ้นตามโอกาสต่างๆ ภายในวัดมีสิ่งที่น่าสนใจหลายอย่างเช่น ป้ายชื่อวัด มีสัญลักษณ์ เส้า 5 เส้า เป็นปริศนาธรรม เป็นเอกลักษณ์ของสวนโมกข์ ศาลาเรือเป็นศาลาปฏิบัติธรรมหลังแรก ใช้ทรายทะเลถมด้านบนปูทับด้วยเสื่อน้ำมัน พระพุทธเมตตา พระประธานในอุโบสถ มีต้นแบบมาจากพระพุทธรูปในวัด พระมหาโพธิ์ ใกล้กับต้นพระศรีมหาโพธิ์ ที่ประเทศอินเดีย นอกจากนี้ยังมีศาลาบดินทร์เดชา ภาพปริศนาธรรม เส้าอโศก ส่วนลานหินโค้ง เป็นลานธรรมศึกษา หลังจากปฏิบัติแล้ว ทำให้ใจเย็นลง ดำเนินชีวิตอย่างมีสติ อยู่กับปัจจุบัน เปรียบได้กับศีล สมาธิ ปัญญา

วัดนิโรธรังสี จังหวัดพังงา ปฏิบัติตามแนวอานาปานสติ ตามแนวทางหลวงปู่เทสก์ เทสรังสี เน้น “ทำจิตให้นิ่ง อย่าวิ่งไปตามอารมณ์” อารมณ์สำคัญ และอย่าปรุงแต่งไปตามอารมณ์

ภาพที่ 24 ภาพมุมสูงวัดนิโรธรังสี

วัดนิโรธรังสี (วัดควน) จังหวัดพังงาเป็นวัดที่มีป่าไม้ อยู่ท่ามกลางชุมชนหรือตลาดแต่ว่าบรรยากาศเหมือนในป่าเย็นสบาย สร้างขึ้นเมื่อราวปี พ.ศ. 2490 เป็นวัดปฏิบัติธรรมมาตั้งแต่สมัยหลวงพ่อวิชาญ ท่านเป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่เทสก์ เทสรังสี ได้รักษาข้อวัตรปฏิบัติตามครูบาอาจารย์ไว้เหมือนปกติ ใช้คำบริการ “พุทโธ” วัตรปฏิบัติแบบสายพระป่า ฉ้นมือเดียว ส่วนการปฏิบัติสำหรับฆราวาส สอนให้รู้จักศีล 5 ให้เข้าใจชัด โยมไม่ค่อยรับศีลเพราะกลัว เพราะไม่เข้าใจเรื่องศีล “ศีลคือชีวิต ชีวิตคือศีล” ต้องรักษา วัดนิโรธรังสี พระสงฆ์ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ หลวงพ่อสะอั้นเจ้าอาวาสเต็มเปี่ยมไปด้วยความเมตตาและมีความรอบรู้เรื่องพืชพรรณไม้ สถานที่เงียบสงบและร่มรื่นต้นไม้ใหญ่ปกคลุมทั้งวัด วัดนิโรธรังสี และศาลาปฏิบัติธรรม อยู่ในอาคารเดียวกันและหลวงพ่อสอนว่า “ทำจิตให้นิ่งอย่าวิ่งไปตามอารมณ์” อารมณ์สำคัญ อย่าปรุงแต่งไปตามอารมณ์⁵ ชันบน เป็นที่ทำสังฆกรรมที่สำคัญ เช่น อุปสมบท ปาฏิโมกข์ ชันล่างเป็นหอฉัน ทำบุญ ในโอกาสต่างๆ พระประธานศาลาปฏิบัติธรรมรูปปั้น หลวงปู่วิชาญ ขันติญาณโณ ต้นเทพทาโรพันธ์ไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดพังงา

วัดปากันตพงษ์ จังหวัดสงขลา เป็นสาขาที่ 108 ของวัดหนองป่าพง ปฏิบัติกิจของสงฆ์ตามแนวพระป่าสายหลวงพ่อบุชา สุภทโท และเปิดเป็นโครงการเข้าค่ายพุทธบุตร

⁵ สัมภาษณ์ นางสาวอุษา อันติมานนท์ ข้าราชการครูชำนาญฯ ชาวท้ายเหมือง, 6 กุมภาพันธ์ 2565.

ภาพที่ 25 จัดอบรมให้กับผู้สนใจปฏิบัติธรรม

วัดปากันตพงษ์ อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลาแห่งนี้ ได้รับอนุญาตให้ตั้งเป็นวัด ชื่อว่า “วัดปากันตพงษ์” เมื่อปี 2544 เป็นศูนย์ปฏิบัติธรรมสาขาที่ 108 ของวัดป่าหนองป่าพง ตามแนวทาง หลวงปู่ชา สุภัทโท แนวพุทโธ/อานาปานสติ มีบรรยากาศร่มรื่น เต็มไปด้วยต้นไม้สลัดกับตัวอาคาร มี พันธุ์ไม้โอปอล้อมทั่วบริเวณ ความร่มรื่นของพันธุ์ไม้นานาชนิด ทำให้บริเวณวัดมีสิ่งแวดล้อมทาง ธรรมชาติที่สวยงาม อากาศเย็นสบาย มีความสัปปายะ จึงเหมาะสำหรับการปฏิบัติธรรมอย่างมาก วัด ปากันตพงษ์ จัดโครงการค่ายพุทธบุตร โดยมีผู้ที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมาก นอกจากนั้นยังมี โครงการครอบครัวอบอุ่นด้วยพระธรรม โครงการปฏิบัติธรรมประจำปีในวันสำคัญทางศาสนา โครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการบวชพระภิกษุในพรรษาและนอกพรรษา ภายในวัด นอกจากจะมีกุฏิสงฆ์ พระอุโบสถ และศาลาไหว้พระสำหรับนักท่องเที่ยวแล้ว ยังมีศาลาปฏิบัติธรรม อยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ ทำให้จิตใจสงบเย็นและไม่รบกวนวาย จึงปฏิบัติธรรมได้อย่าง เต็มที่

วัดธารน้ำไหล หรือสวนโมกขพลาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี หมายถึง สวนป่าอันเป็นกำลัง แห่งความหลุดพ้นทุกข์ เข้าถึงจิตใจหรือจิตวิญญาณของผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติตามแนวอานาปานสติ ของ หลวงพ่อพุทธทาส

ภาพที่ 26 พระอุโบสถกลางแจ้ง

วัดธารน้ำไหลหรือ (สวนโมกขพลาราม) หมายถึง สวนป่าอันเป็นกำลังแห่งความหลุดพ้นทุกข์ เข้าถึงจิตใจหรือจิตวิญญาณของ ผู้ปฏิบัติด้วยหลักอานาปานสติภาวนา ตามแบบหลวงพ่พุทธทาส สร้างขึ้นในปี 2475 บนพื้นที่กว่า 60 ไร่ไม่มีความเป็นสัปปายะ โดยพระธรรมโกศาจารย์ หรือที่คนส่วนใหญ่รู้จักกันในนาม ท่านพุทธทาสภิกขุ ซึ่งเกิดความต้องการหาที่สงบสำหรับศึกษาและปฏิบัติธรรม มีศาลาฝึกสมาธิเป็นพื้นทราย ใช้กระสอบป่านรองนั่ง เป็นการฝึก “เป็นอยู่อย่างต่ำ กระทำอย่างสูง” มุ่ง “สงบเย็นและเป็นประโยชน์” มีการสอนฝึกสมาธิทั้งแก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่นี่ยังมีโรงมหรสพทางวิญญาณหรือโรงหนังสวนโมกข์ สร้างในปี พ.ศ. 2505 เพื่อให้ผู้สนใจเข้าใจธรรมะได้ง่ายและไม่น่าเบื่อ สวนโมกขพลาราม นับเป็นแหล่งเรียนรู้ทางแก่นพุทธศาสนาผ่านผลงานการศึกษา ค้นคว้า และปฏิบัติ ของท่านพุทธทาส โดยการฝึกทุกอิริยาบถผ่านกิจกรรมการดำเนินชีวิต ทั้งด้าน ศิลปสมาธิ และปัญญา ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีชีวิตที่สุขสงบเย็น

(2) เส้นทางปฏิบัติธรรมแบบสติปัฏฐาน

การปฏิบัติธรรมแบบสติปัฏฐาน เป็นการกำหนดรู้ในอิริยาบถทั้งหมดตามความเป็นจริง อย่างมีสติรู้ตัวอยู่เสมอ เราได้รวบรวมสถานที่ปฏิบัติธรรมที่อยู่ในจังหวัดเมืองหลักมาแนะนำ

ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน จังหวัดขอนแก่น ปฏิบัติตามแนวทางหลวงพ่อจรัญ ฐิตธัมโม เน้นมีสติ สมาธิให้มาก จนเกิดความรู้คือปัญญา เข้าใจความเป็นจริง ธรรมชาติของสังขารร่างกาย เห็นความคิดของตัวเอง รู้ทุกข์เห็นทุกข์แล้วปล่อยวางอย่างมีสติ

ภาพที่ 27 พระอุโบสถ

สถานที่สำหรับการฝึกปฏิบัติธรรม มาตรฐานด้วยทางสายเอกสติปัฏฐาน 4 ตามแบบฉบับที่ใช้อบรมพัฒนาจิตแก่ฆราวาส ปัจจุบัน สวนเวฬุวันแห่งนี้เป็นที่ตั้งของศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน มีพื้นที่มากกว่า 290 ไร่ เพียงพอที่จะรองรับผู้ปฏิบัติธรรม ตามรูปแบบหลวงพ่ोजรัญฐิตธัมโม ใช้คำบริการ พอง หนอ-ยุบ หนอ และเป็นสาขาเพียงแห่งเดียวของวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี ภายในมีวิหารพระพุทธโคดมอุดมโชคเป็นพระหยกขาวศิลปะพม่า ที่มีรูปปั้นหลวงพ่อดำและหลวงพ่ोजรัญอยู่ด้านหน้าองค์พระหยกมีศาลา 72 ปี เป็นศาลาปฏิบัติธรรมขนาดใหญ่สามารถรองรับผู้ปฏิบัติธรรมได้ถึงพันคน ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน เกิดขึ้นจากความศรัทธาโดยมีเจตนารมณ์เพื่อสร้างคนดีมีศีลธรรม ปฏิบัติธรรมแล้วมีสติ สมาธิมากขึ้น เห็นความจริง เกิดความรู้คือปัญญา เข้าใจความเป็นจริงตามธรรมชาติของสังขารร่างกาย เห็นความคิดของตัวเอง รู้ทุกข์ เห็นทุกข์ แล้วปล่อยวางเป็นอย่างมีสติ

วัดภักทันทะอาสาฬหาราม จังหวัดชลบุรี ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ต้องมีสติ ตามดูรู้ทันสภาวะที่มีความเกิดขึ้นและเสื่อมไป เป็นเพียงสภาวะธรรมของขั้น 5 ชีวิตมีรูปกับนาม กายกับใจ วิปัสสนาคือการรู้แจ้ง สภาพธรรมที่เกิด-ดับ เกิด-ดับ ตามความหมายของคำบริการ พอง ยุบ

ภาพที่ 28 การปฏิบัติธรรม

วัดภักทันตะอาสาฬหาราม อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี เป็นสถานที่ฝึกอบรมพระสังฆาธิการ สนองงานคณะสงฆ์ และเป็นวัดปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวมหาสติปัฏฐาน 4 แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป โดยมีพระครูภาวนาวราลังการ เป็นเจ้าอาวาสและพระวิปัสสนาจารย์ หลักการปฏิบัติธรรมใช้คำบริกรรมพองหนอ ยุบหนอ คือ การรู้ตื่น เบิกบาน การไม่ประมาท อยู่อย่างมีสติ มุ่งไปที่ความอดทน เจ็บปวด จนบางครั้งจะได้รับทุกขเวทนา ต้องรู้เท่าทันมีสติ เป็นเพียงสภาวะธรรม ของชั้น 5 ชีวิตมีรูป กับนาม กายกับใจ วิปัสสนาคือการรู้แจ้ง สภาพธรรมที่เกิด-ดับ เกิด-ดับ ตามความหมายของคำบริกรรมพอง ยุบ สิ่งใดเกิดขึ้นล้วนแต่มีความดับไปเป็นธรรมดา ต้องขับเคลื่อนด้วยศีล สมาธิ ปัญญา สำหรับผู้ที่สนใจสามารถมาฝึกปฏิบัติได้ทุกวัน มีทั้งหลักสูตรระยะสั้น ระยะยาวและสามารถรองรับผู้เข้ามาปฏิบัติได้ประมาณ 500 รูป/คน บนพื้นที่ 30 ไร่ ที่มีความสงบและสวยงามตามธรรมชาติ

วัดผาณิตาราม จังหวัดฉะเชิงเทรา อบรมตามหลักสูตรของคุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย ทำเลที่ตั้งอยู่ในสถานที่สัปปายะ ริมแม่น้ำบางปะกง เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ เพื่อการเจริญสติ งานศิลปะ และงานสร้างสรรค์ มีสถาปัตยกรรมสมัยใหม่สไตล์โมเดิร์นอาร์ต และปฏิติมากรรมที่แฝงด้วยคติธรรม

ภาพที่ 29 ศาลาเอนกประสงค์ สีขาว ริมน้ำบางประกง

ห่างจากวัดหลวงพ่อโสธร เพียง 9.3 กม. จะเห็นศาลาเอนกประสงค์สีขาวริมน้ำบางประกง เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้เพื่อการเจริญสติปัญญาของวัดผาณิตาราม ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ ด้วยแรงศรัทธาในบวรพระพุทธศาสนาของพี่น้อง 6 คนและเป็นบุตรของนางผิง⁶ วัดผาณิตาราม มีศาสนสถานทั้งรูปแบบสมัยเก่าและสมัยใหม่ อย่างเช่น หอธรรมพระบารมีเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมและอาคาร Baramee of Art เป็นอาคารแสดงงานศิลปะของศิลปินแขนงต่างๆ จัดแสดงให้ชมความงดงาม ที่แฝงคติธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่วนชั้นที่ 2 ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุและประติมากรรม 3 มิติ ธรรมราชาและที่เกี่ยวข้องในหลวงรัชกาลที่ 9 โดยชั้นล่างเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม วิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัญญา สืบคำปริกรรม “พอง-ยุบ” และมีหลักสูตรปฏิบัติธรรมหลายหลักสูตร ผู้ที่เดินทางมาปฏิบัติธรรมที่ วัดผาณิตารามแห่งนี้ นอกจากเจริญสติ สมาธิ ให้เกิดปัญญาแล้ว ยังได้ชมศิลปะที่สร้างสรรค์ด้วยสถาปัตยกรรมสมัยใหม่สไตล์โมเดิร์นอาร์ต เรียกได้ว่ารวมศิลปะ ธรรมะ ธรรมชาติ เข้ามาอยู่ร่วมกัน

วัดเขาพระ จังหวัดเพชรบุรี ปฏิบัติตามแนวทางของหลวงพ่อบุญเรือง วัดพิชโสภาราม จังหวัดอุบลราชธานี คือแนวพองยุบ กำหนดการเดิน ยืน นั่ง นอน อยู่กับความสงบ การก่อสร้างอาคารสถานที่เน้นความพอเพียง

⁶ วัดผาณิตาราม., ประวัติวัด, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://วัดผาณิตาราม.com/> [5 มกราคม 2565]

ภาพที่ 30 ภาพมุมสูง บริเวณเนินวัดเขาพระ

วัดเขาพระ จังหวัดเพชรบุรี บนเนินเขาไม่สูงมากนัก ลักษณะเป็นโคลนเคียวพระบนยอดเขา ชาวบ้านจึงเรียกว่า เขาพระ โดยหลวงพ่อบุญ (พระครูภาวนาวิริยาจารย์) ศิษย์ของหลวงพ่อด วัดปากน้ำภาษีเจริญ ได้เดินธุดงค์มาถึงภูเขาแห่งนี้ พิจารณาเห็นว่า เป็นที่สงบ สงัด เงียบ เหมาะแก่การเจริญวิปัสสนาปฏิบัติกรรมฐาน จึงพักอาศัยอยู่ที่นี่ ได้สร้างวัดเมื่อปีพ.ศ. 2510 ไม่ได้เน้นความวิจิตร แต่เน้นที่ความพอเพียง เหมาะแก่การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน มีพระพุทธรูปปางสมาธิประดิษฐานอยู่หน้าพระประธานในพระอุโบสถ นอกจากนี้ยังมีวิหาร เจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ศาลาเอนกประสงค์ กุฏิ ที่พักผู้ปฏิบัติธรรม ที่สร้างจากความศรัทธาของคณะญาติโยมที่มีต่อพระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบเพื่อการสั่งสมบุญบารมี พระครูสมุห์ สมบัติ พระวิปัสสนาจารย์ ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาวิปัสสนากรรมฐาน จากหลวงพ่อบุญเรื่อง สารโทร ผีก วิปัสสนากรรมฐานที่ประเทศพม่าแนวสติปัฏฐาน 4กำหนด พอง-ยุบ กำหนดการเดิน ยืน นั่ง นอน อยู่ กับการตามสบ เพื่อกล่อมเกลาคิดใจให้พบกับความสงบเย็นภายในจิตใจ อีกทั้งทางวัดยังได้จัดกองทุนการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร เรียนนักเรียน บาลี และเรียนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และจัดตั้งกองทุนดูแลพระภิกษุสามเณรอาพาธรวมถึงผู้มาปฏิบัติธรรม วัดเขาพระ จึงเป็นหน่วยอบรมประชาชน เพื่อกล่อมเกลาคิดใจเยาวชน และเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผ่านกิจกรรมโครงการต่างๆ ที่จัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ศูนย์ปฏิบัติธรรมปณิสนัดโค จังหวัดภูเก็ต ปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐาน 4 โดยจัดโครงการค่ายพุทธบุตร และโครงการค่ายความรู้คุณธรรม เพื่อการปลูกฝังต้นกล้า ให้เด็กได้พัฒนาสติ สมาธิ และปัญญา ผ่านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ภาพที่ 31 การฝึกปฏิบัติของผู้ปฏิบัติธรรม

ศูนย์พัฒนาจิตเฉลิมพระเกียรติ ปฐินีสัสโค จังหวัดภูเก็ต เป็นสถานที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่เปรียบเสมือนโอสถทิพย์ ทรงสรรพคุณพิเศษ ผู้ปฏิบัติเมื่อได้ผลด้วยตนเองแล้ว ว่าได้ทั้งปัญญาและความสุขก็เกิดศรัทธาที่จะขยายผลแห่งการปฏิบัติให้กว้างไกลออกไปถึงบุคคลอื่นศูนย์ปฏิบัติแห่งนี้ได้ถือเอาการฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 มีการจัดโครงการค่ายความรู้คู่คุณธรรม ประกอบด้วยการเล่นเกมส์ ร้องเพลง ทำกิจกรรมต่างๆ ที่แฝงคุณธรรม ที่ช่วยให้เด็กได้พัฒนา สติ สมาธิ และปัญญา อีกทั้งยังมีการฝึกปฏิบัติธรรมโดยการเดินจงกรม นั่งสมาธิ โดยคณะวิทยากรนำเดินและนั่ง โดยใช้เพลงช่วยในการฝึกเดิน และนั่ง เป็นกิจกรรมของศูนย์ฯ แห่งนี้ ตลอดมานับเป็นการปลูกฝังต้นกล้าเยาวชนในวันหยุด โดยหวังว่าเด็กเยาวชนที่ได้ฝึกสมาธิให้ดี จะเป็นผู้ใหญ่ที่ดี มีจิตเมตตา วันข้างหน้าต่อไปในอนาคตเด็กจะ เป็นต้นกล้าที่ดี เมื่อได้ผ่านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

(3) เส้นทางปฏิบัติธรรมแบบแบบกายเคลื่อนไหว

การปฏิบัติธรรมแบบกายเคลื่อนไหว เป็นการกำหนดรู้ ฝ้าดูอาการที่เคลื่อนไหว รับรู้ทุกอาการกิริยา ทุกท่วงท่าได้โดย “สติ”

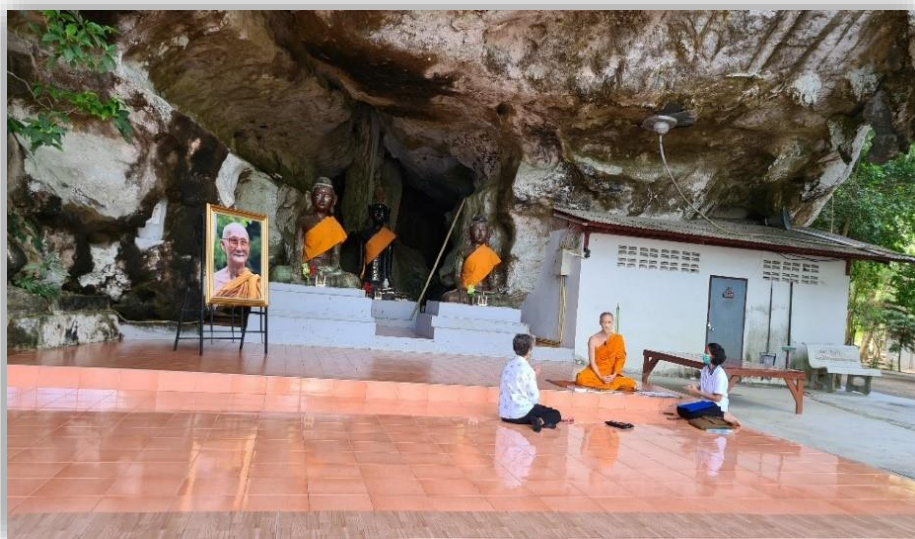
วัดท่าเสด็จ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้นแบบ “สถาบันเพาะกล้าคุณธรรม” อบรมเยาวชนหลักปฏิบัติ คือ ดูรูป ดูนาม ดูกาย ดูใจ และมีโครงการปฏิบัติธรรมสำหรับพระภิกษุและประชาชนทั่วไปอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 32 การอบรมเยาวชน

วัดท่าเสด็จ ตั้งอยู่ตำบลจรเข้เผือก อำเภอด่านมะขามเตี้ย เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดกาญจนบุรีแห่งที่ 1 ได้บ่มเพาะต้นกล้าคุณธรรมให้กับพุทธศาสนิกชนมาอย่างต่อเนื่อง ทางวัดได้จัดให้มีการปฏิบัติธรรมสำหรับพระภิกษุและประชาชนทั่วไปตลอดทั้งปี ศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดท่าเสด็จแห่งนี้เป็นต้นแบบ “สถาบันเพาะกล้าคุณธรรม” เพื่ออบรมเยาวชน โดยร่วมกับส่วนราชการต่างๆ หลักปฏิบัติคือ ดुरुบ-นาม ดูกาย - ใจ ปรรณาททางพันทุกซ์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา บูชาคุณธรรมด้วยใจเป็นบุญ ทำหน้าที่ด้วยความสำนึก หลักคือ มีศีลธรรมเป็นหน้าที่ ศักดิ์ศรีคือคุณธรรม สิ่งที่น่าสนใจภายในวัดท่าเสด็จ ทำน้ำที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เสด็จขึ้นจากเรือทรงเยี่ยมราษฎรบริเวณนี้ มีพลับพลารูปปั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และศาลาปฏิบัติธรรม รวมถึงเรือนรับรองของผู้ปฏิบัติธรรม อันมีคุณค่าทั้งรูปธรรมและนามธรรม

สำนักสงฆ์ถ้ำเขาพระ จังหวัดกระบี่ ปฏิบัติตามแนวทางของหลวงพ่อเทียน จิตตสุโก เน้นเจริญสติแบบเคลื่อนไหว 14 จังหวะ ให้รู้กาย รู้ใจ รู้ความรู้สึก เห็นความรู้สึกอย่างต่อเนื่อง “ทุกอิริยาบถเป็นการปฏิบัติธรรมทั้งหมด” ไม่เน้นวัตถุก่อสร้าง ให้ชีวิตอยู่เย็นเป็นสุขและไม่มีทุกข์ เท่านั้นเป็นพอ

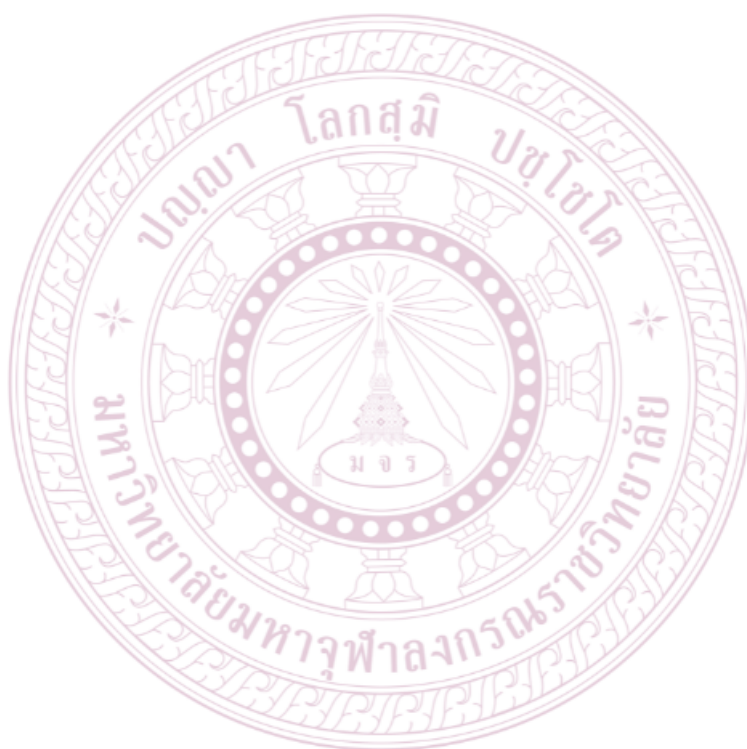
ภาพที่ 33 ลานธรรมหน้าถ้ำ

สถานปฏิบัติธรรม ถ้ำเขาพระ หรือที่คนท้องถิ่นเรียกว่า “วัดถ้ำ” จังหวัดกระบี่ เป็นสถานที่เงียบสงบ ร่มรื่น โลงโปรง เย็นสบาย สะอาด สมดูลกับธรรมชาติ มีภูเขา ต้นไม้ ลำธาร สถานปฏิบัติธรรมแห่งนี้ได้ให้ความสำคัญกับธรรมชาติ และมีการสอนที่เป็นธรรมชาติ โดยหลวงพ่อบุญญิต อดิตสุวณโณ ได้มาบุกเบิกพัฒนาตั้งแต่ปี 2531 แต่เดิมนั้นสถานที่นี้เป็นป่ารก เต็มไปด้วยเถาวัลย์ (ชาวบ้านบริเวณนี้ ก็ได้ใช้เป็นที่พักพิง และฝังศพด้วย) สำนักปฏิบัติธรรมถ้ำเขาพระอยู่ในเขตของอุทยาน กรมป่าไม้ เพราะที่นี่มีพระพุทธรูปโบราณอยู่มาก่อน จึงอนุญาตให้อยู่ร่วมกันและได้ทำเป็นโครงการพุทธอุทยานสำหรับแนวทางการปฏิบัตินั้น เรียนรู้เรื่องตัวเองแยกแยะระหว่าง “เรารู้สึก” กับ “เห็นความรู้สึก” เน้นเจริญสติแบบเคลื่อนไหว 14 จังหวะ ตามแนวทางของหลวงปู่เทียน จิตตสุโภ เน้นให้ร่างกาย รู้ใจ ให้รู้ความรู้สึก เห็นความรู้สึก อย่างต่อเนื่อง เคลื่อนไหว ให้ตื่นตัว ตื่นกายตื่นใจ เบิกบานแจ่มใส อยู่กับทุกอิริยาบถ เป็นการปฏิบัติธรรมทั้งหมด สำนักปฏิบัติธรรมถ้ำเขาพระจึงไม่เน้นพิธีรีตอง ไม่ยึดติด กับความเชื่อแต่เน้นสติปัญญา รู้จักเหตุผล จึงไม่มุ่งนำพาผู้คน ไม่เน้นวัตถุก่อสร้างให้ชีวิตอยู่เย็นเป็นสุขและไม่มีทุกข์ เท่านั้นเป็นพอ

3) วิดีโอคลิปและช่องยูทูป

วิดีโอคลิปและช่องยูทูปสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ด้าน คือ 1. ด้านสารสนเทศ นำเสนอสารสนเทศของสถานที่แต่ละแห่ง 4 รายการในรูปแบบ 2 ภาษา 2. ด้านเส้นทางท่องเที่ยว แบ่งเส้นทางท่องเที่ยวเมืองหลัก 15 จังหวัด เป็น 2 เส้นทางหลัก คือ 1) เส้นทางวัดท่องเที่ยว จำนวน 15 วัด และ 2) เส้นทางสถานปฏิบัติธรรม

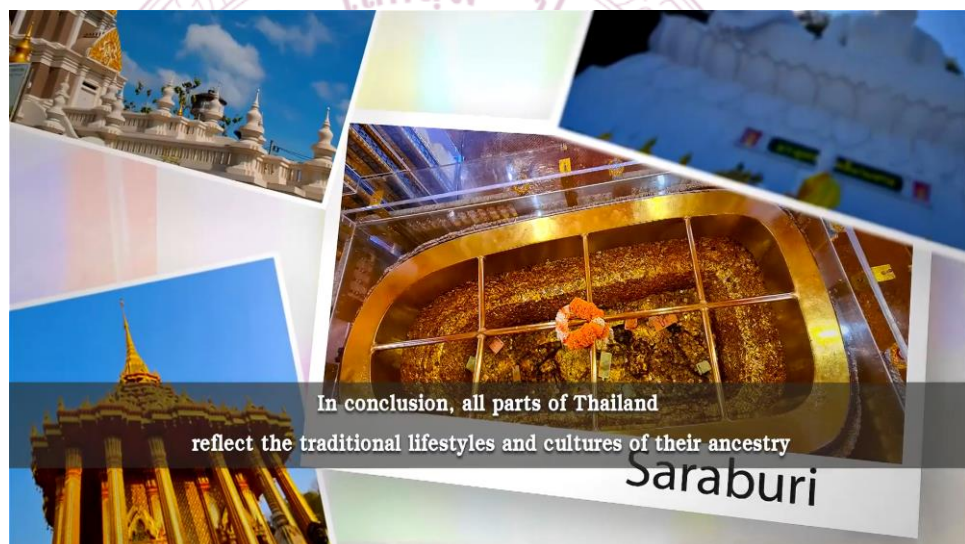
จำนวน 15 วัด และ 3. ด้านเทคโนโลยี การนำแนวคิดด้านเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนาวิดีโอคลิปและช่องยูทูป ทำให้มีความทันสมัยและโดดเด่น น่าสนใจ และสะดวกต่อการใช้งาน ดังตารางที่ 1 แสดงวิดีโอคลิปและช่องยูทูปชื่อ “travel2thailand” ดังนี้

ตารางที่ 4 ตัวอย่างวิดีโอคลิปทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

แผนงานวิจัยเรื่อง
**"นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ
 ในเมืองหลักของประเทศไทยในระดับนานาชาติ"**
 Innovation of Central Information for Smart Buddhist Tourism
 on Thailand Principle Towns at the International Level
 ได้รับทุนอุดหนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
 และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ปีงบประมาณ 2565

Research Program on
**"Innovation of Central Information for Promoting Buddhist Tourism
 in Thailand's Major Cities at the International Level"**
 Funded by
 Science Research and Innovation Promotion Fund
 Buddhist Research Institute, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
 Fiscal year 2022

การที่เราไปเที่ยวชมความงดงามของวัดกุสุมา
 เรียนรู้วิถีวัดปฏิบัติ
 เป็นจุดเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ ทางสังคม
 และวิถีวัฒนธรรม ของเมืองนั้นๆ

พระสุริรัตนบัณฑิต
 (พระมหาสุทิพย์ อากาโร, ศษ.ดร.)
 ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

As a starting point for understanding
each city's culture and traditions
visitors should discover the beauty
of antiques and archeological
sites while also learning about local
responsibilities and practices

Phra Sutheerattanabundit
(Phramaha Suthit Āphākaro, Ven. Assoc. Prof. Dr.)
Director, Buddhist Research Institute,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

หัวหน้าโครงการวิจัย
พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลัง), ผศ. ดร.
Head of research plan and Manager of Research Sub-Project No. 1

ดร.อุดม จันทิมา
หัวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่ 2

ดร.กรรณิการ์ ชาวเงิน
หัวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่ 3

พระมหาวัฒนา ปัญญาธิโป (คำเคน), ดร.
หัวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่ 4

และคณะวิจัย
ดร.วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน

Research Project Manager
Phramaha Tawee Mahāpaṇṇo (Lalong), Asst.Prof. Dr.
Head of research plan and Manager of Research Sub-Project No. 1

Dr.Udom Chantima
Manager of Research Sub-Project No. 2

Dr.Kannikar Khaw-ngern
Manager of Research Sub-Project No. 3

Phramaha Wattana Paṇṇādīpo (Khamken), Dr.
Manager of Research Sub-Project No. 4

and Research Team
Dr.Wilaiphon Aunchaoban

ขอขอบคุณ

กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
สมาคมมัคคุเทศก์แห่งประเทศไทย

Thank You

Science Research and Innovation Promotion Fund
Buddhist Research Institute, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
National Office of Buddhism
Tourism Authority of Thailand
Professional Tourist Guides Association Of Thailand

ตารางที่ 5 ตัวอย่างวิดีโอคลิปเส้นทางท่องเที่ยวเมืองหลัก 15 จังหวัด 6 เส้นทาง

เส้นทางสายท่องเที่ยววัดในเมืองหลัก 15 จังหวัด 3 เส้นทาง:

ตารางที่ 6 ตัวอย่างวิดีโอคลิปเกี่ยวกับวัดท่องเที่ยว แบ่งตามภูมิภาค

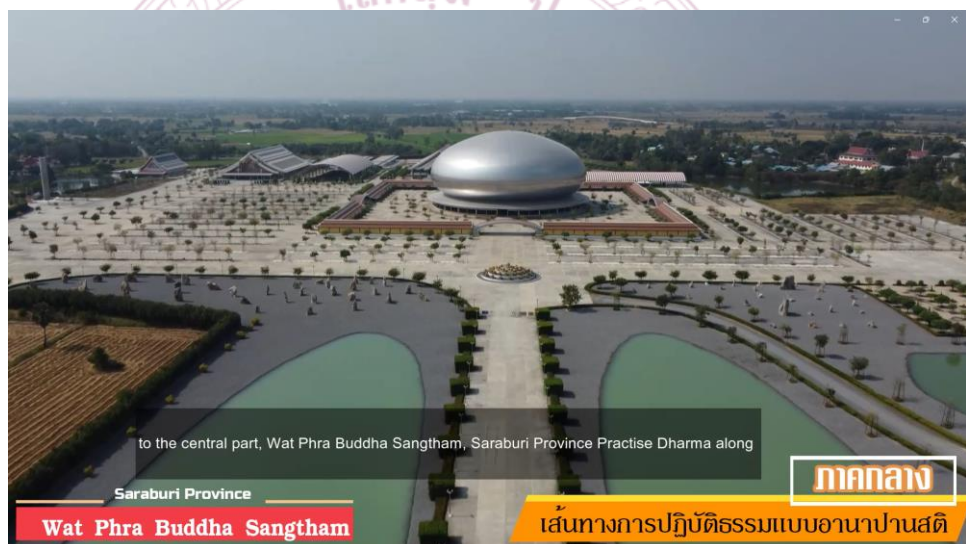

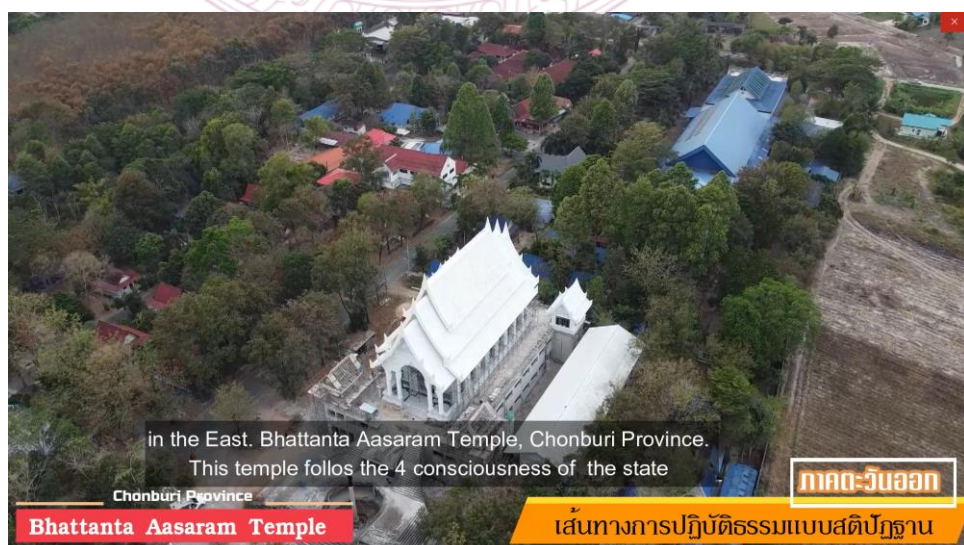
เส้นทางสายการปฏิบัติธรรมในเมืองหลัก 15 จังหวัด 3 เส้นทาง:

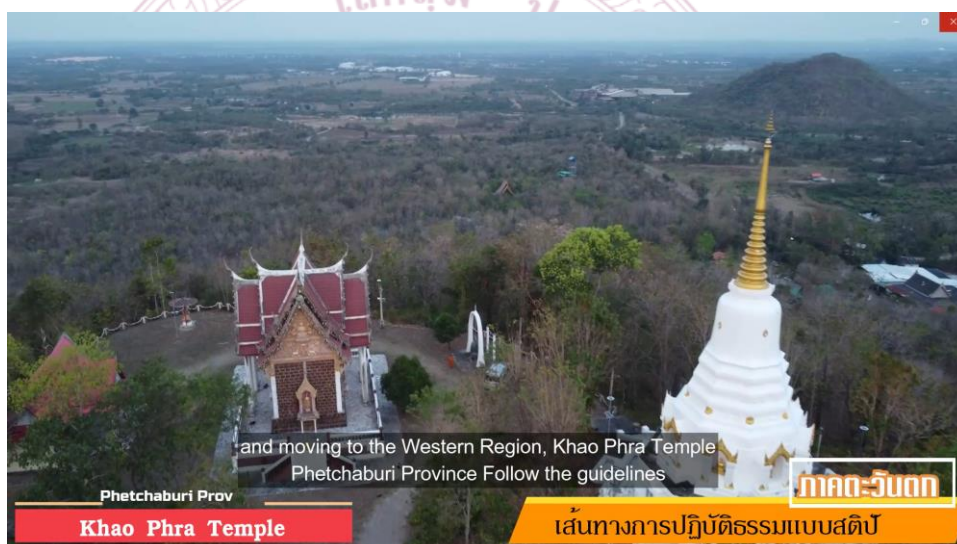
ตารางที่ 7 ตัวอย่างวิดีโอคลิปเกี่ยวกับวัดท่องเที่ยว แบ่งตามภูมิภาค

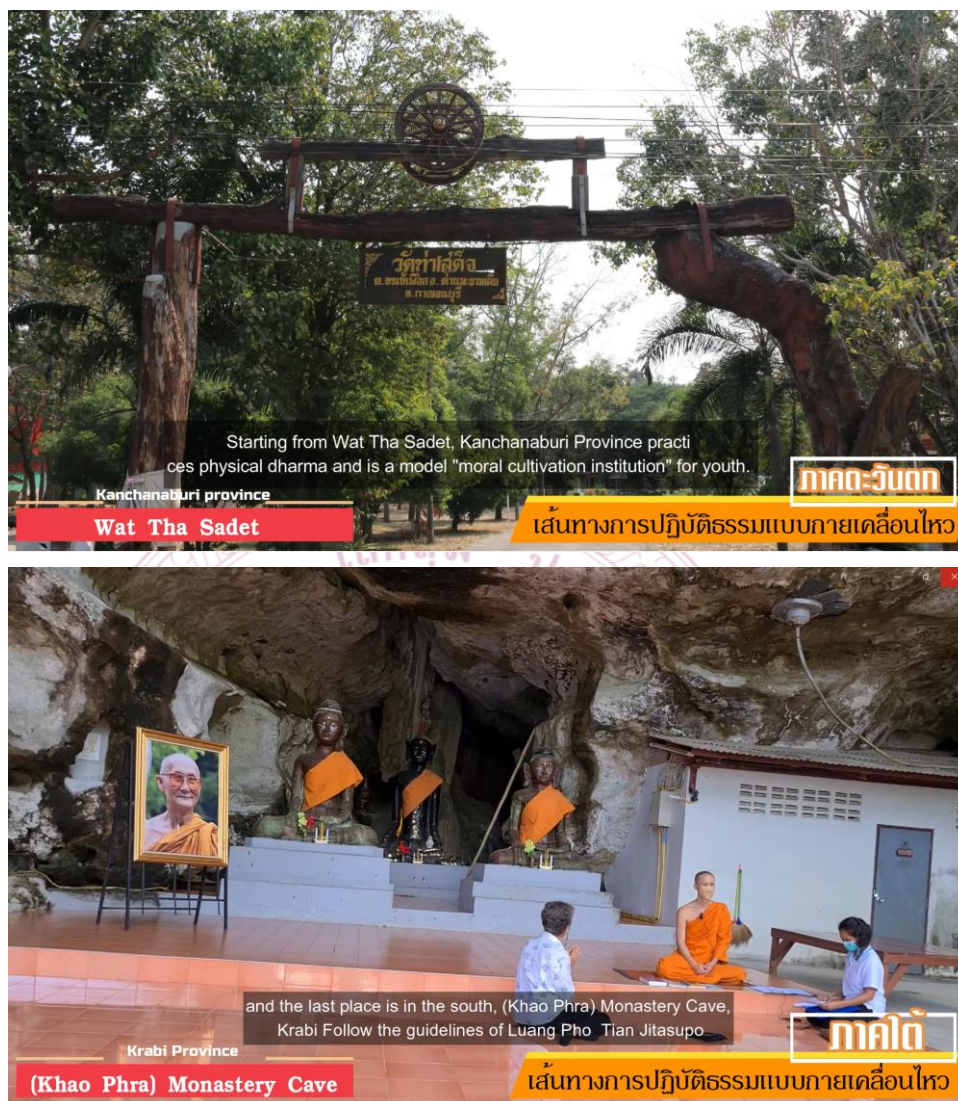

4.3 การประชาสัมพันธ์และประเมินผลนวัตกรรมการข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ

การประชาสัมพันธ์ผลผลิตของโครงการ นอกจากการจัดกิจกรรมที่วัดโสธรวรารามวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา ในวันที่ 25 กันยายน 2565 แล้ว ยังได้ดำเนินการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ให้กับผู้สนใจได้รับชมผ่านช่องทางออนไลน์หลายช่องทาง เช่น ช่องยูทูบ Facebook, Tiktok และ Website ทั้งนี้ Website ของชุดโครงการวิจัยนี้ ชื่อ "travel2thailand" โดยมี URL ของ Website คือ <https://www.travel2thailand.com/>

ส่วนการประเมินผลระบบงานนั้น ได้มีการจัดกิจกรรมที่วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา และเก็บรวบรวมข้อมูลการประเมินผ่าน google form โดยเก็บรวบรวม

ข้อมูลจากแบบสอบถาม จำนวน 628 ชุด นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสามารถแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 2 ความเห็นเกี่ยวกับเว็บไซต์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ จำนวน 8 ข้อ

ส่วนที่ 3 ความเห็นเกี่ยวกับวิดีโอคลิปสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 4 ข้อมูลจำเป็นที่ต้องการทราบในการท่องเที่ยววิถีพุทธ จำนวน 9 ข้อ

ส่วนที่ 5 ความสนใจเส้นทางการท่องเที่ยววิถีพุทธ จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 6 องค์ประกอบการท่องเที่ยว จำนวน 8 ข้อ

ส่วนที่ 7 ความรักต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธ จำนวน 4 ข้อ

ส่วนที่ 8 ความเห็นเพิ่มเติม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 7 ข้อ

ตารางที่ 8 แสดงจำนวน ร้อยละ กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (n=628)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	305	45.57
หญิง	323	55.43
ช่วงอายุ		
น้อยกว่า 22 ปี	121	19.27
22-42 ปี	184	29.30
43-57 ปี	171	27.23
57 ปีขึ้นไป	152	24.20

จากตารางที่ 9 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 323 คน คิดเป็นร้อยละ 55.43 เพศชาย จำนวน 305 คน คิดเป็นร้อยละ 45.57 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 22-44 ปี จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 29.30 รองลงมา คือ อายุระหว่าง 43-57 ปี จำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ 27.23 และ อายุ 57 ปีขึ้นไป จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 24.20 สุดท้ายคืออายุน้อยกว่า 22 ปี จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 19.27 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 ระดับความเห็นที่มีต่อเว็บไซต์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ จำนวน 8 ข้อ

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อเว็บไซต์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ จำแนกตามรายชื่อ (n=628)

เว็บไซต์	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
1. เว็บไซต์เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีประโยชน์กับข้าพเจ้า เพราะนำเสนอข้อมูล ที่ตั้ง/ช่องทางติดต่อ ประวัติ และเส้นทาง ได้เหมาะสม	4.45	0.45	มากที่สุด
2. เว็บไซต์เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีประโยชน์กับข้าพเจ้า เพราะนำเสนอข้อมูล สิ่งสำคัญ กิจกรรม และคุณค่าทางพระพุทธศาสนา ได้เหมาะสม	4.47	0.52	มากที่สุด
3. เว็บไซต์เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีประโยชน์กับข้าพเจ้า เพราะนำเสนอข้อมูล สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง สิ่งอำนวยความสะดวกหรือบริการที่อยู่ใกล้เคียง และแนะนำเกี่ยวกับการเดินทาง ได้เหมาะสม	4.42	0.57	มากที่สุด
4. เว็บไซต์เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่ใช้งานสะดวกและง่าย	4.42	0.47	มากที่สุด
5. เว็บไซต์เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่ข้าพเจ้าใช้งานได้อย่างปลอดภัย	4.39	0.52	มากที่สุด
6. ความสนใจที่จะใช้เว็บไซต์เป็นสื่อสำหรับศึกษาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว	4.50	0.49	มากที่สุด
7. การประชาสัมพันธ์โดยใช้เว็บไซต์เป็นสื่อส่งผลต่อความสนใจท่องเที่ยววิถีพุทธของข้าพเจ้า	4.48	0.45	มากที่สุด
8. ความเห็นในภาพรวมเกี่ยวกับเว็บไซต์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ	4.42	0.44	มากที่สุด

จากตารางที่ 10 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นต่อเว็บไซต์รายชื่อ โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ซึ่งหัวข้อความสนใจที่จะใช้เว็บไซต์เป็นสื่อสำหรับศึกษาข้อมูลแหล่ง

ท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย = 4.50, SD = 0.49) รองลงมา คือ หัวข้อการประชาสัมพันธ์โดยใช้เว็บไซต์เป็นสื่อส่งผลต่อความสนใจท่องเที่ยววิถีพุทธของข้าพเจ้า (ค่าเฉลี่ย = 4.48, SD = 0.45) และ หัวข้อเว็บไซต์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ ให้รายละเอียด ด้านเส้นทาง การเดินทาง และบริบทโดยรอบ ได้เหมาะสม (ค่าเฉลี่ย = 4.46, SD = 0.45) ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ระดับความเห็นที่มีต่อวิดีโอคลิปสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ จำนวน 8 ข้อ

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อวิดีโอคลิปสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ จำแนกตามรายข้อ (n=628)

วิดีโอคลิป	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
1. วิดีโอคลิปเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีประโยชน์กับข้าพเจ้า เพราะนำเสนอข้อมูล ที่ตั้ง/ช่องทางติดต่อ ประวัติ และเส้นทาง ได้เหมาะสม	4.49	0.47	มากที่สุด
2. วิดีโอคลิปเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีประโยชน์กับข้าพเจ้า เพราะนำเสนอข้อมูล สิ่งสำคัญ กิจกรรม และคุณค่าทาง พระพุทธศาสนา ได้เหมาะสม	4.39	0.48	มากที่สุด
3. วิดีโอคลิปเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีประโยชน์กับข้าพเจ้า เพราะนำเสนอข้อมูล สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการที่อยู่ใกล้เคียง และแนะนำเกี่ยวกับการ เดินทาง ได้เหมาะสม	4.42	0.46	มากที่สุด
4. วิดีโอคลิปเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่ใช้งานสะดวกและง่าย	4.45	0.46	มากที่สุด
5. วิดีโอคลิปเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่ข้าพเจ้าใช้งานได้อย่าง ปลอดภัย	4.47	0.47	มากที่สุด
6. ความสนใจที่จะใช้วิดีโอคลิปเป็นสื่อสำหรับศึกษาข้อมูลแหล่ง ท่องเที่ยว	4.53	0.41	มากที่สุด
7. การประชาสัมพันธ์โดยใช้วิดีโอคลิปเป็นสื่อส่งผลต่อความ สนใจท่องเที่ยววิถีพุทธของข้าพเจ้า	4.50	0.42	มากที่สุด
8. ความเห็นในภาพรวมเกี่ยวกับวิดีโอคลิปสำหรับการท่องเที่ยว วิถีพุทธเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ	4.48	0.45	มากที่สุด

จากตารางที่ 11 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นต่อวิดีโอคลิปรายข้อ โดย เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ซึ่งหัวข้อความสนใจที่จะใช้วิดีโอคลิปเป็นสื่อสำหรับศึกษาข้อมูล

แหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย = 4.51, SD = 0.46) รองลงมา คือ วิดีโอคลิปสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ จัดแบ่งหมวดหมู่ของข้อมูลได้ชัดเจน ไม่ซ้ำซ้อน (ค่าเฉลี่ย = 4.49, SD = 0.47) และหัวข้อวิดีโอคลิปสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ ให้รายละเอียดด้านสถานที่สำคัญๆ ภายในสถานที่แห่งนั้น ได้เหมาะสม (ค่าเฉลี่ย = 4.47, SD = 0.47) ตามลำดับ

ส่วนที่ 4 ข้อมูลจำเป็นที่ต้องการทราบในการท่องเที่ยววิถีพุทธ จำนวน 9 ข้อ

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อข้อมูลจำเป็นที่ต้องการทราบในการท่องเที่ยววิถีพุทธ จำแนกตามรายชื่อ (n=628)

ข้อมูลจำเป็นที่ต้องการทราบในการท่องเที่ยววิถีพุทธ	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
1. ที่ตั้ง/การเดินทาง	4.30	0.46	มากที่สุด
2. ช่องทางประชาสัมพันธ์และติดต่อ	3.96	0.41	มาก
3. ประวัติความเป็นมา	3.91	0.47	มาก
4. ประเภทเส้นทางการท่องเที่ยววิถีพุทธ (ROUTE)	4.52	0.51	มากที่สุด
5. สิ่งดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยว	4.54	0.50	มากที่สุด
6. กิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว	4.53	0.50	มากที่สุด
7. คุณค่าทางพระพุทธศาสนา	4.32	0.49	มากที่สุด
8. สถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียง	4.48	0.51	มากที่สุด
9. สิ่งอำนวยความสะดวกหรือบริการที่อยู่ใกล้เคียง	4.40	0.56	มากที่สุด

จากตารางที่ 12 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นต่อข้อมูลจำเป็นที่ต้องการทราบในการท่องเที่ยววิถีพุทธรายชื่อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ซึ่งหัวข้อสิ่งดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย = 4.54, SD = 0.50) รองลงมาคือ หัวข้อกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย = 4.53, SD = 0.51) และหัวข้อประเภทเส้นทางการท่องเที่ยววิถีพุทธ (ค่าเฉลี่ย = 4.52, SD = 0.51) ตามลำดับ

ส่วนที่ 5 ความสนใจเส้นทางการท่องเที่ยววิถีพุทธ จำนวน 6 ข้อ

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อความสนใจเส้นทางการท่องเที่ยววิถีพุทธ จำแนกตามรายชื่อ (n=628)

ความสนใจเส้นทางการท่องเที่ยววิถีพุทธ	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
1. สนใจการท่องเที่ยวสายเกจิอาจารย์ รูปเคารพ และวัตถุมงคล	4.52	0.50	มากที่สุด
2. สนใจการท่องเที่ยวสายสถาปัตยกรรมและจิตรกรรม	4.32	0.47	มากที่สุด
3. สนใจการท่องเที่ยวสายประเพณีวัฒนธรรมและอนุรักษ์ ธรรมชาติ	4.41	0.50	มากที่สุด
4. สนใจการปฏิบัติธรรมแนวอานาปานสติ	4.39	0.54	มากที่สุด
5. สนใจการปฏิบัติธรรมแนวสติปัฏฐาน	4.40	0.56	มากที่สุด
6. สนใจการปฏิบัติธรรมแนวกายเคลื่อนไหว	4.27	0.53	มากที่สุด

จากตารางที่ 13 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นต่อความสนใจเส้นทางการท่องเที่ยววิถีพุทธรายชื่อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ซึ่งหัวข้อสนใจการท่องเที่ยวสายเกจิอาจารย์ รูปเคารพ และวัตถุมงคล (ค่าเฉลี่ย = 4.52, SD = 0.50) รองลงมาคือ สนใจการท่องเที่ยวสายประเพณีวัฒนธรรมและอนุรักษ์ธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย = 4.41, SD = 0.50) และสนใจการปฏิบัติธรรมแนวสติปัฏฐาน (ค่าเฉลี่ย = 4.40, SD = 0.56) ตามลำดับ

ส่วนที่ 6 องค์ประกอบการท่องเที่ยว จำนวน 8 ข้อ

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อองค์ประกอบการท่องเที่ยว จำแนกตามรายชื่อ (n=628)

องค์ประกอบการท่องเที่ยว	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
1. มีสิ่งดึงดูดใจสำหรับท่องเที่ยวหรือปฏิบัติธรรม	4.57	0.50	มากที่สุด
2. มีกิจกรรมดึงดูดใจสำหรับท่องเที่ยวหรือปฏิบัติธรรม	4.46	0.53	มากที่สุด

3. มีสิ่งอำนวยความสะดวกหรือบริการในแหล่งท่องเที่ยวหรือบริเวณใกล้เคียง	4.37	0.55	มากที่สุด
4. มีที่พักในแหล่งท่องเที่ยวหรือบริเวณใกล้เคียง	4.33	0.48	มากที่สุด
5. สามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวก	4.46	0.51	มากที่สุด
6. มีการรีวิวหรือแนะนำจากผู้ที่เคยมาฯ	4.57	0.49	มากที่สุด
7. มีช่องทางประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงได้หลากหลาย	4.37	0.55	มากที่สุด
8. มีสื่อประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์	4.25	0.51	มากที่สุด

จากตารางที่ 14 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นต่อองค์ประกอบการท่องเที่ยวรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ซึ่งหัวข้อมีสิ่งดึงดูดใจสำหรับท่องเที่ยวหรือปฏิบัติธรรม (ค่าเฉลี่ย = 4.57, SD = 0.50) รองลงมาคือ หัวข้อมีการรีวิวหรือแนะนำจากผู้ที่เคยมาฯ (ค่าเฉลี่ย = 4.57, SD = 0.49) และหัวข้อมีกิจกรรมดึงดูดใจสำหรับท่องเที่ยวหรือปฏิบัติธรรม (ค่าเฉลี่ย = 4.46, SD = 0.53) ตามลำดับ

ส่วนที่ 7 ความภักดีต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธ จำนวน 4 ข้อ

ตารางที่ 14 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อความภักดีต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธ จำแนกตามรายข้อ (n=628)

ความภักดีต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธ	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
1. การรับรู้ถึงคุณค่าของการท่องเที่ยววิถีพุทธ	4.63	0.49	มากที่สุด
2. ความตั้งใจจะมีส่วนร่วมส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ	4.43	0.53	มากที่สุด
3. ความตั้งใจจะท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง	4.55	0.50	มากที่สุด
4. ความตั้งใจจะแนะนำให้ผู้อื่นมาท่องเที่ยววิถีพุทธ	4.50	0.52	มากที่สุด

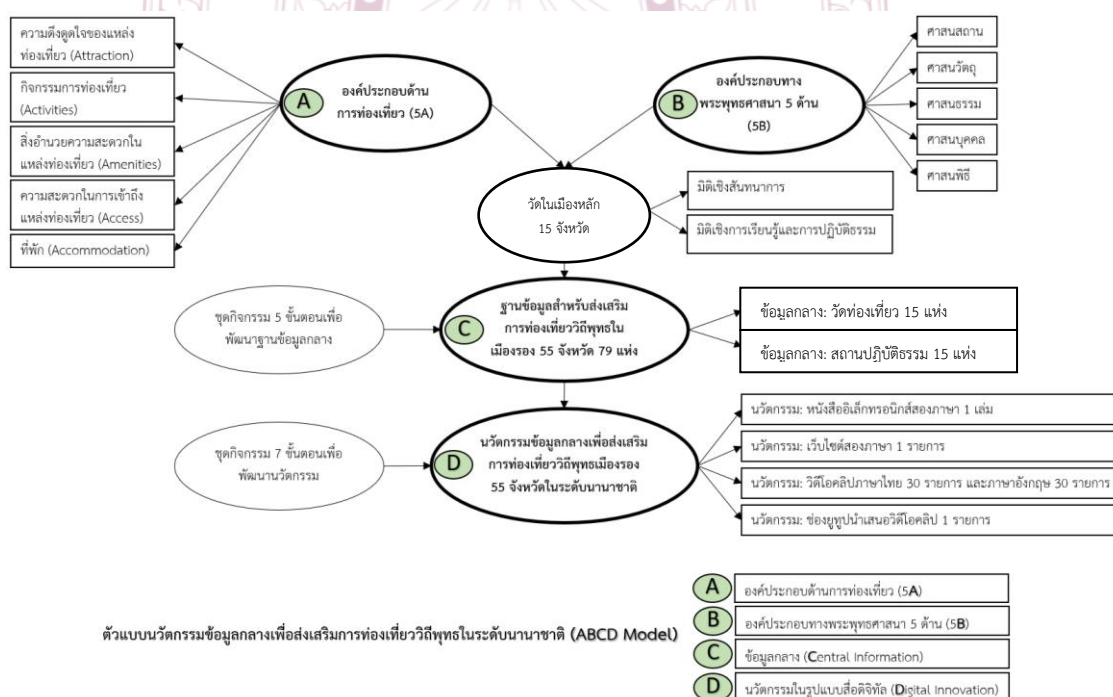
จากตารางที่ 15 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นต่อความภักดีต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธ รายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ซึ่งหัวข้อการรับรู้ถึงคุณค่าของการท่องเที่ยววิถีพุทธ (ค่าเฉลี่ย = 4.63, SD = 0.49) รองลงมาคือ หัวข้อความตั้งใจจะท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย = 4.55, SD = 0.50) หัวข้อความตั้งใจจะแนะนำให้ผู้อื่นมาท่องเที่ยววิถีพุทธ (ค่าเฉลี่ย = 4.50, SD =

0.50) และหัวข้อความตั้งใจจะมีส่วนร่วมส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ (ค่าเฉลี่ย = 4.43, SD = 0.53) ตามลำดับ

สรุปได้ว่า การพัฒนานวัตกรรมข้อมูลกลาง ประกอบด้วย เว็บไซต์ ช่องเฟสบุ๊ก ช่องติ๊กต็อก วิดีโอคลิปและช่องยูทูบ และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เริ่มจากการนำฐานข้อมูลพื้นที่วิจัยทั้ง 30 สถานที่ แบ่งเป็น 2 เส้นทางคือ วัดท่องเที่ยว และวัดปฏิบัติธรรม มาเป็นข้อมูลตั้งต้น จากนั้นจึงพัฒนานวัตกรรมข้อมูลกลาง เพื่อนำเสนอข้อมูลในรูปแบบ 2 ภาษา การนำแนวคิดด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือพัฒนานวัตกรรม ทำให้ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลที่ใช้งานง่ายได้ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของการส่งเสริมการท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน

4.4 องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัย เรื่อง “นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลักในระดับนานาชาติ” จากการศึกษาสามารถสรุปเป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 34 ตัวแบบนวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลักในระดับนานาชาติ (ABCD Model)

จากแผนภาพดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า “การท่องเที่ยววิถีพุทธ” ในเมืองหลัก 15 จังหวัด คือ การท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นที่คุณค่า การท่องเที่ยวประเภทนี้จะมี 2 มิติด้วยกัน คือ มิติเชิงนันทนาการ หรือความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และมิติเชิงการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม การท่องเที่ยววิถีพุทธจึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายเพื่อนันทนาการ ควบคู่ไปกับการแสวงหาความรู้ และการศึกษาข้อปฏิบัติอันเป็นหลักการในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา

การท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมิใช่เข้าไปเพื่อชมสถานที่เพียงเท่านั้น แต่หากเป็นการเข้าไปเพื่อเรียนรู้ โดยการมองสรรพสิ่งอย่างเข้าใจ และปฏิบัติตนอย่างถูกต้องต่อคน สัตว์ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของผู้คนในสังคมนั้นๆ การท่องเที่ยววิถีพุทธจึงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการชมหรือสัมผัสสถาปัตยกรรมหรือศิลปกรรมด้านศาสนา วัดวาอาราม ศาสนสถาน และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา การนมัสการเกจิอาจารย์ รวมไปถึงการทำกิจกรรมด้านศาสนา เช่น สวดมนต์ ไหว้พระ ฟังธรรม นั่งวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น เพื่อให้เกิดนันทนาการ ควบคู่ไปกับการเรียนรู้และพัฒนาจิตใจ การได้เยี่ยมชมความงาม การได้รับความรู้ประวัติความเป็นมาของศาสนสถานต่างๆ พร้อมกับสามารถนำหลักธรรมคำสอนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จึงเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการท่องเที่ยววิถีพุทธ ดังนั้น การท่องเที่ยววิถีพุทธจึงมิใช่เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมสถานที่เพียงเท่านั้น แต่หากเป็นการมองสรรพสิ่งแวดล้อมอย่างเข้าใจ และปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง ต่อ คน สัตว์ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของผู้คนในสังคมนั้นๆ เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา คือ ต้องการให้ทุกคนเป็นคนดี (ละชั่ว ทำดี ทำจิตให้บริสุทธิ์) การท่องเที่ยววิถีพุทธจึงมีคุณค่าทั้งมิติเชิงนันทนาการ และมิติเชิงการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้ทั้งการเยี่ยมชมและสืบสานอนุรักษ์คุณค่าศิลปกรรมด้านศาสนา วัดวาอาราม ศาสนสถาน และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดนันทนาการ ควบคู่ไปกับการเรียนรู้และพัฒนาจิตใจตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

นอกจากนี้ การพัฒนานวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ ได้ให้บริการข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวแบบออนไลน์ในรูปแบบสองภาษา โดยคำนึงถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวจากนานาชาติ ซึ่งอยู่ในยุคที่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยว นวัตกรรมข้อมูลกลางนี้ จะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธคือ การให้บริการข้อมูลกับนักท่องเที่ยวทั่วโลกที่ต้องการเดินทางมาท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลักของประเทศไทย เพื่อประกอบการตัดสินใจก่อนเดินทางมาท่องเที่ยว ซึ่ง

สอดคล้องกับนโยบายภาครัฐ ที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองหลัก เพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชน
สร้างรากฐานที่แข็งแกร่ง นำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำของสังคม

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลักในระดับนานาชาติ” มีเป้าหมายของการศึกษา คือ การพัฒนาฐานข้อมูล และนวัตกรรมข้อมูลกลางในรูปแบบสื่อดิจิทัล ประกอบด้วย เว็บไซต์ วิดีโอคลิป และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

โดยนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรมในเมืองหลัก 15 จังหวัด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด 2) เพื่อพัฒนานวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลักในระดับนานาชาติ และ 3) เพื่อประชาสัมพันธ์และประเมินผลนวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลักในระดับนานาชาติ เป็น การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเมืองหลัก จำนวน 30 คน และนักท่องเที่ยว 60 คน โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเจาะจง จำนวน 5 คน ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบประเมินเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามผ่าน google form จำนวน 628 ชุด นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป กระบวนการวิจัยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาชุดความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด ดำเนินการศึกษาในพื้นที่วิจัย 30 แห่ง ประกอบด้วยวัดท่องเที่ยว 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง นำเสนอข้อมูลแบบสองภาษา คือ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

5.1.1 การพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก

ขั้นตอนการพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด มีรายละเอียดดังนี้

(1) การสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมื่อหลัก 15 จังหวัด ผลการศึกษาพบว่า วัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรม ในเมื่อหลัก 15 จังหวัด รวมทั้งสิ้น 30 แห่ง เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วไป แต่วัดส่วนใหญ่ยังขาดข้อมูลการติดต่อ หรือรายละเอียดที่เป็นฐานข้อมูลของวัดในรูปแบบของเว็บไซต์ หรือรูปแบบของข้อมูลวัดที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยีอื่น ๆ

วัดส่วนใหญ่มีประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่และมีคุณค่า มีสิ่งที่น่าสนใจภายในวัด เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ พระพุทธรูป เป็นต้น มีธรรมชาติแวดล้อมที่สวยงาม วัดหลายแห่งมีความเหมาะสมด้านสภาพแวดล้อม เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทั้งในแง่ของกิจกรรมทางศาสนา เช่น สวดมนต์ ไหว้พระ ทำบุญตักบาตร วันบูรพาจารย์ หรือวันสำคัญทางศาสนา หรือเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวโดยมีจุดเด่นที่ดึงดูดใจทั้งภายในวัดเอง หรือชุมชนโดยรอบวัด เช่น วัฒนธรรม หรือประเพณีท้องถิ่น หรือสถาปัตยกรรมโบราณสถานเฉพาะถิ่น แหล่งศักดิ์สิทธิ์ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น ในขณะที่วัดหลายแห่งมีความเหมาะสมด้านสถานที่ปฏิบัติธรรม ซึ่งเหล่านี้เป็นวัดที่มีศักยภาพด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ประกอบกับวัดเหล่านั้นส่วนใหญ่จะมีคุณสมบัติที่เข้ากับองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 5 องค์ประกอบ คือ ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) กิจกรรม (Activities) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service)

(2) การออกแบบและพัฒนาระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) พบว่า สารสนเทศการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมื่อหลัก 15 จังหวัด ข้อมูลสำคัญมี 3 ตอน รวม 9 สารสนเทศ ดังนี้

1. ทำเลที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา สรุปได้เป็น 2 ประเด็นหลัก ๆ คือ

1.1 ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) ควรนำเสนอข้อมูลของสถานที่เกี่ยวกับ ที่ตั้งของวัด เนื่องจากนักท่องเที่ยวสามารถที่จะค้นหาเส้นทางการเดินทางไปยังสถานที่ดังกล่าวได้ ไม่ว่าจะเป็นระยะทางและระยะเวลาในการเดินทางผ่านช่องทาง Google Maps การติดต่อมีความสำคัญมากเนื่องจากหากนักท่องเที่ยวต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมสามารถเพิ่มช่องทางที่สามารถติดต่อวัดได้โดยตรง ไม่ว่าจะเป็นช่องทางโทรศัพท์ Line Facebook Website โดยเฉพาะทาง Website ของวัดสามารถที่จะดึงรีวิวที่ดีในแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น Tripadvisor มาโชว์ไว้ใน Website ของวัดได้ เพื่อให้นักท่องเที่ยวตามไปดูในรีวิวอื่น ๆ ได้เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ช่วยในการตัดสินใจมาเที่ยววัดเราได้ และ

1.2 ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) ควรนำเสนอข้อมูลของสถานที่เกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมาของวัด ซึ่งอาจจะเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ละแวกวัด ตัววัดเองอาจจะไม่ได้มีแค่ประวัติศาสตร์ของตัวเอง แต่ยังมีประวัติศาสตร์ละแวกวัดด้วย เพราะฉะนั้นตัวประวัติศาสตร์

ละแวกวัดสามารถอธิบายเชื่อมโยงกับมรดกเทศก์ท้องถิ่นได้ หรือชุมชนบวร ซึ่งชุมชนอาจจะมีภาพเก่า ประวัติศาสตร์ หรือวัตถุสิ่งของที่มี ที่ไม่เคยปรากฏในพื้นที่อื่น ๆ มาก่อน เอามาบูรณาการกับวัด ก็จะได้ประวัติศาสตร์ละแวกวัดที่เข้มแข็ง แล้วก็เพิ่มเรื่องของเส้นทาง ภาพบรรยากาศของวัดซึ่งสามารถใช้เป็นลิงค์ให้เห็นภาพบรรยากาศโดยรวมว่ามีความปลอดภัย ธรรมชาติเป็นอย่างไร หรือสภาพโดยรวมเป็นอย่างไร จะช่วยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจได้โดยง่ายและน่าจะดึงดูดกลุ่มคนท่องเที่ยวได้

2. การแบ่งประเภทเส้นทางทั้งมิติเชิงนันทนาการ และมิติเชิงการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างครบถ้วน

3. ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทโดยรอบวัด (เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก และสถานที่น่าสนใจอื่น ๆ) สรุปได้เป็น 3 ประเด็นหลักๆ คือ

3.1 การเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในเชิงศาสนานั้นคนไทยไม่ยุ่งยากไม่ลำบากเนื่องจากสามารถที่จะเดินทางไปแล้วก็เสริมข้อมูลเพิ่มเติมการใช้ Google map ซึ่งอาจจะเชื่อมโยงต่อไปยังเว็บไซต์ อาจจะมีการปรับเปลี่ยนได้ การโฆษณาประชาสัมพันธ์สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ปัจจุบันมีหลายช่องทาง ทั้ง Twitter หรือจะเป็น YouTube ต้องทำให้ข้อมูลที่เป็น Real Time ในสถานการณ์จริง การที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปหรือค้นหาข้อมูลไม่ใช่เฉพาะภาษาไทยนักท่องเที่ยวจะเลือกพื้นที่ที่เขาจะไปคือพื้นที่จังหวัดไหน และรูปแบบของการเดินทางจะเป็นการเชื่อมโยงกับทางอากาศไปอย่างไรและทางบกไปอย่างไรการบ่งบอกการอำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นต่อการตัดสินใจที่จะเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ

3.2 สิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกโดยรอบวัด ซึ่งเป็นเรื่องของพื้นที่ใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นที่พัก โรงแรม เกสเฮาส์ ชุมชนท้องถิ่น และเรื่องของสินค้าชุมชน อาหารท้องถิ่นแบบโบราณ เพื่อนำมาเป็นองค์ประกอบในการโปรโมทด้วย ก็จะเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ยิ่งเป็นข้อมูลกลาง ความสำคัญต้องชี้ให้เห็นตัววัด และชุมชนที่อยู่ใกล้วัด โดยให้คำนึงถึง บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) นักท่องเที่ยวสามารถไปเรียนรู้ในสิ่งเหล่านี้ได้ ไปวัดได้ไปเรียนรู้ประวัติวัด ขณะเดียวกันได้เรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนที่อยู่ใกล้เคียง นักท่องเที่ยวสามารถที่จะเดินทางท่องเที่ยวแล้วก็ไปเรียนรู้ในสิ่งเหล่านี้ได้ แต่สิ่งสำคัญคือรีวิว เป็นกระแสการเที่ยวตามกระแสตามเทรน เป็นข้อมูลกลางต้องเผยแพร่ออกไป ต้องปรับข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ และให้วัดได้ช่วยคิดค้นข้อมูลเหล่านี้ด้วยจะช่วยให้ง่ายกลุ่มเป้าหมายได้มากที่สุด 3) ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ซึ่งอยู่ในเส้นทางเดียวกันและใกล้เคียงกัน นักท่องเที่ยวโดยปกติคงไม่มีใครอยากไปเที่ยวลำพังวัดเพียงอย่างเดียว การระบุสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นวัด หรือโบราณสถานเก่าแก่ หรือแหล่งท่องเที่ยวชุมชนอื่น ๆ ที่น่าสนใจและสามารถเชื่อมโยงกันได้เป็นข้อมูลที่จะเอามาเพิ่มเติมเพื่อให้คนที่เข้าไป

เที่ยววัดดึงดูดให้คนมาวัดนี้ นอกจากเที่ยววัดนี้ตรงนี้ยังสามารถไปสถานที่อื่น ๆ ได้ สามารถดึงดูดคนที่ไม่ได้สนใจไปไหว้พระเพียงอย่างเดียว อาจจะดึงดูดคนอื่น ๆ ที่แวะไปท่องเที่ยวเพิ่มเติมได้

3. การสร้างข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด ผลการศึกษาพบว่า วัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองหลัก 15 จังหวัด มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ทำเลที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา ข้อมูลเกี่ยวกับการแบ่งประเภทเส้นทางและสถานที่ในแต่ละเส้นทาง สถานที่ท่องเที่ยวภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าที่ได้รับทั้งรูปธรรมและนามธรรม ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทโดยรอบวัด (เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก) และสถานที่รอบวัด น่าสนใจอื่น ๆ ซึ่งจัดลงในองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 5 องค์ประกอบ คือ ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) กิจกรรม (Activities) ที่พัก (Accommodation) และจัดลงใน 3 ส่วนสำคัญ 9 สารสนเทศ คือ (1) ข้อมูลเกี่ยวกับทำเลที่ตั้ง การติดต่อ ประวัติความเป็นมา (2) ข้อมูลเกี่ยวกับการแบ่งประเภทเส้นทางและสถานที่ในแต่ละเส้นทาง สถานที่ท่องเที่ยวภายในวัด กิจกรรม และคุณค่าที่ได้รับทั้งรูปธรรมและนามธรรม (3) ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทโดยรอบวัด (เส้นทางและการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก และสถานที่ที่น่าสนใจอื่น ๆ)

กล่าวได้ว่า ฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ มีเป้าหมายใน 2 มิติ คือ

1. มิติเชิงนันทนาการ หรือความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และ
2. มิติเชิงการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรม (นันทนาการ ควบคู่ไปกับการแสวงหาความรู้ หรือการศึกษาข้อปฏิบัติอันเป็นหลักการในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา) กล่าวคือเป็นแหล่งสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อการชมหรือสัมผัสสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมด้านศาสนา วัดวาอาราม ศาสนสถาน และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดนันทนาการ ควบคู่ไปกับการเรียนรู้โดยการมองสรรพสิ่งแวดล้อมอย่างเข้าใจ และปฏิบัติตนอย่างถูกต้องต่อคน สัตว์ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของผู้คนในสังคมนั้น ๆ

ฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ ที่พัฒนาขึ้น จึงเป็นประโยชน์สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ อีกทั้ง ตอบโจทย์เพื่อสร้างประโยชน์ของประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านสิ่งแวดล้อม 4) ด้านการนารายได้เข้ามาทำนุบำรุงวัด ท้องถิ่น จังหวัด และประเทศโดยรวม

5.1.2 การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธ

ผลการวิจัยพบว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ด้าน คือ 1. ด้านสารสนเทศ นำเสนอสารสนเทศของสถานที่แต่ละแห่ง 4 รายการในรูปแบบ 2 ภาษา 2. ด้านเส้นทางท่องเที่ยว แบ่งเส้นทางท่องเที่ยวเมืองหลัก 15 จังหวัดเป็น 2 เส้นทางหลัก คือ 1) เส้นทางวัดท่องเที่ยว จำนวน 15 วัด และ 2) เส้นทางสถานปฏิบัติธรรม จำนวน 15 แห่ง และ 3. ด้านเทคโนโลยี นำแนวคิดด้านเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ทำให้มีความแตกต่างจากหนังสือที่พิมพ์เป็นเล่ม เช่น การพลิกอ่านหนังสืออัตโนมัติ การเติมแสง สี ภาพเคลื่อนไหว และเสียงดนตรี รวมถึงการแตะสัมผัสเพื่อการเชื่อมต่อแบบออนไลน์ การจัดรูปเล่มหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ดังภาพตัวอย่างในเล่มหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในตารางด้านล่าง และต่อด้วยเล่มหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ครบทุกหน้า

ชุดกิจกรรม “การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด” มีกระบวนการ 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1. ขั้นตอนรวบรวมข้อมูลและความรู้ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 2. ขั้นตอนกำหนดแนวคิดการประดิษฐ์ เป็นกิจกรรมการหาไอเดียแล้วจัดทำเป็นพิมพ์เขียวสำหรับการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 3. ขั้นตอนออกแบบแบบร่าง เป็นกิจกรรมเปลี่ยนพิมพ์เขียวให้เป็นแบบร่างสำหรับการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 4. ขั้นตอนพัฒนาแบบจำลอง เป็นกิจกรรมเปลี่ยนแบบร่างให้เป็นแบบจำลองสำหรับการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 5. ขั้นตอนพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์และปรับแก้จนได้งานที่พร้อมเผยแพร่ 6. ขั้นตอนเผยแพร่และส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นกิจกรรมเผยแพร่และประชาสัมพันธ์หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, Line, Website รวมถึงส่งเสริมการใช้ประโยชน์และรายงานสรุปผลการประเมินหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และขั้นตอนสุดท้าย 7. ขั้นตอนสร้างสรรค์และเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น เป็นกิจกรรมถอดบทเรียน รับฟังข้อเสนอแนะ เสนอแนวทางพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ต่อยอดความรู้เดิม และนำมาเขียนในรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การประชาสัมพันธ์และประเมินผลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เก็บรวบรวมข้อมูลการประเมินผลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผ่าน google form โดยส่งแบบสอบถามผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม จำนวน 400 ชุด นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

สรุปได้ว่า การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้น เริ่มจากการนำฐานข้อมูลพื้นที่วิจัยทั้ง 30 สถานที่ แบ่งเป็น 2 เส้นทางคือ วัดท่องเที่ยว และสถานปฏิบัติธรรม มาเป็นข้อมูลตั้งต้น จากนั้นจึง

พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำเสนอข้อมูลวิดีโอคลิป สารสนเทศ 4 รายการสำหรับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในรูปแบบ 2 ภาษา มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ทำให้การใช้งานหนังสือเป็นแบบอัตโนมัติในหลายๆ ฟังก์ชัน การจัดรูปเล่มหนังสือให้มีความสำคัญกับการนำเสนอข้อมูลที่ตรงประเด็น ชัดเจน น่าสนใจ และเน้นประโยชน์ ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลที่ใช้งานง่ายได้ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความก้าวหน้าของการส่งเสริมการท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน

5.1.3 การพัฒนาระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธ

พัฒนาระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ พื้นที่วิจัยคือ วัดในเมื่อหลัก 15 จังหวัด ประกอบด้วยวัดท่องเที่ยว 15 วัด และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง รวม 30 สถานที่ ซึ่งตั้งอยู่ใน 5 ภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่ (1) ภาคเหนือ จำนวน 1 จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ (2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 2 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น (3) ภาคกลาง จำนวน 4 จังหวัด คือ จังหวัดสระบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และ จังหวัดเพชรบุรี (4) ภาคตะวันออก จำนวน 3 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง และ (5) ภาคใต้ จำนวน 5 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดสงขลา จังหวัดพังงา จังหวัดกระบี่ จังหวัดภูเก็ต

ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ มีองค์ความรู้ที่สำคัญ 2 ประการคือ 1. ผลผลิตด้านนวัตกรรมข้อมูลกลางในรูปแบบสื่อดิจิทัลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมื่อหลัก 15 จังหวัด และ 2. กระบวนการพัฒนานวัตกรรมข้อมูลกลางในรูปแบบสื่อดิจิทัลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมื่อหลัก 15 จังหวัด มีรายละเอียดดังนี้

(1) ผลผลิตด้านพัฒนาระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ

พัฒนาระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ นำเสนอข้อมูลวัดท่องเที่ยว 15 วัด และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง ในรูปแบบ 2 ภาษาคือ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมื่อหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ

ผลผลิตด้านนวัตกรรมข้อมูลกลางในรูปแบบสื่อดิจิทัลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมื่อหลัก 15 จังหวัด นับได้ว่า เป็นสื่อที่ทันสมัยสอดคล้องกับความต้องการใช้ข้อมูลในสังคมดิจิทัล อีกทั้งเป็นสื่อที่ให้ความรู้และแนะนำสถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลักของประเทศไทยในรูปแบบ

ออนไลน์สองภาษาคือ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธของประเทศไทยในระดับนานาชาติ เป็นการให้บริการข้อมูลกับนักท่องเที่ยวทั่วโลกที่ต้องการเดินทางมาท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลักของประเทศไทยได้ใช้ประกอบการตัดสินใจก่อนเดินทางมาท่องเที่ยว

(2) กระบวนการและชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด

กระบวนการพัฒนานวัตกรรม ประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 3 ด้าน คือ

1. ด้านสารสนเทศ (Information) พบว่า นวัตกรรมข้อมูลกลางในรูปแบบสื่อดิจิทัลนำเสนอสารสนเทศของสถานที่แต่ละแห่งโดยนำเสนอสารสนเทศ 9 รายการมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับการผลิตสื่อดิจิทัล การนำเสนอในรูปแบบ 2 ภาษา คือ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ส่งผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติอย่างมาก เพราะช่วยให้นักท่องเที่ยวทั่วโลกสามารถเข้าใจสารสนเทศในสื่อดิจิทัลได้

2. ด้านเส้นทางท่องเที่ยว (Route) พบว่า นวัตกรรมข้อมูลกลางในรูปแบบสื่อดิจิทัลมีการจัดเส้นทางท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 2 เส้นทางหลัก มีรายละเอียดดังนี้

2.1 เส้นทางวัดท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 3 เส้นทางย่อย คือ 1. เส้นทางสายเกจิอาจารย์/รูปเคารพและวัตถุมงคล 2. เส้นทางสายสถาปัตยกรรมและจิตรกรรม และ 3. เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ

2.2 เส้นทางสถานปฏิบัติธรรม แบ่งออกเป็น 3 เส้นทางย่อย คือ 1. เส้นทางปฏิบัติธรรมแนวอานาปานสติ (พุทโธ) 2. เส้นทางปฏิบัติธรรมแนวสติปัฏฐาน 4 (พองยุบ) และ 3. เส้นทางปฏิบัติธรรมแนวกายเคลื่อนไหว (รูปนาม)

การจัดเส้นทางท่องเที่ยวออกเป็นหมวดหมู่ โดยแบ่งออกเป็น 2 เส้นทางหลักข้างต้น ส่งผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติคือ นักท่องเที่ยวทั่วโลกสามารถค้นหาข้อมูลที่ต้องการได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว และตอบโจทย์การท่องเที่ยววิถีพุทธซึ่งผู้สนใจท่องเที่ยวมีความต้องการที่หลากหลาย

3. ด้านเทคโนโลยี (Technology) พบว่า ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) นำแนวคิดด้านเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนา ทำให้ได้ผลผลิตที่มีลักษณะโดดเด่น

ชุดกิจกรรมพัฒนานวัตกรรม ประกอบด้วย กระบวนการ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนรวบรวมข้อมูลและความรู้ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal)
2. ขั้นตอนกำหนดแนวคิดการประดิษฐ์ เป็นกิจกรรมการหาไอเดียแล้วจัดทำเป็นพิมพ์เขียวสำหรับการพัฒนาระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal)
3. ขั้นตอนออกแบบแบบร่าง เป็นกิจกรรมเปลี่ยนพิมพ์เขียวให้เป็นแบบร่างสำหรับการพัฒนาระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal)
4. ขั้นตอนพัฒนาแบบจำลอง เป็นกิจกรรมเปลี่ยนแบบร่างให้เป็นแบบจำลองสำหรับการพัฒนาระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal)
5. ขั้นตอนพัฒนาระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) และปรับแก้จนได้งานที่พร้อมเผยแพร่
6. ขั้นตอนเผยแพร่และส่งเสริมการใช้ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) เป็นกิจกรรมเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, Line, Website รวมถึงส่งเสริมการใช้ประโยชน์และรายงานสรุปผลการประเมินระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) และขั้นตอนสุดท้าย
7. ขั้นตอนสร้างสรรค์และเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น เป็นกิจกรรมถอดบทเรียน รับฟังข้อเสนอแนะ เสนอแนวทางพัฒนาระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) ต่อยอดความรู้เดิมและนำมาเขียนในรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การนำแนวคิดด้านเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนาระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) ทำให้ได้ผลผลิตที่มีความทันสมัย ใช้งานสะดวกและง่าย ใช้งานได้ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มด้านความต้องการและพฤติกรรมการณ์การอ่านของผู้คนในสังคมดิจิทัล

การประชาสัมพันธ์และประเมินผลระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) เก็บรวบรวมข้อมูลการประเมินผลระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) ผ่าน google form โดยส่งแบบสอบถามผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม จำนวน 400 ชุด นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

สรุปได้ว่า การพัฒนาระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) เริ่มจากการนำฐานข้อมูลพื้นที่วิจัยทั้ง 30 สถานที่ แบ่งเป็น 2 เส้นทางคือ วัดท่องเที่ยว และสถานปฏิบัติธรรม มาเป็นข้อมูลตั้งต้น จากนั้นจึงพัฒนาระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) เพื่อนำเสนอข้อมูลในรูปแบบ 2 ภาษา การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือพัฒนาระบบข้อมูลกลางแบบ

ออนไลน์ (Web Portal) ทำให้ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลที่ใช้งานง่ายได้ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความก้าวหน้าของการส่งเสริมการท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน

5.2 อภิปรายผล

วัดเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีโอกาสดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มาก เนื่องจากการที่ตัวของวัดเองมีลักษณะทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม หรือความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี และมีสถานปฏิบัติธรรมที่น่าสนใจ การท่องเที่ยววัด หรือการท่องเที่ยววิถีพุทธเป็นพฤติกรรมการท่องเที่ยวอีกประเภทหนึ่งที่กระแสวิงในปัจุบันต้องการ เนื่องจากการท่องเที่ยววัดเป็นการเดินทางที่นักท่องเที่ยวปฏิบัติตนให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของสังคมไทย การท่องเที่ยววิถีพุทธ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งหวังให้นักท่องเที่ยวได้รับนันทนาการ ควบคู่ไปกับประสบการณ์ต่าง ๆ อันส่งผลเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจเป็นสำคัญ และยังเป็นการสนใจในการแสวงบุญในมิติทางศาสนาและความเชื่อ ผลจากการวิจัยนี้พบว่า วัดท่องเที่ยว 15 แห่ง และสถานปฏิบัติธรรม 15 แห่ง รวมทั้งสิ้น 30 แห่ง ในเมืองหลัก 15 จังหวัด แบ่งเป็นเส้นทางวัดท่องเที่ยวออกเป็น 3 เส้นทางย่อย คือ 1. เส้นทางสายเกจิอาจารย์/รูปเคารพและวัดมุงคล 2. เส้นทางสายสถาปัตยกรรมและจิตรกรรม และ 3. เส้นทางสายประเพณีวัฒนธรรม และอนุรักษ์ธรรมชาติ และแบ่งเส้นทางสถานปฏิบัติธรรมออกเป็น 3 เส้นทางย่อย คือ 1. เส้นทางปฏิบัติธรรมแนวอานาปานสติ 2. เส้นทางปฏิบัติธรรมแนวสติปัฏฐาน 4 และ 3. เส้นทางปฏิบัติธรรมแนวกายเคลื่อนไหว

การพัฒนานวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลักในระดับนานาชาติ 15 จังหวัด มีองค์ความรู้ที่สำคัญ 2 ประการคือ 1. ผลผลิตด้านระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด และ 2. กระบวนการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ และวิดีโอคลิป สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด การอภิปรายผล มีรายละเอียดดังนี้

(1) ผลผลิตด้านฐานข้อมูล หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ และวิดีโอคลิป สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด เป็นเว็บไซต์ที่ให้ความรู้และแนะนำสถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลักของพระประเทศไทยในรูปแบบออนไลน์สองภาษา คือ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธของประเทศไทยในระดับนานาชาติ เป็นการให้บริการข้อมูลกับนักท่องเที่ยวทั่วโลกที่ต้องการเดินทางมาท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลักของประเทศไทยได้ใช้ประกอบการตัดสินใจก่อนเดินทางมาท่องเที่ยว ผลผลิตด้านฐานข้อมูล หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ และวิดีโอคลิป ดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายภาครัฐ ที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองหลัก 15

จังหวัดของประเทศไทย เพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชน สร้างรากฐานที่แข็งแกร่ง นำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำของสังคม

นอกจากนั้น ผลผลิตด้านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และเว็บไซต์ ยังเชื่อมโยงกับ google map เพื่อให้การนำเสนอข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 9 สารสนเทศ ให้ข้อมูลได้ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยวในยุคสังคมดิจิทัล ซึ่งมีความสอดคล้องกับที่ พยอม ธรรมบุตร กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวต้องมี 5 องค์ประกอบ (5A) คือ 1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) 2) การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) 3) การบริการที่พัก (Accommodation) 4) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) 5) สิ่งอำนวยความสะดวก (Destination amenities)

กล่าวคือ มีการให้ข้อมูลสำหรับการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว สนามบิน ตัวเมือง สถานีขนส่ง สถานีรถไฟ เป็นต้น และการให้ข้อมูลเกี่ยวกับที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Accommodation) ที่ต้องการค้างคืน เช่น โรงแรม รีสอร์ท ที่สำคัญคือการให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัดท่องเที่ยว และวัดปฏิบัติธรรม ในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) ซึ่งเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยววิถีพุทธ อีกทั้งยังให้เชื่อมโยงกับข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) และกิจกรรมนันทนาการ (Tourist Activities and Recreational Activities) ที่อยู่ในบริเวณหรือเส้นทางเดียวกับการท่องเที่ยววิถีพุทธ รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว (Ancillary) เช่น บริการด้านร้านอาหาร โรงพยาบาล ไปรษณีย์ สถานีบริการน้ำมัน ร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก เป็นต้น

(2) กระบวนการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ และวิดีโอคลิป สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมื่อหลัก 15 จังหวัด ได้จัดทำเป็นชุดกิจกรรม มีกระบวนการ 7 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมข้อมูลและความรู้ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ และวิดีโอคลิป

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดแนวคิดการประดิษฐ์ เป็นกิจกรรมการหาไอเดียแล้วจัดทำเป็นพิมพ์เขียวสำหรับการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ และวิดีโอคลิป

ขั้นตอนที่ 3 ออกแบบแบบร่าง เป็นกิจกรรมเปลี่ยนพิมพ์เขียวให้เป็นแบบร่างสำหรับการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ และวิดีโอคลิป

ขั้นตอนที่ 4 พัฒนาแบบจำลอง เป็นกิจกรรมเปลี่ยนแบบร่างให้เป็นแบบจำลองสำหรับพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ และวิดีโอคลิป

ขั้นตอนที่ 5 พัฒนานวัตกรรมข้อมูลกลางในรูปแบบสื่อดิจิทัลและปรับแก้จนได้งานที่พร้อมเผยแพร่

ขั้นตอนที่ 6 เผยแพร่และส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ และวิดีโอคลิป เป็นกิจกรรมเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, Line, Website รวมถึงส่งเสริมการใช้ประโยชน์และรายงานสรุปผลการประเมินนวัตกรรมข้อมูลกลาง

ขั้นตอนที่ 7 สร้างสรรค์และเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น เป็นกิจกรรมถอดบทเรียน รับฟังข้อเสนอแนะ เสนอแนวทางพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ และวิดีโอคลิป ต่อยอดความรู้เดิม และนำมาเขียนในรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ซึ่งแนวทางพัฒนาชุดกิจกรรมดังกล่าว มีความสอดคล้องกับแนวคิดของพระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ. ดร. ที่ได้เสนอกระบวนการพัฒนานวัตกรรมไว้ 7 ขั้นตอน

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. บุคคล หน่วยงาน หรือองค์กรที่มีพันธกิจหลักในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่สนใจ ทั้งในระดับบุคคลและระดับหน่วยงาน สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ต่อยอดองค์ความรู้ด้านการดำเนินชีวิต ด้านการศึกษา ด้านการทำงาน และด้านการวิจัย

2. ผลจากการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ และวิดีโอคลิป ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการส่งเสริมพุทธศาสนาและส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมื่อหลัก 15 จังหวัดของประเทศไทย ผู้สนใจในระดับนานาชาติ อีกทั้ง ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับนโยบายภาครัฐ ที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมื่อหลัก 15 จังหวัดของประเทศไทย เพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชน สร้างรากฐานที่แข็งแกร่ง นำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำของสังคม การพัฒนาระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์ (Web Portal) จึงเป็นการนำคุณค่าทางพระพุทธศาสนาที่เป็นมรดกล้ำค่าของคนไทย มาเป็นกลไกขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าในสังคมดิจิทัลได้เป็นอย่างดี

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนนโยบายและยุทธศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีพุทธ กล่าวคือ

1. ด้านเศรษฐกิจ หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย ที่สามารถเข้าถึงหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ และวิดีโอคลิป เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมื่อหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ ซึ่งจัดทำเป็นรูปแบบสื่อดิจิทัล ได้อย่างสะดวกและประหยัดต้นทุน อีกทั้งยังสามารถสืบค้นข้อมูลแบบออนไลน์ผ่าน Website ได้จากทั่วโลก ควรนำผลการวิจัยไปวางแผนนโยบายและยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธให้ขยายขอบเขตออกไปทั่วโลก เกิดผลดีต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและสร้างเศรษฐกิจทั้งในระดับชุมชนและในระดับประเทศได้

2. ด้านสังคม หน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมพระพุทธศาสนา และผู้สนใจทั่วไป ที่สามารถเข้าถึงหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ และวิดีโอคลิป เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมื่อหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ ซึ่งจัดทำเป็นรูปแบบสื่อดิจิทัล ได้อย่างสะดวกและประหยัดต้นทุน ควรนำผลการวิจัยไปวางแผนนโยบายและยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่จะสามารถนำข้อมูลด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธไปส่งเสริมการเรียนรู้พระพุทธศาสนา วัฒนธรรมเชิงพุทธ หรือการปฏิบัติธรรมตามวิถีพุทธได้

3. ด้านสิ่งแวดล้อม หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย ที่สามารถเข้าถึงหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ และวิดีโอคลิป เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมื่อหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ ซึ่งจัดทำเป็นรูปแบบสื่อดิจิทัล ได้อย่างสะดวกและประหยัดต้นทุน ควรนำผลการวิจัยไปวางแผนนโยบายและยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่สามารถนำข้อมูลไปเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนในพื้นที่เป้าหมายได้

5.3.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) วัดอื่น ๆ ในแต่ละจังหวัดของเมื่อหลัก 15 จังหวัด เป็นวัดที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนั้น ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ และวิดีโอคลิป กับวัดอื่นที่มีศักยภาพ สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมื่อหลัก 15 จังหวัด

2) ประเทศไทยพึ่งพาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นสำคัญในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยววิถีพุทธจะเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างมูลค่าด้านเศรษฐกิจในอนาคต ดังนั้น ควรมีการวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมื่อหลัก 15 จังหวัด เพื่อเพิ่มมูลค่าทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

3) การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ และวิดีโอคลิป โดยเพิ่มภาษาที่ 3 เช่น ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น เพื่อให้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ และวิดีโอคลิป เป็นแหล่งข้อมูลด้านการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติที่รองรับการท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยวทุกภาคส่วน

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, **แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี 2557**, สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2557), หน้า 33-43.
- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, **แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี 2557**, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2557), หน้า 33-43.
- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, **แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี 2557**, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2557), บทนำ.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, **แถลงข่าวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.mots.go.th/News-view.php?nid=6633> [14 มกราคม 2565].
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, การประชุมสมัชชาใหญ่สมัชชาสามัญขององค์การการท่องเที่ยวโลก แห่งสหประชาชาติ ครั้งที่ 24, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.mots.go.th/News-view.php?nid=13692> [24 มกราคม 2565].
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, **นโยบายด้านการท่องเที่ยว**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.mots.go.th/News-view.php?nid=5953> [14 มกราคม 2565].
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, **ผลการสำรวจความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.mots.go.th/download/article/article_20211115153223.pdf [15 ธันวาคม 2564].
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, **รองฯ สมคิด เร่งหน่วยงานจัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว พร้อมเดินหน้าพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเมืองหลักสู่เมืองหลักต่อเนื่อง**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.mots.go.th/News-view.php?nid=10155> [14 มกราคม 2565].
- กลชาญ อนันตสมบูรณ์ และคณะ, “ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตตำบลนางแล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ด้วยสื่อมัลติมีเดีย”, **วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย**, ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2560): 196-207.
- กุลธิดา กุลคง, “ระบบการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ร่วมกับกิจกรรมสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนประถมศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท** มหาวิทยาลัย...

สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555).

กุลธิดา กุลคง, “ระบบการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ร่วมกับกิจกรรมสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนประถมศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555).

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564)**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.mots.go.th/download/article/article_20170320150102.pdf [22 สิงหาคม 2564].

จินตวีร์ คล้ายสังข์, **Desktop Publishing สู่ Ebook**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555).

ช่วงโชติ พันธุเวช, **เทคโนโลยีสารสนเทศ**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, 2540), หน้า 70, สุชาดา กิระนันท์, **เทคโนโลยีสารสนเทศสถิติ: ข้อมูลในระบบสารสนเทศ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 74.

ฐานเศรษฐกิจ, **ต่างชาติมาไทย 10 เดือน 32.5 ล้านคน อินเดียพุ่ง 37 %**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.thansettakij.com/business/415266> [23 กรกฎาคม 2564].

ธนิต บุตรทิพย์สกุล, “พฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของนักท่องเที่ยววัดในจังหวัดน่าน”, **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558), หน้า 68.

บัวผืน ไตรทรัพย์ และคณะ, “การศึกษาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์: กรณีศึกษา ชุมชนพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี”, **วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต**, ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2562): 190-220.

ไพศาล กาญจนวงศ์ และ รักธิดา ศิริ, “พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ชาวจีนที่เดินทางมาเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่”, **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา**, ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2561): 101-113.

พยอม ธรรมบุตร, **เอกสารประกอบการเรียนการสอนเรื่องหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2549), หน้า 11.

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่) และคณะ, “การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย”, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2555), บทสรุป ฎ-ฐ.

พระมหาสุทิตย์ อาภากร และคณะ, “การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาในประเทศไทย”, **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สกว.** (2555), หน้า 23.

ภัทรสุภา ลีลานภาพรรณ, “การท่องเที่ยวเชิงพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2551), หน้า 25.

รักษนก สมศักดิ์ และปิยะนุช พรหมประเสริฐ, “การบริหารจัดการและพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ อำเภอเขาฉกรรจ์จังหวัดเพชรบูรณ์”, **ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร**, ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2561): 103-111.

วัชร ชัยเขต และคณะ, “ปัจจัยในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของนักท่องเที่ยว: กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวคลองแดน อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา”, **วารสารหาดใหญ่วิชาการ**, ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2561): 171-190.

ศูนย์วิจัยกสิกร, **ต่างชาติเที่ยวไทยปี 2564 ยังจำกัด**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-econ/business/Pages/z3166-Travel.aspx> [8 กันยายน 2564].

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, **แผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2561- 2565**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://secretary.mots.go.th/ewtadmin/ewt/secretary/download/PDF/Action%20Plan%20for%20Tourism%20Development.pdf> [7 กรกฎาคม 2564].

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, **รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว ไตรมาส 2**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ็กเซลเลนซ์ บิซิเนส แมเนจเม้นท์ จำกัด, 2559), หน้า 46-49.

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), **การประกาศแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561- 2580)**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/ratchakitcha-136-51/ [25 สิงหาคม 2564].

สุรศักดิ์ ศิลาวรรณา, “การท่องเที่ยวและการเผยแพร่พระพุทธศาสนาบทบาทของวัดในเขตกรุงเทพมหานครกรณีศึกษา วัดบวรนิเวศวิหารและวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม”,

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, 2550),
หน้า 2-5.

หทัยรัตน์ บุญเนตร และคณะ, “การวิจัยและออกแบบเพื่อสร้างสื่อมัลติมีเดียในการประชาสัมพันธ์
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลบ่อหิน อำเภอเสนา จังหวัดตรัง”, **วารสารการบริหารการ
ปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น**, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2561): 27-40.

อัญญรัตน์ ร่วมกระโทก, “การผลิตบทเรียนมัลติมีเดีย เรื่อง การสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book)
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต คณะ
ศึกษาศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2553).

อัทพล คุณเลิศ, “การพัฒนาเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมเพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการท่องเที่ยว
กรณีศึกษา หมู่บ้านช้าง บ้านตากกลาง อ.ท่าตูม จ.สุรินทร์”, **วารสารวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี**, ปีที่ 22 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563):
72-80.

อารีย์ นัยพินิจ และคณะ, “การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่น
สารสินธุ์”, **วารสารปัญญาวิวัฒน์**, ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2556): 36-37.

2. ภาษาอังกฤษ

Boes, K., Buhalis, D. and Inversini, “A. Smart tourism destinations: ecosystems for
tourism destination competitiveness”, **International Journal of Tourism
Cities**, Vol 2 No 2 (2016): 108-124.

Colorwhistle, **What Are The 5 A's of Tourism?**, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://colorwhistle.com/travel-tourism-components/> [12 สิงหาคม 2564].

Dickman.S., **Tourism: AnIntroductory Text**, 2nd Edition, (Australia: Hodder Education,
1996), p.65.

Dobrica Z. Jovicic, “From the traditional understanding of tourism destination to the
smart tourism destination”, **Journal Current Issues in Tourism**, Vol 22 No
3 (2017): 276-282.

Elton Noti, “Web 2.0 and the its influence in the tourism sector”, **European Scientific
Journal**, Vol 9 No 20 (July 2013): 115-123.

- L.S. Lee et al, “Merging graphic design and multimedia features in digital interactive eBook for tourism purposes”, **4th International Conference on Interactive Digital Media (ICIDM)**, 1-15 december 2015.
- Malgorzata Januszevska et al, “The effects of the use of ICT by tourism enterprises”, **Service Management**, Vol 16 No 2 (June 2015): 65-73.
- Middleton, V.T.C., **Marketing in Travel Tourism**, (Oxford: Butterworth Heineman, 1994), p.88.
- Raheleh Hassannia et al, “Web-Based Recommendation System for Smart Tourism: Multiagent Technology“, **Sustainability**, Vol 11 No 323 (2019): 1-18.
- Shobhana and Sukhpreet Kaur Gill, “Impact of Information Technology in the Growth of Tourism Industry”, **International Journal of Research and Analytical Reviews**, Special issue for 2nd International Conference on Hospitality and Tourism, ICOHOST-2019: 330-333.
- UNWTO, **INNOVATION, EDUCATION AND INVESTMENTS**, [online], source: <https://www.unwto.org/innovation-investment-and-digital-transformation> [September 7, 2021].
- UNWTO, **International Tourism Growth Continues To Outpace The Global Economy**, [online], source: <https://www.unwto.org/international-tourism-growth-continues-to-outpace-the-economy> [July 3, 2021].
- V. V. Yavorska et al, “Features of application of information technologies in modern tourism”, **Journal of Geology, Geography and Geoecology**, Vol 28 No 3 (March 2019): 591–599.
- World Economic Forum, **The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019**, [online], source: https://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2019.pdf [July 2, 2021].

ภาคผนวก ก.

หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ที่ อว ๘๐๐๗/ว.๖๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เรียน พระมหาทวี มหาปญโญ (ละลง), ผศ.ดร. / นักวิจัย บัณฑิตวิทยาลัย

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำการวิจัยในเรื่อง “นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ๒๒ จังหวัดของประเทศไทยในระดับนานาชาติ” บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาข้อเสนอการวิจัยของท่านแล้ว มีความเห็นว่า ข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการนี้ มีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนด ไม่ต้องแก้ไขปรับปรุงแต่ประการใด จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป.

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและไบนินยอม**

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๖๙/๒๕๖๕

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 22 จังหวัด ของประเทศไทยในระดับนานาชาติ

(Innovation of Central Information for Enhancing Smart Buddhist
Tourism Thailand Principle Towns at International Level)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: MCU RS 800765008

สถาบันที่สังกัด: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้วิจัยหลัก: พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร.

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕

(พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

หมายเลขใบรับรอง: ว.๖๙/๒๕๖๕

วันที่ให้การรับรอง: ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

วันหมดอายุใบรับรอง: ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

ภาคผนวก ข.

หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๕๐ ภายใน ๑๑๓๓, ๑๑๒๗

ที่ ศบ ๘๐๐๑.๑/๔๒๓

วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ด้วย ข้าพเจ้า พระมหาทวี มหาปญโญ (ละลง), ผศ.ดร. ตำแหน่งอาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะ ได้รับการอนุมัติทุนสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ผ่านทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ให้ทำวิจัย เรื่อง “แผนงานวิจัย : นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ” ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕ ได้สร้างเครื่องมือวิจัยขึ้นมาใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ จึงเห็นควรให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัยทั้งนี้ไม่มีโครงการย่อยภายใต้แผนงานวิจัยนี้ ๔ โครงการ ประกอบด้วย

- โครงการย่อยที่ ๑ : พัฒนารฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ๑๕ จังหวัดของประเทศไทย
- โครงการย่อยที่ ๒ : พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ๑๕ จังหวัดของประเทศไทย ในระดับนานาชาติ
- โครงการย่อยที่ ๓ : Web Portal: ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ๑๕ จังหวัดของประเทศไทย ในระดับนานาชาติ
- โครงการย่อยที่ ๔ : พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และคู่มือในรูปแบบดิจิทัลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ๑๕ จังหวัดของประเทศไทย ในระดับนานาชาติ

เพื่อการนี้ ข้าพเจ้าและคณะเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับงานวิจัย สามารถให้คำแนะนำที่ถูกต้อง เทียงตรง เป็นประโยชน์ จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและพัฒนาเครื่องมือวิจัย เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาทวี มหาปญโญ (ละลง), ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๙๐ ภายใน ๑๑๓๓, ๑๑๒๗

ที่ อว ๘๐๐๑.๑/๔๒๔

วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร รศ.ดร.โกนิฐ ศรีทอง

ด้วย อาตมภาพ พระมหาทวี มหาลาภโญ (ละตง), ผศ.ดร. ตำแหน่งอาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะ ได้รับการอนุมัติทุนสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ผ่านทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ให้ทำวิจัย เรื่อง “แผนงานวิจัย : นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ” ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ ได้สร้างเครื่องมือวิจัยขึ้นมาใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ จึงเห็นควรให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ มีโครงการย่อยภายใต้แผนงานวิจัยนี้ ๔ โครงการ ประกอบด้วย

- โครงการย่อยที่ ๑ : พัฒนารฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ๑๕ จังหวัดของประเทศไทย
- โครงการย่อยที่ ๒ : พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ๑๕ จังหวัดของประเทศไทย ในระดับนานาชาติ
- โครงการย่อยที่ ๓ : Web Portal: ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ๑๕ จังหวัดของประเทศไทย ในระดับนานาชาติ
- โครงการย่อยที่ ๔ : พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และคู่มือในรูปแบบดิจิทัลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ๑๕ จังหวัดของประเทศไทย ในระดับนานาชาติ

เพื่อการนี้ อาตมภาพและคณะเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับงานวิจัย สามารถให้คำแนะนำที่ถูกต้องเที่ยงตรง เป็นประโยชน์ จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและพัฒนาเครื่องมือวิจัย เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหาทวี มหาลาภโญ (ละตง), ผศ.ดร.)

ที่ว ๘๐๐๑.๑/๙๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร รศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย อาตมภาพ พระมหาทวี มหาปญโญ (ละลง), ผศ.ดร. ตำแหน่งอาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะ ได้รับการอนุมัติทุนสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ผ่านทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ให้ทำวิจัย เรื่อง “แผนงานวิจัย : นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ” ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕ ได้สร้างเครื่องมือวิจัยขึ้นมาใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์จึงเห็นควรให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและ แก้ไขเครื่องมือวิจัย

ทั้งนี้ มีโครงการย่อยภายใต้แผนงานวิจัยนี้ ประกอบไปด้วย

โครงการย่อยที่ ๑ : พัฒนาระบบข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ๑๕ จังหวัดของประเทศไทย

โครงการย่อยที่ ๒ : พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ๑๕ จังหวัดของประเทศไทย ในระดับนานาชาติ

โครงการย่อยที่ ๓ : Web Portal: ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ๑๕ จังหวัดของประเทศไทย ในระดับนานาชาติ

โครงการย่อยที่ ๔ : พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และคู่มือในรูปแบบดิจิทัลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ๑๕ จังหวัดของประเทศไทย ในระดับนานาชาติ

เพื่อการนี้ อาตมภาพและคณะผู้วิจัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับงานวิจัย สามารถให้คำแนะนำที่ถูกต้อง เทียบตรง เป็นประโยชน์ จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและพัฒนาเครื่องมือวิจัย เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

ได้ตรวจสอบและแนะนำแล้ว

ขอเจริญพร

ศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน)

(พระมหาทวี มหาปญโญ, ผศ.ดร.)

13 ธันวาคม 2564

หัวหน้าโครงการ

ประสานงาน: โทร. ๐๘๘-๓๓๑๖๕๔๕

ptlalong@gmail.com, tawee.lal@mcu.ac.th

ภาคผนวก ค.

หนังสือเชิญและรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ และกิจกรรมการสนทนากลุ่มเจาะจง

ที่ อว ๘๐๐๑.๑/๖๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เจริญพร นายสิทธิธา มุลหงส์

ผู้ตรวจราชการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย อาตมภาพ พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร. ตำแหน่งอาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะ ได้รับการอนุมัติทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕ ให้ทำวิจัย เรื่อง “แผนงานวิจัย : นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ” ได้สร้างเครื่องมือวิจัย เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและเพื่อความถูกต้องของงานวิจัย ทั้งนี้มีโครงการย่อยภายใต้แผนงานวิจัยนี้ ประกอบไปด้วย

โครงการย่อยที่ ๑ : พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ๑๕ จังหวัด

โครงการย่อยที่ ๒ : พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ๑๕ จังหวัด

โครงการย่อยที่ ๓ : Web Portal: ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ

โครงการย่อยที่ ๔ : พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และคู่มือในรูปแบบดิจิทัลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ

ในการนี้ งานวิจัยดังกล่าวมีประเด็นในการทำวิจัยยังไม่สมบูรณ์ จึงเจริญพรมหาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในการเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ในวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๖๕ เวลา ๐๙.๐๐ – ๑๑.๐๐ น. โดยการประชุมทางจอภาพ ด้วยโปรแกรม Zoom เพื่อให้ได้ประเด็นงานวิจัยที่ครบสมบูรณ์ อันจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์เข้าร่วมเสวนาดังกล่าว และขออนุมัติขอคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการ

ประสานงาน: โทร. ๐๘๘-๓๓๙๖๕๔๕
ptlalong@gmail.com

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่มเจาะจง

ผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่มเจาะจง จำนวน 5 คน ประกอบด้วย 1) ตัวแทนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จำนวน 3 คน 2) ตัวแทนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จำนวน 1 คน และ 3) ตัวแทนจากสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย จำนวน 1 คน มีรายละเอียดดังนี้

ลำดับ	ชื่อ	ตำแหน่ง
1.	คุณสมชาย ชมภู่น้อย	ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
2.	คุณสรวิศ อาสาสรรพกิจ	ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
3.	คุณภัทรอนงค์ ณ เชียงใหม่	ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคใต้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
4.	คุณสิทธา มูลหงส์	ผู้ตรวจราชการ และโฆษกสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
5.	คุณวิโรจน์ สิตประเสริฐนันท์	นายกสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย

กิจกรรมการสนทนากลุ่มเจาะจง

ภาคผนวก ง.

หนังสือขอสัมภาษณ์ รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และแนวคำถามสัมภาษณ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๑๑๘๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๐๑.๑/ว ๔๔

มกราคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน เจ้าอาวาสวัด

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑) แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

๒) หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมวิจัย จำนวน ๑ ชุด

๓) เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย ข้าพเจ้า พระมหาทวี มหาบุญ (ละละ), ผศ.ดร. อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะ ได้รับการอนุมัติให้ทำวิจัย เรื่อง “**แผนงานวิจัย : นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ**” ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย จากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ผ่านทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ประกอบด้วยการศึกษาค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research), การสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม, การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ซึ่งอยู่ในขั้นตอนดำเนินการสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับงานวิจัย สามารถให้ข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการศึกษาวิเคราะห์ที่จะเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยนี้ และสามารถให้คำแนะนำแก่ คณะผู้วิจัยได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ มีโครงการย่อยภายใต้แผนงานวิจัยนี้ ๔ โครงการ ประกอบด้วย

โครงการย่อยที่ ๑ : พัฒนารฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ๑๕ จังหวัด ของประเทศไทย

โครงการย่อยที่ ๒ : พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ๑๕ จังหวัดของประเทศไทย ในระดับนานาชาติ

โครงการย่อยที่ ๓ : Web Portal: ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ๑๕ จังหวัดของประเทศไทย ในระดับนานาชาติ

โครงการย่อยที่ ๔ : พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และคู่มือในรูปแบบดิจิทัลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ๑๕ จังหวัดของประเทศไทย ในระดับนานาชาติ

จึงเรียนมาเพื่ออนุญาตให้ผู้ร่วมวิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลาและสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่านจะกำหนด และขอ อนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาทวี มหาบุญ, ผศ.ดร.)

หัวหน้าโครงการ

ผู้ประสานงาน: พระมหาทวี มหาบุญ, ผศ.ดร. โทร. ๐๘๘-๓๓๐๔๖๕๔๕, pttalong@gmail.com

ดร.วิไลพร อุณเจ้าบ้าน โทร. ๐๙๓๒-๒๒๔๔-๖๖๖๔

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัดและสถานปฏิบัติธรรมทั้ง 30 แห่ง ในเมืองหลัก 15 จังหวัด ดังมีรายละเอียดคือ

ลำดับ	ชื่อ	รายละเอียด
1.	พระเทพสิงหราชจารย์	เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์วรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
2.	พระครูธรรมวิวัฒน์คุณ (หลวงพ่อเจริญ)	เจ้าอาวาส วัดอรุณญวิเวก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
3.	พระครูศรีวรภิกขารักษ์ เลขานุการเจ้าอาวาส	วัดพระพุทธรูปมหาธรรมราชาวิหาร อำเภอพระพุทธรูป จังหวัดสระบุรี
4.	พระสุนทรธรรมภาณ	เจ้าอาวาส วัดพระพุทธรูปแสงธรรม อำเภอหนองแค จังหวัด สระบุรี
5.	พระจิรธ ญาณวุฑโฒ	เลขานุการเจ้าอาวาส วัดถ้ำเสือ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่
6.	พระศิริพงศ์ สิริวิโส	รักษาการประธานที่พักรักษา สถานปฏิบัติธรรมสำนักสงฆ์ถ้ำ เขาพระ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่
7.	นายชัยวัฒน์ ชัชเวช	ไวยาวัจกร วัดฉลอง (วัดไชยธาราราม) อำเภอเมือง จังหวัด ภูเก็ต
8.	นางสมพิศ แซ่ก่า	ประธานศูนย์ปฏิบัติธรรมปฏิบัติสัสโค (หลวงพ่อประจักษ์) อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต
9.	พระปลัดธนารักษ์ พุทธภักขิโต	เจ้าอาวาส วัดสุวรรณคูหา อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา
10.	พระครูพิลาสมหาจาร (หลวงพ่อสื่ออื่น)	เจ้าอาวาส วัดนิโรธรังสี อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา
11.	นายสืบสกุล ศรีสุข	ไวยาวัจกร คณะกรรมการ วัดมณีมาวาส อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
12.	พระอวตาร ปภาโส	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดปากันตพงษ์ อำเภอควนเนียง จังหวัด สงขลา
13.	พระสมุห์ศักดิ์ชาย สิริปัญญา	เลขานุการเจ้าอาวาส วัดพระบรมธาตุไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
14.	พระนัย สมปนโน	เจ้าอาวาส วัดธารน้ำไหล อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
15.	พระครูโสภณสรกิจ	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัด ฉะเชิงเทรา

16. พระใบฎีกาพงศ์ปณต เลขานุการเจ้าอาวาส วัดผาณิตาราม อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
17. พระมหาสุรเดช สุรเตโช เจ้าอาวาส วัดละหารไร่ อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
18. พระราชวรญาณ วิ. (พระอาจารย์อนันต์ อภิญาโณ) เจ้าอาวาส วัดมาบจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
19. พระโสภณคณาภรณ์ เจ้าอาวาส วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี
20. พระครูภาวนาวราลังการ วิ. (สมศักดิ์ โสรโท) เจ้าอาวาส วัดภักทันทะอาสาฬาราม อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี
21. พระมหาอนุชิต ธีธรรม เจ้าหน้าทีพระมหาธาตุแก่นนคร วัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
22. พระยุพธนา อริโย ศูนย์ปฏิบัติ ผู้อำนวยการ ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
23. พระครูพิทักษ์ธรรมานุยุต เจ้าอาวาส วัดเทพพิทักษ์ปุณณาราม อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
24. พระมหาจิรวัฒน์ จิรวัฒน์โน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดป่าตาลวัน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
25. พระมหาสุชาติ สิริปัญญา เจ้าอาวาส วัดวังแก้วเวการาม (วัดไต้่น้ำ) อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
26. พระครูเกษมกาญจนสิทธิ์ (ศักดิ์ดา เขมจาโร) เจ้าอาวาส วัดท่าเสด็จ อำเภอมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี
27. นายพัฒนฤกษ์ ผู้ดูแลสถานที่ วัดห้วยมกงล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
28. พระอธิการคัมภีรญาณ อภิปัญญา เจ้าอาวาส วัดป่าสุญญตา อำเภอปรานบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
29. พระครูวัชรสุวรรณาทธ เจ้าอาวาส วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี
30. พระครูสมุห์สมบัติ ปภสสโร เจ้าอาวาส วัดเขาพระ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

แนวคำถามสัมภาษณ์

เรื่อง

นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก ของประเทศไทยในระดับนานาชาติ

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์นี้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสารสนเทศ 9 รายการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก 15 จังหวัด
ในระดับนานาชาติ

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้ข้อมูล ชื่อ..... ฉายา/นามสกุล.....

อายุ.....ปี ตำแหน่ง.....

ที่อยู่ / สถานที่ทำงาน

สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ. ช่วงเวลาน.

สถานที่สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสารสนเทศ 9 รายการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ

1. ที่ตั้ง การติดต่อ และช่องทางประชาสัมพันธ์

.....

2. ประวัติความเป็นมา

.....

3. ประเภทเส้นทาง (Route) ของสถานที่แห่งนั้น

.....

4. สิ่งสำคัญๆ ภายในสถานที่แห่งนั้น (มีได้หลายรายการ)

.....

5. กิจกรรมสำคัญๆ ทั้งปี

.....

6. คุณค่าที่จะได้รับ ทั้งด้านรูปธรรมและนามธรรม

.....

7. สถานที่ท่องเที่ยววิถีพุทธอื่นๆ ซึ่งอยู่ในเส้นทางเดียวกันและใกล้เคียงกัน

.....

8. สิ่งอำนวยความสะดวกโดยรอบ

.....

9. เส้นทาง และการเดินทาง

.....

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณอย่างสูง ที่ท่านให้ความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์

พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ. ดร. และคณะ

แบบสอบถาม

เรื่อง

นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ของประเทศไทยในระดับนานาชาติ

คำชี้แจง แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 9 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 2 ความเห็นเกี่ยวกับ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด จำนวน 8 ข้อ

ส่วนที่ 3 ความเห็นเกี่ยวกับเว็บไซต์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ จำนวน 8 ข้อ

ส่วนที่ 4 ความเห็นเกี่ยวกับวิดีโอคลิปสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 5 ข้อมูลจำเป็นที่ต้องการทราบในการท่องเที่ยววิถีพุทธ จำนวน 9 ข้อ

ส่วนที่ 6 ความสนใจเส้นทางการท่องเที่ยววิถีพุทธ จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 7 องค์ประกอบการท่องเที่ยว จำนวน 8 ข้อ

ส่วนที่ 8 ความภาคภูมิใจต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธ จำนวน 4 ข้อ

ส่วนที่ 9 ความเห็นเพิ่มเติม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเลือกรายการที่ตรงตามข้อมูลของท่าน

1. เพศ 1=ชาย 2=หญิง
2. สถานภาพ 1=ชาวไทย 2=ชาวต่างชาติ
3. อายุ ปี
4. อาชีพ 1=รับราชการ/พนักงานของรัฐ/ข้าราชการเกษียณ
 2=ทำงานส่วนตัว/ทำงานบริษัท/รับจ้าง
 3=พระภิกษุ/แม่ชี
 4=ไม่ได้ทำงาน
5. ระดับการศึกษา 1=ต่ำกว่าปริญญาตรี 2=ปริญญาตรี 3=สูงกว่าปริญญาตรี

6. ข้อมูลใดเกี่ยวกับวัดหรือสถานปฏิบัติธรรม ที่ท่านต้องการค้นหาก่อนการเดินทาง

1. ที่ตั้ง/การเดินทาง	2. ช่องทางประชาสัมพันธ์และติดต่อ
3. ประวัติความเป็นมา	4. เส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธ (ROUTE)
5. สิ่งสำคัญภายในวัด	6. กิจกรรมสำคัญของวัด
7. คุณค่าทางพระพุทธศาสนา	8. สถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียง
9. สิ่งอำนวยความสะดวกหรือบริการที่อยู่ใกล้เคียง	

7. ท่านเดินทางเพื่อการท่องเที่ยววิถีพุทธในประเทศไทย ปีละกี่ครั้ง ครั้ง

คำชี้แจงสำหรับคำถามในส่วนที่ 2-8 ข้อคำถามให้คะแนนแบบมาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale)

มีระดับการให้คะแนนของผู้ตอบแบบสอบถามเป็น 5 ระดับ ดังนี้

- 5 คะแนน แทน เห็นด้วยมากที่สุด
 4 คะแนน แทน เห็นด้วยมาก
 3 คะแนน แทน เห็นด้วยปานกลาง
 2 คะแนน แทน เห็นด้วยน้อย
 1 คะแนน แทน เห็นด้วยน้อยที่สุด

ส่วนที่ 2 ความเห็นเกี่ยวกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด จำนวน 8 ข้อ

ที่	คำถาม	ระดับคะแนน				
		5	4	3	2	1
1.	หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ จัดแบ่งหมวดหมู่ของข้อมูลได้ชัดเจน ไม่ซ้ำซ้อน					
2.	หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ ให้รายละเอียดแต่ละข้อมูลชัดเจน					
3.	หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ ใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่าย					
4.	หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ ให้รายละเอียดด้านที่ตั้ง และการติดต่อได้เหมาะสม					

5.	หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ ให้รายละเอียดด้านประเภทเส้นทาง (Route) ของสถานที่แห่งนั้น ได้เหมาะสม					
6.	หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ ให้รายละเอียดด้านสถานที่สำคัญๆ ภายในสถานที่แห่งนั้น ได้เหมาะสม					
7.	หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ ให้รายละเอียดด้านเส้นทาง การเดินทาง และบริบทโดยรอบ ได้เหมาะสม					
8.	ความเห็นในภาพรวมเกี่ยวกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ					

ส่วนที่ 3 ความเห็นเกี่ยวกับเว็บไซต์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด จำนวน 8 ข้อ

ที่	คำถาม	ระดับคะแนน				
		5	4	3	2	1
1.	เว็บไซต์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ จัดแบ่งหมวดหมู่ของข้อมูลได้ชัดเจน ไม่ซ้ำซ้อน					
2.	เว็บไซต์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ ให้รายละเอียดแต่ละข้อมูลชัดเจน					
3.	เว็บไซต์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ ใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่าย					
4.	เว็บไซต์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ ให้รายละเอียดด้านที่ตั้ง และการติดต่อ ได้เหมาะสม					
5.	เว็บไซต์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ ให้รายละเอียดด้านประเภทเส้นทาง (Route) ของสถานที่แห่งนั้น ได้เหมาะสม					

6.	เว็บไซต์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ ให้รายละเอียดด้านสถานที่สำคัญๆ ภายในสถานที่แห่งนั้น ได้เหมาะสม					
7.	เว็บไซต์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ ให้รายละเอียดด้านเส้นทาง การเดินทาง และบริบทโดยรอบ ได้เหมาะสม					
8.	ความเห็นในภาพรวมเกี่ยวกับเว็บไซต์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ					

ส่วนที่ 4 ความเห็นเกี่ยวกับวิดีโอคลิปสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด จำนวน 6 ข้อ

ที่	คำถาม	ระดับคะแนน				
		5	4	3	2	1
1.	วิดีโอคลิปสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ จัดแบ่งหมวดหมู่ของข้อมูลได้ชัดเจน ไม่ซ้ำซ้อน					
2.	วิดีโอคลิปสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ ให้รายละเอียดแต่ละข้อมูลชัดเจน					
3.	วิดีโอคลิปสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ ใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่าย					
4.	วิดีโอคลิปสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ ให้รายละเอียดด้านประเภทเส้นทาง (Route) ของสถานที่แห่งนั้น ได้เหมาะสม					
5.	วิดีโอคลิปสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ ให้รายละเอียดด้านสถานที่สำคัญๆ ภายในสถานที่แห่งนั้น ได้เหมาะสม					
6.	ความเห็นในภาพรวมเกี่ยวกับวิดีโอคลิปสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในระดับนานาชาติ					

ส่วนที่ 5 ข้อมูลจำเป็นที่ต้องการทราบในการท่องเที่ยววิถีพุทธ จำนวน 9 ข้อ

ที่	คำถาม	ระดับคะแนน
-----	-------	------------

		5	4	3	2	1
1.	ที่ตั้ง/การเดินทาง					
2.	ช่องทางประชาสัมพันธ์และติดต่อ					
3.	ประวัติความเป็นมา					
4.	ประเภทเส้นทางการท่องเที่ยววิถีพุทธ (ROUTE)					
5.	สิ่งดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยว					
6.	กิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว					
7.	คุณค่าทางพระพุทธศาสนา					
8.	สถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียง					
9.	สิ่งอำนวยความสะดวกหรือบริการที่อยู่ใกล้เคียง					

ส่วนที่ 6 ความสนใจเส้นทางการท่องเที่ยววิถีพุทธ จำนวน 6 ข้อ

ที่	คำถาม	ระดับคะแนน				
		5	4	3	2	1
1.	สนใจการท่องเที่ยว "สายเกจิอาจารย์ รูปเคารพ และวัตถุมงคล"					
2.	สนใจการท่องเที่ยว "สายสถาปัตยกรรมและจิตรกรรม"					
3.	สนใจการท่องเที่ยว "สายประเพณีวัฒนธรรมและอนุรักษ์ธรรมชาติ"					
4.	สนใจการปฏิบัติธรรม "แนวอานาปานสติ"					
5.	สนใจการปฏิบัติธรรม "แนวสติปัฏฐาน"					
6.	สนใจการปฏิบัติธรรม "แนวกายเคลื่อนไหว"					

ส่วนที่ 7 องค์ประกอบการท่องเที่ยว จำนวน 8 ข้อ

ที่	คำถาม	ระดับคะแนน				
		5	4	3	2	1
1.	มีสิ่งดึงดูดใจสำหรับท่องเที่ยวหรือปฏิบัติธรรม					
2.	มีกิจกรรมดึงดูดใจสำหรับท่องเที่ยวหรือปฏิบัติธรรม					
3.	มีสิ่งอำนวยความสะดวกหรือบริการในแหล่งท่องเที่ยวหรือบริเวณใกล้เคียง					

4.	มีที่พักในแหล่งท่องเที่ยวหรือบริเวณใกล้เคียง					
5.	สามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวก					
6.	มีการรีวิวหรือแนะนำจากผู้ที่เคยมา					
7.	มีช่องทางประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงได้หลากหลาย					
8.	มีสื่อประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์					

ส่วนที่ 8 ความภาคีต่อการท่องเที่ยววิถีพุทธ จำนวน 4 ข้อ

ที่	คำถาม	ระดับคะแนน				
		5	4	3	2	1
1.	การรับรู้ถึงคุณค่าของการท่องเที่ยววิถีพุทธ					
2.	ความตั้งใจจะมีส่วนร่วมส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ					
3.	ความตั้งใจจะท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง					
4.	ความตั้งใจจะแนะนำให้ผู้อื่นมาท่องเที่ยววิถีพุทธ					

ส่วนที่ 9 ความเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

ภาคผนวก จ.

รายชื่อนักท่องเที่ยว/ผู้ปฏิบัติธรรมที่ร่วมกิจกรรมในพื้นที่วิจัย

รายชื่อนักท่องเที่ยว/ผู้ปฏิบัติธรรม ที่เดินทางมายังวัดและสถานปฏิบัติธรรม จำนวน 60 รูป/คน

ลำดับ	ชื่อ	รายละเอียด
1.	คุณเอมอร จรูญแสง	มาจากจังหวัดชัยภูมิ นักท่องเที่ยว วัดเทพพิทักษ์ปุณณาราม จังหวัดสระบุรี
2.	คุณจิตเมต ฤทธิเดช	มาจากหมวกเหล็ก นักท่องเที่ยว วัดเทพพิทักษ์ปุณณาราม จังหวัดสระบุรี
3.	แม่ชีส่องแสง นวลกลาง	ผู้ปฏิบัติธรรม วัดป่าสาละวัน จังหวัดนครราชสีมา
4.	คุณสิริกุล ล้อทองพาณิชย์	มาจากจังหวัดขอนแก่น นักท่องเที่ยว วัดหนองแวง จังหวัดขอนแก่น
5.	คุณวิษุตา บุญประกอบ	มาจากจังหวัดระยอง นักท่องเที่ยว วัดหนองแวง จังหวัดขอนแก่น
6.	คุณพีรพันธ์ วิจิตญาณ	มาจากจังหวัดขอนแก่น นักท่องเที่ยว วัดหนองแวง จังหวัดขอนแก่น
7.	คุณวลัยรัตน์ แสงจันทร์	ผู้ปฏิบัติธรรม ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน จังหวัดขอนแก่น
8.	คุณประคอง ชูสุวรรณ	ผู้ปฏิบัติธรรม ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน จังหวัดขอนแก่น
9.	คุณกฤษฎิกาน แก้ววัง	มาจากจังหวัดมหาสารคาม นักท่องเที่ยว วัดละหารไร่ จังหวัดระยอง
10.	คุณธนารักษ์ รูปต่ำ	มาจากจังหวัดขอนแก่น นักท่องเที่ยว วัดละหารไร่ จังหวัดระยอง
11.	คุณนุจริย์ สิริตัน	นักท่องเที่ยว วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี
12.	คุณสุนันธาร เสนข้อ	นักท่องเที่ยว วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี
13.	คุณทราย มั่นทนาวรรพณดิษฐ์	นักท่องเที่ยว วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี
14.	คุณมณฑนา วรพรดิศา	นักท่องเที่ยว วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี
15.	คุณปัญญานุช เจริญผล	นักท่องเที่ยว วัดโสธรวรารามวรมหาวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา
16.	คุณอารยา เจริญผล	นักท่องเที่ยว วัดโสธรวรารามวรมหาวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา
17.	พระสันติกรณ์ รตินธโร	นักท่องเที่ยว วัดโสธรวรารามวรมหาวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา
18.	คุณไมเคิล ยาริสเชค	ชาวโปแลนด์ นักท่องเที่ยว จังหวัดภูเก็ต
19.	คุณอุษา จันติมานนท์	ผู้ปฏิบัติธรรม วัดนิโรธรังสี จังหวัดพังงา

20. พระสมปอง เขมะปัญโญ พระนักปฏิบัติธรรม วัดป่าสุฤณฤตา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
21. คุณเด่นศักดิ์ อมศิริ จิตอาสาช่วยงาน วัดป่าสุฤณฤตา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
22. คุณพศิน กุลพรภาเลิศ นักท่องเที่ยว วัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี
23. Miss Daria Vedmedenko ชาวรัสเซีย นักท่องเที่ยว วัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี
24. Mr.Sason ชาวอเมริกัน นักท่องเที่ยว วัดไชยวราราม (วัดฉลอง) จังหวัดภูเก็ต
25. Mr.Timo และMrs.Lisa ชาวฟินแลนด์ นักท่องเที่ยว วัดไชยวราราม (วัดฉลอง) จังหวัดภูเก็ต
26. Mr.Rokhmatulla Gizotulinx ชาวอัฟกานิสถาน นักท่องเที่ยว วัดฉลอง จังหวัดภูเก็ต
27. Mr. Gary และ Mrs.Irene ชาวแคนาดา นักท่องเที่ยว วัดถ้ำเสือ จังหวัดกระบี่
28. กำนันจำปา บุปผาวันซ์ มาจากจังหวัดอุบลราชธานี นักท่องเที่ยววัดถ้ำเสือ จังหวัดกระบี่
29. 29. Mr.Jonas Milz ชาวเยอรมัน นักท่องเที่ยว วัดพระสิงห์วรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่
30. แม่ชีเสาวภา คำทะลาด ผู้ปฏิบัติธรรม วัดปากกันตะพงษ์ จังหวัดสงขลา
31. คุณภาวนา เจริญ ชาวท้ายเหมือง ผู้ปฏิบัติธรรม วัดนิโรธรังสี จังหวัดพังงา
32. คุณบันลือ เตชะเพชรไพบูลย์ นักท่องเที่ยว วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี
33. คุณอภิชาติ แสนวรรณ ชาวเพชรบุรี จิตอาสาช่วยเหลือวัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี
34. พระตรีเนตร กิตติธโร (เขียวอ่อน) นักท่องเที่ยว วัดวังแก้วเวการาม จังหวัดกาญจนบุรี
35. คุณสรวส มณีกิตติรัตน์ พนักงานแม่บ้าน วัดวังแก้วเวการาม จังหวัดกาญจนบุรี
36. คุณนุสรรา ธงชัย ชาวมอญ ชุมชนหมู่บ้านวังกะ วัดวังแก้วเวการาม จังหวัดกาญจนบุรี
37. คุณสายขวัญ หงศา ชาวมอญ แม่ค้าในตลาด วัดวังแก้วเวการาม จังหวัดกาญจนบุรี
38. คุณจอนห์ ชาวอเมริกัน นักท่องเที่ยว วัดวังแก้วเวการาม จังหวัดกาญจนบุรี
39. คุณพุทธรักษา แก้วบัวตูม มาจากจังหวัดชัยภูมิ นักท่องเที่ยว วัดห้วยมงคล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
40. คุณกรกมล เกิดผล พนักงานประจำวัดสุวรรณคูหา จังหวัดพังงา
41. คุณดมิทรี ชาโปรติน ชาวรัสเซีย นักท่องเที่ยว วัดสุวรรณคูหา จังหวัดพังงา

42. คุณเอแคตเทอร์รีนา ชวรัสเซีย นักท่องเที่ยว วัดสุวรรณคูหา จังหวัดพังงา
43. คุณคลินต้า และคุณเอ็ดการส์ นักท่องเที่ยว วัดถ้ำเสือ จังหวัดกระบี่
ชาวลัตเวีย
44. คุณเอียนจิตร สัมมา เลขานุการฝ่ายฆราวาสวัดมณีมาวาสวรวิหาร จังหวัดสงขลา
45. คุณชาญชัย ควรพินิจ มาจากจังหวัดปทุมธานี นักท่องเที่ยว วัดพระสิงห์ จังหวัด
เชียงใหม่
46. พระภุชงค์ ยิ่งยวด พระนักปฏิบัติวัดธารน้ำไหล (สวนโมกข์) จังหวัดสุราษฎร์ธานี
47. ดร.แม่ชีเบญจวรรณ วงศ์ชูแก้ว ครูฝึกสมาธิให้กับชาวต่างชาติ วัดธารน้ำไหล จ.สุราษฎร์ธานี
48. คุณธิปัตย์ สีลา นักท่องเที่ยว วัดโสธรวรารามวรวิหาร จ.ฉะเชิงเทรา
49. คุณเพชรพร ตั้งโชควิพุธ นักท่องเที่ยว วัดโสธรวรารามวรวิหาร จ.ฉะเชิงเทรา
50. คุณสุพัตรา หนูเทศ นักท่องเที่ยว วัดโสธรวรารามวรวิหาร จ.ฉะเชิงเทรา
51. คุณกัญญา ดำรงค์ศักดิ์ นักท่องเที่ยว วัดโสธรวรารามวรวิหาร จ.ฉะเชิงเทรา
52. คุณกรรณิการ์ ชัดคำ นักท่องเที่ยว วัดโสธรวรารามวรวิหาร จ.ฉะเชิงเทรา
53. คุณธิดาพร นาสมา นักท่องเที่ยว วัดโสธรวรารามวรวิหาร จ.ฉะเชิงเทรา
54. คุณธนวัตร ประสงค์ นักท่องเที่ยว วัดโสธรวรารามวรวิหาร จ.ฉะเชิงเทรา
55. คุณศิวาพร บุญตา นักท่องเที่ยว วัดโสธรวรารามวรวิหาร จ.ฉะเชิงเทรา
56. คุณวันทนา ปัญญาวรพงศ์ นักท่องเที่ยว วัดโสธรวรารามวรวิหาร จ.ฉะเชิงเทรา
57. คุณอาทิตย์ภัทร วรรณวัฒน์ นักท่องเที่ยว วัดโสธรวรารามวรวิหาร จ.ฉะเชิงเทรา
58. คุณวรารณ ทองกลาง นักท่องเที่ยว วัดโสธรวรารามวรวิหาร จ.ฉะเชิงเทรา
59. คุณจุฑามาศ เดชผิว นักท่องเที่ยว วัดโสธรวรารามวรวิหาร จ.ฉะเชิงเทรา
60. แม่ชีอัสนา พิจารณ์ นักท่องเที่ยว วัดโสธรวรารามวรวิหาร จ.ฉะเชิงเทรา

ภาคผนวก ฉ.
ภาพกิจกรรมภาคสนาม

สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จ.เชียงใหม่

สัมภาษณ์ นักท่องเที่ยว วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จ.เชียงใหม่

สัมภาษณ์ นักท่องเที่ยว วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จ.เชียงใหม่

สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร จ.ชลบุรี

สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดโสธรธรรมาราม จ. ฉะเชิงเทรา

สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดวังแก้วเวการาม จ.กาญจนบุรี

สัมภาษณ์ เจ้าอาวาสวัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร จ.เพชรบุรี

สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวกวัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร

สัมภาษณ์ ไวยาวัจกร วัดมัชฌิมาวาส จ.สงขลา

สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดอรุณวิเวก จ.เชียงใหม่

สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดป่าสาละวัน

สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน จ.ขอนแก่น

สัมภาษณ์ ผู้ปฏิบัติธรรม ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน จ.ขอนแก่น

สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส วัดมาบจันทร์ จ.ระยอง

ภาคผนวก ช.

หนังสือขออนุญาตตั้งบูธและการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ผลผลิตจากงานวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอนิคม
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๐๑
 โทรศัพท์ ๐ ๔๖๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๔๖๔ ๘๐๐๔
 www.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๐๓.๑/๑๑๖

๑๙ กันยายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขออนุญาตตั้งบูธเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลผลิตงานวิจัย

เรียน เจ้าอาวาส วัดโสธรวรารามวรวิหาร จ.ฉะเชิงเทรา

ด้วย กระผม พระมหาทวี มหาปณฺโญ (ละลง), ผศ.ดร. อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะ ได้รับการอนุมัติให้ทำวิจัย เรื่อง “แผนงานวิจัย : นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในระดับนานาชาติ” ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย จากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ผ่านทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕ ได้ดำเนินการไปตามกระบวนการวิจัย และได้ผลผลิตจากการวิจัย เช่น ฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยวและสถานปฏิบัติธรรม หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) คลิป วิดีทัศน์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลผลิตจากงานวิจัย และประเมินผล ซึ่งมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ และการประชาสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการรายงานการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ มีโครงการย่อยภายใต้แผนงานวิจัยนี้ ๔ โครงการ ประกอบด้วย

- โครงการย่อยที่ ๑ : พัฒนาระบบข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ๑๕ จังหวัดของประเทศไทย
- โครงการย่อยที่ ๒ : พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ๑๕ จังหวัดของประเทศไทย ในระดับนานาชาติ
- โครงการย่อยที่ ๓ : Web Portal: ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ๑๕ จังหวัดของประเทศไทย ในระดับนานาชาติ
- โครงการย่อยที่ ๔ : พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และคู่มือในรูปแบบดิจิทัลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก ๑๕ จังหวัดของประเทศไทย ในระดับนานาชาติ

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ทีมคณะวิจัย ได้ดำเนินการตั้งบูธ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลผลิตจากงานวิจัย และทำแบบสอบถาม สัมภาษณ์ เพื่อประเมินผลรวบรวมข้อมูลประกอบการรายงานการวิจัย ในวันที่ อาทิตย์ที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๖๕ ตั้งแต่เวลา ๐๖.๓๐ - ๑๗.๐๐ น. ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขออภัยในความไม่สะดวกมา ณ โอกาสนี้

อนุชา นาคะสิทธิ์

๒๕ กันยายน ๒๕๖๕

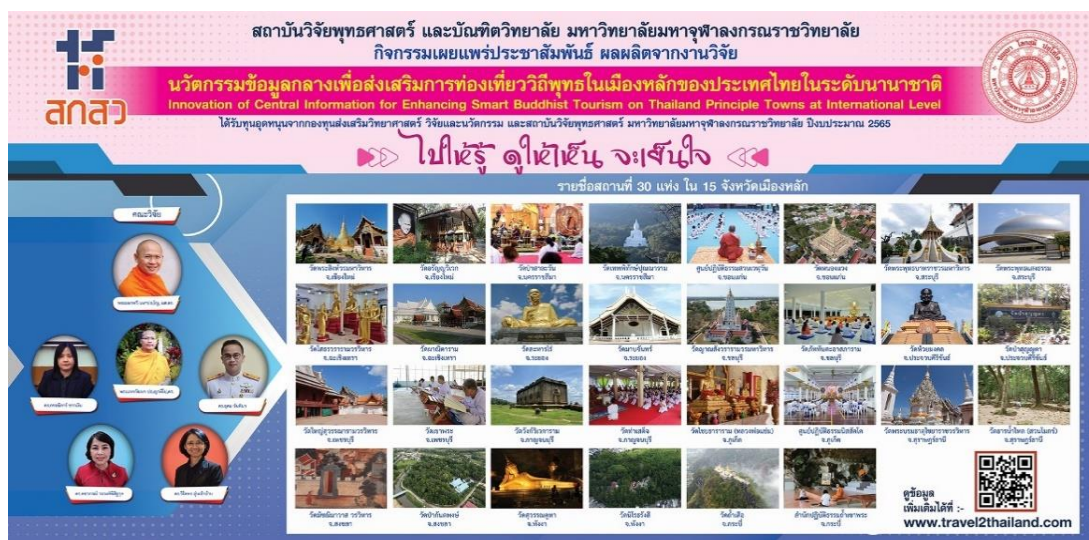
เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาทวี มหาปณฺโญ, ผศ.ดร.)
 หัวหน้าโครงการ

ผู้ประสานงาน: พระมหาทวี มหาปณฺโญ, ผศ.ดร. โทร. ๐๘๘-๓๓๖๖๕๕๕; taweelal@mcu.ac.th
 ดร.วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน โทร. ๐๙๓-๒๒๔-๙๖๙๔

การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ผลผลิตจากงานวิจัย

วัดโสธรวรารามวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา

ภาคผนวก ซ.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย

แบบ สพ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๑๖ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๖๕

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า นายสิทธิ นุสหรักษ์ ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
ที่อยู่ ถนนพหลโยธินสาย ๕ ต.วัดสุทัศน์ อ. บางมด จ. นนทบุรี
โทรศัพท์ ๐๙๕-๐๗๗๕๕๖๖ โทรสาร -

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แผนงานวิจัย เรื่อง นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลักของประเทศในระดับนานาชาติ มีโครงการย่อยที่ 1: พัฒนารูปแบบข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด หัวข้อโครงการคือ พระมหาทวิ มหาปัญญา, ผศ. ดร. โครงการย่อยที่ 2: พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในประเทศไทยในระดับนานาชาติ หัวข้อโครงการคือ ดร.อุดม จันทมา โครงการย่อยที่ 3 : Web Portal: ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธของประเทศไทยในระดับนานาชาติ หัวข้อโครงการคือ ดร.กรรณิการ์ ขาวเงิน โครงการย่อยที่ 4 : พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และคู่มือในรูปแบบดิจิทัลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในประเทศไทยในระดับนานาชาติ หัวข้อโครงการคือ พระมหาวิมลนา ปญญาทีโป, ดร.

โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☒ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☒ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ กันยายน 2565 เป็นต้นไป ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

- นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ มีช่องทางในการสืบค้นข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว ในเชิงพุทธศาสนา เกจิอาจารย์ รูปเคารพ วัตถุมงคล พระพุทธรูป สถาปัตยกรรม จิตรกรรม โบราณสถาน วัฒนธรรม ประเพณี อนุรักษ์ ธรรมชาติ และการปฏิบัติธรรม เพิ่มมากขึ้น
- เป็นการกระตุ้นแหล่งท่องเที่ยวในการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นายสิทธิ นุสหรักษ์)

ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

แบบ สฟ.๐๔.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๕

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า นาย วิโรจน์ จิตประทีป หัวหน้างานวิจัย
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน... สภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ที่อยู่ 44/1 ถนน 5 ธันวาคม ๒๕๓๙ แขวง บางพลี เขต บางพลี กทม.
โทรศัพท์ ๐๒-๘๑๘๖๖๑, ๐๘-๙๖๐๙๖๖ โทรสาร ๐๒-๒๒๒๖๖๖

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แผนงานวิจัย เรื่อง นวัตกรรมข้อมูลกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลักของประเทศในระดับนานาชาติ มีโครงการย่อยที่ 1: พัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัด หัวหน้าโครงการคือ พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ. ดร. โครงการย่อยที่ 2: พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในประเทศไทยในระดับนานาชาติ หัวหน้าโครงการคือ ดร.อุดม จันทิมา โครงการย่อยที่ 3 : Web Portal: ระบบข้อมูลกลางแบบออนไลน์สำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธของประเทศไทยในระดับนานาชาติ หัวหน้าโครงการคือ ดร.กรรณิการ์ ขาวเงิน โครงการย่อยที่ 4 : พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และคู่มือในรูปแบบดิจิทัลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลัก 15 จังหวัดในประเทศไทยในระดับนานาชาติ หัวหน้าโครงการคือ พระมหาวิมลนาถ ปญญาทีโป, ดร.

โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่ใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ กันยายน 2565 เป็นต้นไป ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

- นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ มีช่องทางในการสืบค้นข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว ในเชิงพุทธศาสนา เกจิอาจารย์ รูปเคารพ วัตถุมงคล พระพุทธรูป สถาปัตยกรรม จิตรกรรม โบราณสถาน วัฒนธรรม ประเพณี อนุรักษ์ ธรรมชาติ และการปฏิบัติธรรม เพิ่มมากขึ้น
- เป็นการกระตุ้นแหล่งท่องเที่ยวในการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นาย วิโรจน์ จิตประทีป)

ตำแหน่ง

นาย วิโรจน์ จิตประทีป

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ภาคผนวก ณ.

หนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความวิจัยในวารสาร

ที่ ขว ๘๐๐๑/๒๕๖๒

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๓๑๙๗๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๕๒๔-๘๐๕๕, ๘๐๓๔
<http://www.grad.mcu.ac.th>

๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ตอบรับบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์

เจริญพร ดร.กรรณิการ์ ขาวเงิน

ตามที่ท่านได้ส่งบทความวิจัย เรื่อง “การพัฒนาฐานข้อมูลและนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองหลักของประเทศไทย” เพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นวารสารที่ผ่านการประเมินคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Journal Citation index Centre (TCI) กลุ่มที่ ๒ : และจะอยู่ในฐานข้อมูลถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๗ นั้น

บรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ ขอแจ้งให้ท่านทราบว่าบทความของท่านได้ผ่านเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกบทความเบื้องต้นของวารสาร โดยได้รับการตรวจประเมินและแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว บทความดังกล่าวจะได้ตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ (ISSN : 1905-1603 (Print) ISSN : 2697-4215 (Online) “ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๖” ทั้งนี้บทความของท่านยังอยู่ในขั้นตอนของการตรวจสอบต้นฉบับ (Copyediting) และการนำบทความที่ผ่านการพิจารณาแล้วเข้าสู่เล่มวารสาร (Production) เมื่อบทความของท่านปรากฏสถานะออนไลน์เป็น “Published” ในระบบ Thaijo ฉบับที่กำหนดไว้ จึงจะสามารถดาวน์โหลดรายละเอียดส่วนเนื้อหาได้ที่เว็บไซต์วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JGSR/>

จึงเจริญพรมมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)

บรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์

กองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ ห้อง B400
อาคารเรียนรวม ชั้น ๔ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๓๑๙๗๐
ดร.อุดม จันทร์ภักดิ์ ผู้ช่วยบรรณาธิการ
โทรศัพท์ 08 2215 7281 อีเมล udom.chan@mcu.ac.th